

Jānis Riekstiņš

Varas patvaļa
Represīvo iestāžu nelikumības un noziegumi Latvijā
1944.-1953.
Dokumentu krājums

Rīga, 2023

S a t u r s

Priekšvārds

I nodaļa

Represīvo iestāžu darbinieku nelikumīgi veiktie aresti, slepkavības un cita veida noziegumi

II nodaļa

Likumības pārkāpumi arestu sankcionēšanā un apsūdzības lietu iepriekšējā izmeklēšana

III nodaļa

Ieslodzīto stāvoklis cietumos un kolonijās

IV nodaļa

Arestēto lietu izmeklēšanas metode – spīdzināšana

Priekšvārds

1944. gada vasarā un rudenī, līdz ar Sarkanās armijas karaspēka daļu iebrukšanu Latvijā un okupācijas režīma varas institūciju atjaunošanu, atsāka darboties arī visi staļiniskā totalitārā režīma likumi pēc kuriem tika represēti “dzimtenes nodevēji”, “tautas ienaidnieki” un daudzi citi “pretpadomju elementi”. Valsts drošības tautas komisariāta (vēlāk – ministrijas) (VDTK – VDM), Iekšlietu tautas komisariāta (vēlāk – ministrijas) (IeTK – IeM), Sarkanās armijas pretizlūkošanas dienesta “Smerš”, milicijas, prokuratūras darbinieki, iznīcinātāju bataljonu kaujinieki, kā arī LK(b)P un padomju iestāžu darbinieki izvērta plašas un nežēlīgas represiju kampaņas. Viņi izdarīja nelikumīgus arestus un kratīšanas, atņēma zemniekiem lopus, lauksaimniecības inventāru un citas mantas, mobilizēja viņus dažādos klaušu darbos. Bieži tika pieļauta visrupjākā administrēšana, zemnieku iebiedēšana, draudi saukt viņus pie atbildības, sodīt pēc “kara laika likumiem” vai “izsūtīt uz Sibīriju”. Daudzos gadījumos notika arī fiziska izrēķināšanās ar zemniekiem un citiem lauku iedzīvotājiem.

Šo noziegumu virkne bija tik plaša un kļiedzoša, ka to novēršanai bija spiestas iejaukties augstākās varas iestādes. Tomēr šī varasvīru noziedzīgā patvaļa turpinājās. Īpaši daudz smagu noziegumu izdarīja “Smerš” darbinieki, kuri nerēķinājās pat ar LPSR oficiālajām varas iestādēm un par savu “darbību” tām neatskaitījās.

Par šo varas patvaļu LK(b)P CK pirmais sekretārs J. Kalnbērziņš pilnīgi slepenā atskaitē VK(b)P CK “par Latvijas komunistiskās (boļševiku) partijas Centrālās komitejas darbu 1946. gadā norādīja:

“Pirmajā laikā izplatījusies rupjas administrēšanas un sociālistiskās likumības pārkāpšanas prakse, kā arī nacionālo īpatnību ignorēšanas fakti padomju organizāciju darbā, kas iedzīvotāju masās radīja negatīvu noskaņojumu, izkropļoja izpratni par padomju iekārtas nacionālās politikas būtību un palīdzēja buržuāziskajiem nacionālistiem viņu naidīgā darbībā.

Latvijas K(b)P CK pieņēma speciālu lēmumu “Par pasākumiem cīņā ar sociālistiskās likumības pārkāpumu faktiem republikā”. Partijas apriņķu komitejām tika nosūtīta slepena vēstule; šajā jautājumā uz vietām tika veikti vairāki pasākumi par partijas organizāciju, izpildu komiteju, Iekšlietu ministrijas, Valsts drošības ministrijas un prokuratūras līniju. Divas reizes partijas CK pieņēma lēmumus, kuri bija vērsti uz visātrāko nacionālo īpatnību ignorēšanas faktu likvidāciju padomju un partijas, un citu organizāciju darbā.

Tādējādi stāvoklis tika būtiski izlabots. Taču reizēm un līdz šim laikam Latvijas K(b)P CK nākas konstatēt atsevišķus sociālistiskās likumības un nacionālo īpatnību ignorēšanas faktus un pieņemt par tiem konkrētus mērus.”

Varas iestāžu patvaļa plaši turpinājās arī turpmākajos gados. Īpaši daudz noziegumus, meklējot “bandītus” un “tautas ienaidniekus”, izdarīja valsts drošības un iekšlietu iestāžu darbinieki. Apcietinātos, bez apsūdzības uzrādīšanas un tiesas, ieslodzījuma vietās turēja mēnešiem ilgi. Izmeklēšanas laikā daudzi apcietinātie tika smagi piekauti, bet viņu liecības sagrozītas un falsificētas. Prokuratūras, it īpaši apriņķu prokuratūras, darbinieki bieži deva nepamatotas sankcijas arestiem un sankcionēja pavirši sagatavotus, pat rupji falsificētus izmeklēšanas materiālus. Lauku iedzīvotāji smagi cieta no Valsts drošības ministrijas darbinieku un iznīcinātāju bataljonu kaujinieku noziedzīgās patvaļas. Daudzos gadījumos viņi vērsa ieročus pret mierīgajiem iedzīvotājiem, izdarīja daudzas slepkavības un citus smagus noziegumus.

1945. gadā Ludzas apriņķa Pasienas pagastā iznīcinātāji noslepkavoja Helēnu Melihinu, Mērdzemes pagastā – pilsoņus Masali un Kravčenko, bet Nautrēnu pagastā – pilsoni M. Jurkāni, 1945. gada septembrī VDTK Madonas apriņķa Kraukļu pagastā nodaļas priekšnieks B. Ņehajevs nošāva pilsoni Elzu Lūsi, IeTK Viļakas apriņķa daļas darbinieki kopā ar IeTK karaspēka karavīriem noslepkavoja pilsoņus Annu Vizuli, Laptevu, Pugaču, F. Ločmeli un vairākus citus. IeTK Daugavpils apriņķa daļas darbinieki noslepkavoja Preiļu pagasta iedzīvotāju I. Rubanu, piekāva daudzus vietējos iedzīvotājus un izlaupīja viņu saimniecības.

LPSR Augstākās tiesas priekšsēdētājs J. Grīnbergs 1946. gada 10. aprīļa ziņojumā J. Kalnbērziņam par iznīcinātāju noziegumiem rakstīja:

“Noziegumiem, kurus ir izdarījuši iznīcinātāju bataljonu kaujinieki, ir sevišķi bīstams raksturs, jo šiem kaujiniekiem ir šaujāmie ieroči un visās krimināllietās, izņemot vienu – divas, kuras ir izskatītas kasācijas kārtībā, noziegumi izdarīti, lietojot šaujāmieročus. Gandrīz visus noziegumus iznīcinātāju bataljonu kaujinieki ir izdarījuši, būdami piedzērušies. No 36 kaujiniekiem astoņi par slepkavībām ir notiesāti pēc Kriminālkodeksa 137., 138. un 139.panta ar brīvības atņemšanu uz dažādiem termiņiem (.). Ņemot vērā to noziegumu bīstamo raksturu – slepkavošanas, izvarošanas, zādzības, laupīšanas, huligānisms utt. - kurus ir izdarījuši iznīcinātāju bataljonu kaujinieki, es uzskatu par nepieciešamību ziņot Jums par iznīcinātāju bataljonu kaujinieku izdarītajiem kriminālnoziegumiem.”

Tomēr iznīcinātāju noziegumi turpinājās. Tā, piemēram, 1950. gada septembrī VDM Preiļu rajona daļas darbinieki un iznīcinātāji uzbruka “Zariņu” mājas iedzīvotājiem, kur noslepkavoja Olgu Vjaksi, bet astoņus cilvēkus smagi piekāva.

Varas patvaļā – draudī, šantāža, laupīšanas un slepkavības plaši bija izplatīta VDTK un IeTK darbinieku vidū. Tā, piemēram, 1946. gada rudenī LPSR VDM 2. nodaļas vecākais operatīvais pilnvarotais vecākais leitnants A. Ginters, jaunākais leitnants F. Černakovs un jaunākais leitnants Timofejevs ar 12 kareivjiem iebruka Ventspils rajona Zūru pagasta izpildu komitejā, kur nošāva pagasta izpildu komitejas priekšsēdētāju J. Zīli, piekāva izpildu komitejas un pasta darbiniekus un izlaupīja viņu dzīvokļus.

Jānorāda, ka visi LPSR VDM 1944. – 1956. gadā sastādītie operatīvās darbības dokumenti 1989. gadā tika izvesti uz Krieviju vai iznīcināti, tādēļ šodien pētnieku rīcībā VDTK – VDM darbinieku izdarīto noziegumu liecību nav daudz.

Arestēto pilsoņu lietu izmeklēšanas laikā tika pārkāpti visi pastāvošie likumi un pieļautas visdažādākās nelikumības.

Jau 1944. gada 24. septembra rīkojumā visiem IeTK pilsētu un apriņķu daļu priekšniekiem LPSR iekšlietu tautas komisārs A. Eglītis norādīja, ka vairākās IeTK pilsētu un apriņķu daļās turpinoties Kriminālprocesa kodeksa pārkāpumi par izmeklēšanas lietu noformēšanu – arestu lēmumiem neesot prokurora sankcijas, izmeklēšana tiekot paveikta pavirši, apsūdzības slēdzieni sastādīti analfabētiski, lielākajā daļā gadījumu arestēto nopratināšana tiekot veikta nevis 24 stundu laikā pēc aresta, bet pēc piecām dienām un pat vairāk. Savukārt LPSR prokurors A. Mišutins 1944. gada 21. novembrī nosūtīja J. Kalnbērziņam plašu ziņojumu par IeTK darbinieku sociālistiskās likumības pārkāpumiem, norādot, ka “līdz pat pēdējam laikam Latvijas PSR Iekšlietu tautas komisariāta apriņķu daļu priekšnieki, arestējot pilsoņus un turot viņus iepriekšējā ieslodzījuma kamerās, pieļauj visrupjākos likuma pārkāpumus. Uz apriņķu prokuroru iebildumiem novērst pieļautos pārkāpumus, nekādi pasākumi netiek veikti, bet dažkārt prokuroru ieteikumi tiek ignorēti un tā vietā, lai pieļautos trūkumus novērstu, to skaits ar katru dienu palielinās”.

Ja uz 1945. gada 1. septembri visi ieslodzīti, kuri tika turēti ieslodzījumā, pārkāpjot Kriminālprocesa kodeksa normas par ieslodzījumā turēšanas termiņiem, sastādīja 830 cilvēkus vai 20%, tad uz 1945. gada 1. oktobri ieslodzīto skaits ar Kriminālkodeksa kodeksa normu pārkāpumiem palielinājās līdz 1408 cilvēkiem vai par 33%.

Arestu sankcionēšanai IeTK, milicijas un prokuratūras darbinieki piegāja visai formāli, nepietiekami pārbaudot izmeklēšanas materiālus, tādēļ izmeklēšanas un tiesu orgāni, izskatot lietas tiesu instancēs, daudzus arestētos no ieslodzījuma bija spiesti atbrīvot.

1945. gada oktobrī LPSR prokuratūras veiktajā pārbaudē IeTK Madonas apriņķa daļā atklāja, ka iepriekšējā ieslodzījuma kamerā pie esošās normas – 9 cilvēki, atradās 21 arestētais, no kuriem trīs cilvēki tika turēti vairāk nekā 20 diennaktis un vairāk par 10 diennaktīm – 10 cilvēki. Arests savlaicīgi tika noformēts tikai par diviem cilvēkiem, bet pārējie iepriekšējā ieslodzījuma kamerā tika turēti bez lēmuma un prokurora sankcijas.

1946. gada 10. augusta pārskata izziņā par LPSR IeM izmeklēto speciālās piekrišanas lietu izmeklēšanu LPSR IeM karaspēka kara prokurora palīgs Savičevs norādīja:

“Pratināšanas protokoli, kuri tiek iesniegti prokuroriem, pieprasot arestu sankcijas, tiek noformēti nevīžīgi un nekonkrēti. Daudzos gadījumos tādos protokolos liecinieku liecības tiek pierakstītas stereotipa veidā, ar nepārlicinošiem formulējumiem.”

Savukārt LK(b)P CK kadru daļas vadītāja vietnieks A.Vasiļjevs kādā ziņojumā rakstīja:

“Iemesls izmeklēšanas garajiem termiņiem, vairāku lietu nepieļaujamai novilcināšanai ir izmeklēšanas zemā kvalitāte. Izmeklēšanas darbinieki, izmeklējot lietas, pieļauj to vienkāršošanu, ļoti rupji pārkāpj procesuālās normas – nesavlaicīgi uzrāda apsūdzību, ilgāku laiku nenoprātina apsūdzētos pēc viņu aizturēšanas vai aresta.”

Daudzi materiāli, kurus VDM iesniedza kara prokuratūrai arestu sankcionēšanai, tika falsificēti.

1948. gada 1. pusgadā LPSR IeM karaspēka kara prokuratūra atteica LPSR VDM dot sankcijas par 40 cilvēku arestu, bet 2.pusgadā – par 70 cilvēku arestu. Baltijas kara apgabala kara prokurors Rjabcevs ziņojumā par sociālistiskās likumības pārkāpšanas un novilcināšanas faktiem, kurus bija izmeklējuši LPSR valsts drošības ministrijas darbinieki, norādīja:

“Izmeklēšanas lietu, kuras izmeklējusi Valsts drošības ministrija, materiālu izpēte dod pamatu izdarīt secinājumu par to, ka izmeklēšanas procesā un īpaši materiālu savākšanā, lai saņemtu sankciju apsūdzēto arestam, atsevišķas amatpersonas ir pieļāvušas neobjektivitāti un pat izmeklēšanas materiālu falsifikāciju.”

Pašu padomju likumu (nerunājot nemaz par starptautiskajām normām) pārkāpšanu, kura bija kļuvusi par sistēmu iepriekšējās izmeklēšanas iestādēs par politiskajiem noziegumiem, nevar izskaidrot tikai ar represīvo iestāžu darbinieku paviršību, pieredzes trūkumu, zemo izglītības līmeni (kaut arī tādi iemesli bija). Galvenais iemesls bija cits: politiskā justīcija centās nevis pēc patiesības iegūšanas, bet gan citādi domājošo vai citu potenciālo režīmu pretinieku totālas izolācijas. Lai sasniegtu šo mērķi nebija vajadzīgs ne procesuālais kodekss, ne noteikumi par liecību savākšanu un to novērtēšanu, ne apsūdzētā

tiesību garantijas. Prokurora uzraudzība par izmeklēšanu aprobežojās tikai ar apsūdzības slēdziena apstiprināšanu un lietas nosūtīšanu uz tiesu.

Daudzas smagas un ilgstošas mocības nācās piedzīvot cietumos nokļuvušajiem arestētajiem.

Pēc Latvijas otrreizējās okupācijas šeit bija saglabājušies septiņi cietumi ar kopējo ietilpību – 1530 ieslodzīto vietas. Rīgā atradās cietumi Nr.2 un 3. Cietums Nr.1 bija nopietni sagrauts. Cietumi tolaik atradās arī Daugavpilī, Ludzā, Madonā un Rēzeknē. Uz 1945. gada 1. janvāri visu LPSR cietumu limits bija – 1615 vietas, bet piepildījums – 3193 ieslodzītie vai 198% no kopējā vietu skaita. No tiem – Valsts drošības tautas komisariātam skaitījās 1221 cilvēks, “Smeršam” – 58, Iekšlietu tautas komisariātam – 579, milicijas orgāniem – 96, prokuratūrai – 319, tiesām (tribunāliem) – 181, PSRS IeTK Sevišķajai apspriedei – 26. Uz nāvi notiesāto bija – 158, notiesāto – 546, nepilngadīgo – divi, sievietes ar bērniem – 23.

Ieslodzīto skaits cietumos arvien palielinājās, 1945. gada decembrī cietumos bija ieslodzīti jau 6076 cilvēki. Šajā laikā Gulaga nometnēs atradās 12 302 latvieši.

Attiecībā uz ieslodzīšanas termiņiem un sanitārajiem un sadzīves apstākļiem stāvoklis cietumos bija ārkārtīgi smags. Visos cietumos tika pārsniegts ieslodzīto limits. Daudzi notiesātie pēc sprieduma pasludināšanas netika nosūtīti uz nometnēm vai kolonijām. Cietumos ilgu laiku tika turēti arī tie, kuriem jau bija piespriests nāvessods. Šāds neciešams stāvoklis bija izveidojies galvenokārt tādēļ, ka izmeklēšanas iestādes nevēdzīgi vilcinājās ar lietu izmeklēšanu. Daudzi ieslodzītie bez apsūdzības uzrādīšanas cietumos tika turēti ilgu laiku – no pieciem līdz sešiem mēnešiem un pat vēl ilgāk.

Lielākajā daļā cietumu nebija gultu vai nāru, tādēļ ieslodzītie daudzus mēnešus bija spiesti gulēt uz kailas cementa grīdas. Neapmierinoša bija arī ieslodzīto sanitāri – medicīniskā apkalpošana. Cietumos trūka nepieciešamo medikamentu un tie nebija nokomplektēti ar medicīnisko personālu. Vairākos cietumos valdīja liela netīrība un utainība. Tie bija slikti apkurināti. Sakarā ar ilgo aizturēšanu un antisanitāro stāvokli daudzi ieslodzītie smagi slimoja un pat nomira. Tā, piemēram, 1945. gada deviņos mēnešos cietumos nomira 98 cilvēki.

Lai arī tika veiktas LPSR prokuratūras pārbaudes un izdotas LPSR iekšlietu ministra pavēles, ieslodzīto stāvoklis cietumos būtiski neuzlabojās.

1948. gadā daudzi LPSR cietumos un kolonijās esošie kā “sevišķi bīstami valsts noziedznieki” tika nosūtīti uz PSRS IeM “sevišķajām nometnēm” un “sevišķajiem cietumiem”, kur sadzīves un darba apstākļi bija ārkārtīgi smagi.

ANO Ģenerālās asamblejas 1948. gada 10. decembrī pieņemtās “Vispārējās cilvēku tiesību deklarācijas” 5. pants noteica:

“Nevienam nedrīkst pakļaut spīdzināšanai vai cietsirdīgi, necilvēcīgi ar viņu apieties vai sodīt, pazemojot viņa cilvēcisko cieņu.”

PSRS komunistiskā totalitārā režīma apstākļos šie principi tika pārkāpti visrupjākajā veidā.

1937.-1938. gada Lielā terora laikā ar necilvēcīgām spīdzināšanas metodēm tika panākta arestēto “atzīšanās” neizdarītajos noziegumos, ar ko tika radīts pamats nāvessoda piespriešanai.

Šī laika politiskajās represijās arestēto fiziska ietekmēšana (spīdzināšana) notika ar VK(b)P CK un personīgi J. Staļina atļauju un norādījumu. 1939. gada 10. janvāra vēstulē VK(b)P apgabalu, novadu komiteju, nacionālo komunistisko partiju CK sekretāriem, iekšlietu tautas komisāriem un IeTK pārvalžu priekšniekiem J. Staļins paziņoja, ka “fiziskas ietekmēšanas metode attiecībā pret acīmredzamiem un nepakļāvīgiem tautas ienaidniekiem ir izmantota kā pilnīgi pareiza un mērķtiecīga metode.”

Ieslodzīto spīdzināšana tika pielietota arī Latvijā.

LPSR IeM karaspēka kara prokurors M. Timčenko 1946. gada 25. oktobra ziņojumā par “kontrrevolucionāro lietu izmeklēšanu” norādīja:

“(..) ir bijuši gadījumi, kad apsūdzētie paziņoja, ka pret viņiem pratināšanas laikā ir pielietoti fiziskas iedarbības līdzekļi, tādēļ viņi esot bijuši spiesti dot par sevi nepatiesas liecības.”

To apliecina arī daudzi citi dokumenti.

PSRS Valsts drošības ministrs V. Abakumovs 1947. gada 17. jūlija ziņojumā J. Staļinam “Par VDM orgānos izveidojošos praksi izmeklēšanas veikšanā spiegu, diversantu, teroristu un pretpadomju pagrīdes dalībnieku lietās” norādīja:

“Attiecībā uz izmeklēšanā atmasketajiem spiegiem, diversantiem, teroristiem un citiem aktīviem padomju tautas ienaidniekiem, kuri nekaunīgi atsakās izdot savus līdzdalībniekus un nedod liecības par savu noziedzīgo darbību, VDM orgāni, saskaņā ar VK(b)P CK 1939. gada 10. janvāra norādījumu, pielieto fizisku ietekmēšanu. Centrā – ar PSRS VDM sankciju. Uz vietām – ar republikas valsts drošības ministru un VDM novadu un apgabalu pārvalžu priekšnieku sankciju”.

Ieslodzīto spīdzināšana Padomju Savienībā oficiāli tika aizliegta 1953. gadā. PSRS iekšlietu ministra L. Berijas 1953. gada 4. aprīļa pavēlē “Par aizliegšanu piemērot pret arestētajiem jebkādas piespiedu un fiziskas iedarbības mērus” par spīdzināšanas apjomiem un metodēm tika norādīts:

“(..) VDM orgānu izmeklēšanas darbā ir bijuši visrupjākie padomju likumu izkropļojumi, nevainīgu padomju pilsoņu aresti, neapvaldīta izmeklēšanas materiālu falsifikācija, plaša dažāda veida spīdzināšanas – nežēlīga arestēto piekaušana, roku dzelžu pielietošana (..), kas atsevišķos gadījumos turpinājās mēnešiem ilgi, ilgstoša miega atņemšana, izģērbtu arestēto turēšana aukstā kamerā.

Pēc bijušās Valsts drošības ministrijas vadības norādījuma arestēto piekaušana notika Ļefortovas un Iekšējā cietumā īpaši iekārtotās telpās, tas tika uzdots no cietumu darbiniekiem speciāli izraudzītai personu grupai, kura pielietoja visdažādākos spīdzināšanas līdzekļus.

Tādas zvēriskas “pratināšanas metodes” noveda pie tā, ka daudzus nevainīgi arestētos izmeklētāji noveda līdz fizisku spēku izsīkumam, morālai depresijai, bet atsevišķos gadījumos – līdz cilvēciska izskata zaudēšanai.

Izmantojot tādu arestēto stāvokli, izmeklētāji – falsifikatori pagrūda viņiem priekšā jau iepriekš sagatavotas “atzīšanās” par pretpadomju un spiegošanas – teroristisku darbību.”

Šādām briesmīgām spīdzināšanas metodēm 1953. gada sākumā tika pakļauts arī Latvijas Valsts universitātes fizikas un matemātikas vecākais pasniedzējs Jāzeps Eiduss un viņa māsa tulkotāja un literatūrzinātniece Tamāra Zālīte.

L. Berijas 1953.gada tiesas procesā apsūdzētais bijušais PSRS IeTK Valsts drošības galvenās pārvaldes priekšnieka vietnieks B. Kobulovs atzina:

“Vispār man jāsaprot, ka tajā laikā bija radīti tādi apstākļi, ka grūti bija pateikt – kur ir patiesība un kur meli, jo fiziskās iedarbības līdzekļu pielietošana pret arestētajiem izslēdza viņu objektīvās liecības. Tā ir briesmīga lieta. (..) Jāsaka, ka izmeklētāji baidījās neizpildīt šos norādījumus, jo paši varēja nokļūt tādā pašā stāvoklī.”

Daudzos gadījumos okupētās Latvijas padomju aparāts, kura vistiešākais uzdevums bija cīņa ar nelikumībām un varas patvaļu, baidoties par savu likteni, nedarīja neko, lai to nepieļautu un novērstu, bet ar visu samierinājās. LKP CK sekretārs J. Kalnbērziņš, kuram okupētajā Latvijā piederēja augstākā politiskā vara, 1953. gada martā rakstīja:

“Padomju Latvijā vēl dažviet saglabājušās padomju varas sagrauto pretpadomju elementu – slepenās buržuāzisko nacionālistu, ebreju cionistu, imperiālisma demoralizēto sociāldemokrātu un trockistu līdzskrējēju drumsas. Pret šo elementu naidīgajām intrigām ir enerģiski jācīnās.”

Tas nozīmēja arī varas patvaļas turpināšanu.

Jānis Riekstiņš

I nodaļa

Represīvo iestāžu darbinieku nelikumīgi veiktie aresti, slepkavības un cita veida noziegumi

LPSR IeTK paskaidrojums par VK(b)P biedru un kandidātu arestu kārtību

Visiem Latvijas PSR IeTK pilsētu un apriņķu daļu priekšniekiem

Sakarā ar to, ka vairākās IeTK pilsētu un apriņķu daļās (nodaļās) bez partijas pilsētu un apriņķu komiteju sankcijas ir notikuši VK(b)P biedru un kandidātu arestu gadījumi, paskaidrojam, ka saskaņā ar PSRS TKP (Tautas komisāru padomes) un VK(b)P CK 1938. gada 8/XII lēmumu, kurš izsludināts ar PSRS IeTK 1938. gada 8/XII pavēli Nr. 00786, atļauja par VK(b)P biedru un kandidātu arestu tiek dota pēc saskaņošanas ar pilsētu un apriņķu komiteju pirmajiem sekretāriem, bet viņu prombūtnes gadījumā, ar otrajiem sekretāriem.

Katrā atsevišķā gadījumā IeTK pilsētu un apriņķu daļu (nodaļu) priekšniekiem ir jāpastāda īsas izziņas pēc tiem esošajiem materiāliem par VK(b)P biedriem un kandidātiem, kuri ir paredzēti saukšanai pie kriminālatbildības un jāiesniedz saskaņošanai ar partijas pilsētu un apriņķu komiteju pirmajiem, bet viņu prombūtnes gadījumā, ar otrajiem sekretāriem.

Latvijas PSR iekšlietu tautas komisāra vietnieks

valsts drošības pulkvedis

A. Sieks

Latvijas PSR IeTK 1. specdaļas priekšnieks

valsts drošības kapteinis

Fiļipovs.

1944. gada 30. septembrī

Nr. 1/00321

Daugavpilī. ¹

1. LR IeM arhīvs, 1. f., 3. apr., 1. l., 15. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**Izvilikums no Latvijas PSR Tautas komisāru padomes priekšsēdētāja
vietnieka J. Roņa 1945. gada jūnija ziņojuma par milicijas darbinieku un
iznīcinātāju noziedzīgo darbību Ludzas apriņķa pagastos**

Pilnīgi slepeni

1945. gada jūnijā

VK(b)P CK Latvijas biroja priekšsēdētājam b. Šataļinam

LK(b)P CK sekretāram b. Kalnbērziņam

LPSR Tautas komisāru padomes priekšsēdētājam b. Lācim

Ziņojums

(..)

Pēc turpmāk sniegtajiem piemēriem var spriest par nopietnām kļūdām un nolaidībām, kuras ir šajā apriņķī. Mērdzenes pagasta milicijas iecirkņa pilnvarotais Kupcovs kopā ar trīs karavīriem veica nelikumīgas kratīšanas pie Mērdzenes pagasta zemniekiem, kratīšanas laikā viņus sita un izdarīja smagus miesas bojājumus nevainīgiem pilsoņiem (salauza ribas).

Pildas pagasta milicijas iecirkņa pilnvarotais Pikarevskis, veicot kratīšanu pie pilsoņa Valciņa, piesavinājās viņa mantas, bet 82 gadus veco sirmgalvi Stepanu Valeini arestēja, 5 diennaktis noturēja pirtī, nedodot ēdienu un ūdeni, pēc tam viņu atbrīvoja, bet pēc 3 dienām atkal arestēja un atkal 4 diennaktis noturēja bez ēdiena un ūdens.

Šis pats Pikarevskis nelikumīgi arestēja pilsoni Savicki ar meitu. Pēc viņu atbrīvošanas Pikarevskis aizbrauca pie viņiem uz mājām žūpot, kur žūpoja 2 diennaktis un pēc tam paņēma kukuli – bikses un 3 pudus miežu.

Atklājis, ka pilsonim Rimšam ir 7 pudeles kandžas, Pikarevskis atņēma kandžu un sāka žūpot.

Iznīcinātāju bataljona kaujinieki Ivaņenoks, Oņiscenoks, Stefanovičs iereibušā stāvoklī, dodoties ar zirgu uz Pasienas pagasta izpildu komiteju, ceļā satika 3 nepazīstamas sievietes. Stefanovičs huligāniskos nolūkos izšāva no šautenes un nogalināja pilsoni Helēnu Melehovu.

Iznīcinātāju bataljona kaujinieks Kernavs nozaga pilsonim Masalim (Mērdzenes pagasts) velteņus ar galošām, taču, kad pilsonis Masalis viņu panāca, raidīja uz viņu šāvienu un Masali nošāva.

Iznīcinātāju bataljona kaujinieks Lazarevs nozaga pilsonim Kravčenko velosipēdu, Kravčenko to uzzināja un pieprasīja velosipēdu atdot. Lazarevs ievada Kravčenko mežā un ar šāvienu pakausī viņu nogalināja.

Iznīcinātāju bataljona kaujinieki Stutāns un Lipskis (Kārsavas pagasts) iereibušā stāvoklī divos naktī ieradās pilsones Baranovskas mājās, sarīkoja skandālu un Baranovsku izvaroja.

Bijušais Kārsavas pagasta iecirkņa pilnvarotais Potapovs, kurš tagad ir pārcelts uz citu pagastu, ieraudzījis pilsonim Naglim (Lapovas ciems) jaunus zābakus, izsauca viņu pie sevis uz miliciju un zābakus atņēma.

IeTK Nautrēnu pagasta nodaļas darbinieki – miliči Daliba, Ozoliņš un iecirkņa pilnvarotais Treida iereibušā stāvoklī ieradās pilsones Jurkānes mājā un pieprasīja degvīnu. Kad pilsone Jurkāne atteicās degvīnu dot, tad minētās personas sarīkoja skandālu, sāka uz mākties Jurkānes slimajai meitai Malvīnei un viņu ar šāvienu nogalināja. (..)

(Ronis).¹

1. LVA, PA-101. f., 8. apr., 1. l., 91., 92., 93., 97. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Rīgas pilsētas izpildu komitejas priekšsēdētāja A. Deglava ieteikums pārtraukt arestēto īpašuma nelikumīgu piesavināšanos un izsaimniekošanu

Pilnīgi slepeni

Rīkojums Nr. 23 rs

1945. gada 14. septembrī

Rīga

**Rīgas pilsētas dzīvokļu daļas priekšniekam biedram Hmeļevskim
Visiem Rīgas pilsētas rajonu izpildu komiteju priekšsēdētājiem
LPSR VDTK "A" daļas priekšniekam majoram Bokovikovam**

Neraugoties uz Rīgas izpildu komitejas 1945. gada 29. jūnija rīkojumu Nr. 16 rs, līdz pat šim laikam ir gadījumi, kad tiek izdoti orderi uz LPSR VDTK aizturēto personu dzīvokļiem bez atbilstošas iepriekšējas saskaņošanas ar VDTK. Visa tā rezultātā jaunie iemītnieki to personu atstātās mantas, kuras atrodas izmeklēšanā un ieslodzījumā, izsaimnieko, bet īpašnieki pēc atbrīvošanas no ieslodzījuma paliek bez pajumtes, jo viņu

dzīvokļos dzīvo personas, kuras orderus ir saņēmušas nelikumīgi. Vispār rodas lielas nepatikšanas un neuzticība pilsoņu tiesību likumībai.

Zaubes ielā Nr. 51, izdots orderis pilsonim Morozovam uz arestētās dzīvokli, pie kam minēto dzīvokli bija aizzīmogojis VDTK un sankcija par tā aizņemšanu nav saņemta.

Iesaku:

- 1) Pilsētas dzīvokļu daļas priekšniekam un rajonu izpildu komiteju priekšsēdētājiem pieņemt nepieciešamos mērus, lai turpmāk noteiktā veidā pārtrauktu orderu izdošanu uz to personu dzīvokļiem, kuras ir aizturētas un atrodas izmeklēšanā, nesaskaņojot ar VDTK .
- 2) Proletāriešu rajona izpildu komitejas priekšsēdētājam nekavējoties anulēt orderi, kurš izsniegts uz VDTK aizturētās dzīvokli Zaubes ielā Nr. 4, dz. 14 un pārvietot uz citu dzīvojamo platību.
- 3) Kirova rajona izpildu komitejas priekšsēdētājam nekavējoties anulēt pilsonim Morozovam izdoto orderi Stabu ielā Nr. 51, dz. 32 un piešķirt viņam citu dzīvojamo platību.
- 4) Atbrīvojot 2. un 3. punktā minētos dzīvokļus, kopā ar VDTK pārbaudīt tur aizturēto personu atstātās mantas un īpašumu pēc akta un gadījumā, ja tiks atklāta to izsaimniekošana, vainīgos saukt pie likumīgas atbildības.
- 5) Lūgt VDTK, ja tiks atklāta šī rīkojuma neizpildīšana, griezties pie attiecīgā rajona izpildu komitejas priekšsēdētāja, kuram tas nekavējoties personīgi ir jāizpilda.

Rīgas pilsētas izpildu komitejas priekšsēdētājs

A. Deglavs. ¹

1. LVA, PA-101. f., 1.a apr., 10. l., 115., 116. lp., Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**LPSR prokurora A. Mišutina ziņojums LK(b)P CK sekretāram
J. Kalnbērziņam par LPSR IeTK darbinieku “sociālistiskās likumības”
pārkāpumiem**

Pilnīgi slepeni

PSRS prokuratūra

Latvijas PSR prokurors

Nr. 1760-ps

1945. gada 14. septembrī

Latvijas K(b)P Centrālās komitejas sekretāram biedram J. Kalnbērziņam

Informēju Jūs par Iekšlietu tautas komisariāta orgānu darbinieku sociālistiskās likumības pārkāpumiem, kuri republikā ir notikuši pēdējā laikā.

1945. gada 13. augustā Iekšlietu tautas komisariāta Daugavpils pilsētas daļas Vārkavas pagasta nodaļas milicijas iecirkņa pilnvarotais Ivans Sļepčenko ar pieciem iznīcinātāju bataljona kaujiniekiem Saveliju Kirilovu, Boļeslavu Surguntu, Ivanu Ņikiforovu, Romānu Grigorjevu un Anastasiju Bogdanovu dienesta darīšanās apbraukāja pagastu.

Sļepčenko un kopa ar viņu esošie iznīcinātāju bataljona kaujinieki pie Savelija Kirilova sarīkoja iedzeršanu un piedzērās. Netālu no pilsoņa Antona Ribuļa mājas, gar kuru viņi brauca, Sļepčenko un viņa pavadoņi pamanīja zemniekus, kuri strādāja uz lauka. Ieraugot piebraukušos, viens no viņiem no lauka aizgāja.

Sļepčenko iznīcinātāju bataljona kaujiniekiem deva rīkojumu nepazīstamo aizturēt, kurš izrādījās vietējais pilsonis Džeriņš. Viņš bija izvairījies no savlaicīgas ierašanās uz malkas sagādi, kurai viņš bija mobilizēts. Sļepčenko pavēli par Džeriņa aizturēšanu izpildīja Ņikiforovs, Kirilovs, Bogdanovs un Grigorjevs, kuri Džeriņu atrada netālu, viņa mājā, kur pats Džeriņš, viņa sieva, meitas un pilsonē Znotiņa tika piekauti.

Kad Džeriņu aizveda pie Sļepčenko, kas bija palicis pie pilsoņa Ribuļa mājas, Sļepčenko, atstājis Džeriņu pie pajūga Surgunta apsardzībā, pavēlēja pārējiem iznīcinātājiem pie mājas sapulcējušos zemniekus sadzīt Ribuļa mājā.

Tas tika izdarīts visrupjākā veidā. Sļepčenko ar kaujiniekiem iedzina mājā Antonu Ribuli un viņa kaimiņus – 65 gadus veco Andreju Slavinski, viņa sievu un meitu (tā ir ar ordeni apbalvotā Latviešu divīzijas karavīru ģimene).

Tur Sļepčenko sāka šīs personas izprašņāt, kādēļ Džeriņš slēpjoties, bet, kad viņi atbildēja, ka nezinot, tad Sļepčenko sāka šos pilsoņus piekaut, dodot rīkojumu Ņikiforovam, Kirilovam, Bogdanovam un Grigorjevam, lai viņi šos cilvēkus piekautu.

Tā rezultātā Ribulis, Slavinskis, viņa sieva un meita tika piekauti, sitot ar šauteņu laidnēm, gumijas nūjām, dūrēm un arī ar kājām.

Andrejs Slavinskis tika piekauts līdz asinīm, līdz samaņas zaudēšanai. Pārtraukuši piekaušanu, Sļepčenko ar saviem pavadoņiem, paņemot līdz ar arestēto Džeriņu, viensētu atstāja.

Pēc notikušā, apbraukājot apkārtnes viensētas, ar nolūku sameklēt tur paslēpušos bandītus, Sļepčenko ar iznīcinātāju bataljona kaujiniekiem tajā pašā dienā bija Ivana Mozuļa,

Ludviga Vilcāna – Spuļa un Venerandas Znotiņas mājās un, turot šīs personas aizdomās par sakariem ar bandītiem, kopā ar kaujiniekiem piekāva arī viņus.

Beigās, aizbraucot no Vilcāna – Spuļa mājās, Sļepčenko nošāva pie ķēdes piesieto suni.

Tā paša gada 13. augustā Andrejs Slavinskis par šo notikumu paziņoja Daugavpils apriņķa izpildu komitejas priekšsēdētājam b. Luriņam, kurš pagasta izpildu komitejā noturēja aktīva apspriedi. Slavinskis uz šo apspriedi, iesniegt paziņojumu, ieradās pēc piekaušanas, noasiņojis.

Saņēmis apriņķa izpildu komitejas priekšsēdētāja informāciju, partijas apriņķa komitejas sekretārs b. Ņikonovs apriņķa prokuroram un Iekšlietu tautas komisariāta pilsētas daļas priekšniekam b. Titovam pieprasīja šī gadījuma izmeklēšanu.

Apriņķa prokurors nekavējoties devās uz notikuma vietu un veica izmeklēšanu, kurā aprakstītie apstākļi pilnībā apstiprinājās.

Iekšlietu tautas komisariāta pilsētas daļas priekšnieks b. Titovs, atbildot uz apriņķa prokurora uzaicinājumu braukt kopā ar viņu, atteicās izmeklēšanā piedalīties, paziņojot:

“Tas ir sākums, pagaidīs.”

Pēc tam b. Titovs ņēma Sļepčenko savā aizstāvībā un ilgāku laiku kavēja prokuratūru Sļepčenko arestēt, kā arī to iznīcinātāju bataljona kaujinieku arestu, kuri piedalījās pilsoņu piekaušanā.

Apriņķa prokurors b. Kokins 18. augustā, pabeidzis izmeklēšanu un atrodoties Vārkavas pagastā, telefoniski lūdza Titovu līdz viņa atbraukšanai Sļepčenko aizturēt. Šī prokurora prasība netika izpildīta.

Kad augusta beigās sakarā ar vairākām citām lietām Daugavpilī ieradās republikas prokuratūras sevišķi svarīgo lietu izmeklētājs b. Drozdovs, kurš pēc republikas prokurora vietnieka b. Čerkasova rīkojuma izmeklēšanā paņēma Sļepčenko lietu, Iekšlietu tautas komisariāta Daugavpils pilsētas daļas priekšnieks b. Titovs ne tikai atteicās izsaukt Sļepčenko no pagasta un sūtīt viņu uz izmeklētāja nopratināšanu, bet viņam arī paziņoja, ka Sļepčenko aresta gadījumā nedošot konvoju, lai Sļepčenko konvojētu uz cietumu, ka došot rīkojumu, lai Sļepčenko cietumā nepieņemtu.

Rezultātā biedrs Drozdovs bija spiests bez Iekšlietu Tautas komisariāta pilsētas daļas palīdzības sameklēt Sļepčenko mājas adresi. Viņš š.g. 30. augustā ieradās dzīvoklī, kur Sļepčenko atbrūvoja (līdz tam laikam viņš nebija no darba atbrīvots) un arestēja(..).

Iznīcinātāju bataljona kaujinieki Grigorjevs, Bogdanovs un citi, kuri kopā ar Sļepčenko piedalījās pilsoņu piekaušanā, pēc Iekšlietu tautas komisariāta pilsētas daļas

izmeklēšanas, kas bija bez rezultātiem, tika izsaukti ar pagasta izpildu komitejas priekšsēdētāja palīdzību un arestēti tikai 3. septembrī(..).

Arkārtējs revolucionārās likumības pārkāpums ir noticis Madonas apriņķī.

Šī gada 20. augustā Kraukļu pagasta “Vidussviķu” mājās ieradās iznīcinātāju bataljona kaujinieku grupa ar komandieri jaunāko seržantu Ivanovu priekšgalā. Pēc ierašanās viensētā viņš pavēlēja sarīkot ballīti uz kuru ar patafonu tika uzaicināta pilsone Elza Lūse.

Ballītes laikā, apmēram, plkst. 23 vakarā viens no iznīcinātāju kaujiniekiem ballītes dalībniekiem paziņoja, ka mājai it kā esot uzbrukuši bandīti. Iznīcinātāju bataljona kaujinieki atklāja uguni, kuru drīz vien pārtrauca. Pēc tam ballīte mierīgi turpinājās un tika pabeigta.

21. augustā šajā viensētā ieradās Iekšlietu tautas komisariāta Madonas apriņķa daļas Kraukļu pagasta nodaļas priekšnieks Boriss Ņehajevs, kuram saskaņā ar Ivanova informāciju radās aizdomas, ka bandītu uzbrukumā viensētai vainīga esot Elza Lūse. Ņehajevs izsauca Lūsi uz nopratināšanu, pratināšanas laikā uz galda noliekot revolveri. Pratināšanas laikā uz Ņehajeva jautājumu Lūse atbildēja, ka viņa bandītus neesot atvedusi un neko par to nezinot. Ņehajevs ar šāvienu krūtīs Lūsi ievainoja.

Viņa krītot latviski iesaucās:

“Par ko mani nevainīgu nogaliniet?”

Ņehajevs pieprasīja, lai tur esošais iznīcinātāju bataljona kaujinieks Bogdanovs to pārtulko, bet kad viņš izdzirdēja tulkojumu, tad uz Lūsi izšāva vēl divas reizes. Pēc tam viņš pavēlēja iznest Lūsi laukā un aprakt mežā. Kad Lūse vēl būdama dzīva gulēja laukā, Ivanovs izdzirdējis viņas vaidus, izšāva uz viņu vairākas reizes no automāta.

Šī gadījuma sākotnējo izmeklēšanu Madonas apriņķa prokurors b. Luss veica nekavējoties un noskaidroja šīs nekaunīgās patvaļas notikumu gaitu. Biedrs Luss visus šīs lietas materiālus nodeva Latvijas PSR Iekšlietu tautas komisariāta Sevišķās inspekcijas izmeklētājam, kurš Ņehajevu un Ivanovu arestēja.

Ir nepieciešams piebilst, kā arī šajā gadījumā Iekšlietu tautas komisariāta Madonas apriņķa daļas pārstāvis leitnants Tarasovs kavēja prokuratūru nekavējoties arestēt Ņehajevu un Ivanovu, apmānot prokuroru ar paziņojumu, ka viņš it kā esot viņus aizsūtījis komandējumā. Bet kad b. Luss šo mātīšanos atmaskoja, tad Tarasovs nepieļāva Ņehajeva un Ivanova apcietināšanu, sakot, ka viņam esot citi norādījumi – ierasties ar viņiem Madonā personīgi.

Pārbaudot Iekšlietu tautas komisariāta Abrenes apriņķa daļas lietisko pierādījumu glabāšanas kameru, LPSR prokuratūras milicijas uzraudzības nodaļas prokurors b. Koļesovs

konstatēja, ka Iekšlietu tautas komisariāta apriņķa daļas darbinieki pilnīgi pretlikumīgi savā labā izmanto kameras esošās bezsaimnieku mantas.

Lietisko pierādījumu kamerā glabājās dažādas bezsaimnieku mantas: audumi, mēteļi, uzvalki, veļa, ādas un citi priekšmeti.

Sakarā ar to, ka Iekšlietu tautas komisariātā nebija šo lietu uzskaites, nebija iespējams konstatēt, no kurienes un kad šīs mantas ir saņemtas un cik daudz tām jābūt. Tā vietā, lai šīs mantas nodotu finanšu iestādēm, Iekšlietu tautas komisariāta Abrenes apriņķa daļas priekšnieks kapteinis Pipo izveidoja komisiju, kurā iekļāva pats sevi un Iekšlietu tautas komisariāta darbiniekus Sučkovu un Laptjevu. Komisija novērtēja visas bezsaimnieku mantas par pazeminātām cenām – par 400 rubļiem. Pēc tam Pipo sastādīja aprakstu, pēc kura visas mantas sadalīja Iekšlietu tautas komisariāta apriņķa daļas darbiniekiem. Pipo sev paņēma sieviešu mēteļi, plīša segu, vīriešu kurpju sagataves, sieviešu vilnas svīteri, vilnas zeķes, 7,5 metrus auduma. Par visām šīm mantām no IeTK apriņķa daļas darbiniekiem tika savākta nauda, kura palika IeTK apriņķa daļas kasē(..).

Latvijas PSR prokurors justīcijas 2. klases valsts padomnieks

A. Mišutins. ¹

1. LVA, PA-101. f., 8. apr., 20. l., 252., 253., 254., 255. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**Latvijas K(b)P Centrālās komitejas slēgtā vēstule par steidzamu un
noteiktu mēru pieņemšanu, lai novērstu sociālistiskās likumības
pārkāpumus**

1945. gada 20. oktobrī

Apstiprināta Latvijas K(b)P Centrālajā komitejā

Pilnīgi slepeni

Jāatdod atpakaļ Latvijas K(b)P CK

Sevišķajā sektorā 10 dienas pēc saņemšanas

**Latvijas K(b)P apriņķu, pilsētu un rajonu komiteju pirmajiem sekretāriem Latvijas
K(b)P Centrālās komitejas slēgtā vēstule par steidzamu un noteiktu mēru pieņemšanu
cīņā ar sociālistiskās likumības pārkāpumiem**

Latvijas K(b)P CK vairākkārt ir vērsusi visu partijas, padomju un tiesu – prokuratūras darbinieku uzmanību uz nepieciešamību stingri ievērot sociālistisko likumību visās darbības sfērās un pieprasīja nesamierināmu, nesaudzīgu cīņu ar visa veida padomju likumības pārkāpumiem.

Latvijas PSR Tautas komisāru padome un Latvijas K(b)P CK ar 1945. gada 26. aprīļa īpašu lēmumu “Par sociālistiskās likumības rupjiem pārkāpumiem republikā” pieprasīja no partijas organizācijām, padomju, prokuratūras un tiesu orgāniem nesaudzīgi pārtraukt sociālistiskās likumības pārkāpumus un pieņemt stingrus mērus, lai novērstu līdzīgus pārkāpumus.

Taču Latvijas K(b)P CK rīcībā esošās ziņas liecina par nepārtrauktajiem, bet vairākās vietās palielinātiem patvaļas un nelikumību faktiem attiecībā pret pilsoņu personīgajām un īpašuma tiesībām, nelikumīgu kratīšanu veikšanu, arestiem, piekaušanām un citiem padomju likumu pārkāpumiem.

Valmieras apriņķa Kocēnu pagasta izpildu komitejas priekšsēdētājs Ulmis un MTS (mašīnu un traktoru stacijas) direktors Valdmanis, saņēmuši apriņķa izpildu komitejas norādījumu par MZIP (mašīnu – zirgu iznomāšanas punkta) nokomplektēšanu ar zirgiem uz bezīpašnieku saimniecību, tautas ienaidnieku un vācu atbalstītāju saimniecību rēķina, atņēma 22 zirgus darba zemniekiem, tajā skaitā divām sarkanarmiešu ģimenēm, pielietojot draudus un fizisku ietekmēšanu.

Cēsu apriņķa Lielstraupes un Cēsu pagasta izpildu komiteju priekšsēdētāji, lai samaksātu par rakstāmmašīnām, kuras bija iegādājušies no spekulanta Cauņa, sāka izspiest naudu, sviestu un gaļu no iedzīvotājiem.

Nelikumīgas kratīšanas, patvaļa, zemnieku ar zirgiem iesaistīšana dažādos pārvadājumos bez labprātīgas piekrišanas un bez samaksas turpina pastāvēt kā izplatīta parādība.

Nav reti gadījumi, kad, it kā cīnoties ar bandītismu, tiek pieļauta mežonīga izrēķināšanās ar cilvēkiem.

Š. g. augustā Daugavpils apriņķa IeTK Vārkavas pagasta iecirkņa pilnvarotais Sļepčenko ar pieciem iznīcinātāju bataljona kaujiniekiem, būdams piedzēries, aizdomās par bandītismu aizturēja pilsoni Džeriņu. Pratināšanas laikā viņa aizturētā sieva, meita un kaimiņu zemnieki Slavinskis, Vilcāns un citi tika piekauti ar šauteņu laidnēm, gumijas nūjām un kājām.

Madonas apriņķa Kraukļu pagastā IeTK pagasta nodaļas priekšnieks Ņehajevs pilsones Lūses pratināšanas laikā ievainojot viņu ar revolvera šāvienu, pavēlēja aiznest viņu un aprakt mežā, pirms tam vēl vairākas reizes izšaujot uz viņu no automāta.

Ņehajevs, Sļepčenko un iznīcinātāju bataljona kaujinieki, kuri piedalījās pilsoņu piekaušanā, ir arestēti un nodoti tiesai.

Vairāki apriņķu un pilsētu vadošie darbinieki samiernieciski izturas pret tādām nelikumībām, neveic ar tām nesaudzīgu cīņu, bet daži no viņiem pat sadarbojas ar noziedzīgiem un naidīgiem elementiem.

Tā vietā, lai atmaskotu un nodotu tiesai spekulantu – nelieti Cauņu, kurš strādāja par Cēsu apriņķa izpildu komitejas vecāko grāmatvedi, apriņķa izpildu komitejas vadītāji izmantoja viņa pakalpojumus, lai iegādātos portfeļus, kuri bija iegūti ar krāpnieciskām mahinācijām.

Bauskas apriņķa izpildu komiteja un Īslīces pagasta izpildu komiteja stājās darījuma sakaros ar kulakiem Užbili un Staļgeviču un ņēma viņu saimniecības savā aizgādniecībā kā apriņķa izpildu komitejas un pagasta izpildu komitejas “palīgsaimniecības”. Patiesībā šie darījumi bija aizsegs, lai noslēptu apriņķu izpildu komitejas un pagasta izpildu komitejas darbinieku pašapgādi un paslēptu kulaku saimniecības.

Tā vietā, lai ar iedzīvotājiem veiktu pacietīgu izskaidrošanas darbu, padomju orgānu un atsevišķu darbinieku, tajā skaitā arī partijas aparāta darbā, valda kaila administrēšana, iebaidīšana un uzkliedzieni.

Pagastu, ciemu un arī apriņķu izpildu komitejas nereti pieņem un izsūta nepārdomātus lēmumus un rīkojumus.

Jelgavas pilsētas izpildu komiteja pieņēma lēmumu, kurš lika katram zirga īpašniekam atstrādāt 10 darba klausības dienas, bet iesaistīt iedzīvotājus darba klausībā var tikai ar PSRS TKP lēmumu.

Tā pati Jelgavas pilsētas izpildu komiteja uzdeva visām pilsētas māsaimniecībām 15. jūlijā ierasties darbā, piedraudot, ka neierašanās gadījumā tās tiks notiesātas ar piespiedu darbiem.

Ir gadījumi, kad padomju, saimnieciskie un pat partijas darbinieki, izmantojot savu dienesta stāvokli, nodarbojas ar nelikumīgu pašapgādi, mantu atņemšanu un piesavināšanos no pilsoņiem. Par tādām noziedzīgām darbībām izslēgts no partijas un saukts pie kriminālatbildības bijušais republikāniskā Graudu sagādes kantora pārvaldes priekšnieks Indriksons. VDTK Latvijas ūdens baseina daļas darbinieks K. P. Aukons par īpašuma

piesavināšanos partijas pirmorganizācijā izslēgts no VK(b)P rindām, bet viņa dzīvoklī atrastās mantas ir izņemtas un nodotas valsts ienākumos.

Rīgas apriņķa Mālpils pagasta patērētāju biedrības locekļi Stepanovs, Morozovs, Vasiļjevs bez prokurora sankcijas veica kratīšanas pie pilsoņiem Vildes, Baloža, Vītola un piesavinājās viņu īpašumu(..).

Ļoti bieži ir padomju, partijas un saimniecisko darbinieku žūpošanas gadījumi, īpaši komandējumu laikā uz apriņķiem, pagastiem un ciemu padomēm, pie tam, nereti žūpošana ir saistīta ar nekārtībām un padomju varas orgānus diskreditējošām darbībām.

Veiktā pārbaude ir konstatējusi neiejūtīgu – birokrātisku attieksmi pret darbaļaužu sūdzību un iesniegumu izskatīšanu. Daudzos gadījumos tā pilnīgi nodota otršķirīgiem darbiniekiem. Paši vadītāji ar sūdzību un iesniegumu izskatīšanu nenodarbojas un to nekontrolē, sakarā ar to, tie mēnešiem ilgi netiek izskatīti, bieži tiek nozaudēti un atbildes netiek dotas, bet dotajām atbildēm ir formāls, atrakstīšanās raksturs(..).

Paliek nesodīti fakti par darba algas izmaksas aizkavēšanu strādniekiem un kalpotājiem, naudas nesamaksāšana zemniekiem par meža materiālu sagādi, pārvadājumiem, kas saistīti ar lauksaimniecības produktu nodošanu.

Kādēļ kļuva iespējami visi minētie un tiem līdzīgie fakti?

Tādēļ, ka partijas apriņķu, pilsētu un rajonu komitejas, izpildu komitejas, prokuratūras darbinieki nenovērtēja cīņas ar padomju likumības pārkāpšanu vissvarīgāko politisko nozīmi, nesaprata, ka patvaļa un nelikumības ir visasākā naidīgā darba metode, kura tautas priekšā diskreditē mūsu partiju un padomju varu. Tā vietā, lai nokavējoties, nesaudzīgi notiesātu noziedzniekus, kuri ir vainīgi sociālistiskās likumības pārkāpšanā, padomju un partijas orgānu vadītāji pret viņiem izrāda samierinošu attieksmi un neizlēmību, līdz ar to radot patvaļas un sociālistiskās likumības pārkāpšanas apstākļus.

Tikai ar politisku cīņas nenovērtēšanu ar sociālistiskās likumības pārkāpumiem var izskaidrot to, ka Ilūkstes un Rīgas apriņķa partijas komiteja tikai pēc pusotra mēneša apsprieda LPSR TKP un Latvijas K(b)P CK lēmumu “Par sociālistiskās likumības rupjiem pārkāpšanas faktiem republikā”, bet Madonas, Valmieras partijas apriņķa komitejas un Liepājas pilsētas partijas komiteja vispār neuzskatīja par vajadzīgu šo lēmumu apspriest.

Latvijas K(b)P CK uzdod apriņķu, pilsētu un rajonu partijas komiteju pirmajiem sekretāriem līdz 1945. gada 1. decembrim iesniegt ziņas Latvijas K(b)P CK un līdz 1946. gada 1. janvārim rakstiskas atskaites sakarā ar šo vēstuli pieņemtajiem mēriem.

Latvijas K(b)P CK sekretārs

(J. Kalnbērziņš).¹

1. LVA, PA-101. f., 8. apr., 20. l., 276., 277., 278., 279. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**LK(b)P Viļakas apriņķa komitejas sekretāra Kokoreva ziņojums par
“revolucionārās likumības” stāvokļa uzlabošanas pasākumiem**

1945. gada 11. decembrī

Viļakā

Nr. 89

**Latvijas K(b)P CK sekretāram
biedram Kalnbērziņam
Dienesta ziņojums**

Latvijas K(b)P CK slēgto vēstuli “Par revolucionārās likumības pārkāpumiem” Latvijas K(b)P apriņķa komiteja apsprieda partijas apriņķa komitejas slēgtā sēdē, piedaloties VDTK un IeTK apriņķa daļu priekšniekiem un apriņķa prokuroram.

Savā lēmumā partijas apriņķa komiteja norādīja uz revolucionārās likumības rupjiem pārkāpumiem no VDTK un IeTK orgānu un citu personu un saimniecisko organizāciju puses.

Savā lēmumā partijas apriņķa komiteja noteica praktiskus pasākumus: apriņķa prokuroram uzdots bez žēlastības sodīt tos, kuri veiks patvaļu, nelikumīgus arestus, kratīšanas, sociālistiskā īpašuma, kā arī pilsoņu īpašuma piesavināšanos, nesavlaicīgu naudas izmaksu zemniekiem par paveiktajiem darbiem (malkas pievešanu, graudu izvešanu u.c.). Partijas apriņķa komiteja noturēja apspriedi ar partorgiem, IeTK pagastu nodaļu priekšniekiem un pagastu izpildu komiteju priekšsēdētājiem.

Ar paziņojumu par sociālistiskās likumības ievērošanu uzstājās apriņķa prokurors.

Visos pagastos ar apriņķa partijas spēkiem noturētas sapulces pagastu izpildu komiteju aparātiem un ciemu padomju priekšsēdētājiem.

Apriņķa partijas komitejas plānā ir apriņķa prokurora ziņojuma noklausīšanās par apriņķa darbaļaužu iesniegumu un sūdzību izskatīšanu visās organizācijās un iestādēs.

Latvijas K(b)P Viļakas apriņķa komitejas sekretārs

Kokorevs.¹

1. LVA, PA-101. f., 8. apr., 19. l., 63. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**Latvijas PSR IeTK karaspēka kara tribunāla 1946. gada 28. janvāra
spriedums par LPSR IeTK darbinieku veiktajām nelikumīgajām cilvēku
nošaušanām Viļakas apriņķī**

1945. gadā

Spriedums Padomju Sociālistisko Republiku Savienības vārdā

1946. gada 26. janvārī Latvijas PSR IeTK karaspēka kara tribunāls slēgtā tiesas sēdē Rīgas pilsētā kara tribunāla telpās, sastāvot no priekšsēdētāja – justīcijas majora Razuvajeva, locekļiem – kapteiņa Gorova un kapteiņa Burceva, sekretāram esot justīcijas kapteinim Eļkansıoīčam, bez apsūdzības un aizstāvības klātbūtnes izskatīja 296 apsūdzības lietas:

1. Kapteiņa Pipo Pētera Pētera dēla, dzimuša 1911. g. Luganskoje ciemā, Gordovskas rajona Staļina apgabalā, UPSR, ukraiņa, kalpotāja, PSRS pilsoņa, ar vidējo izglītību, VK(b)P biedra no 1937.gada, precējušos, netiesāta, no 1941. gada 22. jūnija līdz 1942. gada martam piedalījušos Tēvijas karā, divreiz ievainota, apbalvota ar medaļām “Par Kaukāza aizstāvēšanu”, “Par uzvaru pār Vāciju”, strādājoša Latvijas PSR Viļakas apriņķī par IeTK daļas priekšnieku.
2. Mihelsona Aleksandra Vladimira d., dzimuša 1913. gadā Rīgas pilsētā Latvijas PSR, kalpotāja, latvieša, PSRS pilsoņa, ar pilnu vidusskolas izglītību, bezpartejiska, precēta, netiesāta, no 1941. gada augusta līdz 1945. gada 8. aprīlim Tēvijas kara dalībnieka, četrreiz ievainota, apbalvota ar ordeni “Sarkanā zvaigzne” un medaļām “Par kaujas nopelniem”, “Par Maskavas aizstāvēšanu”, strādājoša par Viļakas apriņķa IeTK pagasta nodaļas priekšnieku.
3. Mīnosjana Ivana Mīnosa d., 1922. gadā dzimuša Korokuhas ciemā Armēnijas PSR, kalpotāja, armēņa, PSRS pilsoņa, ar vidējo izglītību, precējušos, VK(b)P biedra no 1939. gada, netiesāta, no 1941. gada jūnija līdz 1943. gada septembrim piedalījušos Lielajā Tēvijas karā, sešreiz ievainota, apbalvota ar ordeni “Sarkanā zvaigzne”, medaļām “Par Kaukāza aizstāvēšanu”, “Par kaujas nopelniem”, strādājoša IeTK orgānos no 1940. gada un pēdējā laikā izpildījuša Viļakas apriņķa IeTK pagasta nodaļas priekšnieka vietu, ir militārā dienesta pakāpe “kapteinis”.
4. Mihailova Pavla Dmitrija d., 1911. gadā dzimuša Latvijas PSR Viļakas apriņķa Kukšinu ciemā, kalpotāja, krieva, PSRS pilsoņa, ir četru klašu izglītība, VK(b)P

kandidāta no 1945. gada, precēta, netiesāta, no 1941. gada augusta līdz 1944. gada oktobrim Lielā Tēvijas kara dalībnieka, divreiz ievainota, apbalvota ar medaļu “Par Maskavas aizsardzību”, strādājoša par Viļakas apriņķa IeTK pagasta nodaļas pilnvaroto un IeTK orgānos no 1944. gada 20. oktobra.

5. Kušvarova Nikolaja Timoteja d., dzimuša 1923. gadā staņicā Zaozernoja, Ribinskas rajonā, Krasnojarskas novadā, kalpotāja, krieva, PSRS pilsoņa, sešu klašu izglītība, bezpartejiska, precēta, netiesāta, no 1942. gada 10. jūlija līdz 28. oktobrim Tēvijas kara dalībnieka, vienreiz ievainota, dienējoša IeTK orgānos no 1944. gada 21. jūnija, strādājoša par Viļakas apriņķa IeTK OBHSS (nodaļa cīņai ar sociālistiskā īpašuma izlaupišanu) operatīvo pilnvaroto, ir dienesta pakāpe “jaunākais leitnants”.
6. Jaunākā leitnanta Fomičeva Anatolija Stepana dēla, 1917. gadā dzimuša Saratovas apgabala Čerkaskas rajona Koļari ciemā, kalpotāja, krieva, PSRS pilsoņa, ar nepilnu vidējo izglītību, VK(b)P biedra no 1941. gada, precēta, netiesāta, dienējoša IeTK orgānos no 1944. gada jūnija, strādājoša IeTK Viļakas apriņķa daļā par vecāko operatīvo pilnvaroto un operatīvā sektora priekšnieku.
7. Leitnanta Judajeva Jurijs Vasilija dēla, dzimuša 1921. gadā Tulas apgabalā, Tulas pilsētā, kalpotāja, krieva, PSRS pilsoņa, ar nepilnu vidējo izglītību, VK(b)P biedra kopš 1943. gada, neprecēta, netiesāta, IeTK orgānos no 1940. gada oktobra, no 1941. gada jūnija līdz 1945. gada 8. maijam Tēvijas kara dalībnieka, divreiz ievainota, apbalvota ar ordeni “Sarkanā zvaigzne” un medaļu “Par uzvaru pār Vāciju”.

Visi septiņi tiek apsūdzēti noziegumos, kas paredzēti KPFSR Kriminālkodeksa 193. – 17. panta “b” punkta.

Konstatēja

Apsūdzētie Pipo, Mihelons, Minosjans, Mihailovs, Košvarovs, Fomičevs un Jugajevs, strādājot dažādos IeTK vadošos amatos un IeTK iekšējā karaspēkā, 1945. gada jūnijā – oktobrī nodarbojās ar sava dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, kas izpaudās šādi:

1. Pipo 1945. gada septembra sākumā, nepārbaudot aizdomās par bandītismu aizturētā dokumentus, izdeva rīkojumu saviem padotajiem par nelikumīgu aizdomās turētā nošaušanu, kurš vēlāk izrādījās Sarkanās armijas N daļas sarkanarmietis Gorbunovs Aleksandrs Filipa d., kurš atradās divas dienas patvaļīgā atvaļinājumā, bez tam Pipo ziņoja, ka viņa padotais Mihelons nopratināšanas laikā nošāva nelikumīgi

aizturēto Vizuli Annu un Laptevu (lieta, par kuru izdalīta atsevišķa izmeklēšana) un 1945. gada septembra sākumā nelikumīgi nošāva divus cilvēkus, nepaziņojot par to Latvijas PSR IeTK un neveica pasākumus viņu nodošanai tiesai.

2. Mihelsons 1945. gada septembra mēneša sākumā IeTK pagasta nodaļā nopratināšanas laikā ar vairākiem šāvieniem no pistoles nošāva nelikumīgi aizturēto Annu Vizuli, kuru turēja aizdomās par bandītisku darbību. 1945. gada 13. septembrī saviem nodaļas vadītājiem Mihelsons izdeva rīkojumu par aizturētā bandīta Pugača nošaušanu, kurš šī datuma naktī tika nošauts. 1945. gada septembrī Mihelsons kopā ar citiem aizturēja trīs cilvēkus, kurus turēja aizdomās par bandītismu un kuri bija aizturēti dzīvi, tajā pašā dienā Mihelsona dienesta nolaidības dēļ, visus trīs nelikumīgi nošāva IeTK karaspēka karavīri un iznīcinātāju bataljona kaujinieki. IeTK karaspēka karavīri aizturēja vēl četrus cilvēkus aizdomās par bandītisku darbību, bet pēc tam par visiem nošautajiem Mihelsons sastādīja fiktīvus dokumentus, par minēto deviņu cilvēku nošaušanu.

3. Minošjans 1945. gada 18. septembrī veiktās operācijas laikā nelikumīgi nošāva brīvprātīgi no bandas izgājušo un aizturēto Staņislavu Ločmeli, kā arī pieļāva IeTK karaspēka karavīriem nelikumīgi nošaut viņa brāli Franci Ločmeli un piekaut viņa tēvu Ločmeli. Bez tam Minošjans 1945. gada 16. septembrī deva savu piekrišanu Fomičevam un citiem nelikumīgi nošaut sešus cilvēkus, kas bija aizturēti IeTK pagasta nodaļā un tika turēti aizdomās par bandītisku darbību. Piecus cilvēkus tajā pašā naktī piecus kilometrus no pagasta centra nošāva Mihailovs, Koševarovs, Judajevs un IeTK karaspēka karavīri.

4. Fomičevs naktī uz 1945. gada 16. septembri izdeva rīkojumu saviem dienesta padotajiem nelikumīgi nošaut sešus cilvēkus, kas bija aizturēti aizdomās par bandītisku darbību un tika turēti apsardzībā IeTK pagasta nodaļā. Viņus tajā pašā naktī 5 km no pagasta centra nošāva Koševarovs, Mihailovs, Judajevs un IeTK karaspēka karavīri. Fomičevs otrajā dienā sastādīja melīgu dokumentu par nošaušanas iemesliem un par to ziņoja IeTK apriņķa daļai. 1945. gada 18. septembrī operācijas laikā Minošjans un IeTK karaspēka karavīri nelikumīgi nošāva divus cilvēkus, kurus turēja aizdomās par bandītismu. Fomičevs ne tikai neveica pasākumus šo arestēto nelikumīgas nošaušanas novēršanai, bet pēc atgriešanās pagastā nodaļā sastādīja melīgu dokumentu par divu cilvēku nošaušanu operācijas laikā.

5. Mihailovs un Konovalovs (acīmredzot – Koševarovs – aut.) naktī uz 1945. gada 17. septembri pēc Fomičeva norādījuma un personīgas piekrišanas piecus

kilometrus no pagasta centra mežā tieši piedalījās aizdomās par bandītismu aizturēto cilvēku nošaušanā, kuri tika turēti ieslodzījumā IeTK pagasta nodaļā.

6. Judajevs, komandējot IeTK karaspēka vadu, naktī uz 1945. gada 17. septembri ne tikai atļāva Fomičevam nelikumīgi nošaut sešus cilvēkus, kurus turēja aizdomās par bandītisku darbību un kuri tika turēti ieslodzījumā IeTK pagasta nodaļā, bet deva arī rīkojumu padotajiem seržantiem un sarkanarmiešiem par nelikumīgu sešu cilvēku nošaušanu un pats personīgi piedalījās šo cilvēku nošaušanā.

Kara tribunāls atzina par vainīgiem Pipo, Mihelsonu, Koševarovu, Fomičevu un Judajevu par nozieguma izdarīšanu, kas paredzēts KPFSR KK 193. – 17. panta “b” iedaļā, ievērojot, ka Pipo, Mihelsons, Minosjans, Mihailovs, Koševarovs un Judajevs ir Lielā Tēvijas kara dalībnieki, kuri vairākkārtīgi tika ievainoti un, ka viņiem ir valdības apbalvojumi, kā arī lietas apstākļus, viņu pirmo tiesājamību un nevainojamo darbu pagastā, vadoties no KPFSR Kriminālprocesa kodeksa 319. un 320. panta.

nosprieda:

Mihelsonu Aleksandru Vladimira d., Mihailovu Pavlu Dmitrija d., Koševarovu Nikolaju Timotija d., Fomičevu Anatoliju Stepana d., - visus četrus, pamatojoties uz KPFSR KK 193. – 17. panta “b” sadaļu, sodīt ar brīvības atņemšanu labošanas darbu nometnē uz 10 gadiem katru, ar tiesību zaudēšanu pēc punktiem “a”, “b”, “v”, “g” pēc KPFSR KK 31. panta uz pieciem gadiem katram, bez īpašuma konfiskācijas.

Minosjanu Pavlu Minosa d. un Judajevu Juriju Vasilija d., - abus, pamatojoties uz KPFSR KK 193. – 17. panta “b” punktu, sodīt ar brīvības atņemšanu labošanas darbu nometnē uz astoņiem gadiem katru, ar tiesību zaudēšanu pēc KPFSR KK 31. panta uz trim gadiem katru, bez īpašuma konfiskācijas.

Pipo Pēteri Pētera d., balstoties uz KPFSR KK 193. panta “b” punktu ar brīvības atņemšanu labošanas darbu nometnē uz sešiem gadiem, ar tiesību zaudēšanu pēc KPFSR KK 31. panta “a”, “b”, “c”, “e” punkta pamata uz diviem gadiem, bez īpašuma konfiskācijas.

Soda izciešanu Pipo, Mihelsonam, Minosjanam, Fomičevam skaitīt no 1945. gada 23. oktobra, Koševarovam no 1945. gada 16. novembra, Mihailovam – no 1945. gada 16. novembra, Judajevam – no 1945. gada 11. novembra.

Atņemt sodītajiem militārās dienesta pakāpes – Pipo “kapteinis”, Minosjanam “kapteinis”, Koševarovam un Fomičevam – “jaunākais leitnants”, Judajevam – “leitnants”. Ierosināt PSRS Augstākās padomes Prezidijam atņemt valdības apbalvojumus notiesātajiem – Pipo – medaļu “Par Kauzāka aizstāvēšanu”, “Par uzvaru pār Vāciju”, “Par kaujas nopelniem”; Mihailovam – ordeni “Sarkanā zvaigzne”, medaļas “Par Maskavas aizsardzību”, “Par kaujas

nopelniem”; Minosjanam – ordeni “Sarkanā zvaigzne”, medaļas “Par Kaukāza aizstāvēšanu”, “Par kaujas nopelniem”; Mihailovam – medaļu “Par Maskavas aizsardzību”, Fomičevam – 2. pakāpes Tēvijas kara ordeni, Judajevam – ordeni “Sarkanā zvaigzne”, medaļas “Par Maskavas aizsardzību”, “Par uzvaru pār Vāciju”.

Spriedums ir galīgs un nav pārsūdzams.

Lietas priekšsēdētājs justīcijas majors

Razuvajevs.¹

1. Latvijas Okupācijas muzeja Gadagrāmata – Rīga, 2005, 224., 225., 226. lpp.

**LPSR prokuratūras apsūdzības slēdziens I. Ivanova, S. Ancveira,
I. Pastera, A. Karnača, M. Bakļicka, E. Strazdiņa un P. Veselova
izmeklēšanas lietā**

Apsūdzības slēdziens

(..) 1945. gada decembrī Latvijas PSR prokuratūra saņēma materiālus par sociālistiskās likumības pārkāpumiem Latvijas PSR Daugavpils apriņķa Preiļu pagastā, kas liecina, ka vietējās varas pārstāvji nelikumīgi atņēmuši zemniekiem īpašumu, kā arī par citiem likumības pārkāpumiem.

Šie materiāli kļuva par iemeslu šīs lietas ierosināšanai. Šajā lietā iepriekšējā izmeklēšanā ir noskaidrots sekojošais:

1945. gada augustā – oktobrī Preiļu pagasta partorgs I. Ivanovs, Preiļu pagasta izpildu komitejas priekšsēdētājs S. Ancveirs, viņa vietnieks I. Pasters saskaņā ar vadošo orgānu direktīvām tika pilnvaroti organizēt darbu, lai zemnieku saimniecības izpildītu valsts obligātās labības piegādes.

Šis darbs, kuru viņi 1945. gada augustā bija atstājuši pašplūsmā, noveda pie tā, ka pagasts augusta labības sagādes plānu neizpildīja.

Sakarā ar to 1945.gada beigās kā apriņķa izpildu komitejas un LK(b)P Daugavpils apriņķa komitejas pilnvarotie uz Preiļu pagastu tika komandēti LK(b)P apriņķa komitejas instruktors A. Karnačs un 308.strēlnieku divīzijas politdaļas karavīrs – leitnants E. Strazdiņš, lai palīdzētu apriņķa organizācijām labības sagādes laikā veikt aģitācijas masu darbu.

Minētās personas I. Ivanovs, A. Karnačs, S. Ancveirs, I. Pasters, E. Strazdiņš – kopā ar pagastā atrodošos Iekšlietu tautas komisariāta Preiļu pagasta nodaļas priekšnieku Bakļicki 1945. gada septembrī, bet pēc Karnača un Strazdiņa aizbraukšanas, arī oktobrī organizēja pagasta teritorijā labības sagādi, izmantojot tikai nelikumīgas, noziedzīgas metodes, lai piespiestu zemniekus nodot valstij graudus. Līdz ar to notika likumā garantēto pilsoņu īpašuma un personīgo tiesību noziedzīgi pārkāpumi.

I. Ivanovs, A. Karnačs un S. Ancveirs labības sagādes darbā iesaistīja visai lielu pagasta un Preiļu pilsētas aktīvu un parasti izmantoja šo aktīvu, lai nosūtītu to uz ciema padomēm, sādžām un viensētām. Ivanovs, Karnačs un Ancveirs kopā ar I. Pasteru, Strazdiņu un Bakļicki bieži vadīja tās aktīva grupas, kuras braukāja pa sādžām un viensētām.

Kā liecina iepriekšējās izmeklēšanas materiāli, Ivanovs, Karnačs, Ancveirs, Pasters un Strazdiņš labības sagādes laikā pilnīgi ignorēja masu izskaidrošanas darbu.

Turklāt rupjā veidā tika pārkāpts PSRS Tautas komisāru padomes 1942. gada 24. novembra lēmums Nr. 1882 “Par kolhoznieku un viensētu saimniecību atbildību par lauksaimniecības produktu obligāto valsts piegāžu neizpildīšanu”, sakarā ar kuru, tikai Sagādes tautas komisariāta orgāniem tika piešķirtas tiesības izsniegt brīdinājumus par labības bezstrīdu izņemšanu labības parādniekiem. I. Ivanovs, S. Ancveirs, I. Pasters, M. Bakļickis, A. Karnačs un E. Strazdiņš personīgi vai vadot aktīva grupas, kā arī orientējot aktīvu uz šādām nelikumībām, lai piespiestu zemniekus nodot valstij graudus, praktizēja nelikumīgu lopu atņemšanu zemniekiem, bet vairākos gadījumos arī pilsoņu personīgā īpašuma nelikumīgu atņemšanu.

Savā darbībā pārkāpdami augstāk minēto PSRS TKP 1942. gada 24. novembra lēmumu Nr. 1882, I. Ivanovs, S. Ancveirs un I. Pasters sākumā patstāvīgi, apejot Sagādes tautas komisariāta orgānus, izsniedza zemniekiem brīdinājumus par graudu bezstrīdus izņemšanu, turklāt praksē šie brīdinājumi, kā tas redzams no nopratināto I. Ivanova, A. Karnača un citu liecībām, pirmkārt, tika izsniegti trūcīgajām, sarkanarmiešu saimniecībām un bijušo partizānu saimniecībām Preiļu pagasta Gaļmuižas, Moskvīnas, Augustovas un citās ciema padomēs.

Sakarā ar šo pasākumu pilnīgo neefektivitāti labības sagādes gaitas uzlabošanā Ivanovs, Ancveirs un citas augstāk minētās personas, kuras kā apsūdzētās šajā lietā sauktas pie atbildības, vēlāk vispār atteicās izsniegt zemnieku saimniecībām jebkādu brīdinājumu, lopu un cita īpašuma atņemšanu zemniekiem izdarīja bez jebkāda brīdinājuma.

Izbraucot uz operācijām, kuras bija saistītas ar lopu atņemšanu, kā likums, būdami apbruņoti, ar Bakļicka palīdzību šajos izbraukumos iesaistot Iekšlietu tautas komisariāta

iznīcinātāju bataljona kaujiniekus un leitnantam Strazdiņam piekomandētos 308. strēlnieku divīzijas 4 kareivjus. Ivanovs, Karnācs, Ancveirs, Pastērs, Strazdiņš un Bakļickis tādā veidā noorganizēja visai lielu apbruņotu grupu ar kuras palīdzību viņi varēja vieglāk īstenot pašu pieļautās nelikumības.

Reizē ar nelikumīgu lopu un īpašuma atņemšanu Ivanovs, Ancveirs, Pastērs, Bakļickis un Strazdiņš, lai piespiestu zemniekus nodot valstij graudus, praktizēja arī nelikumīgus arestus. Bakļickis ne tikai piedalījās tādos arestos un aizturētos dažkārt pat vairākas dienas nelikumīgi turēja Iekšlietu tautas komisariāta pagasta nodaļā, pieņemot aizturētos, kā viņš pats pratināšanā liecināja, pēc I. Ivanova personīgajām zīmītēm. Šie aizturētie Iekšlietu tautas komisariāta pagasta nodaļā netika reģistrēti, tādēļ noskaidrot visas tās personas, kuras tika nelikumīgi arestētas un turētas ieslodzījumā Iekšlietu tautas komisariāta pagasta nodaļā, nav iespējams. No nopratināto Iekšlietu tautas komisariāta pagasta nodaļas darbinieku Veselova, Ribakova un citu liecībām ir konstatēts, ka šādu arestu gadījumu ir bijis ļoti daudz.

Aizturētos parasti ieslodzījumā turēja līdz tam brīdim, kamēr viņu radnieki izpildīja viņu labības piegādes saistības.

Bez visiem šiem pasākumiem I. Ivanovs ieviesa un personīgi un ar pagasta aktīva palīdzību īstenoja arī dokumentu – karaklausības apliecību, kā arī citu dokumentu noziedzīgu atņemšanu pilsoņiem, lai piespiestu viņus nodot valstij labību.

Kā redzams no šajā lietā nopratināto personu liecībām, kuras apsūdz Ancveiru, piemēram, lieciniece Volkova un citi liecināja, ka katru dienu pagasta izpildu komitejas pilnvarotie, kurus uz sādžām un viensētām nosūtīja Ivanovs un Ancveirs, atgriežoties pagasta izpildu komitejā, nodeva Ivanovam veselas pakas ar zemniekiem atņemtiem dokumentiem. Ivanova kabinetā un arī pie kabineta sapulcējās zemnieku pūļi, kuri bija atnākuši pēc viņiem atņemtajiem dokumentiem.

Jāteic, ka dokumentu nelikumīga atņemšana bija ne tikai nelikumīgas piespiešanas veids, lai iedzīvotāji nodotu valstij lauksaimniecības produktus, bet arī veids, kas pilsoņiem, kuri bija palikuši bez dokumentiem, neļāva iesniegt sūdzības augstāk stāvošajām iestādēm par tām nelikumībām, kuras pret viņiem bija pieļautas.

Par to, piemēram, liecināja liecinieks Savelijs Gusevs, kuram 1945. gada 7. oktobrī I. Ivanovs, S. Ancveirs un I. Pastērs nelikumīgi atņēma divas govīs, trīs aitas un personīgos dokumentus, tādēļ viņš nevarēja aizbraukt uz aprīņa centru, lai iesniegtu sūdzību.

Šis apstākļi bija viens no iemesliem, kādēļ sūdzību skaits par Ivanovu, Ancveiru un citu apsūdzēto pieļautajām nelikumībām attiecībā pret kopējo nelikumību skaitu bija ārkārtīgi neliels.

Raksturojot savu un citu apsūdzēto pieļautās nelikumības, šajā lietā apsūdzētais Ancveirs nopratināšanā liecināja:

“(..) es pilnīgi skaidri apzinājos, ka tās darba metodes, kuras mēs lietojām (..), ir nelikumīgas. Ir jāsaka tā: katru dienu pagasta aktīvs tiek iztrenkāts pa sādžām un viensētām, zemniekiem masveidīgi tiek atņemti lopi un baros dzīti uz pagasta izpildu komiteju, zemnieki tiek arestēti, veselām grupām tiek atņemtas pasēs, katru dienu pagasta izpildu komitejā ir zemnieku rindas, kuri atnākuši pēc atņemtajiem dokumentiem.”

Izmeklēšanā ir arī noskaidrots, ka izdarot zemniekiem nelikumīgu lopu un cita īpašuma atņemšanu, I. Ivanovs, S. Ancveirs, A. Karnačs, I. Pastors un M. Bakļickis noziedzīgi pārkāpa tādu darbību elementārās noformēšanas noteikumus. Par atņemto ne akti, ne apraksti netika sastādīti un mantas un lopu īpašniekiem par to atņemšanu nekādi dokumenti netika izsniegti. Neviens neveica nekādu atņemtā uzskaiti. Tajos gadījumos, kad lopi tika atņemti, lai piespiestu saimniecības nodot valstij labību, par lopu atdošanu tiem zemniekiem, kuri labības piegādes bija izpildījuši pilnā mērā, Ivanovs, Ancveirs, Pastors un Karnačs lēma patvaļīgi, tādēļ lopu īpašnieki tos atpakaļ nesaņēma nemaz vai tikai daļēji.

Atņemtie lopi un cits īpašums parasti tika noziedzīgi izsaimniekots, iztērēts, dažkārt arī sadalīts starp noziedzīgās atņemšanas dalībniekiem, pie tam, viss tas ne ar kādiem dokumentiem netika noformēts. To automašīnu šoferi, kas šajā laikā atradās pagastā, lai uz valsts noliktavām pārvadātu graudus, kurus pagastā saņēma uz valsts piegāžu rēķina, par automašīnām, lai braukātu pa sādžām un ciemiem pēc lopiem, kā samaksu parasti saņēma govīs, cūkas un aitas.

Ivanova, Ancveira, Strazdiņa un citu apsūdzēto zemnieku saimniecībās atņemtās pieaugušās cūkas parasti tika nošautas uz vietas, bet gaļa nelikumīgi atdota pārtikai vietējam iznīcinātāju bataljonam.

I. Ivanovs no 1945. gada septembrī kādā saimniecībā atņemtajiem graudiem piesavinājās 150 kg rudzu (..).

A. Karnačs, pabeidzot darbu pagastā un izbraucot uz savu dzīvesvietu Daugavpilī, paņēma sev vienu aitu un cūku. Arī E. Strazdiņš, aizbraucot uz Daugavpili, no atņemtajiem lopiem sev paņēma aitu.

1945. gada septembra sākumā 15 liellopus Ivanovs un Ancveirs kā “konfiscētu” mantu nodeva vietējam lopu sagādes kantorim bez jebkādas norādes par šo lopu bijušajiem īpašniekiem. Ancveirs, sniedzot liecības šajā jautājumā, paskaidroja, ka, trūkstot jebkādai uzskaiti, absolūti nekādā veidā neesot iespējams noskaidrot, kādai saimniecībai kādi lopi atņemti.

Augstāk aprakstītos I. Ivanova, S. Ancveira, A. Karnača, I. Pastera, E. Strazdiņa, M. Bakļicka noziegumus raksturo konkrētas ziņas, kuras ir konstatējušas liecinieku un šajā lietā apsūdzēto liecības.

1945. gada 2. septembrī S. Ancveirs un Bakļickis, kopā ar I. Ivanovu, Karnaču un Strazdiņu, izbraucot uz Boļšeje Orišķi sādžu, pēc Ivanova norādījuma Jēzupa (Osipa) Brica saimniecībā nelikumīgi, bez brīdinājuma un apraksta sastādīšanas atņēma trīs govīs, zirgu un pajūgu, 150 kg kviešus un arestējot Brici, nosūtīja viņu uz Iekšlietu tautas komisariāta pagasta nodaļu, kur viņu noturēja vairākas stundas un atbrīvoja viņu LPSR Iekšlietu tautas komisariāta pārstāvis. Vēlāk no Bricam atņemtā tika atdots tikai zirgs un viena govīs. Kviešus, neieskaitot tos viņa saimniecības graudu sagādē, ar Bakļicka starpniecību bez jebkādas dokumentu noformēšanas nodeva Iekšlietu tautas komisariāta pagasta nodaļas ēdnīcai.

Tajā pašā dienā, atgriežoties Preiļu pilsētā ar lopiem, Bakļickis, Strazdiņš, Karnačs, Ivanovs un Ancveirs ar lielu aktīvistu, iznīcinātāju bataljona kaujinieku un Iekšlietu tautas komisariāta karaspēka karavīru skaitu atradās Preiļu pagasta Zalzovas sādžā, kur, braucot gar pilsoņa Brikšas māju pamanīja, ka daži nepazīstami cilvēki no mājām dodas uz tuvējo mežu. Iznīcinātāju bataljona kaujinieki un Iekšlietu tautas komisariāta karaspēka karavīri organizēja aizejošo apšaudi, bet pēc tam arī meža apšaudi un ķemmēšanu, turklāt apkārtnes mežā kā bandīti tika nošauti trīs cilvēki, kuri bija izrādījuši bruņotu pretestību. Šajā lietā nopratinātā viensētas īpašniece Anna Briška liecināja, ka viņas mājās neviens no bandītiem nav slēpies, bet, kad sākusies apšaušana viņa pati ar bērniem aizbēgusi uz mežu.

A. Karnačs, Bakļickis un Strazdiņš, kuri viensētā ieradās tūdaļ pēc aprakstītās operācijas, tur neatrada nevienu no viensētas īpašniekiem un viņu prombūtnē paņēma četras govīs, zirgu ar pajūgu, septiņas cūkas, piecas aitas, apmēram tonnu graudus, nesastādot nekādu aprakstu par atņemto un turpat pieņēma lēmumu visas viensētas ēkas nodedzināt. Cūkas tika nokautas. Brikšam atņemtie lopi netika atdoti.

1945. gada 10. septembrī Strazdiņš, Bakļickis un Karnačs īstenoja arī Preiļu pagasta Ozoliņu sādžā dzīvojošās Virgīnijas Pasteres viensētas iznīcināšanu.

Iepriekšējā vakarā Iekšlietu tautas komisariāta iznīcinātāju bataljona kaujinieki organizēja apkārtnes ķemmēšanu un apšaudīja Pasteres viensētu. No rīta viensētas īpašniece tajā neatradās, kura pēc aprakstītajiem notikumiem no šīs vietas vispār aizbrauca. Pēc kopējās norunas Strazdiņš, Karnačs, Bakļickis nolēma paņemt visus šīs viensētas lopus, bet pašu viensētu nodedzināt. Tajā pašā rītā tas tika izdarīts. Turklāt viensētā viņi paņēma četras cūkas, kuras tur pat nokāva, četras vistas un divas govīs. Pēc tam Strazdiņš personīgi ar viņam pakļautajiem karavīriem aizdedzināja viensētas ēkas, kuras ugunsgrēks iznīcināja.

Raksturīgi, ka neraugoties uz apsūdzēto Ivanova, Karnača, Ancveira un citu apgalvojumiem, ka tamlīdzīgi pasākumi tikuši veikti, lai pastiprinātu labības piegādi valstij un, neraugoties uz aprinča organizāciju direktīvo norādījumu, lai aktīvs ar saviem spēkiem organizētu kulšanu tajās saimniecībās, kuras ļaunprātīgi izvairās no labības piegādēm, pēc Pasteres saimniecības iznīcināšanas Ozoliņu sādžā uz lauka tika pamesta daļa no īpašnieces nenovāktās labības, kas sākoties ziemai aizgāja bojā.

Tajā pašā 1945. gada septembrī S. Ancveirs un Pastors Pundoru sādžā pilsonim Pēterim Kozuļam nelikumīgi, nesastādot aprakstus vai aktus, atņēma 2 govus un 8 aitas. Viena govus un divas aitas Kozuļam tā arī netika atdotas.

Nākamajā dienā I. Ivanovs Kozuļam atņēma kuļmašīnu, kuru viņš bija sagatavojis kulšanai.

Tajā pašā 1945. gada septembrī Ancveirs, Pastors, A.Karnačs, Bakļickis Preiļu pagasta Ivdrikšu sādžā Venerandai Skutelei bez apraksta sastādīšanas atņēma divas govus, zirgu ar pajūgu, cūku, kuru uz vietas nošāva un teļu. No Skutelei atņemtā viņai tika atdots tikai zirgs.

Tajā pašā dienā tās pašas personas ieradās Anspukta saimniecībā, kur nevienu no ģimenes locekļiem nesatika (kā izriet no I. Pastera liecībām, visa ģimene iebēga mežā) un, īpašniekiem prom esot, no saimniecības paņēma trīs govus, vairākas aitas, arī nesastādot ne izņemšanas aktus, ne aprakstus.

1945. gada septembrī I. Pastors, Bakļickis un Strazdiņš arestēja Prikuļu ciema padomes iedzīvotāju Drivenieku, kuru vairākas dienas noturēja Iekšlietu tautas komisariāta pagasta nodaļā. Driveniekas aresta laikā viņai atņēma divus maisus ar miltiem, sešus pudus ar iesalu. Miltus vispirms piesavinājās Strazdiņš, bet pēc tam Ancveirs tos paņēma uz savu dzīvokli.

Tajā pašā mēnesī I. Ivanovs un I. Pastors Preiļu pagasta Smelteru sādžā arestēja Iekšlietu tautas komisariāta Ceļu satiksmes pārvaldes darbinieku Mičuli, lai piespiestu viņa radniekus izpildīt labības piegādes. Mičulis pēc Ivanova norādījuma vairākas dienas tika turēts Iekšlietu tautas komisariāta pagasta nodaļā.

1945. gada 29.-30. septembrī S.Ancveirs un I.Pastors patvaļīgi atņēma lopus un citu īpašumu Preiļu pagasta Slasteniku un Pundoru sādžu iedzīvotāju Ludviga Pastera un Apolonijas Elstas saimniecībās. Pasteram šajā gadījumā tika atņemts, kā tas ir konstatēts pēc Antoņinas Pasteres paziņojuma, zirgs ar līnijratiem un pajūgs, divas govus, trīs aitas, cūka, sega, palagi, dažādas drēbes, apavi, sienas pulkstenis, vairākas aitādas, aitas vilna un citas mantas. Atņemšana notika, nesastādot nekādus aprakstus, vēlāk liela daļa no atņemtā vispār nebija atrodama. Pagasta izpildu komitejā bija palikušas tikai dažas aitādas un Pasteres sega.

Viņai atņemto pulksteni Ancveirs atdeva pilsonim Arnsburgam, kurš bija piedalījies mantu atņemšanā. Elstas saimniecībā bez akta vai apraksta sastādīšanas tika atņemtas divas govīs, deviņas aitas un zirgs ar pajūgu.

1945. gada septembrī A.Karnačs, Bakļickis un Ancveirs Boļšije Oriški sādžā Aloiza Brica saimniecībā, nesastādot aprakstu, paņēma zirgu ar līnijratiem, divas govīs un teli.

1945. gada 7. oktobrī I.Ivanovs, S.Ancveirs un I.Pasters ar iznīcinātāju bataljona kaujiniekiem ieradās Krivosolas sādžā pie pilsoņa S.Guseva, karavīra tēva, kuram nelikumīgi atņēma divas govīs un trīs aitas. Gusevs tajā laikā bija izpildījis visas valsts piegāžu saistības, bet par lopu atņemšanas iemeslu kalpoja tikai Ivanova patvaļa, kurš bija pieprasījis, lai Gusevs nodotu graudus trīs reizes vairāk. Vienlaicīgi Ivanovs atņēma Gusevam visus personīgos dokumentus, kas Gusevam liedza iespēju jebkur griezties ar sūdzību par nelikumībām. Lopi Gusevam netika atdoti.

Tajā pašā dienā Ivanovs, Ancveirs un Pasters tādos pašos apstākļos atņēma Guseva brālim Kaļistratam Gusevam izbraukuma līnijratus un trīs aitas, turklāt Ivanovs viņam atņēma personīgos dokumentus. Arī K. Gusevs līdz tam laikam graudu sagādes saistības bija izpildījis pilnā mērā.

Gusevam atņemtos līnijratus Ivanovs izmantoja personīgiem izbraucieniem un Gusevam neatdeva. Arī lopi viņam netika atdoti.

1945. gada septembra beigās I. Ivanovs Malije Leiči sādžā, kur viņš ieradās kopā ar I. Pasteru un pagasta komsorgu Onieku, Grigorija Ivanova viensētā, īpašnieka prombūtnē, atņēma pie G. Ivanova glabāšanā esošās karavīra Nodeļa mēbeles. No atņemtajām mēbelēm Ivanovs personīgi piesavinājās dīvānu un bufeti, bet Oniekam atdeva skapi, galdu un trīs krēslus. Neraugoties uz to, ka mēbeles tika paņemtas kā bezsaimnieka mantas, I. Ivanovs mēbeles vietējos finanšu orgānos nepiereģistrēja.

1945. gada oktobrī I. Ivanovs kopā ar minēto Onieku par labības piegādes neizpildīšanu Prikuļu ciema padomē atņēma pilsonim Golubevam govi un teli.

Bez iepriekš minētajiem nelikumīgajiem lopu atņemšanas gadījumiem bija arī vesela rinda citu gadījumu.

Izmeklēšana ir noskaidrojusi, ka, piemēram, Andrejam Gatiņam atņemta govis un divas aitas, Matrenai Prokofjevai atņemts zirgs un rati, Jeļenai Kuzulai atņemtas govīs, 14 aitas, divas cūkas. Lopi atņemti arī Ivanam Soljanekam un citiem.

No lietā nopratinātās liecinieces J. Volkovas, Preiļu pagasta izpildu komitejas kara uzskaites daļas vadītājas, kura dzīvo pagasta izpildu komitejas ēkā, liecībām ir konstatēts, ka

pagasta izpildu komitejas pagalmā un šķūnī pastāvīgi atradās 7-8 atņemtie zirgi, četri izbraukuma līnijrati, govīs, kā arī citi lopī.

Sakarā ar ārkārtīgi lielo lopu skaitu, kurš bija savākts pie pagasta izpildu komitejas, Ivanovs stāstīja, ka viņš organizēšot sovhozu, vai arī pagasta izpildu komitejas palīgsaimniecību.

Ancveirs, sniedzot paskaidrojumus par to, kādēļ lopu atņemšana netika noformēta ar aktiem, liecināja, ka viņš neesot paspējis to izdarīt, jo katra jauna diena aizsākusies ar izbraukumiem pa sādžām un viensētām pēc lopiem.

Bijušais Iekšlietu tautas komisariāta pagasta nodaļas priekšnieks M. Bakļickis noziedzīgi pārkāpa viņam piešķirtās pilnvaras un piedaloties nelikumīgā lopu atņemšanā zemniekiem un viņu arestos, personīgi atņēma mēbeles pilsoni A. Maļinovskai Dervanišķu sādžā – skapi, dīvānu, šujmašīnu un sienas pulksteni. Pēc apriņķa prokuratūras iejaukšanās viņš Maļinovskai atdeva skapi, šujmašīnu un pulksteni, bet dīvānu neatdeva.

1945. gada oktobrī un novembrī I. Ivanovs un S. Ancveirs pilsoņu Sokolova un Malinieka saimniecībās iznīcināja valstij piederošo un valsts ciltslietu grāmatā ierakstīto sugas bulli un kuili.

Ivanovs un Ancveirs komandēja pēc bulļa pagasta komsorgu Onieku, kurš bulli aizveda uz Preiļiem, kur to pēc Ivanova un Ancveira rīkojuma nokāva, bet gaļu izmantoja iznīcinātāju bataljona un pagasta izpildu komitejas ēdnīcā. Lai šo rīcību attaisnotu, Ivanovs nopratināšanā vienīgi atzina to, ka bullis esot kļuvis mežonīgs un sakropļojis kādu no kopējiem.

Izmeklēšanā ir noskaidrots, ka visu augstāk minēto nelikumību iniciatori un vadītāji bija apsūdzētie I. Ivanovs un S. Ancveirs. Vairākas personas, tajā skaitā arī aktīvisti, kuri bija iesaistīti šajās nelikumībās norādījuši uz šādas rīcības nepieļaujamību. Ancveirs parasti atbildēja, ka viņš ir “saimnieks” un, ka tas “ne uz vienu neattiecas” un, ka viņš “par visu atbild”. Ivanovs, kā tas noskaidrots ar Ancveira liecībām un viņa paša personīgajām liecībām, ticis brīdināts par nelikumību nepieļaušanu labības sagādē. To 1945. gada septembra vidū darījis Daugavpils apriņķa prokuratūras pārstāvis, kurš bija izbraucis uz šo pagastu. Pēc viņa aizbraukšanas Ivanovs sapulcināja aktīvu un paziņojis, ka prokuratūras darbinieki tikai traucējot darbu, ka tagad vajagot rīkoties pēc principa “soli atpakaļ, divus soļus uz priekšu” un rītdien atkal spert “divus soļus uz priekšu”. Ivanovs no rīta atkal aizsūtījis aktīvistus uz sādžām, lai atņemtu lopus.

Šajā lietā pie atbildības saucot bijušo Iekšlietu tautas komisariāta Preiļu pagasta nodaļas priekšnieku Bakļicki ir noskaidrots, ka 1945. gada septembra beigās viņš, Bakļickis,

ir noziedzīgi pārkāpis viņam piešķirtās dienesta pilnvaras. Kopā ar tā paša pagasta Iekšlietu tautas komisariāta nodaļas milici P. Veselovu viņš īstenoja arestētā Preiļu pagasta iedzīvotāja Ivana Rubana noslepkavošanu.

Kā noskaidrots no Bakļicka liecībām Rubanu noslepkavoja Veselovs. Rubanu par ieroča nelikumīgu glabāšanu aizturēja Iekšlietu tautas komisariāta pagasta nodaļā komandējumā esošais Latvijas PSR Iekšlietu tautas komisariāta darbinieks. Par viņu lieta ir izdalīta atsevišķā tiesvedībā, kurš Bakļicka kabinetā pratināšanas laikā Rubanu piekāva.

Pēc lietas apstākļiem Rubanu no ieslodzījuma vajadzēja atbrīvot, taču, uzskatot par bīstamu smagi piekauto Rubanu atbrīvot, Bakļickis kopā ar minēto darbinieku pieņēma lēmumu Rubanu nogalināt. Saistībā ar to, vedot viņu uz tuvējo mežu, lai tur meklētu Rubana šauteni, Bakļickis deva rīkojumu milicim Veselovam Rubanu nošaut. Veselovs no neliela attāluma ar šāvieni krūtīs Rubanu mežā nošāva, inscenējot nošaušanu sakarā ar bēgšanas mēģinājumu.(..)

Ar iepriekšējās izmeklēšanas materiāliem visi apsūdzētie viņiem izvirzītajās apsūdzībās ir atmaskoti pilnā mērā.(..)

Latvijas PSR prokuratūras sevišķi svarīgo lietu izmeklētājs

justīcijas jaunākais padomnieks

(Drozdovs).¹

1946. g. 12. 01.

1. LVA, PA-101. f., 9. apr., 72. l., 2.-18. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Šis noziedznieku grupas dalībnieku lietas pēc izmeklēšanas pabeigšanas tika nodotas Baltijas kara apgabala prokuratūrai.

**LPSR Augstākās tiesas priekšsēdētāja Grīnberga ziņojums par iznīcinātāju
bataljonu kaujinieku noziegumiem**

Latvijas PSR Augstākā tiesa

Pilnīgi slepeni

1946. gada 10. aprīlī

Latvijas K(b)P CK sekretāram

b. Kalnbērziņam

Latvijas PSR Augstākajā tiesā pēdējā laikā ir palielinājies to lietu skaits, kurās apsūdzēti Latvijas PSR iznīcinātāju bataljonu kaujinieki Jēkabpils, Daugavpils, Ilūkstes, Ludzas, Valkas, Rēzeknes apriņķos.

Ja 1945. gada pirmajā pusgadā pēc notiesāto kasācijas sūdzībām un prokuratūras kasācijas protestiem ir izskatītas krimināllietas par iznīcinātāju bataljonu 11 kaujiniekiem, tad 1946. gada pirmajos trijos mēnešos kasācijas kārtībā ir izskatītas lietas par 25 iznīcinātāju bataljonu kaujiniekiem un viena lieta izskatīta Augstākās tiesas pirmajā instancē.

Noziegumiem, kurus ir izdarījuši iznīcinātāju bataljonu kaujinieki

ir sevišķi sabiedriski bīstams raksturs, jo šiem kaujiniekiem ir šaujамie ieroči un visās krimināllietās, izņemot vienu – divas, kuras ir izskatītas kasācijas kārtībā, noziegumi ir izdarīti, lietojot šaujamieročus. Gandrīz visus noziegumus iznīcinātāju bataljonu kaujinieki ir izdarījuši, būdami piedzērušies.

No 36 kaujiniekiem – 8 kaujinieki par slepkavībām ir notiesāti pēc Kriminālkodeksa 137., 138. un 139. panta ar brīvības atņemšanu uz dažādiem termiņiem.

Tā, piemēram, Daugavpils apriņķa 1. iecirkņa tautas tiesa 1946. gada 20. februārī pēc Kriminālkodeksa 137. panta ar brīvības atņemšanu uz 6 gadiem notiesāja 1903. gadā dzimušo Solovjovu. Viņš 1945. gada 14. decembrī, būdams piedzēries, iegāja pilsoņa Kazimira Daukstes mājā, lai pārbaudītu zirgu skaitu. Kad pilsoņa Kazimira Daukstes meita Matilde izveda no kūts zirgus, Solovjovs sāka par viņu ņirgāties un vairākas reizes izšāva. Matilde Daukste, pametusi zirgus, aizbēga pie kaimiņiem. Pēc tam Solovjovs pavēlēja Kazimiram Daukštem aizvest zirgus uz ciema padomi. Pa ceļam uz ciema padomi Solovjovs izšāva no šautenes un Kazimiru Daukšti nogalināja. Tiesā Solovjovs liecināja, ka slepkavību viņš izdarījis tādēļ, ka Kazimirs Daukste viņu esot apvainojis.

Latvijas PSR Augstākās tiesas krimināllietu tiesu kolēģija 1946. gada 31. martā tautas tiesas spriedumu atstāja spēkā.

Ar Jēkabpils apriņķa 1. iecirkņa tautas tiesas 1945. gada 4. decembra spriedumu pēc Kriminālkodeksa 137. panta ar brīvības atņemšanu uz 8 gadiem un vēlēšanu tiesību atņemšanu uz 5 gadiem tika notiesāts 1902. gadā dzimušais iznīcinātāju bataljona kaujinieks Akaijs Balabaļins par to, ka viņš 1945. gada 23. septembrī nogalināja zemnieci Minnu Feimani un nākamajā dienā piesavinājās daļu no noslepkavotās mantām.

Ar Latvijas PSR Augstākās tiesas krimināllietu tiesu kolēģijas 1945. gada 17. decembra lēmumu tautas tiesas spriedums ir atstāts spēkā.

Par huligānisku rīcību dzērumā, lamāšanos ar necenzētiem vārdiem sabiedriskās vietās, kautiņiem un bezmērķīgu šaudīšanos ar šauteni pēc Kriminālkodeksa 74. panta ir notiesāti 3 iznīcinātāju bataljona kaujinieki.

Vīļakas apriņķa 1. iecirkņa tautas tiesa pēc Kriminālkodeksa 74. panta ar brīvības atņemšanu uz 5 gadiem notiesāja iznīcinātāju bataljona kaujinieku, 1925. gadā dzimušo Valerianu Kuzmani. 1946. gada 18. janvārī Kuzmanis, būdams piedzēries, kopā ar citām personām devās uz ezeru, kur zvejnieki zvejoja zivis. Iznīcinātāju bataljona kaujinieks Kuzmans bez iemesla sāka aizskart klātesošos zvejniekus, bet pēc tam sāka kauties, iesita pa seju pilsonim Rozem un pilsonim Vecmanam. Pēc šīs huligāniskās izdarības viņš ar kļedzieniem: “Visus nogalināšu!” iemeta zvejnieku vidū granātu. Uzsprāgusī granāta vienu zvejnieku ievainoja.

Latvijas PSR Augstākās tiesas krimināllietu tiesu kolēģija 1946. gada 7. marta tautas tiesas spriedumu atstāja spēkā.

Par varas pārsniegšanu, nelikumīgām prasībām, arestiem, pilsoņu piekaušanu, bezmērķīgu šaudīšanos pēc Kriminālkodeksa 110. panta 2. daļas ir notiesāti 5 iznīcinātāju bataljona kaujinieki.

Tā, piemēram:

Ar Daugavpils apriņķa 1. iecirkņa tautas tiesas 1946. gada 6. marta spriedumu pēc Kriminālkodeksa 110. panta 2. daļas ar brīvības atņemšanu uz 3 gadiem notiesāts 1911. gadā dzimušais iznīcinātāju bataljona kaujinieks Jevstafijs Petrovs. Viņš 1945. gada 3. augustā, būdams piedzēries, iegāja Donāta Gravāna mājās un pieprasīja pajūgu kādas karaspēka daļas nepazīstamam leitnantam. Kad Gravāns atteicās Petrova pavēli izpildīt, jo zirgu mājās nebija, Petrovs iesita ar dūri Gravānam pa seju un izšāva uz Gravānu, taču netrāpīja. Izdzirdējuši troksni, no mājas iznāca 80 gadus vecie Gravāna vecāki, kurus Petrovs ar šautenes laidni piekāva. Pēc tam Petrovs iegāja mājā un no šautenes trīs reizes izšāva griestos.

Latvijas PSR Augstākās tiesas krimināllietu tiesu kolēģija 1946. gada 24. martā tautas tiesas spriedumu atstāja spēkā.

1946. gada 22. februārī Latvijas PSR Augstākās tiesas izbraukuma sesija izskatīja krimināllietu par J. Spuģa un F. Lagzdiņa apsūdzību pēc Kriminālkodeksa 110. panta 2. daļas un notiesāja katru ar brīvības atņemšanu par to, ka Spuģis, būdams iznīcinātāju bataljona rotas komandieris, dežūrējušiem iznīcinātāju bataljona kaujiniekiem deva nelikumīgu rīkojumu par visu čigānu tautības pilsoņu un to personu, kurām ar viņiem ir sakari un kuri dzīvo Alūksnē arestu, saistībā ar to, ka mežrūpniecības saimniecībā bija nozagti divi zirgi.

Pavisam tika arestēti 20 cilvēki. Piecus no tiem piedzērušies Spuģis un Lagzdiņš nopratināja un piekāva.

Trīs iznīcinātāju bataljona kaujinieki ir notiesāti par laupīšanu, kuras viņi izdarīja cietušos iebiedējot ar ieročiem.

Divi kaujinieki ir notiesāti par izvarošanu.

Ar Ludzas apriņķa 3. iecirkņa tautas tiesas 1945. gada 17. jūlija lēmumu Pēteris Lipskis un Malkers Stutāns par sievietes izvarošanu ir notiesāti pēc Kriminālkodeksa 153. panta 2. daļas ar brīvības atņemšanu, pirmais – ar laiku uz 4 gadiem, otrais – ar laiku uz 3 gadiem un vēlēšanu tiesību atņemšanu – katram uz 2 gadiem.

Lipskis un Stutāns 1945. gada 21. martā izpildīja uzdevumu, lai atklātu Sarkanās armijas dezertierus. Pēc operācijas pabeigšanas viņi neatgriezās atpakaļ, bet naktī, draudot un šaudoties, iebruka pilsones Baranovskas mājā. Baranovskas pārbiedētie 11 un 13 gadus vecie bērni aizbēga no dzīvokļa un visu nakti nosēdēja aukstā kūtī. Stutāns Baranovsku izvaroja un māju atstāja tikai no rīta, brīdinot cietušo, lai viņa par notikušo nevienam nestāstot.

Latvijas PSR Augstākās tiesas krimināllietu tiesu kolēģija tautas tiesas spriedumu atstāja spēkā.

Daugavpils apriņķa 1. iecirkņa tautas tiesa 1946. gada 11. martā par zādzību notiesāja četrus iznīcinātāju bataljona kaujiniekus: 1902. gadā dzimušo Nazaru Bogdanovu pēc Kriminālkodeksa 162. "d" panta ar brīvības atņemšanu uz 3 gadiem, 1927. gadā dzimušo Izotu Aleksandrovu, 1927. gadā dzimušo Osipu Andrejevu un 1927. gadā dzimušo Jefimu Grigorjevu pēc Kriminālkodeksa 102. "d" panta katru ar brīvības atņemšanu uz 1 gadu un no visiem četriem par labu Daugavpils patērētāju biedrību pārvaldei nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu – 7049 rubļus no katra.

Minētās personas ir notiesātas par to, ka tās vairākkārt nozaga preces no Līksnas pagasta veikala, kurā viņi iekļuva pa slikti aizvērtu logu. 1945. gada 24. decembra naktī šajā veikalā tika ierīkots slēpnis un Bogdanovs, Grigorjevs un Andrejevs tika aizturēti nozieguma vietā. Notiesātie pavisam nozaga dažādas preces par summu – 28197 rubļi.

Latvijas PSR Augstākās tiesas krimināllietu tiesu kolēģija 1946. gada 1. aprīlī tautas tiesas spriedumu atstāja spēkā.

Pārējie kaujinieki ir notiesāti par varas diskreditāciju, pilsoņu piekaušanu un privātpersonu īpašuma apzinātu iznīcināšanu.

Nemot vērā to noziegumu – slepkavošanas, izvarošanas, zādzības, laupīšanas, huligānisms utt. – kuras ir izdarījuši iznīcinātāju bataljonu kaujinieki bīstamo raksturu, es

uzskatu par nepieciešamu ziņot Jums par iznīcinātāju bataljonu kaujinieku izdarītajiem kriminālnoziedzumiem.

Es uzskatu, ka partijas apriņķu komitejām un Iekšlietu tautas komisariāta orgāniem ir jāpievērš lielāka uzmanība kā iznīcinātāju bataljonu kaujinieku izvēlei, tā arī audzināšanas darbam viņu vidū.

Latvijas PSR Augstākās tiesas priekšsēdētājs

Grīnbergs. ¹

1. LVA, PA-101. f., 9. apr., 74. l., 14., 15., 16. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**Latvijas PSR Iekšlietu ministrijas karaspēka kara prokuratūras pārskats
par Latvijas PSR Iekšlietu ministrijas, milicijas, militarizētās apsardzes,
karagūstekņu un cietumu uzraudzības sastāva noziedzības stāvokli
1946. gada 1. ceturksnī**

Latvijas PSR IeM karaspēka kara prokuratūra

“Apstiprinu”

Pilnīgi slepeni

Latvijas PSR IeM karaspēka

kara prokurors

justīcijas apakšpulkvedis

M. Timčenko

1946. g. 20. aprīlī

Īss pārskats

par Latvijas PSR IeM personālsastāva, milicijas, militarizētās apsardzes, karagūstekņu
nometņu un cietumu uzraudzības sastāva noziegumiem un tiesājāmību par 1946. gada

1. ceturksnī

1. Par noziedzības stāvokli

1946. gada 1. ceturksnī IeM Sevišķajā inspekcijā, IeM pretizlūkošanas daļā “Smerš”, karagūstekņu lietu daļā, ieskaitot nometņu operatīvās daļas, Labošanas darbu koloniju daļu un

Latv.PSR IeM cietumu daļu, no jauna tika radītas lietas par 110 cilvēkiem, t.i., par 29 lietām vai 60,3% vairāk nekā 1945. gada IV ceturksnī, bet par pie kriminālatbildības saukto personu skaits vairāk par 24 cilvēkiem.

Minētie dati liecina par pie kriminālatbildības saukto personu skaita pieaugumu no ceturkšņa uz ceturksni. Tas liecina, ka vēl nepietiekami un mazefektīvi tiek veikta cīņa ar noziedzību IeM personālsastāva vidū.

Nepieciešams atzīmēt, ka noziedzības pieaugumu, tāpat kā iepriekšējā ceturksnī, veicināja nepietiekama kadru izvēle un tas, ka vēl joprojām vāji tika veikts politiskās – audzināšanas darbs personālsastāva vidū kā no partijas, tā arī no komjaunatnes organizāciju puses, kā arī nepietiekami tika veikts administratīvais profilakses darbs, lai brīdinātu maznoturīgās personas no to vai citu noziegumu izdarīšanas.

Visas no jauna radušās lietas 1946. gada pirmajā ceturksnī izmeklēšanas orgāniem (daļām) sadalās šādā veidā:

	1946. gada I ceturksnī	1945. gada II ceturksnī
a) IeM Sevišķā inspekcija	40 lietas par 60 cilvēkiem	21 lieta par 54 cilvēkiem
b) IeM pretizlūkošanas daļa “Smerš”	10 lietas par 13 cilvēkiem	3 lietas par 3 cilvēkiem
c) karagūstekņu nometņu daļa, labošanas darbu koloniju daļa, militarizētās apsardzes un cietumu daļa	23 lietas par 37 cilvēkiem	20 lietas par 29 cilvēkiem
Pavisam:	73 lietas par 110 cilvēkiem	44 lietas par 86 cilvēkiem

Minu visraksturīgākās 1946. gada I ceturksnī radušās lietas:

1. Lieta par IeM Jelgavas apriņķa daļas vada komandiera jaunākā leitnanta I.O.Aļohina apsūdzību pēc KPFSR KK 58.-1.a panta. Aļohins 1943. gada aprīlī brīvprātīgi iestājās “Vlasova armijā”, kurā dienēja līdz 1943. gada rudenim. Viņš piedalījās to personu arestos, kuras bija izvairījušās no dienesta “Vlasova armijā”. Bez tam 1943. gada rudenī viņš izdeva vācu policijai pilsoni Kuzminu par ieroču glabāšanu un sakariem ar partizāniem. Viņš tika arestēts. Lietu izskata pretizlūkošanas daļa “Smerš”.

2. Lieta par miliča L.M.Semjonova apsūdzību pēc KPFSR KK 58.-1.a panta.
Latv. PSR teritorijas pagaidu okupācijas laikā Semjonovs iestājās dienestā vācu policijā, izbrauca uz padomju karagūstekņu tvarstīšanu, kuri slēpās mežos, apsargāja arestētos, piekāva aizturētos pilsoņus.
Lietu izskata Latv. PSR pretizlūkošanas daļa “Smerš”.
3. Lieta par F. I. Glibina apsūdzību pēc KPFSR KK 193.-17.a panta. Kapteinis Glibins, strādājot par Latv.PSR daļas cīņai ar bandītismu vecāko operatīvo pilnvaroto, 1945. gada jūnijā tika komandēts uz Viļakas apriņķa Rugāju pagastu, kur, atrodoties IeM pagasta nodaļas ēkā, izveda divus aizturētos bandītus – Zaharovu un Saviču un viņus pašrocīgi nošāva.
Lietas izmeklēšanu veica Latv. PSR IeM Sevišķā inspekcija. Kara tribunāls notiesāja Glibinu ar brīvības atņemšanu uz 7 gadiem (..).

3. Par tiesājāmību

Latvijas PSR IeM karaspēka kara tribunāls 1946.gada pirmajā ceturksnī notiesāja 67 IeM “Smerša”, milicijas, cietumu uzraudzības, militarizētās apsardzes un karagūstekņu nometņu darbiniekus.

No 67 kara tribunāla notiesātajiem cilvēkiem bija:

a) IeM darbinieki	- 23 cilvēki
b) milicijas darbinieki	- 23 cilvēki
c) no cietumu uzraudzības,
militarizētās apsardzes un
karagūstekņu nometnēm	- 20 cilvēki
d) “Smerša” darbinieki	- 1 cilvēks

Pēc izdarīto noziegumu veidiem visi notiesātie sadalās šādi:

a) Dzimtenes nodevība	- 4 cilvēki
b) kontrrevolucionārā propaganda un aģitācija	- 1 cilvēks
c) dezertēšana	- 5 cilvēki
d) nelikumīga ieroču glabāšana	- 1 cilvēks
e) nolaidība un varas ļaunprātīga izmantošana	- 27 cilvēki
f) huligānisms un diskreditācija	- 6 cilvēki
g) kukuļu ņemšana	- 2 cilvēki
h) visi pārējie noziegumi	- 21 cilvēks (..)

Kara tribunālā notiesātajiem tika piemēroti šādi soda mēri:

- a) brīvības atņemšana uz 5 gadiem - 27 cilvēki,
- b) brīvības atņemšana no 5 līdz 10 gadiem - 40 cilvēki(..).

Latv. PSR IeM karaspēka kara tribunālā š.g. I ceturksnī lietas tika izskatītas šādos termiņos:

- a) 5 dienu laikā - 8 lietas vai 17%
 - b) 10 dienu laikā - 16 lietas vai 35%
 - c) 20 dienu laikā - 10 lietas vai 22%
 - d) 30 dienu laikā - 10 lietas vai 22%
 - e) vairāk par 30 dienām - 2 lietas vai 4%
- (..).

Latv. PSR IeM karaspēka kara prokuratūra uzskata par nepieciešamu tuvākajā laikā novērst visus minētos trūkumus un neizdarības darbā un konkrēti – pastiprināt cīņu ar noziedzību, neatstājot nevienu revolucionārās likumības pārkāpumu nesodītu. Saīsināt izmeklēšanas termiņus, uzlabot izmeklēšanas kvalitāti, panākt tādu stāvokli, lai neviena lieta netiktu ierosināta nepamatoti.

Turpmāk, tāpat kā š.g. I ceturksnī, plašāk praktizēt kara tribunāla paraugprocesus tieši uz vietām (apriņķos). Latv. PSR IeM karaspēka kara tribunālam nepieciešams panākt šīs kategorijas lietu izskatīšanas termiņus, ne vairāk kā 10 dienās. (..).

Latv. PSR IeM karaspēka kara tribunāla prokurora palīgs justīcijas kapteinis

Kovjazins. ¹

1. LVA, PA-101. f., 9. apr., 72. l., 90., 92., 95., 96. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Latvijas PSR iekšlietu ministra A. Eglīša pavēle par sociālistiskās likumības ievērošanu

Latvijas PSR iekšlietu ministra
pavēle par 1946. gadu

Saturs

Par sociālistiskās likumības ievērošanu

Nr. 030

1946. gada 25. aprīlī

Rīga

1945. gada oktobrī Valkas apriņķa Bejas pagasta pilnvarotais Mosejonoks pēc bijušā apriņķa daļas priekšnieka majora Gaiļa rīkojuma pilsonim Izmaelim nošāva vienu cūku, kuru nogādāja Alūksnē iznīcinātāju bataljona kaujinieku pārtikai.

Operatīvā sektora priekšnieka apakšpulkveža Donašaita pieņemto pasākumu rezultātā nokautā cūka, kā nelikumīgi atņemta, tika atdota cietušajam.

1945. gada oktobrī pēc apakšpulkveža Donašaita rīkojuma tas pats Mosejonoks pilsonim Bitem atņēma cūku un aitu. Atņemto lopu gaļu izlietoja iznīcinātāju bataljona kaujinieku ēdināšanai.

Kā vienā, tā arī otrajā gadījumā lopi Izmaelim un Bitem tika atņemti nelikumīgi. To negrib saprast vai nesaprot ne tikai ierindas darbinieki, bet arī daži vadošie darbinieki, kā, piemēram, majors Gailis, apakšpulkvedis Donašaitis, kuri deva rīkojumu par lopu atņemšanu, Valkas apriņķa daļas priekšnieks kapteinis Mūrmans un daļas cīņai ar bandītismu priekšnieka vietnieks majors Tarasovs. Viņi lietā par cūkas un aitas atņemšanu pilsonim Bitem pieņēma slēdzienu ar tādu motivāciju: “Lopu atņemšana Bitem tika veikta ar nolūku graut atbalsta bāzi un tādēļ lietu pārtraukt un nodot arhīvā”.

Paskaidroju visiem LPSR IeM darbiniekiem, ka šādas nelikumīgas darbības ir tieša sociālistiskās likumības pārkāpšana un krimināli sodāma. Tās ne tikai negrauj atbalsta bāzi, kā domā majors Gailis un kapteinis Mūrmans, bet tieši otrādi, nostiprina šo bāzi.

Pavēlu:

1. Majoru Tarasovu un kapteini Mūrmanu – brīdināt.
2. Apakšpulkvedim Donašaitim un majoram Gailim – izteikt rājienu.
3. Apakšpulkvedim Donašaitim atmaksāt cietušajam Bitem cūkas un aitas vērtību un attiecīgos dokumentus par to iesniegt man ne vēlāk kā līdz 10. maijam.
4. Šo pavēli apspriest un apstrādāt ar visiem LPSR IeM darbiniekiem kā centrā, tā arī perifērijā.

Ministrijas daļu priekšniekiem un apriņķu daļu priekšniekiem par izpildi man paziņot ne vēlāk kā līdz š. g. 20. maijam.

Latvijas PSR iekšlietu ministrs

ģenerālmajors

A. Eglītis. ¹

1. LR IeM arhīvs, 1. f., 3. apr., 6. l., 65., 65.a. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**Izvilkums no LPSR prokurora A. Mišutina ziņojuma par LK(b)P CK
speciālās vienības noziegumiem Viļakas apriņķa Rugāju pagastā**

PSRS Prokuratūra
LPSR prokurors

Slepeni
1946. gada 19. jūlijā

Latvijas K(b)P CK sekretāram J. Kalnbērziņam

(..)

I. Burcevs kā LK(b)P CK speciālās vienības vada komandieris, bet T. Brisons un A. Čakstiņš kā tās pašas vienības nodaļu komandieri bijušā Iekšlietu ministrijas Jaungulbenes pilsētas daļas priekšnieka kapteiņa Čurkina vadībā piedalījās bandītu meklēšanas operācijā. Burcevs, Brisons un Čakstiņš Viļakas apriņķa Rugāju pagasta “Salenieku” mājās pieļāva vairākus rupjus sociālistiskās likumības pārkāpumus un konkrēti:

Burcevs piedalījās operācijas laikā “Salenieku” mājās aizturētā, ko uzskatīja par bandītu grupas dalībnieku, pilsoņa Dreimaņa piekaušanā, kā arī norīkoja divus viņam uzticētās nodaļas kaujiniekus, lai veiktu patvarīgu Dreimaņa nošaušanu. Šāda nošaušana tika arī izdarīta. Burcevs piedalījās arī mantu nelikumīgā izņemšanā “Salenieku” mājās. (..).

Brisons, zinādams par “Salenieku” mājās notikušo Dreimaņa slepkavību, tomēr vēlāk uzrakstīja fiktīvu aktu par to, ka Dreimanis it kā esot nošauts operatīvās darbības laikā. Dreimaņa piekaušanā piedalījās arī Čakstiņš. (..).

Latvijas PSR prokurors justīcijas 2. klases valsts padomnieks

A. Mišutins.¹

1. LVA, PA-101. f., 9. apr., 51. l., 245. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**Latvijas partizānu apvienības vēstule LPSR iekšlietu ministram par
nelikumībām Madonas apriņķī**

1946. gada 28. jūlijā

Biedri ministr!

Es nezinu, vai Jūs uzskatīsiet par vajadzīgu tuvāk izpētīt šo ziņojumu, taču cerībā uz to, ka Jūs to izdarīsiet, gribu vērst Jūsu uzmanību uz dažiem notikumiem Madonas apriņķī.

Vispirms atzīstos, ka mani kā bijušo aizsargu meklē milicija, lai nosūtītu katorgas darbos, līdzīgi kā citus arestētos, tādēļ es slēpjos. Šī iemesla dēļ viss zemāk teiktais Jums var likties izdoma, tādēļ es jau iepriekš pasaku, ka mans mērķis nav apmelot pastāvošo iekārtu, bet tikai darīt zināmus notikumus, par kuriem Jūs nezināt vai negribat zināt.

Vietējie varas orgāni vairākkārt aicināja mūs pamest dzīvi mežā un atklāt sevi, jo nekāda soda nebūšot. Sākumā kāds tam noticēja, bet pēc tam rūgti vīlās. Dažādu runu izplatītāju ir pietiekoši, lai viņus apmelotu un milicijas darbinieki bez jebkādas tiesas izmeklēšanas uz vietas rīko izrēķināšanos pēc saviem ieskatiem. Acīmredzot tas viņiem ir atļauts, jo pretējā gadījumā varmākas un slepkavas nevarētu atrasties valsts aparātā un terorizēt mierīgos iedzīvotājus, tajā skaitā sievietes, nerunājot nemaz par mums partizāniem. Nav vajadzības meklēt kaut kādus stāstus par pagājušiem laikiem. Darbība patlaban visu to pārspēj. Es minēšu visspilgtākos piemērus:

Mētrienas pagasts: Pagājušā gada rudenī Ļaudisko (Ļaudonas - ? - aut.) - Mētrienas milicijas darbinieki arestēja vairākus cilvēkus, tajā skaitā arī sievietes. Visi viņi tika pamatīgi piekauti un pakļauti spīdzināšanai, vienu no viņiem sita tik ilgi, kamēr viņš nomira.

Šī gada pavasarī tika arestēta kāda sieviete un nosūtīta uz Madonu. Pēc tam radniekiem paziņoja, ka minētā pilsonē ir pakārusies.

Radnieku lūgums izdot līķi apglabāšanai kapsēta tika atstāts bez ievērības.

Vai tas nedod iemeslu pārdomām?

Ļaudonas pagasts: Ne tik sen atpakaļ vietējās milicijas darbinieki izveda no mājām uz mežu kādu vīrieti, izgērba kailu, sita, mocīja, vairākas reizes sašāva rokas un kājas līdz viņš zaudēja samaņu, pēc tam pameta. Laimīgas sagādīšanās dēļ vietējie iedzīvotāji viņu atrada un nosūtīja uz Madonas slimnīcu. Bet milicijas darbinieki, kuri to izdarīja, staigā pa apkārtējām viensētām žūpojot un kādus pēc saviem ieskatiem "pāraudzinot".

Ļaudonā ir arī tādi gadījumi, kad Ļaudonas milicijas darbinieki pratināšanas laikā izgērbj sievietes kailas un ar dažādiem priekšmetiem piekauj.

Visos šajos gadījumos tiek pieprasīts paraksts, ka nevienam par to neziņos.

Savienas pagasts: Pagājušajā rudenī arestēja kādu vīrieti, kuru pēc tam turpat noslepkavoja, pārlauza rokas un kājas.

Ne tik sen atpakaļ kāds agrs makšķernieks redzēja ka Savienas miliči Savieksa ezerā ar laivu ieveda un iemeta ūdenī divus sieviešu līķus.

Kalsnavas pagasts: Arestēta kāda ģimene, kuru Madonā visādos veidos mocīja. Pēc atbrīvošanas pieprasīja parakstīt iesniegumu, ka viņi nepieciešamības gadījumā piekrīt izsūtīšanai uz Krieviju.

Šie ir tie visspilgtākie piemēri, kuri parāda terora piemērus laukos un tādus var atrast jebkurā pagastā.

Biedri ministr! Vai tiešām Jūs domājat, ka ar spīdzināšanu un teroru var tautu piespiest cienīt Jūs? Es domāju, ka tas ar katru dienu arvien vairāk atdala tautu no Jums.

Mēs lūdzam Jūs pārbaudīt iesniegto ziņu patiesumu un arī tās darbības, lai pārtrauktu šīs parādības.

Līdz ar to, mēs lūdzam Jūs pieņemt mūs legālā dzīvē un mēs apsolām ar godīgu darbu atdzīvināt mūsu dzimtās sētas.

Pretējā gadījumā mēs būsime spiesti iet pa to pašu terora ceļu, kā to tagad dara milicijas darbinieki. Tikai tas tiks vērsti tikai pret viņiem. Mēs zinām, ka tas ir nepareizs ceļš, bet pie tagad pastāvošās kārtības – cita ceļa nav.

Tādēļ mēs vēlreiz lūdzam mūs amnestēt, kas nāks par labu ne tikai mums, bet vēl vairāk Jums, jo daudzas rokas varēs piedalīties tautas celtniecības darbā.

Tādēļ mēs lūdzam paziņot savu viedokli šajā jautājumā laikrakstā “Cīņa”. Nesagaidot atbildi, mēs sapratīsim, ka Jūs veicināt šo teroru un nevēlaties novērst nejēdzības godīgā ceļā.

Un tomēr mēs ceram uz labāko.

Partizānu apvienības vārdā

Āboliņš. ¹

1. LVA, 270. f., 1.s apr., 203. l., 72., 73. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**Latvijas PSR iekšlietu ministra A. Eglīša un LPSR IeM daļas cīņai ar
bandītismu priekšnieka Ritikova ziņojums par iznīcinātāju bataljona
kaujinieka Potaševa noziegumiem**

Pilnīgi slepeni

1946. gada 8. oktobrī

**Latvijas PSR Augstākās padomes Prezidija sekretāram
biedram Priežem**

Rīga

Būdams IeM Rēzeknes apriņķa daļas iznīcinātāju bataljona kaujinieks, Pjotrs Trofima dēls Potaševs aktīvi piedalījās cīņās ar bandītiem, par to ar Latv.PSR Augstākās padomes Prezidija 1945. gada 18. 7. dekrētu tika apbalvots ar Augstākās padomes Prezidija Goda rakstu.

Vēlāk, turpinot strādāt par iznīcinātāju bataljona kaujinieku, Potaševs izmainīja savu uzvedību, nostājoties uz morāla pagrimuma ceļa. Par to 1946. gada janvārī tika izslēgts no iznīcinātāju bataljona sastāva un strādāja Sagādes ministrijas aparātā Rēzeknē.

1946. g. 27. 04. Potaševu arestēja VDM Rēzeknes apriņķa daļa par piedalīšanos Konstantinovu ģimenes slepkavībā, bet 1946. g. 29. 04. viņš no iepriekšējā ieslodzījuma kameras aizbēga, nogalinot IeM Rēzeknes apriņķa daļas operatīvo pilnvaroto Ribakovu.

1946. g. 8. maijā viņu atrada Andrupenes pagastā, kur viņš mēģināja aplaupīt kādas viensētas iedzīvotāju un partijas Rēzeknes apriņķa komitejas darbinieks Bogdanovs viņu nošāva.

Pamatojoties uz augstāk teikto, lūdzu atņemt bijušajam iznīcinātāju bataljona kaujiniekam Pjotram Trofima dēlam Potaševam Latvijas PSR Augstākās padomes Prezidija Goda rakstu.

Latvijas PSR iekšlietu ministrs

ģenerālmajors

A. Eglītis

Latv. PSR IeM daļas cīņai ar bandītismu priekšnieks

pulkvedis

Ritikovs. ¹

1. LVA, 290. f., 1.s apr., 52. l., 8. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**Latvijas PSR IeM kadru daļas Sevišķās inspekcijas priekšnieka Supjeva
izziņa par V. Nagles pašnāvību**

Slepeni

1946. gada 15. oktobrī

**Latvijas PSR Augstākās padomes priekšsēdētāja
pieņemšanas daļas vadītājam**

Kopija: Latv. PSR IeM karaspēka kara prokuroram
justīcijas apakšpulkvedim biedram Timčenko

Rīga

Veiktajā pārbaudē ir noskaidrots, ka Veroniku Kazimira meitu Nagli 1945. gada oktobra sākumā aizturēja LPSR IeM daļa cīņai ar bandītismu, kā bandītu atbalstītāju.

Atrodies IeM Lubānas pagasta nodaļas kamerā viņa izdarīja pašnāvību, pakaroties ar galvas lakatiņu.

Pašnāvības faktu apstiprina tiesu – medicīnas ekspertīzes 1945. gada 6 X slēdziens, kas izdarīts Madonas apriņķa prokurora klātbūtnē.

Tādēļ pilsoņa Jāņa Nagļa paziņojums par to, ka Veroniku Nagli esot nošāvuši IeM darbinieki, ir nepamatots.

Latvijas PSR IeM kadru daļas Sevišķās inspekcijas priekšnieks
apakšpulkvedis

Supjevs. ¹

1. LVA, 290. f., 1.s apr., 52. l., 83. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**Izvilums no Latvijas PSR prokurora A. Mišutina ziņojuma par
sociālistiskās likumības ievērošanu Daugavpils apriņķī**

PSRS Prokuratūra

Slepeni

Latvijas PSR prokurors

Nr. 6-1061-s

1947. gada 15. jūnijā

Latvijas PSR Ministru padomes priekšsēdētājam

biedram V. Lācim

par sociālistiskās likumības ievērošanu

Rēzeknes, Daugavpils, Ludzas apriņķī un Daugavpilī

(..) Raksturīgākie likumības pārkāpumi LPSR Daugavpils apriņķī.

(..)

Visrupjākie likumības pārkāpumi ir pieļauti no atsevišķu milicijas, Iekšlietu ministrijas un iznīcinātāju bataljona kaujinieku puses. Tā, piemēram, 1947. gada 28. janvārī bez faktiskajiem materiāliem, tikai uz aizdomu pamata par miltu un graudu zādzību, pēc Iekšlietu ministrijas Krāslavas pagasta daļas priekšnieka Ļeonoviča norādījuma tika apcietināti 6 maizes ceptuves darbinieki un bez prokurora sankcijas ieslodzījumā turēti

3 diennaktis. (..). Tautas tiesas Krāslavas iecirkņa 1947. gada 25. janvāra tiesas sēdē Vasitoviča un Laurinoviča lietā, kuri tika apvainoti aitu zādzībā, bija konstatēts piekaušanas fakts iepriekšējās izmeklēšanas procesā, ko bija izdarījuši Iekšlietu ministrijas Asūnes pagasta nodaļas priekšnieks Prokozovs un iznīcinātāju vada komandieris Ceplišs. Piekauti tika ne tikai par aitu zādzību aizdomās turētie Vasitovičs un Laurinovičs, bet arī liecinieki šajā lietā – Laurinoviča nepilngadīgais brālis Pēteris, kā arī Eduards Plotoks. Savas liecības par piekaušanu viņi apstiprināja ar tiesu medicīniskās apskates aktiem.

Par šo piekaušanas faktu iekšlietu ministrs ar 1947. gada 3. aprīļa pavēli Nr. 257 Voltovu pakļāva arestam uz 10 diennaktīm, vēlāk pārceļot uz citu pagastu, tā vietā, lai vainīgos sauktu pie kriminālatbildības.

Iznīcinātāju bataljona kaujinieki K.Urbanovičs un E.Lapoško (Ludzas pagastā) noorganizēja noziedzīgu grupu no 14 cilvēkiem un nodarbojās ar Indras pagasta zemnieku īpašuma zādzību un laupīšanu. Urbanovičs izdarīja 7 laupīšanas un zādzības, bet Lapoško – 4. (..).

Līdzīgi milicijas darbinieku un iznīcinātāju bataljona kaujinieku noziegumi ir atklāti Robežnieku un Nīcgales pagastos. (..).

Latvijas PSR prokurors justīcijas 2. klases valsts padomnieks

A. Mišutins.¹

1. LVA, 270. f., 1.s apr., 295. l., 208., 218., 219. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Latvijas PSR valsts drošības ministra vietnieka J. Vēvera ziņojums par kapteiņa Tarakanova noziedzīgo darbību

Pilnīgi slepeni

Latvijas PSR Ministru padomes priekšsēdētāja palīgam

biedram Sausverdam

(1947. gada augusts)

Atbildot uz Nr. 9/634s

Pārbaudot faktus, kuri ir minēti pilsoņa J. J. Molčanova sūdzībā, ir noskaidrots, ka 1947.gada maijā Latvijas PSR VDM Rēzeknes apriņķa daļas darbinieks kapteinis Tarakanovs ar iznīcinātāju bataljona kaujinieku grupu Varakļānu pagastā veica operatīvus pasākumus.

Tajā laikā kaujinieks ziņoja par notikušo apšaudi Molčanova viensētas rajonā. Kapteinis Tarakanovs deva norādījumu iznīcinātāju bataljona vada komandierim biedram Smirnovam aplenkt Molčanova viensētu un noskaidrot par notikušo apšaudi. Uz klauvēšanu Molčanovs durvis neatvēra, bet uzskatot Smirnovu un kaujiniekus par bandītiem, uz viņiem caur durvīm atklāja no automāta uguni. Smirnovs, domājot, ka Molčanova mājā atrodas bandīti, savukārt deva kaujiniekiem komandu uz Molčanova māju atklāt uguni. Tā kā māja tika apšaudīta ar trasējošām un bruņusišanas patronām, izcēlās ugunsgrēks, kurš iznīcināja pilsonim Molčanovam piederošo māju un saimniecības ēkas.

Pilsoņa Golubeva ievainošanas fakts arī apstiprinājās, par to mēs Tarakanovu esam pakļāvuši administratīvai atbildībai un izvirzīts jautājums centram par viņa atvaļināšanu no VDM orgāniem.

Latvijas PSR valsts drošības ministra vietnieks
pulkvedis

J. Vēvers.¹

1. LVA, 270. f., 1.s apr., 280. l., 37. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Talsu apriņķa prokurora Pēdas ziņojums par represīvo iestāžu darbinieku noziedzumiem

Slepeni

LPSR Prokuratūra. Talsu apriņķa prokurors

**Latvijas PSR prokuroram
justīcijas 2. klases padomniekam
biedram Mišutinam**

Kopija: **Latvijas K(b)P CK sekretāram biedram**

Kalnērziņam

Nr. 73s

1947. gada 28. novembrī

Ziņoju, ka pēdējā laikā Talsu apriņķī iznīcinātāju bataljona kaujinieki un VDM apriņķa daļas darbinieki ir izdarījuši daudz laupīšanu, zādzību, huligānisku darbību un citas nelikumīgas darbības.

Tā, piemēram, iznīcinātāju bataljona kaujinieki Kirpičenko un Turasovs š. g. 30. oktobrī aplaupīja Talsu speciālās tirdzniecības veikalu un nozaga naudu un dažādas preces. Iznīcinātāju bataljona kaujinieki M. Alipīns un Samohvalovs š. g. 31. oktobrī izdarīja nelikumīgu kratīšanu pie Stendes pagasta pilsoņiem, pilsonim Kundziņam nozaga naudu, viņu piekāva, bet nozagto naudu restorānā nodzēra. Valgales pagasta iznīcinātāju bataljona vada komandieris Granovskis š. g. 21. oktobrī, lai aizturētu uz ceļa automašīnu, izšāva no automāta un nošāva šoferi. Iznīcinātāju bataljona kaujinieki Čikins un Kapitonovs Talsu restorānā uzvedās huligāniski, šaudījās, piekāva restorāna apmeklētājus. Iznīcinātāju bataljona kaujinieks Mašāns bez jebkāda iemesla nogalināja pilsoni Freimani. Nelikumīgu darbību uzskaiti varētu turpināt vēl ilgi, tādēļ par nelikumīgām darbībām apriņķa prokuratūra 1947. gadā pie kriminālatbildības sauca 9 iznīcinātāju bataljona kaujiniekus.

Apriņķa prokuratūrā atrodas vēl citi materiāli par iznīcinātāju un VDM apriņķa daļas dalībnieku likumpārkāpumiem. Tā, piemēram, iznīcinātāju bataljona kaujinieks Grāvers nelikumīgi atņēma pilsonim Miķelsonam telefona aparātu. Uz apriņķa prokuratūras jautājumu VDM apriņķa daļas priekšniekam, vai tāds Grāvers atrodas iznīcinātāju bataljona sastāvā, viņš rakstiski atbildēja, ka Grāvers VDM apriņķa daļā neskaitās. Prokuratūra tam nepiekrita, sameklēja Grāveru, paņēma no viņa paskaidrojumu, izrādījās, ka Grāvers ir iznīcinātāju bataljona sastāvā.

Apriņķa prokuratūrai kļuva zināms, ka VDM apriņķa daļas darbinieki nodarbojas ar zagšanu, zog valstij piederošo malku.

Par šo lietu tika savākts materiāls un izrādījās, ka VDM apriņķa daļas darbinieks š. g. 6. septembrī nozaga trīs automašīnas kravas ar valsts malku. Vienu automašīnu izkrāva VDM apriņķa daļas pagalmā, otru iznīcinātāju bataljona novietnes pagalmā, bet trešo automašīnu ar malku savā starpā sadalīja 1. politdaļas priekšnieks Grigāns un šoferis. Par tādu nelikumīgu rīcību labi zināja VDM apriņķa daļas priekšnieks. Viņš pats parādīja, kur malku nolikt. Tā vietā, lai tādu nelikumīgu rīcību novērstu, viņš pats palīdzēja to noslēpt.

Š. g. jūlijā un augustā Jums tika nosūtīti šādi materiāli, bet sodi par tiem, kā redzams, nav pielietoti un rezultāti apriņķa prokuratūrai nav zināmi:

- 1) Materiāls par VDM apriņķa daļas darbinieka Žirajeva nelikumīgo un huligānisko rīcību, kurš veica nelikumīgas kratīšanas, atņēma un piesavinājās dažādas mantas un naudu. Arī Lībagu pagastā izsita mājai visus logus, sarīkoja grautiņu, kā arī dienas laikā, būdams piedzēries, Talsos šāva uz automašīnu, kurā brauca apriņķa prokuratūras darbinieki.

- 2) Materiāls par VDM Talsu apriņķa daļas priekšnieka vietnieka Migunova nelikumīgo un huligānisko rīcību, kurš Laucienas pagastā sarīkojumu laukumā, būdams piedzēries, uzvedās huligāniski, kādam pilsonim atņēma fotoaparātu, šaudījās ar revolveri, tādā veidā pārkāpa sabiedrisko kārtību.
- 3) Materiāls par nelikumīgu kratīšanu, kuru izdarīja VDM apriņķa daļas darbinieks Šlesarevs. Viņš nelikumīgi piesavinājās motociklu.

Taču sakarā ar to, ka tāda veida nelikumības turpinās, bet vainīgās personas paliek nesodītas, turpmāk šāda veida padomju varas diskreditācija un sociālistiskās likumības pārkāpšana apriņķī nav ciešama.

Tā kā apriņķa prokuratūra stingri uzrauga sociālistiskās likumības ievērošanu, sauc vainīgos pie kriminālatbildības, kā arī apriņķī atklāj nelikumīgas darbības un ļaunprātības, VDM apriņķa daļas priekšniecība ir nostājusies tādās pozīcijās, lai jebkādā veidā “iebelztu” apriņķa prokuroram par to sociālistiskās likumības pārkāpšanas faktu atklāšanu, kurus izdara VDM apriņķa daļas darbinieki.

Tādā veidā pret mani personīgi un pret apriņķa prokuratūras darbiniekiem no VDM apriņķa daļas priekšniecības un partijas apriņķa komitejas sekretāra biedra Sējas puses ir sākušās dažādas intrigas, kurš notic visādām stāstītām pasakām, bet par to nepieprasa faktus par lietas būtību.

Viss nonācis jau līdz tam, ka tiklīdz apriņķa prokuratūra pilnīgi pamatojoties uz padomju likumu, noprotē pret nelikumīgu rīcību, tā prokuroru izsauca uz partijas apriņķa komiteju un dažādi nolamā, ka prokurors aizstāvot kulakus. Tā, piemēram, apriņķa prokuratūrā ienāca materiāls par to, ka Ārlavas pagastā pilsoņiem nelikumīgi atņemtas mantas, kuru vajadzēja noprotēt, bet, tā kā es zināju, ka šeit uz vietas šo jautājumu nevarēs atrisināt, es to jautājuma izlemšanai nosūtīju republikas prokuratūrai.

Es gribu vērst Jūsu uzmanību uz tādu faktu: kad es divas reizes griezos ar lūgumu pie VDM apriņķa daļas priekšnieka un priekšnieka vietnieka paziņot, vai par apriņķa darbiniekiem ir kaut kāds kompromitējošs materiāls, tad saņēmu atbildi, ka nekādu kompromitējošu ziņu nav, bet partijas apriņķa komitejas sekretārs Sēja saka, ka viņam esot ziņas, kuras uzrakstījis VDM apriņķa daļas priekšnieka vietnieks un viņš ticot. Kad es pēc pāris dienām trešo reizi aizgāju pie VDM apriņķa daļas priekšnieka vietnieka biedra Golubcova un atkal prasīju to pašu, viņš atbildēja, ka viņam nekādu ziņu neesot, bet viņam nebija nekaunības teikt un apvainot partijas apriņķa komitejas sekretāru. Partijas apriņķa komitejas sekretārs biedrs Sēja it kā pieprasījis to uzrakstīt, un viņš to uzrakstījis.

Ņemot vērā iepriekš minētos apstākļus, kur uz katra soļa notiek dažādas ļaunprātības, intrigas un neuzticēšanās aprīņa prokuratūrai, lūdzu noskaidrot šos apstākļus vai arī atbrīvot mani no ieņemamā amata, jo šādos apstākļos nav iespējams strādāt.

Vēl pievienoju papildu materiālu par VDM aprīņa daļas darbinieku nelikumīgām darbībām.

Talsu aprīņa prokurors 3. klases jurists

Pēda.¹

1. LVA, PA-101. f., 10. apr., 75. l., 74., 75. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

LK(b)P CK lēmums par prokurora A. Maksimenko un A. Leppika ļaunprātībām un nepartijisko uzvedību

Par biedru A. Maksimenko un A. Leppika dienesta ļaunprātībām un nepartijisko uzvedību

Pārbaudē ir noskaidrots, ka bijušais Latvijas baseina ūdenstransporta kara prokurors A. Maksimenko, izmantojot savu dienesta stāvokli, izdarīja vairākus noziegumus ar nolūku personīgi iedzīvoties un izdabāt priekšniecībai.

1945. gada septembrī Maksimenko, lai izdabātu bijušajam Latvijas K(b)P CK transporta daļas vadītāja vietniekam Leppikam, nodeva viņam nogalinātās pilsones Sapego dzīvokli un īpašumu, pieprasot no Rīgas pilsētas milicijas kriminālmeklēšanas daļas izmeklēšanas lietu par Sapego nogalināšanu. Pārtraucot tālāko izmeklēšanu šajā lietā un atbrīvojot no aizdomās par slepkavību turēto N. Rubinu, atstāja lietu pie sevis. un vēlāk nezin kur to lika. Noslepkavotās īpašumu bez pienācīgas noformēšanas, noslēpjot no finanšu orgāniem, Maksimenko atdeva Leppikam. Tajā pašā 1945. gadā Maksimenko nosūtīja uz Maskavu, uz PSRS jūras un upju flotes bijušā galvenā prokurora Ščitova dzīvokli daļu mēbeļu, kuras bija noslēptas no finanšu orgānu uzskaites, bet daļu šo mēbeļu piesavinājās pats un pārveda uz savu dzīvokli. Maksimenko sankcionēja sava padotā Peļeckas nelikumīgās darbības, kurš bija nezināmai pilsoni atņēmis radiouztvērēju un arī to bija nosūtījis Ščitovam.

Maksimenko noziedzīgās darbības noveda pie izlaidības arī citus baseina prokuratūras darbiniekus, kuri pieļāva visāda veida nelikumības. Tā, piemēram, prokuratūras darbinieki

Andrejevs, Gaļins, Tokajevs no pilsoņa Rudzīša nozaga mēbeles, kur viņi uz laiku dzīvoja un aizveda tās uz Maksimenko kabinetu, tur tās vēlāk atrada to īpašnieks. Prokuratūras izmeklētājs Brondes no prokuratūras noliktavas nozaga rakstāmmašīnu. Izmeklētājs Deņisovs patvaļīgi ievācās pilsones Skultes dzīvoklī un, salaužot sienu ar kaimiņu dzīvokli, kuru aizņēma pilsonis Lācis, patvaļīgi atņēma viņu istabu. Zinot par tādu savu padoto patvaļu, Maksimenko ne tikai nepieņēma mērus, lai pārtrauktu viņu nelikumīgo rīcību, bet pat noslēpa un sankcionēja to.

A. Leppiks, kurš strādāja par Latvijas K(b)P CK transporta daļas vadītāja vietnieku, 1945. gada septembrī, uzzinājis par pilsones Sapego noslepkavošanu, izmantojot savu dienesta stāvokli, pamudināja Maksimenko nodot viņam dzīvoklī palikušās mēbeles un citu īpašumu. Pēc norunas ar Maksimenko, Leppiks otrajā dienā pēc nogalinātās Sapego līķa iznešanas no dzīvokļa, iekrāva automašīnā un aizveda, neraugoties uz kaimiņu sašutumu, uz savu dzīvokli visu nogalinātās īpašumu. Tikai pēc PSRS ģenerālprokurora iejaukšanās 1946. gada novembrī Leppiks Rīgas pilsētas Staļina rajona finanšu daļā samaksāja šī īpašuma vērtību.

Latvijas K(b)P CK birojs nolemj:

1. Par ļaunprātībām dienestā, nelikumīgu valsts īpašuma piesavināšanos un viņam pakļauto darbinieku noziedzīgo darbību atbalstīšanu Aleksandru Ņikifora dēlu Maksimenko, VK(b)P biedru no 1940. gada, partijas biedra kartes Nr. 3262723, no partijas izslēgt, no LPSR sociālās nodrošināšanas ministra vietnieka darba atbrīvot.
2. Par nepartejisku uzvedību un dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, kas izpaudās ar nogalinātās pilsones Sapego īpašuma piesavināšanos un bijušā kara prokurora Maksimenko pamudināšanu uz nelikumīgu darbību izdarīšanu – Aleksandru Mihaila dēlu Leppiku, VK(b)P no 1940. gada, partijas biedra kartes Nr. 3219616, no VK(b)P biedriem izslēgt, no Rīgas tabakas fabrikas direktora darba atbrīvot.

Latvijas K(b)P CK sekretārs

(1940. gads)

J. Kalnbērziņš.¹

1. LVA, PA-101. f., 11. apr., 18. l., 63., 64. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**Latvijas K(b)P Daugavpils apriņķa komitejas biroja lēmums par
M. Tatarņikova revolucionārās likumības pārkāpumu**

Slepeni

Protokols Nr. 22 (Sevišķās mapes jautājums)

Latvijas K(b)P Daugavpils apriņķa komitejas biroja 1949. gada 26. augusta lēmums

1. Klausījās: Par VK(b)P biedra M. G. Tatarņikova revolucionārās likumības pārkāpumu
(biedra Moisejeva ziņojums)

Mihails Georga dēls Tatarņikovs, VK(b)P biedrs no 1939. gada janvāra, biedra kartes Nr. 2585033, dzimis 1911. gadā, krievs, cēlies no vidējiem zemniekiem, no Burjatu – Mongolijas APSR Ziemeļbaikāla rajona Gormikas ciema, izglītība – 6 klases, Tēvijas kara dalībnieks, partijas sodu nav, kopš 1948. gada augusta strādā par VDM Preiļu starppagastu nodaļas operatīvo pilnvaroto.

Lietas būtība: M. G. Tatarņikovs š. g. 12. augustā izsauca uz savu darba kabinetu Višķu pagasta kolhoza “Kuzmino” brigadieru kolhoznieku I. I. Ivanovu, lai noskaidrotu, kur slēpjas divi Ivanova brāļi – aktīvi bandas dalībnieki. Kad I. I. Ivanovs paziņoja, ka viņš to nezina, M. G. Tatarņikovs pielietoja pret I. I. Ivanovu fizisku spēku, piekāva viņu ar granātas rokturi. No dabūtajiem sitieniem, sliktā veselības stāvoklī I. I. Ivanovs nosūtīts uz slimnīcu.

Biedrs M. G. Tatarņikovs minēto revolucionārās likumības pārkāpuma faktu nenoliedz un atzina sevi par vainīgu.

Latvijas K(b)P apriņķa komitejas birojs nolēmj:

1. Par revolucionārās likumības pārkāpumu, kas izpaudās fiziskas iedarbības piemērošanā pratināšanas laikā – piekaujot pilsoni I. I. Ivanovu, VK(b)P biedram Mihailam Georga dēlam Tatarņikovam izteikt “stingro rājienu” ar ierakstu personīgajā lietā.

Latvijas K(b)P Daugavpils apriņķa komitejas sekretārs

Žukovs. ¹

1. LVA, PA-101. f., 12. apr., 140.a l., 40. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

LK(b)P CK administratīvās daļas vadītāja Kacena ziņojums par Jēkabpils rajona milicijas daļas darbinieka G. Korkina necienīgo uzvedību

Slepeni

1950. gada 1. augustā

Valsts drošības ministra vietniekam biedram A. A. Košeļevam

Latvijas K(b)P CK dara Jums zināmu par Jēkabpils rajona milicijas vecākā operatīvā pilnvarotā Grigorija Terentija dēla Korkina necienīgo uzvedību.

G. T. Korkins, ierodoties dienesta norīkojumā Staburagā, š. g. 24. jūnijā rajona dziesmu svētku laikā piedzērās, apvainoja svētku dalībniekus, aizturēja autotransporta nosūtīšanu un sāka apšaudīt aizbraucošo automašīnu, kurā atradās bērni un sievietes.

Latvijas K(b)P Jēkabpils rajona komiteja VK(b)P biedram G. T. Korkinam izteica stingro rājienu ar ierakstu uzskaites kartītē.

Par augstāk teikto daru Jums zināmu, lai tiktu pieņemti mēri.

Latvijas K(b)P CK administratīvās daļas vadītājs

Kacens. ¹

1. LVA, PA-101. f., 13. apr., 80. l., 57. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**Latvijas PSR prokurora V. Ļipina iebildumi pret mēģinājumu izsūtīt
Smiltenes iedzīvotājus**

1950. gada 13. septembrī

Nr. b/11s/1564s

Slepeni**Latvijas K(b)P CK sekretāram biedram Kalnbērziņam**

Kā ziņo Smiltenes rajona prokurors, partijas Smiltenes rajona komitejas 2. sekretārs biedrs Koroļovs ieteicis viņam izrādīt sadarbību vairāku ģimeņu izsūtīšanā no Smiltenes, dodot sankciju par izsūtīšanu un, lai prokurors neiejauktos izsūtīšanā. Viņš rekomendēja nepieņemt sūdzības par izsūtīšanu. Pie tam, lai apstiprinātu savus norādījumus, biedrs Koroļovs atsaucās uz it kā esošo Latvijas K(b)P CK norādījumu šajā jautājumā.

Rajona prokurors paskaidroja biedram Koroļovam pastāvošo likumdošanu jautājumā par pilsoņu izsūtīšanu un savus pienākumus par likumu izpildīšanas uzraudzību.

Patlaban to personu saraksts, kuri paredzēti izsūtīšanai, ir nodoti rajona milicijas daļai, lai veiktu pilsoņu piespiedu izsūtīšanu.

Uzskatot pilsoņu piespiedu izsūtīšanu kā pretrunu pastāvošajai likumdošanai, es lūdzu vērst biedra Koroļova uzmanību uz to un atcelt viņa nelikumīgo rīkojumu.

Latvijas PSR prokurors
justīcijas 3. klases padomnieks

V. Ļipins.¹

1. LVA, PA-101. f., 13. apr., 82. l., 84. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Atzīmes dokumentā: (..) J. E. Kalnbērziņš uzdeva (..) noskaidrot. 19/IX.

**LK(b)P CK administratīvās daļas vadītāja vietnieka Uļjanova 1950. gada
6. oktobra izziņa par Latvijas PSR IeM Preiļu rajona iznīcinātāju
uzbrukumu Preiļu rajona Staļina vārdā nosauktā kolhoza “Zariņu” mājas
iedzīvotājiem**

Pilnīgi slepeni

Izziņa

**par iznīcinātāju bataljona kaujinieku grupas bruņotu uzbrukumu Preiļu rajona
“Zariņu” mājas iedzīvotājiem**

1950. gada 19. septembrī VDM Preiļu rajona daļa (priekšnieks b.Šilovskis) nosūtīja malkas sagatavošanai iznīcinātāju bataljona kaujinieku grupu 7 cilvēku sastāvā. Pirms izbraukšanas no Preiļiem visa grupa dzēra degvīnu.

Ceļā uz mežu grupa uzbruka divām sastaptajām sievietēm un, draudot ar ieročiem, pieprasīja uzrādīt bandītu atrašanos vietu. Šīs sievietes iznīcinātāju bataljona kaujinieki atlaida tikai pēc tam, kad uzzināja, ka “Zariņu” mājās tiekot svinētas kāzas.

Ieradušies šajās mājās, iznīcinātāju bataljona kaujinieki tika aicināti pie galda, piedalījās iedzeršanā, bet pēc viena kaujinieka kliedziena, ka mājas aplenkuši bandīti, uzsāka nekārtīgu šaudīšanos un klātesošo piekaušanu ar automātu laidnēm un spārdīšanu ar kājām.

Šī noziedzīgā uzbrukuma laikā tika zvēriski nogalināta Staļina vārdā nosauktā kolhoza biedre Olga Vjaksa (3 bērnu māte), 8 cilvēki smagi piekauti, bet mājas tika mežonīgi izdemolētas, izsisti logu rāmji, salauztas mēbeles, arī krāsns.

Izmeklēšanā ir konstatēts, ka Olga Vjaksa mēģināja izbēgt no slepkavām, bet tika panākta 40 metrus no mājām. Ar sitieniem pa galvu un seju viņa tika sakropļota līdz nepazīšanai, bet viņas līķi huligāni izgērba.

Šī mežonīgā izrēķināšanās turpinājās apmēram divas stundas, līdz ieradās Piņanu ciema padomes priekšsēdētāja b. Gvozdjeva un no Preiļiem izsauktie VDM daļas darbinieki.

Šis iznīcinātāju bataljona kaujinieku noziegums bija sekas politiskās audzināšanas darba trūkumam un ārkārtīgi zemajai disciplīnai (bataljonā). Šī bataljona sastāvā ilgu laiku bija novērojama žūpošana, kas sevišķi plaša bija

algas saņemšanas dienās.

Dzeršanā kopā ar kaujiniekiem vairākkārt piedalījās arī bataljona komandieris b. Kokorins, VK(b)P biedrs. (..).

Visi septiņi noziedznieki ir arestēti. Lietā tiek veikta izmeklēšana. Šī nozieguma dalībnieki nav sociāli sveši elementi, pieci no viņiem bijuši Lielā tēvijas kara frontēs, saņēmuši apbalvojumus. Divi apbalvoti par izcilību cīņā ar bandītismu, divi ir VĻKJS biedri.

LK(b)P CK administratīvās daļas vadītāja vietnieks

(Uljanovs)

1950. g. 6/X. ¹

1. LVA, PA-101. f., 13. apr., 33.a l., 56., 57. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

II nodaļa

Likumības pārkāpumi arestu sankcionēšanā un apsūdzības lietu iepriekšējā izmeklēšanā

Izvilums no VK(b)P CK Politbiroja lēmuma “Par arestiem, prokurora uzraudzību un izmeklēšanas veikšanu”

VK(b)P CK Politbiroja lēmums “Par arestiem, prokurora uzraudzību un izmeklēšanas veikšanu”

1938. g. 17. novembrī

116. - Par arestiem, prokuratūras uzraudzību un izmeklēšanas veikšanu (PSRS TKP un
VK(b)P CK lēmums).

Pieņemt šādu lēmumu (skat pielikumu).

Pielikums

Savienoto un autonomo republiku iekšlietu tautas komisāriem, IeTK novadu un apgabalu pārvalžu priekšniekiem, IeTK apgabalu, pilsētu un rajonu daļu priekšniekiem.

Savienoto un autonomo republiku, novadu un apgabalu prokuroriem, pilsētu un rajonu prokuroriem.

Nacionālo komunistisko partiju CK sekretāriem, VK(b)P novadu, apgabalu, pilsētu un rajonu komiteju sekretāriem.

Par arestiem, prokurora uzraudzību un izmeklēšanas veikšanu

PSRS TKP un VK(b)P CK atzīmē, ka 1937.-1938. g. partijas vadībā IeTK orgāni paveica lielu darbu, lai sagrautu tautas ienaidniekus un attīrītu PSRS no daudzskaitlīgajiem spiegu, teroristu, diversantu un kaitnieku kadriem, no trockistu, buhariniešu, eseru, meņševiku, buržuāzisko nacionālistu, bēguļojošo kulaku un kriminālistu vidus, kas sastādīja nopietnu atbalstu ārvalstu izlūkdienestiem PSRS un, it īpaši, Japānas, Vācijas, Polijas, Anglijas un Francijas izlūkdienestiem.

Vienlaicīgi IeTK orgāni paveica lielu darbu, lai sagrautu ārzemju izlūkdienestu spiegu diversantu aģentūru. No ārzemēm lielā skaitā uz PSRS tika pārsvesti poļi, rumāņi, somi, vācieši, latvieši, igauņi, harbinieši zem tā saucamās politemigrantu un pārbēdzēju maskas.

Valsts attīrīšana no diversantu, sacelšanās un spiegu kadriem nospēlēja savu pozitīvo lomu, lai nodrošinātu sociālistiskās celtniecības tālākos panākumus.

Taču nevajag domāt, ka PSRS attīrīšanas lieta no spiegiem, kaitniekiem, teroristiem un diversantiem ir pabeigta.

Uzdevums tagad ir tāds, lai arī uz priekšu, turpinot, nesaudzīgu cīņu ar visiem PSRS ienaidniekiem, organizētu šo cīņu ar daudz pilnīgāku un drošāku metožu palīdzību.

Tas jo vairāk nepieciešams ir tādēļ, ka masu operācijas, lai sagrautu un likvidētu naidīgos elementus, kuras veica IeTK orgānu 1937.-1938. gadā, pielietojot vienkāršotu izmeklēšanu un tiesu, nevarēja novest pie vairākiem lieliem trūkumiem un izkropļojumiem IeTK un Prokuratūras orgānu darbā. Vēl vairāk. Tautas ienaidnieki un ārzemju izlūkdienestu spiegi, iekļuvuši IeTK orgānos, kā centrā, tā arī uz vietām, turpinot veikt savu graužošo darbu, visādā veidā centās sajaukt izmeklēšanas un aģentūras lietas, apzināti izkropļojot padomju likumus, veica masveida un nepamatotus arestus, tajā pašā laikā glāba no sagraušanas savus līdzdalībniekus, īpaši tos, kuri bija nokļuvuši IeTK iestādēs.

Galvenie trūkumi, kuri pēdējā laikā ir atklāti IeTK un Prokuratūras orgānu darbā ir šādi:

Pirmkārt, IeTK darbinieki ir pilnīgi pametuši novārtā aģentūras – ziņošanas darbu, dodot priekšroku darboties ar daudz vienkāršotākiem veidiem, masu arestu praksi, nerūpējoties par pilnīgu augstas kvalitātes izmeklēšanu. (..).

Tāda aģentūras darba nozīmes nenovērtēšana un nepieļaujamā vieglprātība attiecībā pret arestiem vēl jo vairāk ir nepieļaujama tādēļ, ka PSRS Tautas komisāru padome un VK(b)P CK savos 1933. gada 8. maija, 1935. gada 17. jūnija un, visbeidzot, 1937. gada 3. marta lēmumos deva kategoriskus norādījumus par nepieciešamību pareizi organizēt aģentūras darbu, ierobežot arestus un uzlabot izmeklēšanu.

Otrkārt, vislielākais IeTK orgānu darba trūkums ir dziļi iesakņojusies izmeklēšanas vienkāršotā kārtība, kurā, kā likums, izmeklētājs aprobežojas ar apsūdzētā savas vainas atzīšanu un pilnīgi nerūpējas par to, lai šo atzīšanos pamatotu ar nepieciešamām dokumentālām ziņām (liecinieku liecības, ekspertīzes akti, lietiskie pierādījumi un citi).

Bieži arestētais netika nopratināts pēc aresta veselu mēnesi, un vēl ilgāk. Arestēto pratināšanas laikā ne vienmēr tiek uzrakstīti pratināšanas protokoli. Nereti ir gadījumi, kad arestētā liecības izmeklētājs pieraksta kā piezīmes, bet pēc tam, pēc ilgāka laika (dekāde,

mēnesis un pat vairāk) sastāda kopējo protokolu, pie tam pilnīgi netiek izpildītas Kriminālprocesa kodeksa 138. panta prasības par burtisku, pēc iespējas pilnīgāku arestētā liecību fiksāciju. Nereti ir gadījumi, kad pratināšanas protokolā vispār netiek ierakstītas apsūdzētā liecības, kuras noraida tās vai citas apsūdzības.

Izmeklēšanas lietas tiek noformētas nevīžīgi, lietās tiek ievietoti melnraksti, kaut kā izlabotas un ar zīmuli sasvītrotas liecību piezīmes, tiek ievietoti nopratinātā neparakstīti un izmeklētāja neapstiprināti apsūdzības slēdzieni utt.

Prokuratūras no savas puses nepieņem nepieciešamos mērus, lai novērstu šos trūkumus, aprobežojot savu piedalīšanos izmeklēšanā ar vienkāršu reģistrāciju un izmeklēšanas materiālu štempelēšanu. Prokuratūras ne tikai nenovērš revolucionārās likumības pārkāpumus, bet šos pārkāpumus faktiski likumisko. (..).

Lai noteiktā veidā novērstu minētos trūkumus un pienācīgā veidā organizētu IeTK un Prokuratūras izmeklēšanas darbu, PSRS TKP un VK(b)P CK nolemj:

1. Aizliegt IeTK un Prokuratūrām veikt jebkādas arestu un izsūtīšanas masu operācijas.

Saskaņā ar PSRS Konstitūcijas 127. pantu arestus veikt tikai ar tiesas lēmumu vai prokurora sankciju.

Izsūtīšana no pierobežas joslas katrā atsevišķā gadījumā tiek pieļauta ar PSRS TKP un VK(b)P CK lēmumu pēc attiecīgā apgabala komitejas, novada komitejas vai nacionālās komitejas partijas CK iesnieguma, kurš ir saskaņots ar PSRS IeTK.

2. Likvidēt tiesu trijniekus, kuri izveidoti PSRS IeTK sevišķo pavēļu kārtībā, kā arī apgabalu, novadu un republiku Strādnieku – zemniecības milicijas pārvalžu trijniekus.

Turpmāk visas lietas precīzā saskaņā ar pastāvošajiem likumiem par piekritību nodot tiesu vai Sevišķās apspriedes pie PSRS IeTK izskatīšanai.

3. Veicot arestus, IeTK un Prokuratūrām vadīties no sekojošā:

- a) arestu saskaņošanu veikt stingrā saskaņā ar PSRS TKP un VK(b)P 1935. gada 17. jūnija lēmumu;
- b) pieprasot no prokuroriem sankcijas par arestiem – IeTK orgāniem ir jāiesniedz motivēts lēmums un visi materiāli, kuri pamato aresta nepieciešamību;
- c) Prokuratūrām ir rūpīgi un pēc būtības jāpārbauda IeTK orgānu pamatotība par arestiem, nepieciešamības gadījumā pieprasot veikt papildus izmeklēšanas darbības vai iesniegt papildus izmeklēšanas materiālus;

d) Prokuratūras pienākums ir nepieļaut arestu veikšanu bez pietiekama pamata.

Noteikt, ka par katru nepareizo arestu, reizē ar IeTK darbiniekiem, atbild arī prokurors, kurš ir devis aresta sankciju.

4. Uzdot IeTK orgāniem, veicot izmeklēšanu, precīzi ievērot visa Kriminālprocesa kodeksa prasības.

Tā, piemēram,

a) pabeigt izmeklēšanu tādos termiņos, kādi ir noteikti likumā;

b) veikt arestēto nopratināšanu ne vēlāk kā 24 stundas pēc viņu aresta; pēc katras pratināšanas nekavējoties sastādīt protokolu saskaņā ar Kriminālprocesa kodeksa 138. pantu. (..).

5. Uzdot Prokuratūrām precīzi ievērot Kriminālprocesa kodeksa prasības, veicot prokurora uzraudzību par IeTK orgānu veikto izmeklēšanu. (..).

8. Uzdot PSRS TKP un PSR Savienības prokuroram saviem vietējiem orgāniem dot norādījumu par šā lēmuma precīzu izpildīšanu.

PSRS TKP un VK(b)P CK vērš visu IeTK un Prokuratūras darbinieku uzmanību uz to, lai noteiktā veidā novērstu augstāk minētos trūkumus IeTK un Prokuratūras darbā un izmeklēšanas un prokurora darba organizēšanu veiktu pa jaunam.

PSRS TKP un VK(b)P CK brīdina visus IeTK un Prokuratūras darbiniekus, ka par vismazāko padomju likumu un Partijas un Valdības direktīvu pārkāpšanu katrs IeTK un Prokuratūras darbinieks, neraugoties uz personību, tiks saukts pie bargas tiesas atbildības.

PSRS Tautas komisāru padomes priekšsēdētājs

V. Molotovs

VK(b)P Centrālās komitejas sekretārs

J. Staļins.¹

1. Лубянка. Сталин и Главное управление госбезопасности НКВД. - Москва, 2004, с.607, 608, 609, 610, 611.

Latvijas PSR Tautas komisāru padomes 1940. gada 25. novembra paziņojums par KPFSR Kriminālā, Kriminālprocesa, Civilā, Civilprocesa, Darba likuma un Laulības, ģimenes un aizbildnības likumu kodeksa piemērošanu Latvijas PSR teritorijā

Saskaņā ar PSR Savienības Augstākās padomes Prezidija 1940. gada 6. novembra dekrētu par KPFSR kriminālās, civilās un darba likumdošanas pagaidu piemērošanu Lietuvas, Latvijas un Igaunijas Padomju Sociālistisko Republiku teritorijās (“PSRS Augstākās Padomes Ziņotājs” 1940. g. 18. nov. 46. num[urs]) Latvijas PSR Tautas komisāru padome paziņo zināšanai un izpildīšanai sekojošo:

1. Pagaidām līdz Vissavienības kodeksu izdošanai, sākot ar 1940. g. 26. novembri, Latvijas PSR teritorijā piemērojami šādi KPFSR kodeksi: Kriminālais, Kriminālprocesa, Civilās, Civilprocesa, Darba likumu kodekss un Laulības, ģimenes un aizbildnības likumu kodekss.
2. Spriedumus, kurus tiesas taisījušas kriminālās un civilās lietās pirms Padomju varas nodibināšanās Latvijā un kuri nav izpildīti, nav izpildāmi.
Šīs lietas Latvijas PSR tiesu orgāniem no jauna jālūko cauri saskaņā ar pagaidām spēkā esošiem KPFSR kodeksiem.
3. Saukšana pie kriminālatbildības par noziedzīgiem nodarījumiem, kas izdarīti Latvijas teritorijā pirms Padomju varas nodibināšanās, kā arī attiecīgo Latvijas orgānu pirms Padomju varas nodibināšanās ierosināto izmeklēšanas un tieslietu nobeigšana un virzīšana pēc piekritības izdarāma saskaņā ar KPFSR kodeksiem.
4. Mantiskie strīdi par civilām un citām tiesiskām attiecībām neatkarīgi no to izcelšanās laika jālūko cauri Latvijas PSR tiesu orgāniem saskaņā ar tās teritorijā pagaidām spēkā esošiem KPFSR kodeksiem un citiem PSR Savienības valdības un Latvijas PSR valdības likumiem un noteikumiem.

Latvijas PSR Tautas komisāru padomes priekšsēdētājs

V. Lācis

Latvijas PSR tieslietu tautas komisārs

A. Jablonskis.¹

1. LPSR Augstākās Padomes Prezidija Ziņotājs – 1940.g. 26. nov.

LPSR iekšlietu tautas komisāra A. Eglīša rīkojums novērst pārkāpumus izmeklēšanas lietās

Latv.PSR Iekšlietu tautas komisariāts

1. speciālā daļa

1944 .g. 24. septembrī

Daugavpils

Nr. 1/00299

Pilnīgi slepeni**Visiem Latvijas PSR IeTK pilsētu un apriņķu daļu (nodaļu) priekšniekiem**

Izskatot Latvijas PSR IeTK saņemtās pabeigtās izmeklēšanas lietas no IeTK pilsētu un apriņķu daļām (nodaļām), ir konstatēts, ka līdz šim laikam vairākās IeTK pilsētu un apriņķu daļās (nodaļās) turpinās rupji Kriminālprocesa kodeksa un PSR Savienības IeTK 1939. g. 11/VIII pavēles Nr. 00931 pārkāpumi par izmeklēšanas lietu noformēšanu.

Tā, piemēram, izmeklēšanas lietā Nr. 84 par G.N.Kisiļeva apsūdzību Ilūkstes apriņķa IeTK daļā lēmums par krimināllietas ierosināšanu ir pieņemts š. g. 5/VIII, bet IeTK apriņķa daļas priekšnieks valsts drošības majors biedrs Mozžuhins to ir apstiprinājis tikai 1944. g. 25/VIII. Uz Kisiļeva aresta lēmuma nav prokurora sankcijas, izmeklēšana ir paveikta pavirši, apsūdzības lēmums ir sastādīts analfabētiski.

Līdzīgs fakts ir arī lietā Nr. 255 par K. I. Daņilova apsūdzību, par kuru nav aresta lēmuma, nav pievienots īpašuma apraksts un kratīšanas protokols, izmeklēšana nav veikta padziļināti.

Izmeklēšanas lietā Nr. 138 par A. I. Bļejeva apsūdzību Ludzas apriņķa IeTK daļā nav saukts pie kriminālatbildības lietā kā kūdītājs pieminētais Bļejeva tēvs (KPFSR KK 17. pants). Lietā nav protokola par apsūdzētā sociāli – tiesisko stāvokli, kratīšanas protokola un īpašuma apraksta.

Reizē ar to vairākās lietās sistemātiski tiek pārkāpts KPFSR Kriminālprocesa kodeksa 145. pants – apsūdzība arestētajiem tiek uzrādīta nevis 14 dienas pēc aresta, bet 15 un vēl vairāk dienu pēc aresta. Tā, piemēram, š. g. 6/IX arestētajam Argulim, izmeklēšanas lieta Nr. 185 IeTK Jēkabpils apriņķa daļā, lēmums par apsūdzību nav uzrādīts vēl līdz šim laikam un lieta uz LPSR IeTK 1. specdaļu nav nosūtīta.

IeTK Rēzeknes apriņķa daļā izmeklēšanas lietā Nr. 9 pie kriminālatbildības š. g. 5/VIII ir saukts I.A.Andronovs, lēmums par apsūdzības uzrādīšanu nav paziņots un uz IeTK 1. specdaļu nav nosūtīts, bet pavisam lēmumi par apsūdzības uzrādīšanu IeTK 1. specdaļā nav iesniegti par 15 cilvēkiem, kuri ir saukti pie kriminālatbildības.

Analoģisks stāvoklis ir arī citās IeTK pilsētu un apriņķu daļās (nodaļās).

Lielākajā daļā gadījumu, pretēji KPK 134. pantam, arestēto nopratināšana tiek veikta nevis 24 stundu laikā pēc aresta, bet pēc 5 dienām un vairāk.

Tiek pārkāpta PSRS TKP un VK(b)P CK 1938. gada 17. novembra lēmums par pratināšanas sākuma un beigu precīzi norādīto laiku. Personas, kuras kā liecinieki tiek

nopratinātas, daudzās lietās netiek brīdinātas par atbildību pēc KPFSR KK 95. panta. Ir gadījumi, kad, bez jebkāda pamata, pratināšanas protokolos un apsūdzības slēdzienos ir izdarīti svītrojumi.

Minētie trūkumi rodas tādēļ, ka IeTK pilsētu un apriņķu daļu (nodaļu) priekšnieki nav ņēmuši savā personīgā kontrolē izmeklēšanas lietu veikšanu, bet šo vissvarīgāko darba iecirkni ir nodevuši mazpieredzējušiem vai no jauna IeTK darbā atnākušiem darbiniekiem.

Lai nekavējoties novērstu norādītos trūkumus,
iesaku:

1. IeTK pilsētu un apriņķu daļu (nodaļu) priekšniekiem ņemt savā personīgā vadībā izmeklēšanas darba vadību un noteikt visstingrāko un ikdienas kontroli par to.
2. 5 dienu laikā pārbaudīt visas tiesvedībā esošās izmeklēšanas lietas un novērst esošos KPK normu pārkāpumus, bet lēmumu kopijas par apsūdzības uzrādīšanu nosūtīt Latvijas PSR IeTK 1. specdaļai.
3. Par visām tiesvedībā esošajām izmeklēšanas lietām nodrošināt ātru un pilnu izmeklēšanu.
4. Noteikt stingru kontroli par Kriminālprocesa kodeksa normu ievērošanu, veicot lietu izmeklēšanu, stingri vadīties no instrukcijas (§3, 10, 17, 23, 24), kura ar PSRS IeTK pavēli Nr. 00931 izsludināta 1939. gada 11. augustā.
5. Nodrošināt operatīvo darbinieku iegūto materiālu rūpīgu izpēti (..) un, izpētot šos materiālus, noteikt to izmantošanu kā pierādījumus izmeklēšanas procesā.

Brīdinu, ka turpmāk par līdzīgiem KPK normu pārkāpumiem un nevīžīgu attieksmi pret izmeklēšanas lietu noformēšanu, vainīgajiem tiks uzlikti stingri sodi.

Latvijas PSR iekšlietu tautas komisārs

valsts drošības komisārs

A. Eglītis

1944. gada 23. septembrī, Daugavpilī¹

1. LR IeM arhīvs. 1. f., 3. apr., 1. l., 49. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

LPSR prokurora A. Mišutina ziņojums par LPSR Iekšlietu tautas komisariāta darbinieku sociālistiskās likumības pārkāpumiem

Slepeni

Nr. 64–s

Latvijas K(b)P CK sekretāram
b. Kalnbērziņam

Latvijas PSR prokurors
1944. gada 21. novembrī

Ziņoju Jums, ka līdz pat pēdējam laikam vairāki Latvijas PSR Iekšlietu tautas komisariāta apriņķu daļu priekšnieki, arestējot pilsoņus un turot viņus iepriekšējā ieslodzījuma kamerās, pieļauj visrupjākos likumu pārkāpumus. Uz apriņķu prokuroru ieteikumiem novērst pieļautos pārkāpumus nekādi pasākumi netiek veikti, bet dažkārt prokuroru ieteikumi tiek ignorēti un tā vietā, lai pieļautos trūkumus novērstu, tie ar katru dienu tiek palielināti.

Tā, piemēram:

Bauskas iepriekšējā ieslodzījuma kameras š. g. 13. oktobra pārbaudes aktā apriņķa prokurors bija konstatējis, ka no 60 iepriekšējā ieslodzījuma kamerā turētiem cilvēkiem 11 tika tur turēti nelikumīgi, bez prokurora sankcijas, 10 un vairāk diennaktis.

1. V. Tiktinis arestēts š. g. 3. oktobrī, līdz 1944. gada 13. oktobrim turēts bez prokurora sankcijas.
2. V. Dreimanis arestēts 3. oktobrī, līdz 1944. gada 13. oktobrim turēts bez sankcijas.
3. A. Krezevskis arestēts 4. oktobrī, līdz 1944. gada 13. oktobrim turēts bez sankcijas.
4. J. Vītols arestēts 4. oktobrī, līdz 13. oktobrim turēts bez sankcijas.
5. V. Verba arestēts 5. oktobrī, līdz 1944. gada 13. oktobrim turēts bez sankcijas.
6. J. Krasovskis arestēts 5. oktobrī, līdz 1944. gada 13. oktobrim turēts bez sankcijas.
7. A. Daškēvičs arestēts 1944. gada 5. oktobrī, līdz 1944. gada 13. oktobrim turēts bez sankcijas.
8. J. Freimanis arestēts 5. oktobrī, līdz 1944. gada 13. oktobrim turēts bez sankcijas.
9. A. Šulcs arestēts 5. oktobrī, līdz 1944. gada 13. oktobrim turēts bez sankcijas.
10. F. Bērziņš arestēts 7. oktobrī, līdz 1944. gada 13. oktobrim turēts bez sankcijas.
11. J. Gailis arestēts 8. oktobrī, līdz 1944. gada 13. oktobrim turēts bez sankcijas.

Pārējie ieslodzītie, kuriem bija sankcija, neraugoties uz to, ka iepriekšējā ieslodzījuma kamera ir pārpildīta, tiek turēti virs noteiktajiem termiņiem 20 un vairāk diennaktis. Apriņķa prokurors Iekšlietu tautas komisariāta apriņķa daļas priekšniekam ieteica nekavējoties novērst likuma pārkāpumus un pārvietot uz cietumu visus tos arestētos, kuriem ir beidzies termiņš turēšanai iepriekšējā ieslodzījuma kamerā. Taču šis ieteikums palika neizpildīts.

Tās pašas iepriekšējā ieslodzījuma kameras š. g. 20. oktobra pārbaudes aktā atkal tika konstatēti tādi paši pārkāpumi, tikai iepriekšējā ieslodzījuma kamerā arestēto skaits ir

palielinājies līdz 68 cilvēkiem. No tiem bez prokurora sankcijas 10 un vairāk diennaktis tiek turēti 9 cilvēki.

Tā, piemēram:

1. A. Gerasimovičs arestēts 10. oktobrī, līdz š. g. 20. oktobrim tika turēts bez sankcijas.
2. A. Burkovskis arestēts 17. oktobrī, līdz š. g. 20. oktobrim turēts bez sankcijas.
3. F. Bērziņš arestēts 7. oktobrī, līdz š. g. 20. oktobrim turēts bez sankcijas.
4. P. Graudiņš arestēts 8. oktobrī, līdz š. g. 20. oktobrim turēts bez sankcijas.
5. J. Lasmanis arestēts 18. oktobrī, līdz š. g. 20. oktobrim turēts bez sankcijas.
6. J. Vītols arestēts 4. oktobrī, līdz š. g. 20. oktobrim turēts bez sankcijas.
7. G. Veczimalis arestēts 17. oktobrī, līdz 1944. gada 20. oktobrim turēts bez sankcijas.
8. J. Zābaks arestēts 10. oktobrī, līdz 1944. gada 20. oktobrim turēts bez sankcijas.
9. P. Pumpurs arestēts 18. oktobrī, līdz š. g. 20. oktobrim turēts bez sankcijas.

Parējie 59 cilvēki, par kuriem ir sankcija, iepriekšējā ieslodzījuma kamerā vairs noteiktā termiņa tiek turēti mēnesi un vairāk. Bauskas iepriekšējā ieslodzījuma kameras 30. oktobra pārbaudes aktā ir norādīts, ka iepriekšējā ieslodzījuma kamerā tiek turēti 70 ieslodzītie, no kuriem bez prokurora sankcijas — 5 cilvēki. Pārējiem ieslodzītajiem, lai arī viņiem ir sankcija, viņu turēšanas termiņš ir beidzies, taču uz cietumiem viņus nesūta. Līdz 10 dienām tur atrodas 7 cilvēki, no 10 līdz 15 dienām — 5 cilvēki, no 15 līdz 20 dienām — 7 cilvēki, no 20 līdz 25 dienām — 16 cilvēki, no 25 līdz 30 dienām — 18 cilvēki, no 30 dienām un vairāk — 17 cilvēki.

Tādu pašu stāvokli pārbaude ir konstatējusi arī citos apriņķos. Madonas apriņķa iepriekšējā ieslodzījuma kameras 1944. gada pārbaudes aktā ir konstatēts, ka šajā iepriekšējā ieslodzījuma kamerā ieslodzītie tiek turēti bez prokurora sankcijas un vairs noteiktā termiņa. No 31 aizturētā cilvēka pārbaudes dienā bez sankcijas bija 5 cilvēki: viens — 9 dienas, viens — 5 dienas, viens — 4 dienas un divi — 3 dienas.

Madonas iepriekšējā ieslodzījuma kameras 1944. gada 2. novembra pārbaudes aktā ir konstatēts, ka tur pavisam tiek turēti divi cilvēki un abi bez prokurora sankcijas četras dienas.

Jēkabpils iepriekšējā ieslodzījuma kamerā, kā konstatēts 1944. gada 30. septembra aktā, pavisam tiek turēti 96 ieslodzītie, no tiem absolūtais vairākums ar noteiktā aizturēšanas termiņa pārkāpumiem — vienu mēnesi un vairāk.

1. Zeliņš bez prokurora sankcijas tika turēts no 23. līdz 30. septembrim.

2. A. Pētersons, A. Purmalis, Z. Kalniņš bez prokurora sankcijas tika turēti no š. g. 1. līdz 30. septembrim.

Pārbaudot Ludzas iepriekšējā ieslodzījuma kameru, tika konstatēts, ka uz 1944. gada 12. oktobri tur tika turēti 12 arestēti cilvēki, no kuriem nelikumīgi — 8 cilvēki.

1. G. Buls no š. g. 7. līdz 12. oktobrim tika turēts bez prokurora sankcijas.
2. Pečs — no 1944. gada 10. līdz 12. oktobrim.
3. Ridenis — no 1944. gada 8. līdz 12. oktobrim.
4. Homčenko — no 1944. gada 9. līdz 12. oktobrim.
5. Bārtulis — no 1944. gada 1. līdz 12. oktobrim, t.i., 12 diennaktis.

Ludzas iepriekšējā ieslodzījuma kameras 1944. gada 27. oktobra pārbaudes aktā konstatēts, ka no 11 arestētajiem 6 ieslodzītie tika turēti nelikumīgi, bez prokurora sankcijas.

1. Cinša — no š. g. 23. līdz 27. oktobrim.
2. Puns — no 1944. gada 25. līdz 27. oktobrim.
3. Švalbe — no 1944. gada 23. līdz 27. oktobrim.
4. Dargels — no 1944. gada 24. līdz 27. oktobrim.

No pārējiem 9 ieslodzītajiem apriņķa prokurors 5 cilvēkus ir atbrīvojis nozieguma sastāva trūkuma dēļ.

Tādējādi izrādījās, ka no 14 arestētajiem 10 cilvēki tika turēti nelikumīgi.

Valkas apriņķa iepriekšējā ieslodzījuma kameras 1944. gada 24. oktobra pārbaudes aktā konstatēts, ka no 64 arestētajiem laikus sankcija tika saņemta par 25 cilvēkiem, bet pārējie 39 cilvēki ilgāku laiku tika turēti bez sankcijas: no 2 līdz 5 diennaktīm — 5 cilvēki, no 5 līdz 10 diennaktīm — 12 cilvēki, no 20 līdz 25 diennaktīm — 3 cilvēki, no 25 līdz 30 diennaktīm — 7 cilvēki, no 30 līdz 50 diennaktīm — 3 cilvēki.

Tāds pats stāvoklis iepriekšējā ieslodzījuma kamerās ir arī ar aizturēšanas termiņiem. Neraugoties uz to, ka iepriekšējā ieslodzījuma kameras ir pārpildītas ar arestētajiem, ka sakarā ar to ir izplatīta aplipšana ar utīm, arestētos uz cietumiem laikus nepārved. Pārbaudes dienā konstatēts, ka 8 cilvēki iepriekšējā ieslodzījuma kamerā tiek turēti kopš augusta, 24 cilvēki — kopš septembra, bet pārējie, gandrīz visi — vairāk par 10 dienu termiņu.

Abrenes apriņķa iepriekšējā ieslodzījuma kameras 1944. gada 24. oktobra pārbaudes aktā konstatēts, ka no 38 aizturētajiem 16 cilvēki tika turēti bez lēmuma un prokurora sankcijas, bet ar aizturēšanas protokoliem: viens cilvēks — 8 dienas, divi cilvēki — 7 dienas, divi cilvēki — 4 dienas, divi cilvēki — 2 dienas un 1 cilvēks — 24 dienas.

No septembra tika turēti bez aizturēšanas protokola un prokurora sankcijas 3 cilvēki.

Iepriekšējā ieslodzījuma kamerā konstatēts, ka nav radīti apstākļi ieslodzīto turēšanai, ieslodzītie pirti nav izmantojuši kopš septembra. Ieslodzīto vidū ir izplatīta utainība.

1944. gada 20. oktobrī, pārbaudot Iekšlietu tautas komisariāta Ilūsktes apriņķa daļas iepriekšējā ieslodzījuma kameru, konstatēts, ka iepriekšējā ieslodzījuma kamerā pavisam tiek turēti 20 ieslodzītie, no tiem 13 cilvēki bez prokurora sankcijas ilgāk par noteikto termiņu. Prokurors 2 cilvēkus atbrīvoja kā nelikumīgi aizturētus, kuri tur atradās ilgāk par 2 diennaktīm.

1944. gada 31. oktobrī veikta tās pašas iepriekšējās ieslodzījuma kameras otrreizēja pārbaude, kurā konstatēts, ka iepriekšējā ieslodzījuma kamerā tiek turēti 16 cilvēki, no kuriem 10 cilvēki no 26. oktobra — bez prokurora sankcijas.

Tajā pašā iepriekšējā ieslodzījuma kamerā pirmajā un otrajā pārbaudē konstatēts, ka kamerā valda antisaniitāri apstākļi, tur izplatīta utainība un ādas slimības. Medicīniskā palīdzība ieslodzītajiem netiek sniegta, telpas netiek dezinficētas, ieslodzītajiem nav pirts. Prokurora ieteikumi par iepriekšējā ieslodzījuma kamerā esošo ieslodzīto turēšanas noteikumu pārkāpumu novēršanu ne tikai netiek izpildīti, bet tiek ignorēti.

Par visiem šiem likuma pārkāpšanas faktiem es Latvijas PSR iekšlietu tautas komisāram b. Eglītim nosūtīju četrus iesniegumus ar prasību nekavējoties veikt stingrus pasākumus, lai novērstu minētos likuma pārkāpumus un disciplināri sodītu Iekšlietu tautas komisariāta apriņķu daļu priekšniekus. Taču līdz šim laikam šis jautājums nav pilnīgi atrisināts un nekādi pasākumi, lai novērstu likuma pārkāpumus attiecībā uz ieslodzīto turēšanu iepriekšējā ieslodzījuma kamerās nav veikti.

Saskatot Iekšlietu tautas komisariāta darbinieku rīcībā visrupjākos VK(b)P CK un PSRS TKP 1938. gada 17. novembra lēmuma pārkāpumus, es lūdzu Jūs apspriest jautājumus LK(b)P CK biroja sēdē un pieņemt lēmumu, kurš uzdotu Iekšlietu tautas komisariāta orgāniem nepieļaut nākotnē līdzīgus likuma pārkāpumus.

Latvijas PSR prokurors

Justīcijas valsts 3. klases padomnieks

A. Mišutins.¹

1. LVA, PA – 101. f., 6. apr., 21. l., 39., 40., 41. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Atzīmes dokumentā:

b. Eglītim

Iesaku Jums personīgi pārbaudīt un novērst šīs neļūdzības un nelikumīgo rīcību. Par izpildi paziņot līdz 1944. gada 1. decembrim.

22. 11. 1944. g.

Kalnberziņš

**PSRS IeTK – VDTK pilnvarotā Latvijas PSR Babkina paziņojums par
IeTK – VDTK darbinieku noziegumu izmeklēšanu
biedram J. E. Kalnbērziņam**

Pēc Jūsu lūguma es, kopā ar iekšlietu tautas komisāru un valsts drošības tautas komisāru, esam izskatījuši un pārbaudījuši faktus par IeTK un VDTK darbinieku noziegumu faktiem, kuri minēti LPSR prokurora biedra Mišutina š.g. 11. aprīļa ziņojumā.

Pārbaudē ir noskaidrots, ka par visiem materiāliem, kuri no republikas prokurora saņemti IeTK un VDTK, tika veikta izmeklēšana un vainīgie saņēma atbilstošu sodu.

Sakarā ar to, ka IeTK karaspēka prokurors un tautas komisariātu īpašo inspekciju aparāti nav pakļauti republikas prokuroram – tie arī viņam nepaziņoja par pieņemtajiem mēriem.

Reizē ar to ir noskaidrots, ka vairākos gadījumos ir pieļauta materiālu lēna izskatīšana, par to es esmu vērsis sevišķo inspekciju priekšnieku uzmanību un devis attiecīgus norādījumus.

PSRS IeTK – VDTK pilnvarotais Latvijas PSR
valsts drošības 3. ranga komisārs

Babkins

1945. gada 30. aprīlī. ¹

1. LVA, PA-101. f., 8. apr., 20. l., 85. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Atzīmes dokumentā: Lasīju. 3/V 45. Kalnbērziņš.

**LPSR iekšlietu tautas komisāra A. Eglīša ziņojums par LPSR prokuratūras
traucējošo rīcību bandītisma apkarošanā**

LPSR Iekšlietu tautas komisariāts

Pilnīgi slepeni

Nr. 1/571-ps

1945. gada 1. novembrī

**VK(b)P CK Latvijas biroja priekšsēdētāja vietniekam
biedram Rjazanovam**

Latvijas K(b)P CK sekretāram biedram Kalnbērziņam

Latvijas PSR prokuratūra daudzas mūsu izmeklētās bandītu atbalstītāju lietas atdod atpakaļ un izvirza jautājumu par neiespējamību saukt vainīgos pie atbildības, atsaucoties uz to, ka lietā neesot norādīts, kādas konkrētas slepkavības un laupīšanas esot izdarījuši tie bandīti, kurus slēpuši pie atbildības sauktie atbalstītāji.

Tā, piemēram:

Atsūtot mums atpakaļ lietu Nr. 2215, kurā pēc KPFSR KK 17. – 59. – 3. panta apsūdzēta Minna Kiepa, Latvijas PSR prokuratūras izmeklēšanas daļas priekšnieks justīcijas vecākais padomnieks b. Paegle norāda:

“Kiepa ir pietiekamā mērā atmaskota par bandas atbalstītānu, kurā atrodas viņas dēls. Taču lietā nav iegūti nekādi pierādījumi par bandas konkrētu darbību, tādēļ nav iespējams izlemt, uzskatīt šo bandu par laupītājiem vai kontrrevolucionāriem, bet atkarībā no tā, būtu pareizi kvalificēt arī M. Kiepas apsūdzību.”

1945. gada 7. jūlija pratināšanas laikā Iekšlietu tautas komisariātā arestētā M. Kiepa liecināja, “ka viņa savās mājās slēpa savu dēlu, kā arī citus bandas dalībniekus, sistemātiski apgādāja savu dēlu Kondrātu Kiepu ar pārtikas produktiem. Viņa zināja, ka viņš ir dezertējis no Sarkanās armijas, pārgājis nelegālā stāvoklī un slēpjas bandā, kas darbojas Latvijas PSR Daugavpils apriņķa Kalupes pagastā.”

Par lietu Nr. 1925, kurā pēc KPFSR KK 17. – 59. – 3. panta apsūdzēts Pēteris Lazdāns un Veronika Lazdāne, prokuratūra norāda:

“Lietā trūkst ziņu par tās bandas konkrētajiem noziegumiem, kuras slēpšana piedēvēta arestētajiem. Bez šīm ziņām nav iespējams izlemt jautājumu par apsūdzības kvalifikāciju un šajā lietā aizturētā atbildības pakāpi.”

Mūsu arestētais Lazdāns š. g. 29. maijā pratināšanas laikā Iekšlietu tautas komisariātā liecināja, ka “viņa dēls Antons Lazdāns, nevēlēdamies dienēt Sarkanajā armijā no dienesta izvairījās, pārgāja nelegālā stāvoklī un slēpjas bandā, kas darbojas Daugavpils apriņķa Kalupes pagasta teritorijā. Bandīts Antons Lazdāns gan viens pats, gan arī kopā ar citiem bandītiem vairākas reizes bija atnācis uz mājām pie tēva, kurš viņu apgādāja ar pārtikas produktiem. Veronika Lazdāne savam dēlam personīgi nesusi pārtikas produktus uz bandas atrašanās vietu.”

Par izmeklēšanas lietu Nr. 2266, kurā pēc KPFSR KK 17. – 59. – 3. panta ir apsūdzēts Aleksejs Voleiņa un Anna Voleiņa, prokurors norāda: “Aleksejs Voleiņa un Anna Voleiņa ir atmaskoti par mežā paslēpušos bruņotu bandītu slēpšanu savās mājās, no kuriem 2 apšaudē ar

Iekšlietu tautas komisariāta darbiniekiem tika nogalināti viņu mājas tuvumā. Taču lietā trūkst konkrētu ziņu par šo bandītu noziegumiem. Bez šīm ziņām nav iespējams ne tikai pareizi kvalificēt atbalstītāju noziegumus, bet tik pat neiespējami ir uzturēt pret viņiem apsūdzību par atbalstīšanu.”

Paši apsūdzētie pratināšanas laikā Iekšlietu tautas komisariātā liecināja, ka “viņu mājās vairākkārt iegājuši bandīti un, ka viņi tiem iedevuši pārtikas produktus.” Šī gada 7. jūlijā bandīti atradās šajās mājās. Kad iznīcinātāju bataljona kaujinieki mēģināja viņus aizturēt, bandīti centās paslēpties un apšaudes laikā 2 bandīti tika nogalināti. Mājas saimniekiem uzrādītos liķus Voleiņa atpazīna.

No minētajām lietām ir redzams, ka visi apsūdzētie ir atmaskoti kā bandītu atbalstītāji, par to viņi paši arī atzinās un, ja negribētu pārgudri spriest, viņus varētu tūdaļ pat, bez vilcināšanās saukt pie kriminālatbildības pēc augstāk minētiem motīviem, bet kā to norāda prokuratūra, it kā nevarot. Šādas prokuratūras prakses dēļ lietas ne vienreiz vien tiek atsūtītas atpakaļ un līdz ar to tiek pagarināti izmeklēšanas termiņi un savlaicīgi netiek sasniegts vajadzīgais efekts.

Uzskatot šādus prokuratūras motīvus par nepareiziem un nepamatotiem, kas neveicina ātru un sekmīgu bandītisma likvidāciju republikā, bet tikai šo cīņu bremsē, ir lūgums pārskatīt prokuratūras līniju šajā jautājumā.

Latvijas PSR iekšlietu tautas komisārs
ģenerālmajors

Eglītis. ¹

1. LVA, PA-101. f., 8. apr., 20. l., 285., 286. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Atzīmes dokumentā:

b. Mišutinam. Dodiet paskaidrojumu, kādēļ prokuratūra tā rīkojas. 3. 11. 45. Kalnbērziņš

LPSR iekšlietu tautas komisāra A. Eglīša pavēle par darba uzlabošanu IeTK apriņķu daļās

Pilnīgi slepeni

Latvijas PSR iekšlietu tautas komisāra pavēle par 1945. gadu

Nr. 00129

Saturs: **Par dienesta – operatīvā, politiskā, masu kultūras un audzināšanas darba**

**pārbaudes rezultātiem Latvijas PSR IeTK Tukuma, Talsu, Ventspils,
Liepājas, Aizputes un Kuldīgas apriņķa daļās**

Nr. 00129

1945. gada 19. oktobrī

Rīgā

Latvijas PSR IeTK Milicijas pārvaldes priekšnieka vietnieka politdarbā majora Petrjakova vadītā brigāde š. g. septembrī izdarīja visa darba stāvokļa pārbaudi IeTK apriņķu daļās un konstatēja, ka, neraugoties uz norādījumiem un operatīvo grupu sniegto praktisko palīdzību, darbs līdz šim laikam nav pārkārtots saskaņā ar manām pavēlēm un norādījumiem.

Pilnīgi pietrūkst operatīvās uzskaites. 1. specdaļas materiāli netiek izsūtīti savlaicīgi un kvalitatīvi. Uzskaites un kontroles nesakārtotība noveda pie tā, ka visās apriņķu daļās ir Kriminālprocesa kodeksa normu un revolucionārās likumības pārkāpumi.

Cīņai ar bandītismu vāji ir organizēta vervēšana un darbs ar slepenajiem ziņotajiem. Tikšanās grafiku nav, bet tur, kur tie ir, kā likums tiek pārkāpti. Litera, uzskaites, aģentūras – meklēšanas un lietu – formulāru nav. Slepenā ziņošana nav pārbaudīta vietējās VDTK daļās un 1. specdaļā. Ārkārtīgi vāji organizēts cīņai ar bandītismu darbs Liepājas, Kuldīgas un Tukuma apriņķa nodaļās.

Kriminālnoziedzumu meklēšanā, izņemot Ventspils apriņķi, nav kriminālo izpausmju uzskaites, ārkārtīgi zema ir noziedzumu atklāšana, nav kriminālnoziedzumu uzskaites, izmeklēšanas darbs ir zemā līmenī. Tukuma, Aizputes un Kuldīgas apriņķu daļās pilnīgi nav slepenās ziņošanas, pārējos ir tikai vieninieki, pie tam darbs ar viņiem organizēts vāji.

Aģentūras – operatīvais darbs cīņā ar sociālistiskā īpašuma izlaupīšanu un spekulāciju visās pārbaudītajās IeTK apriņķu nodaļās atrodas neapmierinošā stāvoklī. Aizputes un Kuldīgas apriņķu nodaļās darbs cīņā ar sociālistiskā īpašuma izlaupīšanu pilnīgi iztrūkst. Operatīvais sastāvs netiek izmantots pēc savas nozīmes.

Liepājas un Talsu apriņķu nodaļās aģentūras vervēšana netiek veikta, bet ar esošo operatīvais sastāvs strādā acīmredzami nepietiekoši, tādēļ ar lielāko daļu sakari ir pazaudēti.

Aģentūra par operatīvo uzskaiti netiek pārbaudīta, tā rezultātā bija pārvervēšanas gadījumi (Tukuma apriņķa nodaļa). Ventspils apriņķa nodaļā aģentūras vervēšana ir veikta, neņemot vērā, ka iecirkņi piesārņoti ar laupīšanām un ļaunprātībām. Tā rezultātā esošais ziņotāju tīkls nedod nepieciešamos rezultātus.

Materiālu radīšana un noformēšana organizēta ārkārtīgi vāji. Tipogrāfiju kontrole un to operatīvā aģentūras apkalpošana, izņemot Talsu apriņķi, iztrūkst, pavairošanas aparāti nav noskaidroti, nav uzskaitīti, iecirkņu pilnvarotie ar atļaušanas sistēmas objektu atrašanu nenodarbojas.

Neraugoties uz paveikto darbu iedzīvotāju dokumentācijā, vispārējais pasu darba stāvoklis ir neapmierinošs. Pasu dokumentu uzskaitē un saglabāšana ir nostādīta slikti, tā rezultātā Talsu apriņķa nodaļā konstatēja 3 pagaidu apliecību veidlapu un 5 specapliecību veidlapu iztrūkumu.

Iedzīvotāju dokumentācija ir paveikta formāli, sociāli svešu un kriminālnoziedzīgu elementu atklāšanai uzmanība tika pievērsta nepietiekami, tādēļ Kuldīgas apriņķa nodaļā no 4414 dokumentētajiem nav atrasts neviens aizdomīgs cilvēks, Talsu apriņķī no 5472 atrasti tikai 17 (aizdomīgi) cilvēki. Iztrūkst nepieciešamais darbs, lai uzturētu pasu režīmu.

Pasu galdu telpas vajadzīgā veidā nav iekārtotas, bet Liepājā un Kuldīgā tās ir ārkārtīgi netīras un nemājīgas.

Ir daudz nelikumīgu caurlaižu izsniegšanas gadījumu ar tiesībām izmantot dzelzceļu, īpaši Liepājas pilsētas nodaļā. Repatriantu no Vācijas filtrācija nenotiek.

Politiskās mācības un audzināšanas darbs ar personālsastāvu Tukuma, Kuldīgas, Aizputes apriņķu nodaļās nenotiek, bet pārējās tas tiek veikts bez plāna, zemā idejiski – politiskā līmenī un neatbilstoši PSRS IeTK Milicijas galvenās pārvaldes politdaļas norādījumiem.

Personālsastāva speciālās sagatavošanas nav, disciplīna atrodas uz ārkārtīgi zema līmeņa, īpaši Tukuma apriņķa nodaļā, kur ir gadījumi par ierašanos darbā neskaidrā veidā. Bieži ne tikai pakļautie, bet arī vadošie darbinieki neiziet darbā.

Līdz pat šim laikam visās apriņķu nodaļās, izņemot Ventspili, nav nodrošināta materiālo vērtību, bruņojuma un kaujas piederumu uzskaitē un glabāšana. (..).

Lai visātrākā laikā novērstu atklātos trūkumus un paaugstinātu dienesta operatīvo un politiskā darba kvalitāti, lai nostiprinātu personālsastāva disciplīnu un politiski morālo stāvokli

pavēlu:

1. IeTK apriņķu nodaļu priekšniekiem, apriņķu milicijas nodaļu priekšniekiem un vietniekiem politiskajā darbā pieņemt steidzamus un noteiktus mērus, lai novērstu atklātos trūkumus un izpildītu brigādes priekšlikumus pārbaudes aktos norādītajos

termiņos un par rezultātiem paziņot Latvijas PSR Milicijas pārvaldei un attiecīgajām Latvijas PSR IeTK nodaļām ne vēlāk par 1945. gada 20. novembri.

2. IeTK apriņķu nodaļu priekšniekiem ar Latvijas K(b)P apriņķu komiteju palīdzību panākt steidzamu personālsastāva nokomplektēšanu saskaņā ar štatu sarakstiem.
(..).
4. Ne retāk kā vienu – divas reizes mēnesī organizēt praktiskas nodarbības ar operatīvo sastāvu un iecirkņu pilnvarotajiem par protokolu sastādīšanas, izmeklēšanas veikšanas, darba ar aģentūru, ar uzticības personām, nozieguma vietas apskates u.c. jautājumiem. (..).
5. Lai uzlabotu aģentūras – ziņošanas darbu, pieņemt noteiktus mērus, lai paaugstinātu aģentūras skaitlisko sastāvu un kvalitāti. Darba nespējīgo slepeno ziņošanu izslēgt. Tikšanos ar aģentūru rīkot stingri pēc grafika, tikai konspiratīvajos dzīvokļos vai satikšanās vietās!
6. Par vājo kontroli, dienesta – operatīvā, politiskā un kultūras – audzināšanas darba, cīņas par disciplīnas nostiprināšanas trūkumu, sistemātiskām žūpošanām un ierašanos darbā dzērumā IeTK Tukuma apriņķa nodaļas priekšnieku majoru Žani Kārļa dēlu Žviguli arestēt uz 10 diennaktīm bez dienesta pienākumu izpildīšanas, ieturot no darba algas 50% par katru aresta dienu. No IeTK apriņķa nodaļas priekšnieka amata noņemt un pārcelt citā darbā ar dienesta pazeminājumu.
7. IeTK Tukuma apriņķa nodaļas priekšnieka vietniekam – Arnoldam Jāņa dēlam Lankem par padoto darba nepieciešamās vadības un kontroles nenodrošināšanu, ierašanos darbā iereibušā stāvoklī un mēru nepieņemšanu disciplīnas nostiprināšanai – izteikt stingro rājienu.
8. IeTK Aizputes apriņķa nodaļas priekšnieka vietnieku – leitnantu Ernestu Friča dēlu Grundmani, kurš nespēja nodrošināt pienācīgu vadību, atbrīvot no amata un izmantot citā darbā.

Brīdinu komandējošo priekšniecības sastāvu, ka, ja tuvākajā laikā netiks novērsti atklātie trūkumi un uzlabota dienesta operatīvā un politiskā darba kvalitāte, disciplīnas uzlabošana personālsastāva vidū un štatu nokomplektēšana, tad pret vainīgajiem tiks pieņemti daudz stingrāki mēri līdz pat nodošanai kara tribunāla tiesai.

Pavēli paziņot visam komandējošajam – priekšniecības sastāvam.

ģenerālmajors

A. Eglītis. ¹

1. LR IeM arhīvs, 1. f., 3. apr., 4. l., 153., 154., 155. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**Latvijas PSR iekšlietu tautas komisāra un Latvijas PSR prokurora pavēle
par LPSR prokuratūras un IeTK orgānu neapmierinošo darbu arestantu
lietu izmeklēšanā**

Pavēle

Pilnīgi slepeni

par 1945. gadu

Nr. 00139/2166-s

Saturs

**Par Latv.PSR prokuratūras un IeTK orgānu neapmierinošo darbu arestantu lietu
izmeklēšanā**

1945. gada 21. novembrī. Rīga

Pēc esoajām ziņām republikas prokuratūrā un Latv. PSR IeTK ir noskaidrots, ka ar katru mēnesi cietumos izmeklēšanā esošo ieslodzīto skaits, kuri tur tiek turēti, pārkāpjot KPFSR KPK 105. un 106. pantu, palielinās. Ja uz 1945. g. 1/IX visi ieslodzītie republikā, kuri tur tika turēti, pārkāpjot KPK normas par turēšanas termiņiem, sastādīja 830 cilvēkus vai 20,6%, tad uz 1945. g. 1/X ieslodzīto skaits ar KPK normu pārkāpumiem palielinājās līdz 1408 cilvēkiem vai par 33 %.

Latv. PSR IeTK 1945. g. 1/IX izmeklēšanā ar turēšanas termiņu pārkāpumiem bija 119 ieslodzītie vai 13,4 %, bet uz 1945. g. 1/X jau bija 167 ieslodzītie vai 20,6 %. Visvairāk pagarinātu izmeklēšanas lietu skaitās IeTK Rīgas apriņķa nodaļā – par 23 cilvēkiem, IeTK Cēsu apriņķa nodaļā – par 10 cilvēkiem, IeTK Rēzeknes apriņķa nodaļā – par 12 cilvēkiem.

Izmeklēšanā esošo ieslodzīto vidū, kuri skaitās pie IeTK orgāniem, ir (..) 1945. gadā arestētie. Piemēram, Augusts Jāņa dēls Tobulis, skaitās IeTK Valkas apriņķa nodaļā, Ambrozijs Kazimira dēls Autstris, Francis Daduna dēls Tuļščiķs, Andrejs Konstantina dēls Ruze – skaitās IeTK Rēzeknes apriņķa nodaļā u.c.

Pie Latv. PSR IeTK nodaļas, cīņai ar bandītismu, skaitās grupveida izmeklēšanas lieta par Pētera Pētera dēla Rasnača un citu, skaitā 12 cilvēku apsūdzību pēc KPFSR KK 59. - 3. panta, no 1945. gada 23/VI.

Daugavpils apriņķa milicijā skaitās 9 cilvēki, kuri ieslodzīti ar termiņu pārkāpumiem, kuru vidū ir: Nikolajs Jepifana dēls Grigorjevs, arestēts 1945. g. 5/I, Pēteris Donata dēls Pakuļs, arestēts 1945. g. 22/II un citi.

Izmeklēšanā IeTK Milicijas pārvaldes kriminālmeklēšanas nodaļā atrodas 16 ieslodzītie cilvēki, kuru vidū ir Ulita Kirila meita Pikeļeva, arestēta 1945. g. 9/VI, Irina Friča meita Rozenberga, arestēta 1945. g. 8/VI un citi.

Latv.PSR prokuratūras teritoriālajiem orgāniem uz 1945. g. 1/X ar izmeklēšanas termiņu pārkāpumiem skaitās 36 izmeklēšanā esošie – ieslodzītie cilvēki vai 21,6 %, uz 1945. g. 1/XI skaitījās 103 cilvēki vai 25 %. Visvairāk ieslodzīto izmeklēšanā skaitās Daugavpils apriņķa prokuroram – 17 cilvēki, Bauskas apriņķa prokuroram – 7 cilvēki, Talsu apriņķa prokuroram – 6 cilvēki un citi. Izmeklēšanā esošais Antons Donata dēls Lončs, kurš apsūdzēts pēc KPFSR KK 142. panta, arestēts 1944. g. 16/XII, no 1945. g. 4/V skaitās Rēzeknes apriņķa prokuroram. Izmeklēšanā esošais ieslodzītais Arturs Pētera dēls Plinte, kurš pēc KPFSR KK 59. – 3. panta arestēts 1945. gada 16/V, no aresta dienas skaitās Talsu apriņķa prokuroram. Izmeklēšanā esošā – ieslodzītā Mihaļina Pētera meita Jonache, kura pēc KPFSR KK 17. – 51. panta arestēta 1945. 22/III, no 1945. g. 17/VII skaitās Ludzas apriņķa prokuroram.

Arestu sankcionēšanai IeTK, milicijas un prokuratūras darbinieki pieiet formāli, nepietiekami pārbaudot izmeklēšanas materiālus, tādēļ izmeklēšanas tiesu orgāni, izskatot lietas tiesu instancēs, daudzus ieslodzītos no ieslodzījuma atbrīvo. Tā, piemēram, 1945. gada augustā no cietuma tika atbrīvoti 30 cilvēki, šādu iemeslu dēļ: lietu pārtraukšana izmeklēšanas laikā un drošības līdzekļa izmainīšana. Septembrī šo iemeslu dēļ atbrīvoti 120 cilvēki. Augustā tiesas pieņēma – 6, bet septembrī – 20 attaisnojušus spriedumus.

Pamatos sankcijas par ieslodzīto atbrīvošanu no cietumiem savā laikā deva pilsētu, apriņķu un rajonu prokurori. Sakarā ar tādu formālu pieeju sankciju došanai, daudzi arestētie ilgu laiku nelikumīgi tika turēti ieslodzījumā.

Augstāk minētie trūkumi izmeklēšanas darbā ir rezultāts tam, ka IeTK pilsētu un apriņķu daļu priekšnieki bieži nodod izmeklēšanas veikšanu mazpieredzējušiem darbiniekiem un ikdienā neseko viņu darbam, bet pilsētu, apriņķu un rajonu prokurori vāji kontrolē izmeklēšanu un nepietiekoši izmeklēšanā sniedz praktisku palīdzību IeTK un milicijas orgāniem.

Tāds stāvoklis ar arestantu lietu izmeklēšanu un arestu sankciju došanu tālāk vairs nav paciešams.

Pavēlam:

1. IeTK apriņķu daļu priekšniekiem, LPSR IeTK Milicijas pārvaldes priekšniekam, pilsētu, apriņķu un rajonu prokuroriem 15 dienu laikā pārbaudīt visu arestantu lietu esamību, salīdzinot tās ar cietumu ziņām. Veikt pasākumus, lai pa šo laiku tiktu pabeigtas visas izmeklēšanas lietas. Darbu veikt ar tādu aprēķinu, lai uz 1945. gada 25/XII cietumos netiktu turēts neviens ieslodzītais ar KPK 105. un 116. panta pārkāpumiem.
2. Pilsētu, apriņķu un rajonu prokuroriem, IeTK apriņķu daļu priekšniekiem, arestējot to vai citu personu, rūpīgi pārbaudīt iepriekšējās izmeklēšanas materiālus, tikai pēc pietiekošu ziņu esamības, novietot tās ieslodzījumā.
Tiesības sankcionēt arestu ir pilsētas, apriņķa vai rajona prokuroram vai viņa pienākumu izpildītājam.
3. IeTK apriņķu daļu priekšniekiem, pilsētu, apriņķu un rajonu prokuroriem stingri sekot, lai tie orgāni, kuriem ir nosūtītas izmeklēšanas lietas, uzskaitītos ieslodzītos savlaicīgi nosūtītu uz cietumiem.
4. Pilsētu, apriņķu un rajonu prokuroriem nekavējoties pārbaudīt tautas tiesās neizskatītās arestantu lietas un, atklājot lietas ar KPFSR KPK, PSRS Tieslietu tautas komisariāta, PSRS IeTK un PSRS prokurora 12. septembra pavēles Nr. 054/0233/199 s normu pārkāpumiem, pieņemt mērus to visātrākai izskatīšanai.
5. IeTK pilsētu un apriņķu daļu priekšniekiem ņemt savā personīgā kontrolē izmeklēšanas veikšanu un stingri sekot, lai viss operatīvais sastāvs, kurš nodarbojas ar izmeklēšanas darbu, ievērotu sociālistisko likumību.
Pilsētu, apriņķu un rajonu prokuroriem iekārtot speciālu arestēto lietu uzskaiti, noteikt izmeklēšanas ikdienas kontroli un IeTK un milicijas orgāniem sniegt praktisku palīdzību izmeklēšanas darbā, kā dodot attiecīgus norādījumus, tā arī personīgi piedaloties lietu izmeklēšanā.
Uzdot pilsētu, apriņķu un rajonu prokuroriem katru dienu veikt kontroli par arestantu lietu savlaicīgu izskatīšanu tautas tiesās.
6. LPSR prokuratūras izmeklēšanas daļas priekšniekam biedram Paeglem, Strādnieku- zemnieku milicijas uzraudzības daļas priekšniekam Zakkaram un krimināltiesu daļas priekšniekam biedram Audriņam iekārtot speciālu arestantu lietu uzskaiti un stingri sekot šo lietu savlaicīgai izmeklēšanai un izskatīšanai tiesās.

7. IeTK pilsētu un apriņķu daļu priekšniekiem, IeTK operatīvo daļu priekšniekiem atklāt personas, kuras pieļāvušas vilcināšanos arestantu lietās un vainīgajiem uzlikt administratīvo sodu.

Pilsētu, apriņķu un rajonu prokuroriem visos gadījumos par lietu izmeklēšanas novilcināšanu un sociālistiskās likumības pārkāpumiem nekavējoties ziņot republikas prokuroram, lai vainīgie tiktu sodīti.

Latvijas PSR iekšlietu tautas komisārs
ģenerālmajors A. Eglītis

Latvijas PSR prokurora vietas
izpildītājs (paraksts nesalasāms).¹

1. LR IeM arhīvs, 1. f., 3. apr., 4. l., 207., 208., 209. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

LPSR prokurora A. Mišutina ziņojums par prokuratūras rīcību bandītu atbalstītāju lietu izmeklēšanu

PSRS prokuratūra

Slepeni

Latvijas PSR prokurors

1945. gada 30. novembrī

Nr. 2243-s

Latvijas K(b)P CK sekretāram

b. Kalnbērziņam

Atbildot uz 1945. gada 9. novembra Nr. 12/367.

LPSR iekšlietu tautas komisāra š.g.1. novembra vēstulē minētās 3 krimināllietas ir nodotas atpakaļ Iekšlietu tautas komisariātam sakarā ar tiem motīviem, ka šajās lietās minētās personas sauktas pie kriminālatbildības par palīdzību bandītiem un viņu atbalstīšanu. Tajā pat laikā atsūtītajās lietās nebija nekādu materiālu par šo bandītu praktisko darbību, viņu sociālo un politisko raksturojumu un to, kāda nokrāsa ir viņu bandītiskajai darbībai.

Kara tribunāls, kuram ir šo lietu piekritība, bez šādām ziņām lietas izskatīšanā nepieņem. Izmeklētājiem iepriekšējās izmeklēšanas procesā šādas ziņas, protams, nebija iespējams iegūt. Tās var iegūt tikai operatīvajā ceļā, veicot pasākumus bandītu grupas likvidācijai, vai iegūstos ar aģentūras palīdzību konkrētas ziņas par bandas darbību. Sakarā ar to, ka šo darbību veic Iekšlietu tautas komisariāta orgāni, lietas tika nosūtītas atpakaļ viņiem, lai tās saskaņā ar mūsu norādījumiem papildus noformētu.

Tā, piemēram, Minna Kiepa pēc Kriminālkodeksa 17. – 59. – 3. panta tiek apsūdzēta par to, ka viņa apgādāja ar produktiem un sagādāja paslēptuvi Kondratijam Kiepam, kurš slēpās mežā bruņotas bandas sastāvā. Lietā ziņu par šīs grupas konkrēto darbību nebija. Tādēļ lieta tika nosūtīta atpakaļ uz Iekšlietu tautas komisariātu ar priekšlikumu, pievienot lietai ziņas par bandītu grupas konkrēto darbību – vai tā ir tikai laupītāju banda, vai tai ir politiska nokrāsa un kāda tieši, lai atkarībā no bandītu grupas raksturojuma, kurā piedalās Kondratijs Kiepa būtu iespējams atbilstoši kvalificēt Minnas Kiepas, kā bandas atbalstītājas, noziegumus.

Pēc analogiskiem motīviem tika nosūtīta atpakaļ krimināllieta, kurā pēc Kriminālkodeksa 17. – 59. – 3. panta apsūdzēti vīrs un sieva – Pēteris Lazdāns un Veronika Lazdāne par to, ka viņi apgādāja ar pārtikas produktiem un deva paslēptuvi savam dēlam, kurš slēpjas bruņotā bandā. Taču lietā nav nekādu ziņu par to, kas tā ir par bandu, kurā slēpjas Lazdāna dēls.

Trešā lieta ir par Alekseja Voleiņa un Annas Voleiņas apsūdzību pēc Kriminālkodeksa 17. – 59. – 3. panta par to, ka pie viņu mājas Iekšlietu tautas komisariāta darbinieki nošāvuši pilsoni Modelānu un vēl otru nepazīstamo, kurš aizturēšanas mēģinājumā Iekšlietu tautas komisariāta darbiniekiem izrādīja bruņotu pretestību.

Arī šajā lietā, izņemot liecības par to, ka Voleiņu mājās iegājuši bruņoti cilvēki, nekādu citu materiālu nav. Tā kā izmeklēšanai nav iespējams noskaidrot, kas tie bruņotie cilvēki tādi ir – vienkārši laupītāji, dezertieri, spiegi, diversanti vai vēl kaut kas cits, to var noskaidrot tikai operatīvā ceļā. Bez šādām ziņām lietu uz tiesu arī sūtīt nevar. Tādēļ šī lieta tiks nosūtīta atpakaļ uz Iekšlietu tautas komisariātu papildus noformēšanai.

Ir nepieciešams norādīt, ka vienlaicīgi ar šīm trijām lietām atpakaļ tika nosūtītas vēl 14 lietas, par kurām LPSR iekšlietu tautas komisārs b. Eglītis nezina kādēļ neraksta. Acīmredzot viņš uzskata par izdevīgāku par tām noklusēt.

Visas šīs lietas tika nosūtītas atpakaļ šādu apstākļu dēļ. Šī gada jūnija beigās un augusta sākumā Iekšlietu tautas komisariāta Daugavpils pilsētas daļas priekšnieks b. Titovs tieši, apejot Iekšlietu tautas komisariāta 1. Speciālo daļu, nosūtīja Daugavpils apriņķa prokuratūrai apmēram 40 bandītu lietas. Kad par to uzzināja republikas prokuratūra, tad uz Daugavpili nekavējoties tika nosūtīts sevišķi svarīgo lietu izmeklētājs b. Drozdovs. Tas tika darīts tādēļ, ka Daugavpils apriņķa prokuratūrā strādā tikai viens jauns, tikko darbu uzsākušais izmeklētājs, kuram nebija pa spēkam šīs lietas apgūt.

Pēc iepazīšanās ar šīm lietām izrādījās, ka liela daļa no tām ir novilcinātas, slikti noformētas un vairākas ir ierosinātas nepamatoti pēc ķīlnieku saņemšanas principa, bet nevis

pamatojoties uz reāliem, bandītus un viņu atbalstītājus atmaskojošiem materiāliem. Tādēļ daļa – 7 lietas, kā nepamatoti ierosinātas, tika pārtrauktas un 11 cilvēki, kuri bija arestēti saskarā ar tām, no ieslodzījuma atbrīvoti.

Otra lietu daļa, kurās tomēr bija kāds apsūdzības materiāls par tām personām, kuras pēc tam tika sauktas pie atbildības, tika pieņemtas izskatīšanai un uzsākta izmeklēšana. Nolikā, lai palīdzētu izmeklēšanai, no Rīgas tika komandēts izmeklētājs. Izmeklēšana lielāko daļu lietu ir jau pabeigusi un tās nosūtītas uz tiesu. Ir vēl palikušas divas grupveida lietas, kurās iesaistīti vairāk nekā 30 apsūdzētie cilvēki.

Pārējās 17 lietas, kā jau agrāk norādīts, tika nosūtītas uz Iekšlietu tautas komisariātu papildizmeklēšanai. Atpakaļ nosūtīto lietu vidū, bez jau 3 iepriekš minētajām, bija arī tādas lietas, kuras Iekšlietu tautas komisariāta Daugavpils pilsētas daļa bija ierosinājusi jau 1944.gada vasarā. Tās bez virzības gulēja vairākus mēnešus. Tā, piemēram, pēc Kriminālkodeksa 59. – 3. un 193. – 7. “g” panta apsūdzētā Izidora Gorotovska lieta, kura bija ierosināta jau 1944. gadā. To Iekšlietu tautas komisariāta pārvalde un Iekšlietu tautas komisariāta karaspēka kara prokurors vairākas reizes nosūtīja Iekšlietu tautas komisariāta Daugavpils pilsētas daļai papildizmeklēšanai. Pēdējo reizi 1945. gada aprīlī ar kategorisku prasību izmeklēšanu pabeigt 15 dienu laikā. Neraugoties uz to, lieta Iekšlietu tautas komisariāta Daugavpils pilsētas daļā bez jebkādas virzības nogulēja vairākus mēnešus un 23. jūlijā tā tika nosūtīta Daugavpils apriņķa prokuratūrai.

Lieta par Voldemāra Naimiņa apsūdzību pēc Kriminālkodeksa 58 – 1. “a” panta ierosināta 1944. gada septembrī un Daugavpils apriņķa prokuratūrai nodota 1945. gada 23. jūlijā, t.i., 10 mēnešus pēc lietas ierosināšanas.

Bez jau minētās Naimiņa lietas, ar analogiskiem izmeklēšanas termiņiem tika nodotas vēl vairākas citas lietas.

Lieta par Teklas Lazdānes un Veronikas Pētera meitas Lazdānes apsūdzību pēc Kriminālkodeksa 17. – 59. – 3. panta un lieta par Pētera Lazdāna un Veronikas Franča meitas Lazdānes apsūdzību pēc Kriminālkodeksa 17. – 58. – 12. panta tika atsūtīta atpakaļ tādēļ, ka no lietas materiāliem ir skaidrs, ka visi viņi tika turēti aizdomās par izpletņlēcēju slēpšanu un palīdzību viņiem. Taču šī lietas puse absolūti nebija izmeklēta. Tajā pat laikā Iekšlietu tautas komisariāta pilsētas nodaļas cīņai ar bandītismu priekšnieka b. Mordvinova izdarītajā pārbaudē ir noskaidrots, ka viens no izpletņlēcējiem, kurš slēpies pie aizturētajiem, aizturēts Višķu pagastā, taču lieta par viņu nezina kādēļ no Iekšlietu tautas komisariāta pilsētas nodaļas ir nosūtīta uz pretizlūkošanas pārvaldi “Smerš”, kas ir pilnīgi nelietderīgi. Tādēļ šīs abas lietas

tika nosūtītas atpakaļ ar norādījumu, ka tās ir nepieciešams pilnīgi izmeklēt, atmaskot apsūdzētos viņu izdarītajos noziegumos un apvienot abas vienā tiesvedībā.

Tālāk noskaidrojās, ka Iekšlietu tautas komisariāta Daugavpils pilsētas nodaļa daudzas personas, kuras figurē tajās lietās, kuras prokuratūra nav nosūtījusi atpakaļ uz Iekšlietu tautas komisariātu, bet atstājusi savā tiesvedībā, bija arestējusi nepamatoti un tālākajā izmeklēšanas procesā viņas no ieslodzījuma nācās atbrīvot. Tā, piemēram, Kļimoviča un Naruševiča bandu lietā tika arestēti vairāki viņu atbalstītāji. Pēc tās pašas Iekšlietu tautas komisariāta pilsētas nodaļas iesnieguma apriņķa prokuratūras izmeklētājs bija spiests atbrīvot 7 šos atbalstītājus, kurus pilsētas nodaļa bez pietiekama pamata bija arestējusi (Svarinskis un citi).

No iepriekš teiktā ir skaidrs, ka prokuratūra šīs lietas atpakaļ uz Iekšlietu tautas komisariātu ir atdevusi ne jau aiz nevēlēšanās palīdzēt Iekšlietu tautas komisariātam cīņā ar bandītismu, kā šo lietu cenšas parādīt iekšlietu tautas komisārs b. Eglītis, bet gan tādēļ, lai atsevišķi Iekšlietu tautas komisariāta orgāni, šajā gadījumā Daugavpils pilsētas nodaļa, šīs lietas noformējot, izpildītu tās prasības, kuras ir paredzētas likumā un uz šo lietu novilcināšanas rēķina vai aiz nevēlēšanās vai neprasmes organizēt operatīvo darbu noziegumu atklāšanā, nenoveltu uz prokuratūru savu pašu pieļautās neizdarības.

Latvijas PSR prokurors

justīcija 2. klases valsts padomnieks

A. Mišutins. ¹

1. LVA, PA-101. f., 8. apr., 20. l., 288., 289., 290. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Latvijas PSR Iekšlietu tautas komisariāta pavēle par IeTK Madonas apriņķa daļas pārbaudes rezultātiem

Latv.PSR Iekšlietu tautas komisariāts

Slepeni

**Pavēle
par 1945. gadu**

Saturs

**par Latvijas PSR prokuratūras veiktās Latvijas PSR IeTK Madonas apriņķa daļas
iepriekšējās izmeklēšanas kameru pārbaudes rezultātiem**

Nr. 023

1945. gada 8. decembrī

Rīga

Latvijas PSR prokuratūras veiktajā pārbaudē par arestēto turēšanas likumību IeTK Madonas apriņķa daļas iepriekšējā ieslodzījuma kamerās š. g. 27.-29. oktobrī ir atklāta rupja PSRS IeTK 1939. gada pavēles Nr. 0407 un “Nolikuma par iepriekšējā ieslodzījuma kamerām” pārkāpšana.

Pārbaudes dienā iepriekšējā ieslodzījuma kamerā, pie esošās normas 9 cilvēki, atradās 21 arestētais, no kuriem 3 cilvēki tika turēti vairāk nekā 20 diennaktis un vairāk par 10 diennaktīm – 10 cilvēki.

Arests savlaicīgi bija noformēts tikai par 2 cilvēkiem, pārējie iepriekšējā ieslodzījuma kamerās tika turēti bez lēmuma un prokurora sankcijas: no 10 līdz 16 diennaktīm – 4 cilvēki, no 6 līdz 10 diennaktīm – 5 cilvēki un no 2 līdz 5 diennaktīm – 10 cilvēki. Par 7 cilvēkiem arests tika noformēts tikai pēc tam, kad iepriekšējā ieslodzījuma kameras bija apsekojis prokurors.

Atsevišķi arestētie pēc ilgstošas turēšanas ieslodzījumā pēc tam tika atbrīvoti. Tā, piemēram, K. Zelītis iepriekšējā ieslodzījuma kamerā tika turēts no 19. līdz 29. oktobrim, bet pēc tam, kā nepamatoti aizturētais, tika atbrīvots. Rozentāls – bez noformēšanas un prokurora sankcijas tika turēts 8 diennaktis, pēc tam atbrīvots.

Tāda likumības pārkāpšana ir izskaidrojama tikai ar iepriekšējā ieslodzījuma kameru kontroles trūkumu no IeTK apriņķa daļas puses.

Pārbaudē tika arī konstatēts, ka kameras ir netīrā stāvoklī, aizturēto uzskaites grāmata tiek veidota nekārtīgi, vairākos gadījumos nav atzīmju par aizturēto ierašanos un viņu tālāko nosūtīšanu.

Pavēlu:

1. Par “Pagaidu nolikuma par iepriekšējā ieslodzījuma kamerām” un PSRS IeTK 1939. gada pavēles Nr. 0407 par arestēto turēšanu iepriekšējā ieslodzījuma kamerās rupjiem pārkāpumiem IeTK Madonas apriņķa nodaļas priekšnieka vietniekam milicijas vecākajiem leitnantam b.Jašinam izteikt rājienu.
2. Par iepriekšējā ieslodzījuma kameru darba kontroles trūkumu IeTK Madonas apriņķa nodaļas priekšniekam majoram biedram Stamura izteikt aizrādījumu.
3. Brīdināt visus milicijas orgānu priekšniekus un iepriekšējā ieslodzījuma kameru darbiniekus, ka turpmāk visi vainīgie par arestēto turēšanas laika pārkāpumiem

iepriekšējās izmeklēšanas kamerās tiks saukti pie atbildības kā par revolucionārās likumības pārkāpšanu.

1. Cietumu daļas priekšniekam majoram Bērziņam nodrošināt nepārtrauktu arestēto pieņemšanu cietumos no iepriekšējās izmeklēšanas kamerām.
2. Šo pavēli pret parakstu paziņot visiem iepriekšējās izmeklēšanas kameru darbiniekiem.

Latvijas PSR iekšlietu tautas komisārs
ģenerālmajors

A. Eglītis. ¹

1. LR IeM arhīvs, 1. f., 3. apr., 6. l., 24., 24.a. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Pārskats par Latvijas PSR Iekšlietu ministrijas izmeklēto speciālās piekritības lietu izmeklēšanas kvalitāti un termiņiem

“Apstiprinu”

Pilnīgi slepeni

LPSR IeM karaspēka prokurors
justīcijas apakšpulkvedis

M. Timčenko

1946. gada 10. augustā

Pārskats

**par Latvijas PSR Iekšlietu ministrijas izmeklēto speciālās piekritības lietu izmeklēšanas
kvalitāti un termiņiem**

Par 1946. gada II ceturksni

1946. gadā republikas Iekšlietu ministrijas tiesvedībā (kopā ar IeM aprīņķu nodaļām) bija 331 lieta par 555 cilvēkiem.

Tajā skaitā:

atlikums no 1946. gada 1. 4. - 153 lietas

ierosinātas II ceturksnī - 178 lietas.

Šajā laikā Iekšlietu ministrijā bija pabeigts pa mēnešiem šāds lietu skaits:

aprīlī – 57 lietas par 146 cilvēkiem

maijā – 43 lietas par 93 cilvēkiem

jūnijā – 56 lietas par 137 cilvēkiem

Pavisam: 156 lietas par 376 cilvēkiem.

1946. gada pirmajā ceturksnī tika pabeigtas 129 lietas par 254 cilvēkiem; otrajā ceturksnī lietu skaits pieauga par 27 vai par 5,7 %.

II ceturksnī pabeigtās izmeklēšanas lietas ieguva šādu virzību:

1. Kara tribunālam nodotas 115 lietas par 297 cilvēkiem.
2. Sevišķās apsardzes izskatīšanai nodotas 3 lietas par 3 cilvēkiem.
3. Izmeklēšanas orgāni pārtraukuši 36 lietas par 73 cilvēkiem.
4. Kara prokuratūra pārtraukusi 2 lietas par 3 cilvēkiem.

Pavisam: 156 lietas par 376 cilvēkiem. (..)

Liela skaita pārtraukto lietu iemesls II ceturksnī ir tas, ka bieži lietas tiek ierosinātas pēc nepārbaudītiem materiāliem.

Pratināšanas protokoli, kuri tiek iesniegti prokuroriem, pieprasot aresta sankcijas, tiek noformēti nevīžīgi un nekonkrēti. Daudzos gadījumos tādos protokolos liecinieku liecības tiek pierakstītas stereotipa veidā, ar nepārliciecināšiem formulējumiem.

Tā rezultātā, pēc lietas rūpīgas izpētes par personām, kuras arestētas pēc tādiem nepilnvērtīgiem materiāliem, neizdodas savākt pietiekošus atmaskojušus materiālus par tā vai cita kontrrevolucionārā nozieguma izdarīšanu. Vairākos gadījumos kā liecinieki, tā arī apsūdzētie maina savas liecības, motivējot ar to, ka sākotnējās liecības pierakstītas nepareizi un neprecīzi.

Tādi fakti ir tajos gadījumos, kad pratināšana tiek veikta ar tulka palīdzību. (..).

Atbildība par nepamatotiem arestiem, pirmkārt gulstas uz apriņķu prokuroriem, jo 76 cilvēki, par kuriem II ceturksnī izmeklēšanas orgāni un IeM karaspēka kara prokuratūra pārtrauca lietas, visi viņi bija arestēti ar apriņķu prokuroru sankciju.

Lai ievestu pienācīgo kārtību ar arestu sankciju došanu, no republikas prokuratūras puses līdz pēdējam laikam nekādi noteiktu mēri netiek pieņemti, kā rezultātā arī tagad daži apriņķu prokurori turpina štempelēt lēmumus par arestiem, kurus iesniedz IeM apriņķu nodaļas.

Lai to apstiprinātu, ir pietiekami atsaukties uz tādiem faktiem:

1. 1945. gada oktobrī – decembrī IeM Daugavpils pilsētas nodaļa ierosināja lietu Nr. 2746, kurā aizdomās par nodevīgu darbību tika arestēti 42 cilvēki.

Sankcijas par arestu deva Daugavpils apriņķa prokurors biedrs Kokins. Vēlāk kriminālā vajāšana attiecībā par 2 cilvēkiem tika pārtraukta sakarā ar apsūdzēto nāvi.

Šajā lietā kā apsūdzētais pie atbildības tika saukts pilsonis Benedikts Antona dēls Vasaraudzis, nodevēju atbalstītājs, kurš vēl pirms aresta liecināja, ka viņš slimo ar garīgu slimību un neko neatceras. Neraugoties uz to, apriņķa prokurors deva sankciju Vasaraudža arestam, bet vēl sliktāk ir tas, ka izmeklēšanas procesā Vasaraudzim netika veikta tiesu medicīniskā ekspertīze un viņa paziņojumu apriņķa prokurors, kurš veica izmeklēšanas uzraudzību, atstāja bez ievērības.

Š. g. maijā, veicot šīs lietas papildizmeklēšanu, Kara prokuratūra norādīja uz vairāku personu aresta nepamatotību un deva norādījumu par lietas papildizmeklēšanu. Kaut arī izmeklēšana lietu vēl nav pabeigusi, taču jau tagad 11 cilvēku kriminālvajāšana tiesvedībā ir pārtraukta un visi nepamatoti arestētie no ieslodzījuma ir atbrīvoti.

2. 1945. gada 20. septembrī Aizputes apriņķa prokurors biedrs Ratiņš IeM karaspēka 216. robežapsardzības pulka izlūkošanas daļai deva sankciju par 6 pilsoņu – Apeņa, Marketa, Cermaņa, Kalniņa, Pļaviņa un Šulca arestu.

1945. gada oktobrī 216. robežapsardzības pulks tika izformēts, bet augstāk minētās personas IeM Aizputes apriņķa nodaļa “it kā” nodeva Latv.PSR VDM “a” daļai, taču pēc pārbaudes VDM “a” daļā minētās lietas netika atrastas.

Aizputes apriņķa prokurors biedrs Ratiņš, kurš deva sankciju augstāk minēto personu arestam, no uzraudzības par šo lietu izmeklēšanu norobežojās, kā rezultātā arestētie līdz 1946. gada 25. maijam tika turēti cietumā Nr. 1 un uz nopratināšanu nevienu reizi netika izsaukti.

1946. gada jūnijā iekšlietu ministra vietnieks pulkvedis biedrs Sieks ieteica savam izmeklētājam no jauna uzsākt lietu par 6 arestētajiem cilvēkiem un izmeklēt viņu noziedzīgo darbību.

Pēc rūpīgas izmeklēšanas 1946. g. 24. jūnijā izmeklēšana lietu par 2 cilvēkiem pabeidza un nodeva kara tribunālam, bet par pārējiem 4 cilvēkiem lietas tika pārtrauktas nozieguma sastāva trūkuma dēļ apsūdzēto darbībās.

Tādējādi 4 cilvēki pilnīgi nepamatoti cietumā nosēdēja 11 mēnešus.

3. 1946. gada februārī IeM Tukuma apriņķa nodaļa atklāja pagrīdes kontrrevolucionāro diversantu teroristu jaunatnes grupu “Latvijas partizāni”, kuru vadīja Gunārs Jāņa dēls Šnibke. Kā aktīvi tās dalībnieki tika arestēti Vermanis un Mesters.

Šnidkes (tā tekstā – aut.) aresta laikā tika arestēti 5 cilvēki – skolnieki, dzimuši 1930. – 1932. gadā, aizdomās par piederību šai organizācijai. Arestus šajā lietā sankcionēja apriņķa prokurors biedrs Tučs.

Pēc 2 mēnešu turēšanas ieslodzījumā lieta par 5 cilvēkiem tika pārtraukta nozieguma sastāva trūkuma dēļ, bet 3 cilvēkus notiesāja kara tribunāls.

Šis fakts liecina par apriņķa prokurora paviršu pieeju materiālu pārbaudei, dodot arestu sankciju. Kara prokuratūra vairākkārt par to informēja republikas prokuroru. Tikai š.g. otrajā ceturksnī republikas prokurora vietniekam speclietās tika iesniegti divi iesniegumi par apriņķu prokuroru slikto izmeklēšanas uzraudzību.

1. Otrajā ceturksnī kara prokuratūra nosūtīja atpakaļ Iekšlietu ministrijai papildizmeklēšanai 48 lietas par 92 cilvēkiem, vai 23,5 % no kopējā ienākušo lietu skaita.

Tāds pats stāvoklis ar papildizmeklēšanai atpakaļ nosūtīto lietu skaitu bija arī 1946. gada 1. ceturksnī, kad no 169 ceturksnī pabeigtajām lietām papildizmeklēšanai tika nosūtītas 40 lietas vai 23,7 %.

Lielais atpakaļ nosūtīto lietu skaits liecina par zemo izmeklēšanas kvalitāti IeM orgānos un nepieciešamo mēru pieņemšanu no Iekšlietu ministrijas vadības puses, lai novērstu un izskaustu iemeslus, kas noved pie lietu papildizmeklēšanas.

2. Acīmredzama ir izmeklēšanas nepietiekamā uzraudzība no apriņķu prokuroru puses. Visas izmeklēšanā pabeigtās lietas apriņķos, neatkarīgi no tā, vai apriņķa prokurors ir vai nav piedalījies izmeklēšanā, tiek nodotas viņam izpētei un rakstiska slēdziena došanai lietā.

Daudzos gadījumos šie slēdzieni tiek rakstīti nevīžīgi, prokuroram nepazīstot lietu, bet Talsu un Rēzeknes apriņķa prokurori (Januševskis un Laizāns) līdz pēdējam laikam šos slēdzienus rakstīja trafareti, ar kopijām uz iepriekš sagatavotām blankām, kur tika norādīts, “ka lieta ir izmeklēta pietiekami pilnīgi un tā jānosūta pēc piekritības”. Pārējā brīvajā vietā uz tādas blankas apriņķa prokurors uzrakstīja tikai apsūdzētā vārdu, uzvārdu un tēva vārdu un kriminālkodeksa pantu.

3. Nepieciešamās kontroles un ikdienas palīdzības trūkums IeM apriņķu nodaļu izmeklētājiem no Iekšlietu ministrijas nodaļas cīņai ar bandītismu puses. Tas pats attiecas arī uz republikas prokuratūru, kura nepietiekami kontrolē tai pakļauto apriņķu prokuroru darbu par izmeklēšanas uzraudzību, par speciālās tiesvedības lietām.

4. Visās IeM apriņņu nodaļās pabeigtās izmeklēšanas lietas pēc nonākšanas republikas IeM 1.specdaļā tiek nodotas izpētei IeM nodaļā cīņai ar bandītismu, kuras darbinieki vairākos gadījumos, pavirši izpētot lietas, nosūta tās IeM karaspēka kara prokuratūrai – nodošanai pēc piekritības. To vidū daudz ir līdz galam neizmeklētu lietu.

Par izmeklēšanas zemo kvalitāti liecina arī tas apstāklis, ka kara tribunāls otrajā ceturksnī no tiesas sēdes nosūtīja atpakaļ 3 lietas par 3 cilvēkiem un par vienu grupveida lietu par 16 cilvēkiem, 6 cilvēki – bandītu grupas atbalstītāji šajā lietā tika attaisnoti.

IeM karaspēka kara prokuratūras protestu par kara prokuratūras attaisnojošo spriedumu PSRS Bruņoto spēku galvenais kara prokurors atstāja bez apmierināšanas.

Galvenie iemesli tam, ka kara prokuratūra nosūta papildizmeklēšanai lielu skaitu izmeklēšanas lietu ir tas, ka vairākos gadījumos izmeklēšanas darbinieki, izmeklējot lietas, pieļauj vienkāršošanu. Virspusīgi izmeklē lietas, nenoskaidrojot apstākļus, kuriem ir būtiska nozīme lietā, pārkāpj KPFSR KPK 111. un 113. pantu. Ļoti bieži tiek pārkāptas procesuālās normas: nesavlaicīgi ar KPFSR KPK 145. panta pārkāpumiem tiek uzrādīta apsūdzība, tiek pārkāpts KPFSR KPK 134. pants, t.i., apsūdzētais netiek nopratināts ilgstošu laiku pēc viņa aizturēšanas vai aresta, liecinieki un tulki ne vienmēr tiek brīdināti par kriminālatbildību par melīgām liecībām un nepareizi tulkojumu, ar ko tiek rupji pārkāpts KPFSR KPK 164. pants.
(..)

Izmeklēšanas termiņi pabeigtajās lietās turpinās palikt ilgstoši, tas ir redzams no tā, ka:

Līdz 2 mēnešiem pabeigtas 24 lietas	- 15,3 %
Līdz 3 mēnešiem pabeigtas 27 lietas	- 17,3 %
Līdz 4 mēnešiem pabeigtas 60 lietas	- 38,5 %
Vairāk par <u>4 mēnešiem pabeigtas 45 lietas</u>	- 28 %

Pavisam: 156 lietas. (..)

Ir fakti, kad izmeklēšanas termiņi palielinās un ievelkas Iekšlietu ministrijas darbinieku vainas dēļ. Tā, piemēram, 1946.gada martā IeM orgāni Alūksnes vidusskolā atklāja pagrīdes pretpadomju jaunatnes organizāciju, kuru vadīja 9. klases skolniece Līvija Eglīte. Šīs organizācijas aktīvo dalībnieku vidū tika arestēta Anna Prindule, Rezija Lauce un Lūcija Sagameža.

Neraugoties uz to, ka tika pilnīgi noskaidroti fakti, kuri atmaskoja Prindules, Lauces un Sagamežas piederību pretpadomju jaunatnes organizācijai, viņu aktīvo piedalīšanos pretpadomju žurnāla “Kokle” rediģēšanā un izdošanā, sakaros ar Redera nodevēju bandu, IeM daļas cīņai ar bandītismu 8. nodaļas priekšnieka vietnieks kapteinis biedrs Bundzis lietu par

visām apsūdzētajām pārtrauca, tīri vaļširdīgas atzīšanās, jaunības, vecāku lielā vecuma un slimības motīvu dēļ.

1946. gada 7. jūnija IeM karaspēka kara prokuratūra atcēla lēmumu par lietas pārtraukšanu par visām augstāk minētajām personām un ieteica viņas arestēt un saukt pie kriminālatbildības.

Taču līdz 1946. gada 16. jūlijam, t.i., 40 dienas minētā grupveida lieta par 13 cilvēkiem gulēja bez virzības sakarā ar jautājuma apspriešanu – izpildīt vai nepildīt kara prokurora norādījumu. Tikai pēc kara prokuratūras otrreizējā norādījuma Prindule, Lauce un Sgameža tika sauktas pie kriminālatbildības un 1946. g. 24. jūlijā lietu izmeklēšanu pabeidza.

Pastāvošais stāvoklis un esošie trūkumi speciālās piekritības lietu izmeklēšanā uzliek par pienākumu Iekšlietu ministrijas vadībai:

- a) uzlabot izmeklēšanas kvalitāti;
- b) strauji samazināt izmeklējamu lietu termiņus;
- c) stingri ievērot Kriminālprocesa kodeksa un VK(b)P CK un PSRS TKP 1938. gada 17. novembra lēmuma prasības;
- d) nekavējoties pabeigt visas lietas, kurām ir gari termiņi un kuras ir ierosinātas 1945. gada otrajā pusē un 1946. gada sākumā.

Republikas prokuratūrai

ir nepieciešams noteikt pienācīgu kontroli par aprīņķu prokuroru darbu un uzdot viņiem veikt aktīvu uzraudzību lietās par kontrrevolucionāriem noziegumiem, kuras atrodas IeM aprīņķu nodaļu tiesvedībā un rūpīgi izpētīt izmeklēšanas materiālus un savāktos pierādījumus, lai dotu arestu sankcijas.

No Latv. PSR IeM karaspēka kara prokuratūras puses pastiprināt palīdzību teritoriālajiem prokuroriem, lai organizētu uzraudzību par IeM aprīņķu daļu izmeklēšanu, koordinējot šo darbu ar republikas prokuratūru.

Latv. PSR IeM karaspēka kara prokurora palīgs
justīcijas majors

Savičevs. ¹

1. LVA, PA-101. f., 9. apr., 73. l., 52., 53., 54., 55., 56., 57., 58. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**Latvijas K(b)P Centrālās komitejas kadru daļas vadītāja vietnieka
A. Vasiļjeva dienesta ziņojums par prokuratūras uzraudzības stāvokli
kontrrevolucionāro noziegumu lietās**

Pilnīgi slepeni

Latvijas K(b)P CK sekretāram

b. Kalnbērziņam

Dienesta ziņojums

**par prokurora uzraudzības stāvokli kontrrevolucionāro noziegumu lietās,
kuras izmeklē LPSR Iekšlietu ministrijas un Valsts drošības ministrijas orgāni**

Izmeklēšanas uzraudzību kontrrevolucionāro noziegumu lietās, kuras izmeklē Latvijas PSR Iekšlietu ministrijas un Valsts drošības ministrijas orgāni, veic LPSR Iekšlietu ministrijas un Valsts drošības ministrijas centrālajā aparātā – LPSR Iekšlietu ministrijas karaspēka kara prokuratūra, bet šo orgānu aprīņķu nodaļās – aprīņķu teritoriālie prokurori.

Aprīņķu prokurori speciālās piekritības lietām nepievērš pienācīgu uzmanību. Par to liecina tas apstākļis, ka 1946. gada 3. ceturksnī izmeklēšana bez aprīņķu prokuroru līdzdalības ir pabeigta 87 lietās jeb 37,5 %.

Iekšlietu ministrijas un Valsts drošības ministrijas un tām pakļauto perifērijas orgānu izmeklēšanas darbā ir daudz būtisku trūkumu, ko apliecina šādi dati:

Šī gada 3.ceturksnī lietas tika izmeklētas šādos termiņos:

	<u>Iekšlietu ministrija</u>	<u>Valsts drošības ministrija</u>
līdz 2 mēnešiem	27 lietas - 17 %	76 lietas - 23 %
līdz 3 --- // ---	34 - // - - 21,5 %	52 - // - - 16,0 %
līdz 4 --- // ---	38 - // - - 24,2 %	71 - // - - 24,8 %
vairāk par 4 --- // ---	59 - // - - 37,3 %	127 - // - - 35 %

Minētie skaitļi liecina, ka 83 % lietu Iekšlietu ministrijā un 76 % Valsts drošības ministrijā izmeklēšana ir pabeigta, pārkāpjot likumā noteikto 2 mēnešu termiņu. 2. ceturksnī kopumā abās ministrijās izmeklēšana bija pabeigta termiņā, vairāk par 4 mēnešiem 29,5 % lietu, bet 3. ceturksnī tik pat ilgā laikā ir izmeklētas 186 lietas jeb 38,2 %. Izmeklēšanas termiņi pasliktinās, bet izmeklēto lietu skaits samazinās. Tā, piemēram, Iekšlietu ministrijā viena izmeklētāja darba slodze bija tikai 4 lietas mēnesī.

Uz šī gada 1.oktobri LPSR Valsts drošības ministrijā tiesvedībā bija 289 apsūdzēto lietas, no kurām par 157 cilvēkiem jeb 54,3 % izmeklēšana ilga vairāk par 2 mēnešiem. Savukārt iesniegums prokuroram par 25 apsūdzēto turēšanu ieslodzījumā un izmeklēšanas termiņu pagarināšanu savlaicīgi netika iesniegti.

Analoģiskas parādības bija arī LPSR Iekšlietu ministrijā, kuras tiesvedībā atradās pavisam 358 lietas par cilvēkiem, no kurām par 177 apsūdzētajiem jeb 49,4 % izmeklēšana turpinās ilgāk par 2 mēnešu termiņu.

Izmeklējot atsevišķas lietas, tiek pieļauta visrupjākā novilcināšanās. Tā, piemēram, K.Mauriņa apsūdzības lieta par Dzimtenes nodevību no 1945. gada 9. jūnija līdz 1946. gada 21. jūnijam atradās izmeklēšanas tiesvedībā Valsts drošības ministrijas Talsu apriņķa nodaļā, t.i., apmēram gadu līdz tā nonāca kara prokuratūrā. Taču lieta pēc būtības nebija izmeklēta un ar izsmeltošiem norādījumiem tā tika atdota atpakaļ Valsts drošības ministrijai papildizmeklēšanai. LPSR Valsts drošības ministrijas izmeklēšanas nodaļa (izmeklēšanas daļas priekšnieks b.Knipsts) lietas papildizmeklēšanas vietā Mauriņa nodarījumu pārkvalificēja kā atbalstu vācu okupantiem un 1946.gada 9.jūlijā nosūtīja republikas prokuroram nodošanai LPSR Augstākajai tiesai. Neraugoties uz to, ka Mauriņš tika turēts cietumā vairāk nekā 1 gadu un 2 mēnešus, prokurors neizvirzīja jautājumu par izmeklēšanas termiņa pagarināšanu un viņa turēšanu ieslodzījumā.

B. Joniškāna apsūdzības lieta par Dzimtenes nodevību 1946. gada 10. maijā tika atdota atpakaļ Valsts drošības ministrijai ar ieteikumu pabeigt to mēneša laikā. Līdz 13.jūnijam lieta bez virzības atradās ministrijas izmeklēšanas nodaļā un tika izvirzīts jautājums par izmeklēšanas termiņa pagarināšanu par 1 mēnesi. Neraugoties uz to, ka lūgums par izmeklēšanas termiņa pagarināšanu tika noraidīts un ierosināts lietu pabeigt līdz 20. jūnijam, tā tika pabeigta tikai 20. jūlijā.

Iemesls izmeklēšanas garajiem termiņiem, vairāku lietu nepieļaujama novilcināšanai ir izmeklēšanas zema kvalitāte. Izmeklēšanas darbinieki, izmeklējot lietas, pieļauj to vienkāršošanu, ļoti rupji pārkāpj procesuālās normas – nesavlaicīgi uzrāda apsūdzību, ilgāku laiku nenoprātina apsūdzētos pēc viņu aizturēšanas vai aresta, liecinieki un tulki ne vienmēr tiek brīdināti par kriminālatbildību par nepatiesām liecībām un nepareizu tulkojumu. Dažkārt izmeklēšana tiek veikta neobjektīvi, ar noslieci uz apsūdzēšanu utt.

Izmeklēšanas termiņu pagarināšana notiek pārsūtot izmeklēšanas lietas tajā pašā ministrijā no vienas nodaļas uz otru, no ministrijas uz apriņķu nodaļām un atpakaļ. Dažkārt pēc lietām nav iespējams noteikt vainīgos izmeklēšanas termiņu pārkāpumus. Lietas tiek

nodotas no viena izmeklētāja otram izmeklētājam. Tikai ar retiem izņēmumiem viņi nepieņem lietas savā tiesvedībā.

Iekšlietu ministrijas nodaļa cīņai ar bandītismu nesniedz ikdienas palīdzību un nenodrošina Iekšlietu ministrijas apriņķu nodaļu darbinieku izmeklēšanas darba kontroli. Visas Iekšlietu ministrijas apriņķu nodaļu pabeigtās lietas nonāk Iekšlietu ministrijas 1.speciālajā daļā un tiek nodotas izpētei daļai cīņai ar bandītismu, kuras darbinieki vairākos gadījumos virspusīgi pārskatot lietas, nosūta tās uz kara prokuratūru, lai nodotu tribunālam. Ir daudz nepabeigtu izmeklēšanas lietu. Tā, piemēram, 1945.gada septembrī Iekšlietu ministrijas orgāni aizturēja bruņotas teroristiskas organizācijas dalībniekus – 8 cilvēkus. Lietas izmeklēšanas procesā tika piesaistīti 9 atbalstītāji. Lietas izmeklēšana tika paveikta pavirši. Atsevišķu atbalstītāju, piemēram, Pastora, A.Vucāna, Prikuļa vaina šajā lietā nav pierādīta. Lieta par 17 cilvēkiem ir nodota kara prokuratūrai un, saprotams, ka tika nodota atpakaļ papildizmeklēšanai. Taču prokuratūras norādījumi netika izpildīti, lieta neizmeklētā veidā atkal nokļuva kara prokuratūrā. Tā kā 4 cilvēku – atbalstītāju vaina palika nepierādīta, viņu lietu otrreizēji nosūtīja atpakaļ. Izmeklēšana ilga apmēram gadu.

1945. gada 3. oktobrī Iekšlietu ministrijas Rēzeknes apriņķa nodaļa arestēja K. Strodu. Viņam tika izvirzīta apsūdzība par to, ka 1941. gadā pirmajās vācu okupācijas dienās viņš it kā piedalījies padomju aktīvistu arestos un vācu okupācijas varas arestēto pilsoņu apsargāšanā. Pēc 5 mēnešiem lieta nonāca kara prokuratūrā, kur tika noskaidrots, ka izmeklēšana nav ieguvusi pierādījumus, kas atmaskotu Strodu nodevīgā darbībā un lieta nosūtīta papildizmeklēšanai. Izmeklēšana šajā lietā ilga apmēram gadu.

Visnejēdzīgākais fakts par neobjektīvu izmeklēšanu un pilsoņu vispārējo arestu ir Arvīda Puidas un citu apsūdzības lieta Nr. 2746.

1945. gada beigās Iekšlietu ministrijas orgāni arestēja 68 cilvēkus, no kuriem 22 cilvēki tika apvainoti kā nacionālistiskās pagrīdes dalībnieki, 46 cilvēki – kā viņu atbalstītāji. Sankciju arestiem deva bijušais Daugavpils apriņķa prokurors Kokins.

Iepriekšējās izmeklēšanas procesā tiesvedība par 26 cilvēkiem – atbalstītājiem nozieguma sastāva trūkuma dēļ, tika pārtraukta.

Izpētot lietas apsūdzības slēdzienu, kara prokuratūrā tika konstatēts, ka tās izmeklēšana ir paveikta virspusēji, atsevišķu apsūdzēto vaina nav pierādīta, pieļauti nopietni procesuālie pārkāpumi un lieta tika nodota atpakaļ Iekšlietu ministrijai.

Iekšlietu ministrijas izmeklētājs b. Gorins, otrreiz lietu izmeklējot, ir konstatējis, ka no 42 cilvēkiem, kuri atrodas ieslodzījumā, 26 cilvēki ir arestēti nepamatoti, kaut arī viņi ir nosēdējuši ieslodzījumā apmēram 1 gadu. Arestēto vidū atradās arī 14 cilvēku grupa, kuri šajā

lietā bija saukti pie atbildības. Viņi jau 1945. gada novembrī iznāca no meža un cietumā atradās nepamatoti. Šīs personas liecināja, ka Iekšlietu ministrijas darbinieki aresta laikā piesavinājušies viņu personīgās lietas.

Gadu ilgās izmeklēšanas rezultātā tiesai tika nodoti tikai 14 cilvēki no 68 arestētajiem. Kara prokuratūra šajā lietā nonāca pie secinājuma, personas, kuras veica izmeklēšanu ir falsificējuši izmeklēšanas lietas. Par to informēja Iekšlietu ministrijas vadību, taču vainīgie sodīti netika.

Saskaņā ar Iekšlietu ministrijas izmeklētāja Gorina paziņojumu, par šīs grupas arestu vairāki darbinieki tika ieteikti apbalvošanai un saņēma valdības apbalvojumus.

Iekšlietu ministrijas un Valsts drošības ministrijas izmeklēšanas darba zemo kvalitāti nosaka lietu lielais skaits, kuras kara prokuratūra un kara tribunāls nosūta atpakaļ papildizmeklēšanai, par to liecina šādi dati: 3.ceturksnī kara prokuratūra nosūtīja atpakaļ Iekšlietu ministrijai papildizmeklēšanai 34 lietas par 186 cilvēkiem jeb 20,3 %, Valsts drošības ministrijai – 37 lietas par 52 cilvēkiem jeb 12,7 %.

Šajā laika posmā no kara tribunāla sagatavošanas sēdes tika atsūtītas atpakaļ 8 lietas par 13 apsūdzētajiem, bet no tiesas sēdes – 27 lietas par 56 cilvēkiem.

Bez tam 3.ceturksnī izmeklēšanas procesā tieši Iekšlietu ministrijas orgāni pārtrauca 35 lietas, atbrīvojot no ieslodzījuma 91 cilvēku jeb 22,8 % un Valsts drošības ministrija – 56 lietas par 61 cilvēku jeb 18 %.

Šie dati par lietu pārtraukšanu liecina, ka Iekšlietu ministrija un Valsts drošības ministrija ļoti bieži pieļauj nenopietnu attieksmi jautājumos par kriminālvajāšanas ierosināšanu un izdarīto arestu pamatotību, nekvalitatīvi veic izmeklēšanu. Tas liecina par to, ka Iekšlietu ministrijas karaspēka kara prokurori, tā arī apriņķu teritoriālie prokurori, kuri veic uzraudzību šo lietu izmeklēšanā, vairākos gadījumos bezatbildīgi dod arestu sankcijas, bet izmeklēšanas procesā nenodrošina atbilstošu ikdienas kontroli.

Mākslīgi radītais lielais izmeklēšanas lietu skaits traucē izmeklēt padomju varas ienaidniekus un savlaicīgi nodot viņus tiesai.

Nepieciešams atzīmēt, ka no apsūdzēto puses bieži ir bijuši paziņojumi, ka pret viņiem pratināšanas laikā pielietots fiziskais spēks, kā rezultātā viņi esot bijuši spiesti sniegt nepatiesas liecības.

Par ļoti rupjiem likumības pārkāpumiem š. g. septembrī Valsts drošības ministrijas izmeklētājs Engelsons tika notiesāts ar brīvības atņemšanu uz 5 gadiem.

Ar apsūdzēto iesniegumiem ir jānorāda par fiziskas iedarbības līdzekļu pielietošanu pret viņiem, par dažādiem citiem likumības pārkāpumiem, kā arī to, ka bieži nereaģē uz kara

prokuratūras norādījumiem trūkumu izmeklēšanas tiesvedībā, pārkāpumu novēršanā, neinformē prokuratūru par to, kādi pasākumi tiek veikti, lai uzlabotu izmeklēšanas kvalitāti un sodītu tās novilcināšanas vaininiekus.

Kā apstiprinājumu var minēt daudzus faktus :

1946. gada augustā kara prokuratūra valsts drošības ministram b. Novikam iesniedza paziņojumu par Valsts drošības ministrijas 2. nodaļas darbinieku pieļautajām izmeklēšanas metodēm pret izmeklēšanā esošajiem – Sarmu, Pikšānu un Eglīti. Taču līdz šim laikam atbilde par izmeklēšanas rezultātiem nav saņemta.

Šī gada 4. aprīlī Valsts drošības ministrijai tika iesniegts ziņojums par nopietniem trūkumiem Valsts drošības ministrijas Rēzeknes apriņķa nodaļas izmeklēšanas darbā. Tikai pēc vairākkārtējiem atgādinājumiem atbilde tika saņemta oktobrī.

Šī gada 17. aprīlī tika iesniegts ziņojums par Valsts drošības ministrijas Jēkabpils apriņķa nodaļas vecākā izmeklētāja Izotova procesuālo normu rupjiem pārkāpumiem, izmeklējot Stinovska un Stroda lietas, taču atbildi saņēma oktobrī.

Aprīlī, pārbaudot kara prokuratūrā saņemto J. Grundmaņa lietu, noskaidroja, ka Iekšlietu ministrijas Kuldīgas apriņķa nodaļa Grundmani arestēja 1945. gada 14. jūnijā un pēc mēneša lietu kopā ar arestēto tālākai izmeklēšanai nodeva pēc nozieguma izdarīšanas vietas Iekšlietu ministrijas Aizputes apriņķa nodaļai, kur izmeklēšana tika pabeigta 1945. gada oktobrī. Pēc tam, nezināmu iemeslu dēļ, šo lietu nodeva Valsts drošības ministrijas Aizputes apriņķa nodaļai, kur tā bez virzības atradās četrus mēnešus, t.i., līdz 1946. gada aprīlim, bet nekāda papildizmeklēšana netika veikta.

Pēc apsūdzības slēdziena sastādīšanas no jauna 1946. gada 13. aprīlī, t.i., 20 mēnešus pēc Grundmaņa aresta, lieta tika nosūtīta uz kara prokuratūru nodošanai kara tribunālam.

1946. gada aprīlī kara prokuratūra valsts drošības ministram un iekšlietu ministram pieprasīja paskaidrojumu par novilcināšanos šajā lietā un ieteica konkrētos vainīgos saukt pie atbildības. Valsts drošības ministrija atsūtīja tikai paziņojumu, ka lieta Valsts drošības ministrijas Aizputes apriņķa nodaļā saņemta 1945. gada 15. decembrī. Par vainīgajiem novilcināšanā netika teikts neviens vārds, bet no Iekšlietu ministrijas atbilde vispār netika saņemta.

Ārkārtīgi nelabvēlīgi apstākļi ir arī ar lietu izmeklēšanu par Valsts drošības ministrijas, Iekšlietu ministrijas, milicijas, cietumu un karagūstekņu nometņu personālsastāva noziegumiem, taču izmeklēšanas lietu skaits palielinās no ceturkšņa uz ceturksni. Tā, piemēram, 1. ceturksnī bija 83 lietas par 128 cilvēkiem, 2. ceturksnī – 98 lietas par

130 cilvēkiem, 3.ceturksnī – 114 lietas par 203 cilvēkiem. Apmēram puse šo lietu atrodas LPSR Iekšlietu ministrijas Sevišķas inspekcijas izmeklēšanas tiesvedībā.

Pēc izdarīto noziegumu veidiem 3. ceturksnī lietas sadalās: Dzimtenes nodevība – 7 lietas par 8 cilvēkiem, kontrrevolucionārā aģitācija – 2 lietas par 2 cilvēkiem, sociālistiskā īpašuma izlaupīšana – 11 lietas par 48 cilvēkiem, nolaidības un varas ļaunprātīga izmantošana – 44 lietas par 73 cilvēkiem, kukuļņemšana – 11 lietas par 20 cilvēkiem, bandītisms un bruņota laupīšana – 4 lietas par 8 cilvēkiem, dezertēšana, huligānisms, slepkavības u.c. – 35 lietas par 44 cilvēkiem. No šiem datiem ir redzami noziegumu veidi: pavirša attieksme pret dienestu un varas ļaunprātīga izmantošana, kas galvenokārt attiecas uz Iekšlietu ministrijas un milicijas darbiniekiem; sociālistiskā īpašuma izlaupīšana attiecas uz karagūstekņu nometņu personālsastāvu.

Noziegumu esamība Valsts drošības ministrijas un Iekšlietu ministrijas darbinieku vidū liecina par vēl joprojām neapmierinošo darbinieku darba kontroli, kā arī par partijas un komjaunatnes organizāciju nepietiekamo audzināšanas darbu.

Šo lietu izmeklēšanas termiņi ir ārkārtīgi ilgi – vairāk nekā viena trešā daļa 3. ceturksnī ir pabeigta ilgāk par noteikto 2 mēnešu termiņu. 48 % no visām lietām tika ierosināti mēnesi un pat vēlāk pēc nozieguma izdarīšanas. Šī parādība, bez šaubām, ir nenormāla, jo lietu nesavlaicīga ierosināšana pēc nozieguma izdarīšanas nevar veicināt efektīvu cīņu ar noziedzīgām parādībām Iekšlietu ministrijas un Valsts drošības ministrijas darbinieku vidū un to savlaicīgu novēršanu.

Valsts drošības ministrija un Iekšlietu ministrija dažkārt nereaģē ne tikai uz kara prokuratūras, bet arī uz Latvijas K(b)P CK pieprasījumiem. Tā, piemēram, LPSR Valsts drošības ministrijas izmeklēšanas daļas priekšnieks b. Knipsts tika uzaicināts uz LK(b)P Centrālo komiteju un viņam tika ieteikts iesniegt izziņu par to, kādi pasākumi tiek veikti, lai novērstu izmeklēšanas trūkumus, taču līdz pat šim laikam šie materiāli Centrālajai komitejai nav iesniegti. Analogisks priekšlikums tika izteikts Iekšlietu ministrijas nodaļas cīņai ar bandītismu priekšniekam b. Ritikovam, bet pēc tam nosūtīts arī rakstisks pieprasījums ar LK(b)P CK sekretāra b. Titova parakstu uz iekšlietu ministra b. Eglīša vārda. Taču arī uz to atbilde nesekoja. Tādu stāvokli nevar uzskatīt par normālu.

Iekšlietu ministrijas karaspēka kara prokuratūrai būtu nepieciešams daudz rūpīgāk veikt uzraudzību par izmeklēšanu un par sociālistiskās likumības ievērošanu, sniegt palīdzību Iekšlietu ministrijai un Valsts drošības ministrijai, lai uzlabotu izmeklēšanas kvalitāti un samazinātu izmeklēšanas termiņus kontrrevolucionāro noziegumu lietās.

Šis dienesta ziņojums ir sastādīts, pamatojoties uz š.g. 3. ceturkšņa pārskatu un LPSR Iekšlietu ministrijas karaspēka kara prokurora b. Timčenko speciālo izziņu.

Uzskatu par nepieciešamu šajā jautājumā šaurā Latvijas K(b)P CK biroja sēdē noklausīties LPSR Iekšlietu ministrijas karaspēka kara prokurora b. Timčenko ziņojumus, pieaicinot republikas prokuroru b. Mišutinu, par ko lūdzu Jūsu norādījumus.

Latvijas K(b)P CK kadru daļas vadītāja vietnieks

A. Vasiļjevs

1946. gada 2. novembrī¹

1. LVA, PA-101. f., 9. apr., 73. l., 174.-181. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Latvijas PSR iekšlietu ministra A. Eglīša paskaidrojums par izmeklēšanas ilgajiem termiņiem Latvijas PSR cietumos

Pilnīgi slepeni

**Latvijas K(b)P Centrālās komitejas sekretāram
biedram Titovam**

1946. gada 9. novembrī

Uz Jūsu 1946. g. 8/X vēstuli Nr. 615 par izmeklēšanas ilgajiem termiņiem Latvijas PSR IeM orgānos paziņoju:

- 1) Izmeklēšanas lieta 2746 par Arvīda Puides un citu, skaitā 41 cilvēks, piedaloties prokuratūras darbiniekiem, tika pabeigta jau 1946. gada martā un 1946. gada 6. aprīlī nosūtīta Latv.PSR IeM karaspēka kara prokuratūrai, lai to nodotu kara prokuroram. Taču tā vietā, lai izskatītu un lietu noteiktajā desmit dienu laikā nodotu pēc piekritības, prokuratūra pieļāva rupjus sociālistiskās likumības pārkāpums, noturot šo lietu bez virzības pie sevis pusotru mēnesi un tikai pēc tam, š. g. 24. maijā nosūtīja to IeM papildizmeklēšanai.

Ja lietā patiešām bija daži trūkumi, tad ņemot vērā to, ka izmeklēšanā piedalījās prokuratūras darbinieki, kara prokuratūra varēja pusotra mēnešos šos trūkumus novērst un nosūtīt lietu pēc piekritības kara tribunālam un nesūtīt to atpakaļ stipri pārslogotajam IeM aparātam, kurš ir aizņemts ar aktīvu cīņu ar bandītismu, ar to pašu izvairoties no izmeklēšanas termiņu novilcināšanas.

Vēl vairāk. Kara prokuratūra, mums nesaprotamu iemeslu dēļ, vispār nostājās šajā lietā esošo rūdīto bandītu un slepkavu aizstāvības pozīcijās. Lieta nogāja pat līdz tam, ka IeM karaspēka kara prokurora palīgs justīcijas majors biedrs Savičevs ar kara prokurora pienākumu izpildītāja justīcijas majora biedra Dmitrijeva ziņu š. g. 4. septembrī deva IeM nodaļai cīņai ar bandītismu norādījumu, atbrīvojot no ieslodzījuma 17 apsūdzētos cilvēkus, tajā skaitā 12 bandītus un 5 viņu atbalstītājus, motivējot ar to, ka šī banda bija jau legalizēta, kas neatbilst patiesībai. Šo bandītu grupu, tajā skaitā Andreju Puskeiri, Elijašu Vasaraudzi, Jūliju Sproģi, Eduardu Volandu un citus, IeM Līvānu pagasta nodaļa "Turku" mājās sagrāba 1945.gada 8.novembrī, kur tā bija ieradusies, kā vēlāk noskaidrojās, tikai uz iepriekšējām sarunām ar 308.strēlnieku divīzijas pretizlūkošanas dienesta seržantu Fogtu, jautājumā it kā par legalizāciju. Burtiski pirms tam, naktī uz 1945. gada 7. novembri bandīti aplaupīja iznīcinātāju bataljona kaujinieku Golodova saimniecību, divas reizes piekāva viņa sievu un mēģināja viņu izvarot.

Vajājot bandu pēc izdarītās laupīšanas, IeM Līvānu pagasta nodaļa, uzzinājusi par bandītu atrašanos "Turku" mājās, ar iznīcinātāju bataljona kaujinieku spēkiem aplenca viensētu un aizturēja tur esošo bandītu grupu.

Grupa izrādījās likvidētās Vanagu draudzes ksendza Antona Juhņeviča vadītās "Latvijas Tēvijas aizstāvju (partizānu) apvienības" organizācijas dalībnieki, kura iegāja tā sauktās "2. bandītu divīzijas" sastāvā, kura ar savu teroristisko un pretpadomju darbību bija visaktīvākā. Pietiek teikt, ka tikai 1945. gada dažos mēnešos šī banda izdarīja 10 padomju darbinieku slepkavības un lielu skaitu dažādu diversiju un bandītisko aktu. Tā, piemēram, banda sarīkoja bruņotu uzbrukumu Jersikas ciema padomes priekšsēdētāja biedra Serova mājai, nodedzinot visas saimniecības ēkas un dzīvojamo māju, kurā sadega 5 cilvēki, tajā skaitā 3 virsnieki, bet pats Serovs tika smagi ievainots.

Saprotams, ka IeM karaspēka kara prokuratūras norādījumiem, par tādu nežēlīgu bandītu atbrīvošanu no ieslodzījuma, mēs nevarējām piekrist un bijām spiesti patērēt daudz laika strīdos ar prokuratūru, lai pierādītu viņu norādījumu nepareizību un nepamatotību. Tikai pēc daudzkārtējiem strīdiem, izdevās pierādīt un pārliecināt, ka bandītus vajag tiesāt. Izmeklēšanu mēs pabeidzām š. g. 25. septembrī un lieta atrodas LPSR IeM karaspēka kara tribunālā.

Vēl nākas atzīmēt, ka atdodot atpakaļ Arvīda Puidas un citu lietas, kara prokuratūra reizē ar praktiskajām piezīmēm formālu iemeslu dēļ ieteica

papildizmeklēšanu veikt IeM nodaļas cīņai ar bandītismu izmeklētājam, motivējot ar to, ka lietas izmeklēšanu veikuši milicijas operatīvie darbinieki, kurus kara prokuratūra neatzina par tiesiskiem veikt izmeklēšanu.

Visai raksturīgi ir tas, ka šī paša iemesla dēļ, kara prokuratūra atdeva atpakaļ papildizmeklēšanai vēl veselu rindu lietu, pie tam savā izmeklēšanas funkciju skaidrojumā nogāja līdz tam, ka IeM nodaļu cīņai ar bandītismu sāka uzskatīt tikai kā izziņas, bet ne kā izmeklēšanas orgānu.

Visi šie formālie un nevajadzīgie kara prokuratūras iebildumi, konkrētas, lietišķas palīdzības vietā, mūsu darbiniekiem tikai traucēja darbu un mākslīgi pagarināja izmeklēšanas termiņus.

Laikā, kad tika veiktas bandītu likvidācijas masu operācijas, liels arestēto skaits piespieda mūs izmeklēšanā iesaistīt visu ministrijas nodaļu operatīvos darbiniekus, tajā skaitā arī no milicijas, lai izmeklēšanu veiktu un pabeigtu laikā. Taču kara prokuratūra, it kā būtu “no citas pasaules”, stāvēja malā, neņemot vērā vispārējo stāvokli republikā, neizrādīja interesi par bandītisma likvidāciju un izmeklēšanas lietu savlaicīgu pabeigšanu, bet nostājās uz formālas piekasišanās ceļa. Bija nepieciešama PSRS Tieslietu ministrijas un Ģenerālprokuratūras iejaukšanās, lai likvidētu šo Latvijas PSR IeM karaspēka prokuratūras nepareizo praksi, kur aizgāja ļoti daudz mūsu dārgā laika.

- 2) Apiņa, Markitāna, Cērmaņa un citu lietā – it kā Latv. PSR IeM nepamatota turēšana ieslodzījumā, kara prokuratūras pārskatā ir parādīta pilnīgi nepareizi.

Minētās personas Ļeņingradas frontes aizmugures aizsardzības 216. robežapsardzības pulks arestēja 1945. gada septembrī Aizputes apriņķī. Pēc pulka pārdislokācijas uz tālajiem austrumiem šie arestētie tika nosūtīti uz cietumu Nr. 1 Rīgā, bet izmeklēšana tika uzdota VDM Aizputes apriņķa nodaļai, kur lietu nozaudēja, bet arestētos turpināja turēt cietumā. Viņi skaitījās VDM rīcībā.

Kad mums tas kļuva zināms, nodaļa cīņai ar bandītismu izveidoja jaunas izmeklēšanas lietas, kuras mēs esam pabeiguši. Tādēļ Latvijas PSR IeM nav vainīga par šo arestēto nelikumīgo turēšanu ieslodzījumā, bet, tieši otrādi, mēs pieņemām visus mērus, lai pēc iespējas ātrāk pabeigtu no jauna izveidotās lietas. Par to kara prokuratūra ļoti labi zināja.

- 3) KPK normu pārkāpumu faktu analizē ir noskaidrots, ka izmeklēšanas darbā liela daļa pārkāpumu notiek tādēļ, ka Latv. PSR IeM izmeklēšanas aparāts ir mazskaitlīgs, un, galvenokārt, nokomplektēts ar jauniem, mazpieredzējušiem

darbiniekiem, kuri vēl vāji pārzin operatīvā – izmeklēšanas darba pamatus, kuriem ir nepieciešama prokuratūras uzraudzības praktiskā palīdzība. Par nožēlu, tādas palīdzības praktiski nav, bet veselā rindā gadījumu tā izpaužas tikai kā formāla piekasīšanās, kuras dēļ mums nākas lielu izmeklēšanas lietu skaitu nosūtīt atpakaļ apriņķu orgāniem papildizmeklēšanai. Līdz ar to ievelkas izmeklēšanas veikšanas termiņi.

- 4) Lai paaugstinātu izmeklēšanas darba kvalitāti un stingri ievērotu izmeklēšanas termiņus, Latv. PSR IeM ir veikusi veselu virkni praktisku pasākumu, to skaitā:
 - a) š. g. jūlijā vairākos apriņķos tika izveidotas izmeklēšanas grupas, kuras vadīja kvalificēti izmeklēšanas darbinieki no PSRS IeM, no IeM novadu un apgabalu pārvaldēm un Daļas cīņai ar bandītismu. Šīm grupām tika dots uzdevums visīsākajā laikā pabeigt izmeklēšanu lietās ar pagarinātiem termiņiem. Tā rezultātā – š. g. augustā un septembrī tika pabeigtas un nodotas pēc piekritības 157 izmeklēšanas lietas par 435 cilvēkiem;
 - b) es, personīgi, un mans vietnieks pulkvedis Sieks š.g. augustā veicām izmeklēšanas darba pārbaudi vairākumā IeM nodaļu. Trūkumi tika novērsti uz vietas. Par izmeklēšanas darbā pieļautajiem pārkāpumiem pie administratīvas atbildības vienlaicīgi tika saukts ministrijas nodaļas cīņai ar bandītismu izmeklēšanas daļas priekšnieks apakšpulkvedis Šmidts, pieci apriņķu daļu priekšnieki un citi darbinieki;
 - c) lai paaugstinātu operatīvo – izmeklēšanas darbinieku lietišķo kvalifikāciju, š. g. jūlija tika sarīkots IeM nodaļas cīņai ar bandītismu apriņķu nodaļu seminārs, bet š. g. septembrī IeM visu nodaļu, cīņai ar bandītismu, perifērijas orgānu izmeklēšanas darbinieku piecu dienu seminārs. Semināra darbā bija iesaistītas republikas prokuratūras, IeM karaspēka kara prokurori un kara tribunāla darbinieki, kuriem tika nolasītas vairākas lekcijas par kriminālās politikas un tiesību jautājumiem;
 - d) vienlaicīgi veiktas daļējas izmaiņas izmeklēšanas darbinieku izvietojumā, kuras vērstas uz vadības maksimālu uzlabošanu un izmeklēšanas darba kontroli IeM apriņķu nodaļās.

Nobeigumā ir jāatzīmē, ja arī vairākās vietās bija sastopami izmeklēšanas novilcināšanas fakti, tie notika pretēji mūsu gribai, sakarā ar vispārējo saspringto situāciju republikā, kura piespieda visus mūsu rīcībā esošos spēkus sūtīt tieši cīņai ar bandītismu, tajā skaitā arī mūsu ne sevišķi spēcīgo izmeklēšanas aparātu. Tāds pasākums, bez šaubām, bija

pareizs un nepieciešams, jo bandu aktivizācijas laikā, kad nogalināja mūsu aktīvistus, aplaupīja pienotavas un padomju iestādes, vajadzēja veikt lielu arestu skaitu. Mums nebija tiesību turēt izmeklēšanas darbiniekus tikai izmeklēšanas darbā, bet viņi bija jāatrauj no sava darba un jāsūta likvidēt bandītus.

Tā būtu skaidrojami izmeklēšanas termiņu pārkāpumi. Mēs pret to pastāvīgi un neatlaidīgi cīnāmies, bet to neredz un negrib redzēt kara prokurors.

Es uzskatu par nepieciešamu šo jautājumu izvirzīt apspriešanai Latvijas K(b)P CK birojā, lai piespiestu kara prokuroru rēķināties ar vispārējo stāvokli republikā un praktiski palīdzēt IeM orgāniem. Ņemot vērā Latvijas K(b)P CK saspringto darbu, lai veiktu lauksaimniecības produktu sagādi, pieļauju par iespējamu aprobežoties ar to, ka Latvijas K(b)P CK ieteiktu Latvijas PSR IeM karaspēka kara prokuratūrai, ņemot vērā saspringto šķiru cīņas situāciju republikā, pietuvināties IeM orgāniem un reāli palīdzēt viņiem izmeklēšanas darbā. Atteikties no sīkas, formālas piekasišanās atsevišķām neizdarībām, izlabot šos trūkumus tieši prokuratūrā, lai lietas bez aizkavēšanās tiktu nosūtītas pēc piekritības. Ņemot vērā kara prokurora štatu sastāvu: viņa vietnieku, 9 palīgus un izmeklētāju – reālas palīdzības kārtībā no IeM orgāniem paņemtu atsevišķas, vissarežģītākās lietas, lai tās tiktu izmeklētas un pabeigtas ar prokuratūras spēkiem.

Latvijas PSR iekšlietu ministrs ģenerālmajors

A. Eglītis. ¹

1. LVA, PA-101. f., 9. apr., 70. l., 119., 120., 121., 122. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

LPSR iekšlietu ministra A. Eglīša pavēle par trūkumu novēršanu iepriekšējā ieslodzījuma kamerās un vainīgo personu sodīšanu

Pilnīgi slepeni

Latvijas PSR iekšlietu ministra pavēle par 1946. gadu

Nr. 0071

Saturs

**Par soda uzlikšanu Latv. PSR IeM daļas cīņai ar bandīstismu priekšnieka vietniekam
apakšpulkvedim biedram Šmidtam, IeM Viļakas apriņķa daļas priekšniekam biedram
Erdmanim un apriņķa milicijas daļas priekšniekam milicijas kapteinim biedram**

Ņezaimajam

1946. gada 6. septembrī

Republikas prokuratūra, 1946.gada jūlijā, pārbaudot IeM Viļakas apriņķa daļas iepriekšējā ieslodzījuma kameru, atklāja visrupjākos sociālistiskās likumības pārkāpumus savlaicīgu dokumentu noformēšanā no jauna arestētajiem un aizturētajiem noziedzniekiem.

Uz 1946. g. 12/VII IeM apriņķa nodaļas iepriekšējā ieslodzījuma kamerā pārbaudes laikā atradās 71 aizturētais noziedznieks, no kuriem 54 cilvēki tika turēti bez dokumentu noformēšanas – līdz 15 dienām – 1 cilvēks, līdz 20 dienām – 1 cilvēks, un 5 cilvēki – vairāk par mēnesi.

Par kamerā ieslodzītajiem noziedzniekiem aizturēšanas protokols nebija sastādīts, prokurora sankcijas nebija un nekādi pasākumi, lai noformētu dokumentus par arestētajiem un aizturētajiem noziedzniekiem netika pieņemti.

Latv. PSR IeM nodaļas cīņai ar bandītismu priekšnieka vietnieks apakšpulkvedis biedrs Šmidts, kurš atradās dienesta komandējumā, lai sniegtu praktisku palīdzību IeM Viļakas apriņķa nodaļai, kuram bija ziņas par KPK normu rupjiem pārkāpumiem par arestēto un aizturēto turēšanu iepriekšējā ieslodzījuma kamerā, savlaicīgus pasākumus, lai novērstu esošos pārkāpumus, neveica. IeM Viļakas apriņķa nodaļas priekšnieks majors biedrs Erdmanis no viņam pakļautā aparāta kontroles novērsās.

Apriņķa milicijas nodaļas priekšnieks milicijas kapteinis biedrs Ņezaimajs, kurš tieši atbild par noziedznieku turēšanu iepriekšējā ieslodzījuma kamerā, aprobežojās tikai ar informāciju biedram Šmidtam un Erdmanim par esošajiem sociālistiskās likumības pārkāpumiem, nepaziņojot par to Latv. PSR IeM, lai tiktu pieņemti atbilstoši mēri.

Pavēku:

1. Par nesavlaicīgu mēru pieņemšanu, lai noformētu dokumentus par jauniem arestētajiem un aizturētajiem noziedzniekiem IeM Viļakas apriņķa nodaļā, kuri ilgu laiku tika nelikumīgi turēti iepriekšējā ieslodzījuma kamerā, Latv. PSR IeM nodaļas cīņai ar bandītismu priekšnieka vietnieku apakšpulkvedi biedru Šmidtu arestēt uz 5 diennaktīm.
2. IeM Viļakas apriņķa nodaļas priekšniekam majoram biedram Erdmanim par operatīvā sastāva darba pienācīgas kontroles trūkumu, izteikt stingro rājienu.
3. Par Latv. PSR IeM nesavlaicīgu informēšanu par esošajiem sociālistiskās likumības pārkāpumiem IeM apriņķa nodaļas iepriekšējā ieslodzījuma kamerā, apriņķa milicijas daļas priekšnieku milicijas kapteini biedru Ņezaimaju brīdināt.

4. IeM pilsētu – apriņķu nodaļu priekšniekiem ņemt savā personīgā kontrolē dokumentu noformēšanu no jauna arestētajiem un aizturētajiem noziedzniekiem, kuri tiek ieslodzīti IeM pilsētu un apriņķu nodaļu iepriekšējā ieslodzījuma kamerās.

Brīdinu, ka turpmāk par sociālistiskās likumības pārkāpšanu vainīgajām personām tiks uzlikti daudz bargāki sodi, līdz pat saukšanai pie kriminālatbildības.

Pavēli izsludināt visam Latvijas PSR IeM un milicijas operatīvajam sastāvam.

Latvijas PSR iekšlietu ministrs

ģenerālmajors

A. Eglītis. ¹

1. LR IeM arhīvs, 1. f., 3. apr., 12. l., 10., 10.a lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

LPSR iekšlietu ministrijas karaspēka kara prokurora Višņakova pārskats par pārtrauktajām speciālās piekritības lietām

Pilnīgi slepeni

1949. gada 12. martā

Pārskats

**par 1948. gada 2. pusgadā un 1949. gada janvārī Latvijas PSR Valsts drošības
ministrijas orgānu pārtrauktajām speciālās piekritības lietām**

1. Vispārīgās ziņas par pārtrauktajām lietām

Latvijas PSR Valsts drošības ministrijas orgānu 1948. gada 2. pusgadā un 1949. gada janvārī pārtraukto lietu par kontrrevolucionāriem noziegumiem izpēte liecina, ka šajā laikā tika pārtrauktas 24 lietas par 39 cilvēkiem.

No tām:

jūlijā	3 lietas par 5 cilvēkiem
augustā	5 lietas par 10 cilvēkiem
septembrī	2 lietas par 7 cilvēkiem
oktobrī	1 lieta par 1 cilvēku
novembrī	4 lietas par 5 cilvēkiem
decembrī	5 lietas par 5 cilvēkiem

janvārī	4 lietas par 6 cilvēkiem
Kopā:	24 lietas par 39 cilvēkiem.
Pārtrauktajās lietās lēmumu par arestu bija pieņēmusi:	
VDM Rēzeknes apriņķa daļa	par 7 cilvēkiem
VDM Kuldīgas apriņķa daļa	par 3 cilvēkiem
VDM Viļakas apriņķa daļa	par 3 cilvēkiem
VDM Centrālais aparāts	par 3 cilvēkiem
VDM Alūksnes apriņķa daļa	par 2 cilvēkiem
VDM Ilūkstes apriņķa daļa	par 2 cilvēkiem
VDM Krāslavas apriņķa daļa	par 2 cilvēkiem
VDM Madonas apriņķa daļa	par 2 cilvēkiem
VDM Rīgas apriņķa daļa	par 2 cilvēkiem
VDM Talsu apriņķa daļa	par 2 cilvēkiem
VDM Viļānu apriņķa daļa	par 1 cilvēku
VDM Limbažu apriņķa daļa	par 1 cilvēku
VDM Tukuma apriņķa daļa	par 1 cilvēku
VDM Cēu apriņķa daļa	par 1 cilvēku
LPSR IeM orgāni	par 7 cilvēkiem
Kopā:	par 39 cilvēkiem

Salīdzinot 1948. gada 2. pusgadu ar tā paša gada 1. pusgadu, kad tika pārtrauktas 4 lietas par 7 cilvēkiem, ir jāsecina, ka pārtraukto lietu skaits ir palielinājies 6 reizes un, ka pēdējā laikā pārtraukto lietu skaitam ir tendence palielināties (1949. gada janvārī pārtraukto lietu skaits ir tikpat liels kā 1948. gada 1. pusgadā).

Tāds stāvoklis rada nopietnu trausmi un Latvijas PSR drošības ministrijai uzliek pienākumu uzlabot materiālu sagatavošanu, lai kara prokurors varētu sankcionēt arestus.

No 39 cilvēkiem, par kuriem lietu tiesvedība tika pārtraukta, no ieslodzījuma tika atbrīvoti: jūlijā – 2, augustā – 10, septembrī – 7, oktobrī – 4, novembrī – 3, decembrī –, janvārī – 6, bet pavisam – 32 cilvēki.

Par pārējiem 7 cilvēkiem lietu tiesvedība ir pārtraukta sakarā ar viņu nāvi.

No ieslodzījuma atbrīvotie bija apsūdzēti:

1. Par Dzimtenes nodevību	21
2. Par Dzimtenes nodevēju slēpšanu un atbalstīšanu	11

Atbrīvoto personu sadalījums:

vīrieši 38

sievietes 4

Atbrīvoto personu vecums:

no 18 līdz 25 gadiem 7

no 25 līdz 35 gadiem 6

no 35 līdz 45 gadiem 6

no 45 līdz 50 gadiem 8

no 50 līdz 60 gadiem 4

vairāk par 60 gadiem 1

Atbrīvoto sociālais stāvoklis:

1. Trūcīgie zemnieki 2

2. Vidējie zemnieki 22

3. Kulaki - -

4. Strādnieki 4

5. Kalpotāji 4

Kopā: 32

No ieslodzījuma atbrīvoto nacionālais sastāvs:

latvieši 25

poļi 4

krievi 2

irāņi 1

Atbrīvotās personas tika turētas ieslodzījumā:

līdz 3 dienām 1

no 3 līdz 10 dienām 7

no 20 līdz 30 dienām 1

no 30 līdz 45 dienām 1

no 45 dienām līdz 2 mēnešiem 1

no 2 līdz 2,5 mēnešiem 3

no 2,5 līdz 3 mēnešiem 3

no 3 līdz 3,5 mēnešiem 1

no 3,5 līdz 4 mēnešiem 1

no 4 līdz 4,5 mēnešiem 1

no 4,5 līdz 5 mēnešiem 3

no 5 līdz 5,5 mēnešiem 9

no 5,5 līdz 6 mēnešiem 1

Piezīme: 5 cilvēki ieslodzījumā tika turēti vairāk par 2 gadiem pēc LPSR Iekšlietu ministrijas ierosinātām lietām.

Ir jānorāda, ka izmeklēšanas termiņi pārtrauktajās lietās un apsūdzēto turēšana ieslodzījumā ir pārlietu ilgstoša.

2. Lietu pārtraukšanas iemesli

Par kontrrevolucionāriem noziegumiem apsūdzēto lietu pārbaude liecina, ka LPSR Valsts drošības ministrijas orgāni visas lietas ir pārtraukuši pareizi.

No 39 cilvēkiem lietas par 7 cilvēkiem (18 %) ir pārtrauktas sakarā ar apsūdzēto nāvi. Pie tam, no 7 cilvēkiem 4 ir nošauti aresta laikā, mēģinot bēgt.

Pārbaudot iemeslus par lietu pārtraukšanu un arestēto atbrīvošanu no ieslodzījuma, ir jānorāda, ka tos materiālus, kuri tika iesniegti republikas kara prokuratūrai arestu sankcionēšanai, atsevišķi LPSR Valsts drošības ministrijas darbinieki bija sagatavojuši neobjektīvi. Vēl sliktāk. Kā tagad noskaidrots, daudzās lietās par tām personām, kuras vajadzēja arestēt, tika iesniegti falsificēti materiāli.

Falsificēto materiālu atrašana un noskaidrošana Valsts drošības ministrijas darbiniekiem un attiecīgajiem kara prokuroriem, kuri veic uzraudzību, prasīja ievērojamu laika patēriņu.

1. M. Iljanova, N. Koltova, I. Golubova, K. Valiņa, I. Uļjanova un I. Ķiploka apsūdzības lieta – visi seši tika apsūdzēti par Dzimtenes nodevību, diversiju rīkošanu un piedalīšanos kontrrevolucionārās organizācijās.

Materiālus par minētajām personām falsificēja bijušais Valsts drošības ministrijas Rēzeknes apriņķa daļas 2.nodaļas priekšnieka vietnieks jaunākais leitnants Sergijenko.

Iljanova un citu personu arestu jaunākais leitnants Sergijenko sagatavoja 1948. gada februārī un martā, pielietojot pret arestētajiem un lieciniekiem draudus un fizisku vardarbību. Rezultātā arestētie M. Iljanovs, I. Žogota un D. Žogota, kā arī liecinieki I. Žogota, A. Žogota un P. Zaslužinskis bija spiesti nepatiesi liecināt par nevainīgiem cilvēkiem un apmelot sevi un citus.

Lietas iepriekšējās izmeklēšanas procesā tika nopratināti 60 liecinieki, taču neviens no viņiem neatmaskoja Iljanovu un citus noziedzīgā darbībā, bet tika noskaidrota acīmredzama apsūdzēto nepiedalīšanās viņiem pierakstītajos smagajos noziegumos.

Visi 6 apsūdzētie, kurus arestēja 1948. gada 28. februārī un 11. martā, nozieguma sastāva trūkuma dēļ, 1948. gada 9. augustā no ieslodzījuma tika atbrīvoti. LPSR Valsts drošības ministrijas centrālais aparāts nozieguma sastāva trūkuma dēļ lietu par viņiem pārtrauca.

2. 1892. gadā dzimušā I.Melnupa (viņš apbalvots ar medaļas “Tēvijas kara partizāns” 2. pakāpi) un 1920. gadā dzimušā S.Melnupa apsūdzības lieta par Dzimtenes nodevēju atbalstīšanu.

Ivanu un Salimonu Melnupu Valsts drošības ministrijas Viļakas apriņķa nodaļa arestēja 1948. gada 21. oktobrī, turot viņus aizdomās par to, ka viņi 1941. gada jūnijā, būdami apbruņoti ar ložmetēju un šauteni, vērsušies pret padomju pilsoņiem, piemēram, vajājuši no nošaušanas vietas izbēgušo Paļkovu, kuram izdevies no vajātājiem noslēpties.

Materiālu par tēva un dēla Melnupu arestu gatavoja Valsts drošības ministrijas Viļakas apriņķa daļas Tilžas starppagastu nodaļas priekšnieks majors Brežņevs. No šī materiāla, konkrēti no liecinieku M. Magina, B. Barkāna, T. Gabrāna liecībām, tika uzskatīts, ka Melnupi ir Dzimtenes nodevēji.

Iepriekšējās izmeklēšanas procesā visi liecinieki savas liecības izmainīja un Melnupu noziedzīgo rīcību neapstiprināja, apliecinot, ka protokolā ir ierakstītas nevis viņu liecības, bet izmeklētāja izdomājumi.

Tā, piemēram, 1948. gada 8. decembrī nopratinātais B. Barkāns paziņoja, ka izmeklētājs viņu pierunājis dot izdomātas liecības par Ivanu Melnupu un viņa dēlu Salimonu kā aktīviem soda orgānu darbiniekiem okupācijas laikā. Jau iepriekš uzrakstītās liecības izmeklētājs viņam vairākas reizes nolasījis priekšā, lai viņš tās iegaumētu izsaukuma gadījumā uz konfrontāciju ar apsūdzēto. Kad viņu izsauca uz konfrontāciju, izmeklētājs, kurš viņu agrāk bija pratinājis, brīdinājis par to, kā liecināt konfrontācijas laikā Rēzeknē.

Patiesībā viņš par tēva un dēla Melnupu noziedzīgo darbību neko nezināja. Arī pārējie 12 nopratinātie liecinieki nekādus faktus šajā lietā apsūdzētajiem nevarēja uzrādīt.

1949. gada 6. janvārī LPSR Valsts drošības ministrijas centrālais aparāts šo lietu pārtrauca.

3. 1901. gadā dzimušo Ivana Nipera apsūdzības lieta par Dzimtenes nodevību un kontrrevolucionāro aģitāciju.

Pamatojoties uz Valsts drošības ministrijas Rēzekne apriņķa nodaļas Ezernieku starppagastu nodaļas vecākā operatīvā pilnvarotā vecākā leitnanta Lužņina falsificēto materiālu pamata I. Nipers tika arestēts 1948. gada 30. augustā.

Kara prokuratūrai aresta sankcijas saņemšanai iesniegtajos materiālos bija redzams, ka Nipers 1941. gada vasarā bija uzrakstījis iesniegumu policijai par padomju aktīvistu O. Rabšu, pusotru mēnesi viņš bija desmitnieks Bukmuižas pagasta Neikuru sādžā. 1943. gada ziemā viņš piedalījies vāciešu sarīkotajā ekspedīcijā, lai iznīcinātu padomju partizānus Baltkrievijā, bet 1948. gada vasarā, sakarā ar kolhozu organizēšanu Neikuru sādžā, viņš zemnieku vidū veicis pretkolhozu un pretpadomju aģitāciju.

Tādus pašus apvainojumus saturēja arī liecinieku A. Rabšas, T. Šalajeva, M. Djatla liecības.

Iepriekšējās izmeklēšanas procesā vēlreizējas nopratināšanas laikā visi augstāk minētie liecinieki paziņoja, ka tas Valsts drošības ministrijas operatīvais darbinieks, kurš viņus pratināja agrāk, acīmredzot, viņus neesot sapratis, jo tādas liecības viņi neesot devuši.

Ievēribu pelna tāds fakts, ka sākotnējos materiālos liecinieks O. Rjabša (tā dokumentā – aut.) figurēja kā padomju aktīvists, par kuru 1941. gadā it kā policijai ziņojis Nipers, bet vēlāk izmeklēšanas procesā tika noskaidrots pretējais. Liecinieki I. Rabša, D. Djatko un I. Nipers liecināja, ka O. Rjabša 1943. gada vasarā policijai paziņojis par Neikuru sādžas tuvumā nomestajiem padomju izpletņlēcējiem un norādījis soda vienībai nolaišanās vietu.

1949. gada 13. janvārī LPSR Valsts drošības ministrijas centrālais aparāts lietas tiesvedību pārtrauca, bet pret liecinieku O. Rjabšu notiek izmeklēšana, lai noskaidrotu viņa praktisko darbību.

4. Pēc KPFSR Kriminālkodeksa 17. – 58. – 1“a” panta apsūdzētā Franča Bukša lieta. 1929. gadā dzimušais F. Bukša tika arestēts 1948. gada 27. jūlijā par to, ka viņš pēc atvaļināšanas no iznīcinātāju bataljona, nodibinājis noziedzīgus sakarus ar Krakopa bandu, pieņēmis bandītus savā mājā, salabojis viņiem salauztā automāta laidni, iedevis 25 šautenes patronas, sarīkojis savā mājā bandītiem iedzeršanu un apsūdzējis informēt par Valsts drošības ministrijas karaspēka parādīšanos pagastā. Par Bukša aresta pamatu esot kalpojušas viņa atzišanās liecības un arestētā Krakopa liecības.

Vēlāk izrādījies, šos materiālus bija falsificējis viens no Valsts drošības ministrijas Viļakas apriņķa nodaļas darbiniekiem, kurš pret Bukšu bija pielietojis nelikumīgas fiziskās vardarbības metodes un draudus.

Vēlāk Bukša un Krakops no savām liecībām atteicās.

Iepriekšējās izmeklēšanas procesā noskaidroja, ka F. Bukša aptuveni 2 gadus ir bijis kaujinieks iznīcinātājs un aktīvi piedalījies kaujās pret Dzimtenes nodevējiem.

Tādi fakti, kuri liecinātu par Bukša noziedzīgiem sakariem ar bandītiem, netika atrasti. Tā rezultātā, 1948. gada 22. novembrī izmeklēšanas lietu par Bukšas apsūdzību, pārtrauca.

5. 1888. gadā dzimušā Aleksandra Ziņavkas apsūdzība par Dzimtenes nodevību.

A. Ziņavka tika arestēts 1948. gada 5. martā, pamatojoties uz liecinieku J. Pastuškovas, I. Šenda, I. Bondareva, I. Samuļa, I. Ziņavkas (apsūdzētā sievas) un L. Pastuškovas liecībām, no kurām bija redzams, ka Ziņavkis ir Dzimtenes nodevējs. Viņš bandītu uzdevumā sastādījis padomju aktīvistu sarakstus, kurus bija paredzēts arestēt, bet 1945. gadā veicis terora aktu pret ciema padomes priekšsēdētāju.

Materiālus arestam sagatavoja Valsts drošības ministrijas Krāslavas apriņķa nodaļas operatīvais pilnvarotais leitnants Andrejevs.

Iepriekšminētie liecinieki, nopratināti vēlreiz, neapstiprināja Ziņavkas nodevīgo pretpadomju darbību un liecināja, ka viņš aktīvu darbību par labu okupācijas varai nav veicis, padomju pilsoņu arestos nav piedalījies, ar nodevību nav nodarbojies. Papildus izmeklēšanā tika noskaidrots, ka Ziņavka vācu okupācijas laikā ar pārtikas produktiem palīdzējis padomju partizāniem.

Izmeklēšanā neapstiprinājās fakti par to, ka Ziņavkam būtu bijuši sakari ar bandītiem, ka viņš izdarījis terora aktu pret ciema padomes priekšsēdētāju.

Apsūdzība par sakariem ar bandītiem un piedalīšanos terora aktā balstījās uz apsūdzētā Ziņavkas sievas liecībām, kura vēlāk no savām liecībām atteicās un paziņoja, ka pret viņu izmeklēšanas laikā pielietoti fiziskas iedarbības līdzekļi.

1948. gada 11. septembrī Ziņavka no ieslodzījuma atbrīvots. Lieta pret viņu ir pārtraukta.

Raksturīgi pratināšanas protokolu neobjektīvas sastādīšanas fakti atsevišķās krimināllietās, kurus LPSR Valsts drošības ministrijas orgāni iesniedz kā pamatotu arestam, ir šādi:

1. 1896. gadā dzimušā Eduarda Baraka apsūdzības lieta par Dzimtenes nodevēja slēpšanu.

E. Baraks tika arestēts 1948. gada 7. jūnijā, pamatojoties uz arestēto bandītu Freimaņa un Papiņa pratināšanas protokoliem (Lēmumu par arestu noformēja LPSR Valsts drošības ministrijas 5. nodaļas darbinieki kapteinis Avorskis un leitnants Lukins).

Pēc šiem lēmumiem un uzrādītajiem pratināšanas protokoliem uzskatīja, ka E. Barakam ir bijuši noziedzīgi sakari ar bandītiem, ka viņš 1948. gada maijā un jūnijā sistemātiski saticies ar bandītiem, palīdzējis viņiem ar pārtikas produktiem, slēpis bandītu noziedzīgā ceļā iegūtās mantas.

Šie protokoli sastādīti neobjektīvi, par to liecina tas fakts, ka Freimanis un Papiņš pēc otrreizējas nopratināšanas liecināja, ka, apmeklējot Baraka māju, viņi satikušies ar mājas saimnieka meitām Āriju Baraku un Mirdzu Circeni, bet ar E. Baraku viņi nekad neesot satikušies un nekādu palīdzību no viņa neesot saņēmuši.

Arestētās Ārija Baraka un Mirdza Circene sava tēva noziedzīgos sakarus ar bandītiem neapstiprināja un liecināja, ka viņas personīgi ar bandītiem Freimani un Papiņu satikušās, bet par to savam tēvam neesot stāstījušas. E. Baraks sev izvirzītās apsūdzības neatzina.

Rezultātā E. Baraka lieta ar centrālā aparāta lēmumu tika pārtraukta, bet 1948. gada 5. oktobrī arestētais no ieslodzījuma tika atbrīvots.

2. Jāņa Samsona apsūdzības lieta par Dzimtenes nodevību.

J. Samsons pēc Valsts drošības ministrijas Ilūkstes apriņķa nodaļas operatīvā pilnvarotā jaunākā leitnanta Valtera sastādītā lēmuma tika arestēts 1948. gada 7. maijā, pamatojoties uz liecinieku J. Šurko, A. Putniņas – Kuliņas – Ancānes un S. Purvinska liecībām.

No jauna nopratinātie savas liecības izmainīja. Purvinskis paziņoja, ka Jāni Samsonu viņš pazīstot kopš 1947. gada, taču tas neesot tas Samsons, kurš bijis “pašaizsardzības” grupā, ka 1948. gada 13. aprīļa pratināšanā viņš “pašaizsardzībnieku” Samsonu pēc vārda neesot nosaucis, jo zinājis tikai viņa uzvārdu.

Lieciniece Putniņa – Kuliņa – Ancāne arī paziņoja, ka Jāni Samsonu viņa vispār nepazīstot, ka par viņu kā viņas dēla aresta dalībnieku nekad agrāk neesot liecinājusi. Kāpēc viņas liecībās ierakstīts Jānis Samsons, viņa nezina.

Šurko liecības tika noraidītas ar citu liecinieku liecībām. Šo apstākļu rezultātā Jānis Samsons 1948.gada 17.jūnijā no ieslodzījuma atbrīvots.

3. 1890. gadā dzimušās Jeļenas Vrockas lieta par Dzimtenes nodevību.

J. Vrocka arestēta 1948. gada 13. maijā (lēmumu sastādījis Valsts drošības ministrijas Krāslavas apriņķa nodaļas vecākais operatīvais pilnvarotais vecākais leitnants Seļutins, pamatojoties uz F. Vēvera, V. Peļņika, A. Vjatera, J. Vēvera un Ļ. Gudroviča liecībām).

Pirms aresta liecinieku un apsūdzētās savstarpējās attiecības netika pārbaudītas, netika pārbaudīts, kā Vrocka izturas pret padomju varu. Pie tam tika sagrozīta Vrockas sociālā izcelšanās, t.i., nepareizi norādīts, ka viņa cēlusies no muižniekiem, kaut gan viņa ir cēlusies no zemniekiem.

Iepriekšējā izmeklēšanā tika konstatēts, ka starp nopratinātajiem lieciniekiem V. Peļņiku, F. Vēveri, J. Vēveri, A. Vjateru un apsūdzēto Vrocku personīgo rēķinu dēļ pastāv naidīgas attiecības.

Liecinieku papildus nopratināšanā augstāk minēto liecinieku liecības neapstiprinājās.

Līdz ar to tika noskaidrots, ka Vrocka no 1942. gada maija līdz 1944. gada februārim savās mājās slēpusi S. Vasiļjevu, kurš izvairījies no iesaukšanas vācu armijā, ka vācu okupācijas laikā viņa sistemātiski sniegusi materiālu palīdzību no vācu nometnēm izbēgušajiem gūstekņiem – sarkanarmiešiem, 3 mēnešus slēpusi Sarkanās armijas gūstekni un sniegusi viņam medicīnisko palīdzību. Pēc izārstēšanās sarkanarmietis aizgājis no Vrockas mājas un pārgājis frontes līniju. 1944. gadā bijušais karagūsteknis kopā ar Sarkanās armijas daļām gājis cauri Skotu (tā dokumentā – aut.) pagastam un pozitīvi atsaucies par Vrocku.

Līdz ar to Vrocka 1948. gada 27. augustā no ieslodzījuma atbrīvota un lieta pret viņu izbeigta.

Izpētot iemeslus, kādēļ tiek pārtraukta lietu izskatīšana, ir jāatzīmē, ka bez liecību neobjektīvas pierakstīšanas, kuras paredzētas arestu sankcionēšanai un atsevišķu faktu falsificēšanas, vairākas lietas tika pārtrauktas tādēļ, ka daži LPSR Valsts drošības ministrijas darbinieki nenopietni bija sagatavojuši arestu sankcionēšanai paredzētos materiālus.

Par apstiprinājumu teiktajam kalpo šādi fakti:

1948. gada 18. maijā (pēc Valsts drošības ministrijas Cēsu apriņķa nodaļas operatīvā pilnvarotā jaunākā leitnanta Sorokina lēmuma), pamatojoties uz vairāku liecinieku liecībām, tika sankcionēts 1908. gadā dzimušā Cēsu iedzīvotāja Arnolda Miezīša arests.

Pēc divu dienu turēšanas ieslodzījumā A. Miezītis tika atbrīvots, jo pēc viņa nopratināšanas noskaidrojās, ka viņš nav tā persona, kuru meklē, ka viņam ir tāds pats uzvārds un tēva vārds kā meklējamai personai.

1948. gada 17. augustā pēc LPSR Valsts drošības ministrijas izmeklēšanas daļas 4. nodaļas priekšnieka vietnieka kapteiņa Bežoka lēmuma, pamatojoties uz arestēto bandītu Jāņa Strausa un Papiņa liecībām, tika sankcionēts 1903. gadā dzimušā Jāņa Krieviņa arests par Dzimtenes nodevību. Viņš dzīvo Kuldīgas apriņķa Zvārdes pagasta “Tīreļu” mājās.

1948. gada 21. augustā Valsts drošības ministrijas Kuldīgas apriņķa nodaļa arestēja Jāni Krieviņu, kurš dzīvo Zvārdes pagasta “Kausu” mājās un nevis “Tīreļu” māju iedzīvotāju, par kura arestu bija saņemta sankcija.

1948. gada 1. septembrī pēc 11 dienu turēšanas ieslodzījumā J. Krieviņš tika atbrīvots, jo izrādījās, ka arestēta ir cita persona, nevis tā, kuru bija paredzēts arestēt.

Minētās konkrētās lietas uzskatāmi liecina, ka lietu pārtraukšanas galvenie iemesli ir šādi: materiālu falsifikācija, liecinieku liecību neobjektīva pierakstīšana, dažu LPSR Valsts drošības ministrijas darbinieku nenopietna un sasteigta attieksme pret atsevišķu materiālu sagatavošanu.

3. LPSR Valsts drošības ministrijas un LPSR Iekšlietu ministrijas karaspēka kara prokuratūras pasākumi cīņā par arestu pamatotību

Svarīgākais nosacījums cīņā pret nepamatotu lietu ierosināšanu un arestēto nepamatotu turēšanu ieslodzījumā ir nopietna, saprotoša attieksme izlemjot jautājumu par aresta sankcionēšanu.

Kara prokuratūra darīja visu, kas no tās ir atkarīgs, lai izvairītos no nepamatotiem arestiem un lietu pārtraukšanas, lai nodrošinātu pareizu un likumīgu arestēto turēšanu ieslodzījumā.

Šajā ziņā visai raksturīgi ir tas, ka LPSR Iekšlietu ministrijas karaspēka kara prokuratūra LPSR Valsts drošības ministrijai atteica sankcijas par 70 cilvēku arestu (1948. gada 1. pusgadā tika atteiktas sankcijas par 40 cilvēkiem).

Ievēribu pelna fakts, ka kara prokuratūra materiālu nepietiekamības dēļ 1948. gada 23. decembrī vienlaicīgi atteica LPSR Valsts drošības ministrijas Viļakas apriņķa nodaļai sankcijas par 18 cilvēku arestu, kurus turēja aizdomās par bandītu atbalstīšanu.

16 cilvēku apsūdzībā par bandītu atbalstīšanu bija pamatota tikai ar vienu – 1948. gada 29. novembrī arestētā bandīta P. Karavaičika liecību. Par 2 personām – ar vienu – arestētā D.

Zelča liecību. Nekādi citi pierādījumi, kas atmaskotu 18 cilvēkus par sakariem ar bandītiem un viņu atbalstīšanu netika iesniegti. Arestēto Karvaičika un Zelča liecības pārbaudītas netika. Tomēr, pamatojoties uz šiem nepārbaudītajiem materiāliem, bija paredzēts arestēt 18 Viļakas apriņķa iedzīvotājus. Šos materiālus arestu sankcionēšanai bija sagatavojis majors Jusupovs.

Sankciju atteikuma dinamika ir šāda: jūlijā – 11, augustā – 3, septembrī – 5, oktobrī – 25, novembrī – 6, decembrī – 20. tādējādi 64,3 % aresta atteikumi attiecas uz 1948. gada oktobri un decembri.

Nav apstrīdams, ka arestu sankciju atteikumi ievērojamā mērā novērš nepamatotu arestu un lietu pārtraukšanas iespēju.

LPSR Iekšlietu ministrijas karaspēka kara prokuratūra un LPSR Valsts drošības ministrijas vadība, nosakot arestu nepamatotību, veica pasākumus, lai sodītu vainīgos un no ieslodzījuma atbrīvotu nepamatoti arestētos.

Tā, piemēram, 1948. gada 4. augustā pēc fakta konstatēšanas, ka Valsts drošības ministrijas Rēzeknes apriņķa nodaļas darbinieks leitnants Sergijenko ir falsificējis M. Iljanova un citu – pavisam 6 cilvēku aresta materiālus. Šīs lietas izmeklēšanas materiālus LPSR Valsts drošības ministrija nodeva LPSR Valsts drošības ministrijas Sevišķajai inspekcijai, lai tā veiktu izmeklēšanu, bet Sergijenko tika arestēts.

Šī gada februārī izmeklēšana Sergijenko lietā ar kara prokuratūras līdzdalību tika pabeigta un nodota kara tribunālam, bet martā viņš tika notiesāts uz 25 gadiem labošanas darbu nometnē.

1948. gada 14. septembrī kara prokuratūra, sakarā ar J. Krieviņa pārtraukto lietu, jo viņš tika arestēts kļūdaini, citas personas ar vienādu uzvārdu vietā, valsts drošības ministram iesniedza ziņojumu.

1948. gada decembrī Valsts drošības ministrijas Kuldīgas apriņķa nodaļas darbiniekam, kurš bija pieļāvis kļūdu attiecībā pret bandītu atbalstītāju J. Krieviņu, kā rezultātā tika arestēta cita persona, LPSR valsts drošības ministrs izteica brīdinājumu.

1949. gada 5. janvārī kara prokuratūra nosūtīja LPSR Valsts drošības ministrijas Sevišķās inspekcijas priekšniekam materiālus, lai izmeklētu Franča Bukša lietu, kuru bija pieļāvis Valsts drošības ministrijas Viļakas apriņķa daļas darbinieks Beloborodovs. Sakarā ar Beloborodova nāvi šo faktu nebija iespējams noskaidrot.

Saistībā ar nelikumīgu izmeklēšanas veikšanu apsūdzētā Ziņavkas lietā un apsūdzētā turēšanu ieslodzījumā, LPSR Valsts drošības ministrijas Sevišķā inspekcijā veica izmeklēšanu.

Fakti par atsevišķu LPSR Valsts drošības ministrijas Krāslavas apriņķa nodaļas draudu un vardarbības pielietošanu pratināšanas laikā pret liecinieci Ziņavku (apsūdzētā sievu) neapstiprinājās. LPSR Valsts drošības ministrijas Sevišķā inspekcija 1948. gada 7. decembrī izmeklēšanu pārtrauca.

Fakti par Ziņavkas nelikumīgu turēšanu ieslodzījumā un par izmantošanu iznīcinātāju bataljona saimniecības darbos apstiprinājās.

Par nelikumīgu rīcību Valsts drošības ministrijas apriņķa nodaļas priekšnieks kapteinis Rumjancevs ir saukts pie disciplināras atbildības. Viņam izteikts brīdinājums.

Par materiālu falsifikāciju I. Nipera lietā ar LPSR Valsts drošības ministrijas pavēli Valsts drošības ministrijas Rēzeknes apriņķa nodaļas Bukmuižas starppagastu nodaļas darbinieks leitnants Iljins arestēts uz 7 diennaktīm, bez dienesta pienākumu izpildīšanas.

Materiālu falsifikācijas fakti Ivana Melnupa un viņa dēla Salimona Melnupa lietā, kurus pieļāva majors Brežņevs, atrodas LPSR Valsts drošības ministrijas Sevišķajā inspekcijā izmeklēšanas stadijā.

1949. gada 17. janvārī tika sasaukta Valsts drošības ministrijas izmeklēšanas darbinieku republikāniskā apspriede, kurā tika apspriesti izmeklēšanas un operatīvā darba trūkumi un doti konkrēti norādījumi izmeklēšanas kvalitātes paaugstināšanā, izmeklēšanas termiņu samazināšanā un līdzīgu trūkumu nepieļaušanā.

Secinājumi

1. LPSR Valsts drošības ministrijas orgāni iepriekšējās izmeklēšanas stadijā lietas ir pārtraukuši likumīgi un pamatoti.
2. Pārtraukto lietu un no ieslodzījuma atbrīvoto ievērojamais skaits, seškārtīgais pārtraukto lietu pieaugums 1948. gada 2. pusgadā, salīdzinot ar 1948. gada 1. pusi, kara prokuratūras ievērojamais atteikto sankciju skaits liecina par nopietniem trūkumiem arestu sagatavošanā.
3. Iemesls pārtraukto lietu lielajam skaitam ir to materiālu falsifikācija un neobjektivitāte, kuri tiek iesniegti kara prokuratūrai arestu sankciju saņemšanai, kā arī steiga ar arestiem.
4. Izmeklēšanas termiņi pārtrauktajās lietās ir pārlietu ilgi.
 1. Pārtraukto lietu izpētes rezultāti pilnīgi skaidri norāda uz to, ka ir nepieciešams LPSR Iekšlietu ministrijas karaspēka kara prokuratūrai un arī LPSR Valsts drošības ministrijai paaugstināt prasības pret materiāliem, kuri tiek iesniegti arestu sankcionēšanai, nodrošināt arestu sankcionēšanai iesniegto materiālu pilnu apjomu un objektivitāti.

Latvijas PSR Iekšlietu ministrijas karaspēka kara prokurors
justīcijas pulkvedis

Višņakovs. ¹

1. LVA, PA-101. f., 12. apr., 82. l., 54.-62. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**Latvijas PSR Iekšlietu ministrijas karaspēka kara prokurora Česnakova
ziņojums par LPSR Valsts drošības ministrijas pārtrauktajām lietām**

Pilnīgi slepeni

1950. gada 6. jūlijā

Nr. 023/76

6/7-50

**Latvijas PSR valsts drošības ministram
ģenerālmajoram
biedram Novikam**

1950. gada 1. pusgadā LPSR Valsts drošības ministrijas izmeklēšanas nodaļas ir pārtraukušas 12 lietas par 12 cilvēkiem, kuri ilgu laiku tika turēti ieslodzījumā.

Šo lietu pārtraukšanas pamats bija nozieguma sastāva trūkums arestēto darbībā vai pierādījumu nepietiekamība, lai viņus nodotu tiesai.

Ar katru mēnesi palielināto pārtraukto lietu skaitu var izskaidrot ar to, ka Valsts drošības ministrijas pilsētu un rajonu nodaļu priekšnieki un operatīvie darbinieki nepietiekami nopietni izturas pret CK un PSRS TKP 1938. gada 17. novembra lēmuma izpildi, kurš uzliek par pienākumu nepieļaut nepamatotus padomju pilsoņu aresta gadījumus.

Vairāku lietu ilgstošie izmeklēšanas termiņi, kuras patlaban atrodas tiesvedībā (Jakubiņeca, Bogdanova, Vēberga, Sivačenoka un citas lietas), arī ir izskaidrojami ar to, ka sākotnējie materiāli, kuri kalpoja par minēto personu aresta pamatu, izrādījās nekvalitatīvi.

Sakarā ar to, es esmu izpētījis un apkopojis materiālus, kuri iesniegti pirmajā pusgadā aresta sankcijas saņemšanai.

1950. gada 1. ceturksnī LPSR Iekšlietu ministrijas karaspēka kara prokurors atteica 59 cilvēku aresta sankcionēšanu, kas sastāda 9 % no kopējā skaita, par kuru arestu ir iesniegti materiāli.

Salīdzinošie dati liecina, ka 2. ceturksnī iesniegto materiālu kvalitāte ne vienmēr bija līmenī ar izvirzītajām prasībām.

Tā, piemēram, 2. ceturksnī ir atteiktas sankcijas 111 cilvēku arestam, kas sastāda 17 % no kopējā personu skaita par kuriem šajā laikā ir iesniegts materiāls.

Tādējādi, pavisam 1950. gada 1. pusē kara prokurors ir atteicis sankcijas 170 cilvēku arestam (12 %).

Katrs aresta sankciju atteikums ir pietiekamā veidā motivēts un nav bijis gadījuma, kad augstāk stāvošais prokurors tos būtu atcēlis.

Galvenie iemesli, kādēļ tika atteiktas arestu sankcijas bija:

- a) savākto pierādījumu nepietiekamība;
- b) precīzu datu trūkums par to personu, kuru vajadzēja arestēt;
- c) ārkārtīga paviršība ar dokumentu noformēšanu (labojumi, nepaskaidroti iespraudumi);
- d) teritoriālo prokuratūru ierosināto lietu uzraudzības trūkums.

Minēšu atsevišķus piemērus, kuri ir tipiski, lai raksturotu lielākā vairuma materiālu trūkumus, pēc kuriem tika atteikta arestu sankcija.

1. 15. februārī Valsts drošības ministrijas Kārsavas rajona nodaļa iesniedza materiālu par 4 Skarneļa ģimenes locekļu un citu 8 cilvēku arestu apsūdzībā par bandītu atbalstīšanu.

Protokolu oriģinālu vietā tika iesniegti izraksti no liecinieku pratināšanas protokoliem, pie tam, viņu pratināšana ir veikta virspusīgi un nekonkrēti. Liecinieki par tām personām, kuras ir jāarestē par bandītu atbalstīšanu, zina no citu personu teiktā. Nopratinātais bandīts Gleizds uzskaitīja 40 bandītu atbalstītājus, tajā skaita arī tos, par kuriem ir iesniegts materiāls, taču viņa liecības, kuras objektīviem datiem neapstiprinātas, nevar kalpot par pamatu minēto personu aresta sankcijām.

2. Šī gada 18. februārī Valsts drošības ministrijas Rēzeknes rajona nodaļa izsniedza materiālu par Broņislavas Ludboržas, Marijas Ludboržas, Dortas Lubānes un Madelas Rancānes arestu, kurus apsūdzēja bandītu atbalstīšanā.

Broņislavu un Mariju Ludboržas par sakariem ar bandītiem atmasko vienīgais liecinieks – bandītu atbalstītājs Saukāns.

Bandītu atbalstītājs Jerumāns liecināja, ka Dorta Lubāne esot izteikusi viņam vēlēšanos iegādāties priekš sava dēla, kurš atrodas bandā, zābakus un zeķes, bet

cits bandītu atbalstītājs Saukāns liecināja, ka viņš no Lubānes saņēmis apģērbu, kuru nodevis tās dēlam.

Madeli Rancāni atmasko bandīts Gleizds par to, ka viņa un viņas vīrs Antons Rancāns 1949. gada 15. jūnijā izkurinājis bandītiem pirti. Antons Rancāns nav arestēts un materiāls par viņu nezināmu iemeslu dēļ nav iesniegts.

Citas ziņas par minēto personu sakariem ar bandītiem netika iesniegtas.

3. Valsts drošības ministrijas Ventspils pilsētas nodaļa 24. martā iesniedza materiālus par kolhoznieku 1890.gadā dzimušā Friča Šveicera, 1898. gadā dzimušās Zelmas Šveiceres, 1928.gadā dzimušās Ernas Šveicers un 1928. gadā dzimušā Imanta Šveicera arestu sakarā ar to, ka viņi apsūdzēti par bandītu atbalstīšanu.

No materiāliem nav redzams, kā konkrēti izpaudusies katra arestētā darbība bandītu atbalstīšanā. Izņemot Šveicera liecību par to, ka bandīti apmeklējuši viņu māju, citas ziņas netika iesniegtas.

4. Šī gada 27. aprīlī Valsts drošības ministrijas Krāslavas rajona nodaļa iesniedza materiālus par kolhoznieku Jāņa un Emīlijas Tunķeļu arestu par bandītu atbalstīšanu, pie tam, materiāls noformēts par Elmāru Tunķeli, bet par tām personām, par kurām tika pieprasīta aresta sankcija, datu par viņu praktisko bandītu atbalstīšanas darbību materiālos nebija.

5. Valsts drošības ministrijas Gaujienas rajona nodaļa š. g.11. maijā iesniedza materiālu par kolhoza lopu fermas vadītāja Pētera Riekstiņa arestu, apsūdzot viņu bandītu atbalstīšanā. Liecinieki savās liecībās min tikai vienu faktu par Riekstiņa piedalīšanos iedzeršanā kopā ar bandītiem, pie tam, liecinieku pratināšanas procesā netika precizēts, vai Riekstiņš zināja, ka dzer kopā ar bandītiem. Materiāliem nebija pievienots bandīta Ķerseļa nopratināšanas protokols, kurš it kā esot uzturējis sakarus ar Riekstiņu.

6. Šī gada 26. aprīlī Valsts drošības ministrijas Ventspils pilsētas nodaļa iesniedza materiālu par mežstrādnieka Kārļa Strazdiņa arestu, apsūdzot par to, ka vācu okupācijas laikā viņš dienējis policijā un piedalījies soda operācijās pret padomju partizāniem.

Strazdiņu Dzimtenes nodevībā atmasko divi liecinieki, viens nopratinātināts 1946. gada martā, otrs liecinieks nopratināts 1948. gada janvārī. Nav zināms, kur šie liecinieki atrodas patreiz un vai iespējams viņus nopratināt.

Šī gada 19. aprīlī nopratinātā lieciniece Rama par Strazdiņa noziedzīgo darbību zina no citu teiktā.

7. Šī gada 16. februārī Valsts drošības ministrijas Liepājas pilsētas nodaļa iesniedza materiālu par Ata Kalniņa, Kārļa Vamenieka un vēl 8 cilvēku arestu, kuri apsūdzēti par darbošanos soda vienībās pret padomju patriotiem Latvijas PSR vācu okupācijas laikā.

No lietas materiāliem nav skaidrs, vai tās personas, par kurām iesniegts materiāls, noziegumus patiešām izdarījušas, jo nopratinātie liecinieki nav nosaukuši viņu vārdus un tēva vārdus. Liecinieki, piemēram, soda darbībā atmasko Otto Kalniņu, bet materiāls iesniegts par Ata Kalniņa arestu, pie tam, viņu 1946. gadā arestēja Valsts drošības ministrijas orgāni. Par viņu tiesvedība ir pārtraukta un šī lieta apskatam netika iesniegta.

Vienīgais liecinieks Zigmunds Bluka nosauca to personu uzvārdus un vārdus, kuras 1946. gadā bija piedalījušās viņa tēva arestā, taču lieciniekam tolaik bija 14 gadi, bet līdz tēva arestam viņš šos cilvēkus nepazina.

8. 1950. gada 19. jūnijā Valsts drošības ministrijas Dobeles rajona nodaļa iesniedza materiālu par Arnolda Aruma arestu. Arestam paredzētā persona iepriekšējās nopratināšanas reizēs netika noskaidrota.

Liecinieki Jansons, Deiko, Štūlmanis un Zīters nosauca Arumu tikai pēc uzvārda, pie tam, pratināšanas protokolos figurē Arums – Elsmanis, Elsmanis, bet liecinieks Virsts pazīst Ernestu Arumu, bet nevis Arnoldu Arumu, par kuru ir iesniegts materiāls.

9. 1950. gada 20. jūnijā Valsts drošības ministrijas Ventspils pilsētas nodaļa iesniedza materiālu par Alekša Jāņa dēla Baltgalvja – Biemelka arestu.

Liecinieks Blumbergs atmasko Baltgalvi Dzimtenes nodevībā, bet viņa vārdu un tēva vārdu nezina. Liecinieks Baltgalvi atpazīst pēc fotokarfītes, kura uz darba vietas izziņas uzlīmēta tās tīrajā pusē, bet kuras otrajā pusē skaitās nevis Baltgalvis, bet Jānis Biemelts.

Liecinieka Runča liecības ir vispārīgas, jo par Baltgalva soda darbību viņš zina tikai no citu vārdiem.

Liecinieki Grāmatnieks un Stupka ir nopratināti 1948. gadā. Nav zināms, vai ir iespēja viņus nopratināt patreiz.

10. 29. jūnijā Valsts drošības ministrijas Krāslavas rajona nodaļa iesniedza materiālus par Vanapa, Plintas un Timoško arestu apsūdzībā par Dzimtenes nodevību.

Liecinieku Triba, Pauļukēviča, Mikulāna, Porisjonoka un citu pratināšanas protokolos ir svītrojumi un labojumi. Materiālos par Timoško arestu viņa uzvārds ir dzēsts, citu personu liecības ir pierakstītas ārkārtīgi nevīžīgi.

11. Šī gada 29. jūnijā Valsts drošības ministrijas Krāslavas rajona nodaļa iesniedza materiālu par Donāta Blaževiča arestu. Sardiko, Zariņa, Podoleviča pratināšanas protokolos ir dzēsuma vietas un neatrunāti iespraudumi. Uz jautājumu lieciniekam Sardiko, vai Blaževičs ir atradies vācu soda vienībās Krāslavas okupācijas laikā, ir pierakstīta šāda atbilde: “Par to man nekas nav zināms, taču es zinu, ka tiklīdz mūsu pusē ienāca vācieši, viņš 1941. gada jūlijā brīvprātīgi iestājās bruņotajā “pašaisardzības grupā.””

Minētie un arī citi līdzīgie piemēri liecina par trūkumiem, kuri iesniegti par arestiem.

Par arestam iesniegto ziņu vienpusīgu un nekritisku analīzi var kalpot 1950. gada 30. martā arestētā Androna Afanasjeva lieta.

1893. gadā dzimušais Androns Afanasjevs izslēgts no VK(b)P pēc krimināllietas ierosināšanas pret viņu. Afanasjevs tiek atmaskots par to, ka viņš Latvijas PSR vācu okupācijas laikā nodibinājis ciešus sakarus ar vācu virsniekiem un policistiem, apbruņojies ar šauteni un piedalījies soda operācijās pret padomju patriotiem.

Izmeklēšanas procesā noskaidrojās, ka uz savstarpējās nepatikas pamata liecinieki Afanasjevu ir apmelojuši. Valsts drošības ministrijas Preiļu rajona nodaļas operatīvais pilnvarotais kapteinis Krivojs un šīs daļas priekšnieks majors Šilkovskis nepārbaudīja un nenoskaidroja savstarpējās attiecības, kādas pastāv starp lieciniekiem un Afanasjevu. Viņi iesniedza partijas rajona komitejai ziņas par Afanasjeva izslēgšanu no VK(b)P, bet pēc tam Valsts drošības ministrijai un kara prokuratūrai materiālus par Afanasjeva arestu.

Izmeklēšanā noskaidrojās, ka Afanasjevs 1940.-1941. gadā bija sarkanā stūrīša vadītājs, vācu okupācijas laikā vācu varas iestādes divas reizes viņu arestējušas, viņa ģimene 1942. gada maijā bija vardarbīgi aizdzīta katorgas darbos uz Vāciju. Pēc vācu okupantu padzīšanas Afanasjevs strādāja par ciema padomes priekšsēdētāju, partijas pirmorganizācijas sekretāru, lauksaimniecības kooperācijas priekšsēdētāju, kolhoza priekšsēdētāju un vienlaicīgi bija iznīcinātāju bataljona kaujinieks.

Noskaidrojās, ka Latvijas PSR vācu okupācijas laikā Afanasjevs vācu soda vienībās nedienēja, ieroča viņam nebija un soda operācijās pret padomju patriotiem viņš nepiedalījās.

1950. gada 29. maijā pret Afanasjevu ierosinātā krimināllieta nozieguma sastāva trūkuma dēļ ir pārtraukta un Afanasjevs no ieslodzījuma atbrīvots.

1949. gada 17. septembrī Valsts drošības ministrijas Kuldīgas apriņķa nodaļa arestēja Lutriņu pagasta izpildu komitejas priekšsēdētāju 1897. gada dzimušo Pēteri Āboliņu.

Sākotnējie materiāli, kuri kalpoja par Āboliņa aresta pamatu, viņu atmaskoja Dzimtenes nodevībā. Pēc šiem materiāliem Āboliņš sastāvējis “pašaizsardzības” nodaļā. Ar šauteni bruņojies apsargājis vācu okupantu stratēģiskos objektus, policijas iecirknī arestētos padomju patriotus un piedalījies operācijās pret padomju partizāniem.

Taču izmeklēšanas procesā vecākā operatīvā pilnvarotā leitnanta Smirnova nopratinātie liecinieki savas liecības krasi izmainīja. Nopratinātie liecinieki apstiprināja, ka Latvijas PSR vācu okupācijas laikā Āboliņš nekādās vācu soda vienībās nav sastāvējis un nekādus noziegumus pret padomju varu nav izdarījis.

Izmeklēšanā ir noskaidrots, ka Āboliņš ir uzturējis sakarus ar padomju partizāniem, apgādājis ar pārtikas produktiem un slēpis pilsoni Kļaviņu, kurš izvairījies no iesaukšanas vācu armijā.

Šī g. 25. maijā lietu pārtrauca un Āboliņš no ieslodzījuma ir atbrīvots.

Tāpat arī Kaspara Vanaga, kurš līdz arestam strādāja par pagasta izpildu komitejas priekšsēdētāju, Donata Skudras, kurš strādāja par kolhoza priekšsēdētāju un citu lietas liecina, ka kara prokuratūra neparāda nepieciešamo prasīgumu pret nekvalitatīvu materiālu iesniegšanu, īpaši tajos gadījumos, kad ir jāsankcionē vietējās varas orgānu vadītāju un padomju aktīvistu aresti.

Šīs kategorijas lietu izmeklēšanas prakse liecina, ka pretpadomju garā noskaņotās personas cenšas apmelot vietējās varas orgānu vadītājus par smagiem noziegumiem, kurus tās nav izdarījušas un tādēļ materiāli par vietējās varas orgānu vadītāju arestu prasa sevišķi rūpīgu pārbaudi.

Ir nepieciešams atzīmēt faktus, kad atsevišķi operatīvie darbinieki mākslīgi rada pierādījumus, apvainojot padomju pilsoņus noziegumos, kurus viņi nav izdarījuši. Ar tādu “pierādījumu” iesniegšanu maldina Valsts drošības ministriju un kara prokuroru, kurš ir sankcionējis cilvēku arestu.

Tā, piemēram, 27. martā tika pārtraukta Vasilija Orehovska lieta, kurš ar Valsts drošības ministrijas Gulbenes rajona nodaļas sākotnējo lēmumu tika atmaskots par to, ka viņš kā Šimskas rajona Lielo Ugorodu sādžas vecākais aktīvi palīdzējis vācu okupantiem varmācīgi atņemt iedzīvotājiem lopus, savākt vācu armijai siltās mantas utt. Izmeklēšanā noskaidrojās, ka Orehovs (tā tekstā – aut.), būdams vecākais, uzturējis sakarus ar partizāniem, nodevis viņiem ieročus un pārtikas produktus, piedalījies viņu sanāksmēs un no vācu okupantu vajāšanas slēpis komunistus.

Par visu to liecinieki izmeklēšanā liecināja, krasi izmainot agrāk pratināšanas laikā dotās liecības operatīvajam pilnvarotajam, kurš bija nepareizi fiksējis liecības.

Šī gada 15. februārī kara prokurors sankcionēja Kārsavas elektrostacijas elektromontiera Bronislava Jadzeviča arestu. Pēc materiāliem, kurus iesniedza Valsts drošības ministrijas Kārsavas rajona nodaļas priekšnieks kapteinis Solovjovs, Jadzevičs tika atmasksots par to, ka viņš sastāvējis “pašaizsardzībā” un kopā ar policistiem piedalījies padomju pilsoņu piekaušanā.

Tā, piemēram, pirmajā pratināšanā liecinieks Sergejs Kaļiņins liecināja, ka 1941. gada augustā viņu policisti arestējuši, policijā pratinājuši, pie tam Jadzevičs un citi policisti viņu piekāvusi līdz samaņas zaudēšanai.

Atkārtotā nopratināšanā liecinieks Kaļiņins izmeklētājam paziņoja, ka viņa sākotnējās liecības ir pierakstītas nepareizi, ka Jadzevičs viņu nav piekāvis. Vienlaicīgi ar liecinieku policija arestējusi arī Jadzeviču, jo viņš izteicies pret padomju pilsoņu sūfītīšanu darbos uz Vāciju.

Savas liecības krasi izmainīja arī citi liecinieki, atsaucoties uz to, ka iepriekšējās pratināšanas reizēs viņu liecības pierakstītas neprecīzi.

Šī gada 23. maijā lieta no sagatavošanas sēdes ir nosūtīta papildizmeklēšanai.

Šī gada 7. martā Valsts drošības ministrijas Dagdas rajona nodaļa iesniedza materiālu par Aleksandra Čaplinska arestu, kurš apsūdzēts par bandītu atbalstīšanu. Šī lieta nosūtīta izskatīšanai kara tribunālā.

Kopā ar ziņām, kas atmasko Čaplinski bandītu atbalstīšanā un bija apstiprinātas izmeklēšanas procesā, tika iesniegts arī izraksts no agrāk arestētā Bronislava Beitāna 1948. gada 9. decembra pratināšanas protokola.

Beitāns liecināja, ka Čaplinskis uzturējies ciešus sakarus ar viņu un citiem bandītiem, bet 1946. gada vasarā, kad sadursmē ar Valsts drošības ministrijas karaspēku bija ievainoti 3 bandīti, Čaplinskis ievainotajiem bandītiem sniedzis medicīnisko palīdzību, atvedot uz bandītu nometni feldšeri.

Šis Čaplinska apsūdzības punkts neapstiprinājās. Noskaidrojās, ka operatīvais pilnvarotais jaunākais leitnants Kuzmenko izrakstu no Beitāna liecībām, kas atmasko Albīnu Čaplinski par bandītu atbalstīšanu, pievienojis Albīna Čaplinska un Aleksandra Čaplinska aresta materiāliem, pie tam Čaplinska vārdu pievienotajā izrakstā nav minējis.

Atsevišķu darbinieku pienākumu nekvalitatīvas izpildīšanas fakti, kuri izpaužas neobjektīvu ziņu sniegšanā aresta sankciju saņemšanai, ir arī citās lietās. Uz tādiem sociālistiskās likumības pārkāpumu faktiem ir nepieciešams stingri reaģēt.

Lūdzu Jūs veikt pasākumus, lai turpmāk, iesniedzot materiālus aresta sankcijas saņemšanai, līdzīgus augstāk minētos trūkumus un sociālistiskās likumības pārkāpumus nepieļautu, bet vainīgos par apzināti neobjektīvu ziņu iesniegšanu aresta sankcijas saņemšanai sodītu.

LPSR Iekšlietu ministrijas karaspēka kara prokurors
justīcijas pulkvedis

Česnokovs. ¹

1. LVA, PA-101. f., 13. apr., 82. l., 42.-48. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**LPSR prokurora Ļipina ziņojums par LPSR prokuratūras speclietu daļas
darbu 1951. gada 2. ceturksnī
PSR Savienības Prokuratūras speclietu daļas priekšnieka vietas
izpildītājam
valsts justīcijas III klases padomniekam
biedram Kamočkinam**

Atbildot uz 1951. gada 9. augusta Nr. 13n-371/28147

1951. g. 25/VII

Papildus atskaites ziņojumam par LPSR Prokuratūras speclietu nodaļas darbu 1951. gada 2. ceturksnī, ziņoju, ka viens no izmeklēšanas termiņa palielināšanas iemesliem lietās, kurās izmeklēšanu veic LPSR VDM un kurās uzraudzību veicam mēs, ir tas, ka atskaites periodā bija vairākas sarežģītas un darbietilpīgas lietas par dažādu kontrevolucionāro partiju un grupu dalībniekiem.

Tā, piemēram, š. g. maijā un jūnijā tika pabeigtas 7 lietas par aktīviem Latvijas sociāldemokrātiskās partijas biedriem – meņševikiem. Vienas tādas lietas – par Eliasa apsūdzību pārskatu mēs sniedzām atskaites ziņojumā par 1951. gada 2. ceturksni. Šī paša iemesla dēļ (lietas sarežģītība) tika aizkavēta šādu lietu izmeklēšana:

Par K. J. Būmeistera apsūdzību pēc KPFSR Kriminālkodeksa 58. – 4. un 58. - 10. panta I daļas, viena no Latvijas meņševiku līderiem, kurš aktīvi cīnījās pret revolucionāro strādnieku kustību.

Izmeklēšana lietā ilga no 1951. gada 19. janvāra līdz 19. maijam.

O. H. Brišķi apsūdzēja pēc tiem pašiem KK pantiem kā bijušo Latvijas sociāldemokrātiskās partijas CK locekļa un meņševistiskā laikraksta “Sociāldemokrāts” redaktoru.

Izmeklēšana lietā ilga no 1951. gada 18. janvāra līdz 20. jūnijam.

A. P. Jaunzema apsūdzība pēc KPFSR KK 58. – 4. un 58. – 10. panta kā viena no Latvijas sociāldemokrātiskās partijas kaujas organizācijas “SSS” (strādnieku sports un sargs) organizatoriem. Šī organizācija tika izveidota un praktiski veica uzdevumus, lai izdzenātu komunistiskās partijas organizētās sapulces un mītiņus, fiziski iznīcinātu atsevišķus strādnieku šķiras un komunistiskās partijas pārstāvjus. Lietas izmeklēšana turpinājās no š. g. 30. marta līdz 30. maijam.

V. J. Grieviņa (Grēviņa – aut.) apsūdzība pēc tiem pašiem KK pantiem, viena no Latvijas SD partijas organizatoriem un vadītājiem, aktīva meņševika, buržuāziskās Latvijas “satversmes sapulces” deputāta un laikraksta “Sociāldemokrāts” redakcijas kolēģijas locekļa. Izmeklēšana lietā turpinājās no 1951. gada 19. janvāra līdz 19. maijam.

J. P. Dimzas apsūdzība pēc tiem pašiem KK pantiem, aktīva meņševika, laikraksta “Sociāldemokrāts” redakcijas vadītāja un Latvijas sociāldemokrātiskās partijas CK štata propagandista. Lietas izmeklēšana turpinājās no 1951. gada 21. februāra līdz 14. maijam.

Lietu uzraudzību veica: Kuzņecovs – Eliasa, Brišķa un Jaunzema lietās. Kudrjavcevs – Būmeistera, Lorenca, Grieviņa (Grēviņa) un Dimzas lietās.

Šo lietu izmeklēšana prasīja ļoti lielu, darbietilpīgu darbu. Ar arhīvu materiāliem, tāpat sakaru pārbaude ar Latvijas “meņševiku” centrālo padomi, kura pastāv Zviedrijā līdz šai pašai dienai.

Meņševiku aresti 1951.gada sākumā ir izskaidrojami ar to, ka 1950. gada otrajā pusē atsevišķi bijušās Latvijas sociāldemokrātiskās partijas biedri aktivizēja savu darbību, rīkoja saietus, izplatīja pretpadomju literatūru un centās nodibināt sakarus ar “Centrālo padomi”. Pie visām šīm personām tika atrasta un izņemta lielā skaitā pretpadomju, tajā skaitā meņševiku literatūra.

Visās šajās lietās LPSR VDM orgāni savlaicīgi pieprasīja izmeklēšanas pagarinājumu un apsūdzēto turēšanu ieslodzījumā.

Trijos mēnešos un 8 dienās tika izmeklēta lieta par Ata Ķeniņa un Austras Ķeniņas (vīrs un sieva) apsūdzību pēc KPFSR KK 58. – 4. un 58. – 10. panta I daļas. Sākumā viņi bija minēti atsevišķās lietās un apvienoti tika izmeklēšanas beigās. Pēc mūsu ziņām viņi tika minēti kā divas atsevišķas lietas. Atis Ķeniņš tika apsūdzēts par to, ka viņš bija buržuāziskās

partijas “Tautas padome” līderis un Latvijas buržuāziskās valdības tieslietu ministrs, aktīvi cīnījās pret revolucionāro komunistisko kustību, 1940. gadā viņš organizēja un vadīja t.s. “pretošanās grupu” Saeimā, aktīvi cīnījās pret Latvijas pievienošanu Padomju Savienībai.

Viņa sieva Austra Ķeniņa bija filistru fašistiskās korporācijas “Varavīksne” priekšsēdētāja un profašistiskā žurnāla “Latviete” redaktore. Sistemātiski, gan mutiski tā arī rakstiski, žurnālos un laikrakstos veica aktīvu cīņu pret revolucionāro komunistisko kustību. Aresta laikā pie viņas tika atrasts un izņemts liels daudzums pretpadomju literatūras.

Izmeklēšanas procesā tika noskaidrots, ka Austras Ķeniņas brālis – Jēkabs Dale LPSR vācu okupācijas laikā bija aktīvs soģis – gestapovietis, kurš pēc LPSR padomju karaspēka atbrīvošanas pārgāja nelegālā stāvoklī.

Austra Ķeniņa zināja par sava brāļa darbību un viņa nelegālo dzīvesvietu, taču padomju varas orgāniem par to nepaziņoja līdz pat savam arestam. Par to viņai papildus tika izvirzīta apsūdzība pēc KPFSR KK 58. – 12. panta. Šīs lietas izmeklēšanai bija sarežģīts raksturs, jo bija nepieciešams precizēt partijas “Tautas padome” un korporācijas “Varavīksne” darbību. Tāpat arī ar Jēkaba Dales lietas palīdzību pārbaudīt Ķeniņas sakarus ar bandītu nacionālistisko pagrīdi. Šajās lietās savlaicīgi tika pieprasīts turpmākās izmeklēšanas pagarinājums un viņas turēšana ieslodzījumā.

Izmeklēšanas uzraudzību veica LPSR prokurora palīgs speclietās biedrs Kudrjavcevs.

Divus mēnešus un 20 dienas tika izmeklēta R. K. Vaknes lieta, kurš apsūdzēts pēc KPFSR KK 58. – 4. un 58. – 10. panta. Viņš tika apsūdzēts par to, ka dzīvojot Latvijas teritorijā, bija aktīvs kulaku partijas “Zemnieku savienība” biedrs, bet no 1930. līdz 1939. gadam sastāvēja militāri fašistiskajā organizācijā “Aizsargi”. Kā “Aizsargu” organizācijas biedrs vadīja jaunatnes fašistiskās organizācijas “Mazpulki” rajona nodaļu. Latvijas buržuāziskās valdības laikā no 1937. līdz 1940. gadam viņš bija veterinārā departamenta priekšnieks. Aizturēšanas laikā pie viņa lielā daudzumā tika atrasta un izņemta pretpadomju literatūra. Lietas izmeklēšanai bija sarežģīts, darbietilpīgs raksturs.

Šīs lietas izmeklēšanas uzraudzību veica biedrs Kudrjavcevs.

Trijās lietās par E. K. Kalniņa, A. L. Legziņa un B. A. Kasara apsūdzību, pēc KPFSR KK 58. – 10. panta I daļas, faktiskā izmeklēšanā tika pabeigtas laikā – līdz 2 mēnešiem. Tajā pašā termiņā tika izpildītas KPFSR Kriminālprocesa kodeksa 206. un 207. panta prasības, taču apsūdzības slēdziena apstiprināšanai un tehniskajai noformēšanai LPSR Valsts drošības ministrijā bija nepieciešamas vēl 8 – 10 dienas. Šīs lietas republikas prokuratūrā nonāca jau ar izmeklēšanas termiņu vairāk par diviem mēnešiem. (..).

Jūsu piezīmes par izmeklēšanā pabeigto lietu skaita nepieļaušanu vairāk par 2 mēnešiem, esam pieņēmuši izpildei un izvirzījuši LPSR VDM izmeklēšanas nodaļai prasību stingri ievērot izmeklēšanas kārtību. (..).

Vienlaicīgi es lūdzu Jūs izskaidrot, kā pareizi skaitīt izmeklēšanas termiņus lietās, kuras izmeklē LPSR VDM. (..).

Atskaites ziņojumā par 1951. gada 2. ceturksni mūsu vainas dēļ tika izlaists tas, ka 29.– 30. jūlijā LPSR VDM iekšējo cietumu pārbaudīja republikas prokurora vietnieks speclietās, ka par pārbaudes aktu tika uzrakstīti vairāki ziņojumi LPSR valsts drošības ministram, piemēram, par KPFSR Kriminālprocesa kodeksa 100. panta pārkāpumiem un ieslodzīto ilglaicīgu turēšanu bez pratināšanas. (..).

Latvijas PSR prokurors

Valsts justīcijas III klases padomnieks

(Ļipins).¹

1. LVA, 1221. f., 1.s apr., 11. l., 58., 59., 60., 61. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

III nodaļa

Ieslodzīto stāvoklis cietumos un kolonijās

Latvijas PSR iekšlietu tautas komisāra A. Eglīša pavēle par Latvijas PSR IeTK cietumu pārbaudes rezultātiem

Pilnīgi slepeni

Latvijas PSR iekšlietu tautas komisāra

Pavēle

Par Latv.PSR IeTK cietumu pārbaudes rezultātiem

1944. gada decembrī

Rīga

Nr. 0015

PSRS IeTK Cietumu pārvaldes darbinieku brigāde laika posmā no š. g. 3. līdz 27. novembrim Latvijas PSR IeTK cietumos veica apsardzes, režīma, ieslodzīto uzskaites un operatīvā darba pārbaudi.

Pārbaudē tika konstatēts:

Cietumu priekšnieki kopā ar darbiniekiem neatlaidīgā darbā, frontes tuvuma apstākļos, paveica lielu darbu, lai atjaunotu un saglabātu cietumus, it īpaši cietumus Nr. 1., 5. un 10.

Tomēr ieslodzīto apsargāšanā un operatīvajā darbā ir vairāki būtiski trūkumi:

1. Gandrīz visos cietumos nav posteņu signalizācijas ar cietuma priekšnieka dežurējošo palīgu.

Lielam vairumam kameru (cietumi Nr. 5 un 11.) nav atslēgu, tās tiek noslēgtas ar spieķiem.

Dažos cietumos restes neatbilst PSRS IeTK 1940. gada pavēles Nr. 184 prasībām.

Cietumu apsardze nav apgādāta ar ieročiem, saskaņā ar normām, kuras noteiktas ar PSRS IeTK 1942. gada pavēli Nr. 00522.

Trauksmes instrukcijas, saskaņā ar PSRS IeTK 1943. gada pavēli Nr. 0024, nav sastādītas.

2. Slikti ir organizēta paziņošana par sūtījumu nodošanu ieslodzīto radniekiem. Cietumos Nr. 8., 9., 10., 11. un 12. nav sūtījumu pieņemšanas istabu. Nav paziņojumu par sūtījumu pieņemšanas kārtību, kā arī iesniegumu un sūdzību

kastīšu. Vairākos cietumos sūtījumu nodošanā tika pārkāpta PSRS IeTK direktīva Nr. 500 – tika pieļauta ieslodzīto sarakstīšanās ar zīmītēm savā starpā un ar radniekiem par sūtījumu piegādāšanu.

Tika pieļauta ieslodzīto personīgo mantu nodošana radniekiem, kas veicināja sakarus ar brīvību.

3. Pretēji PSRS IeTK 1941. gada direktīvai Nr. 221, cietumā Nr. 12 tika pieļauta ieslodzīto satikšanās ar viņu radniekiem.
4. Vairākos cietumos nav organizēta kameru kartotēka. Ieslodzīto ikdienas skaitliskā pārbaude pēc kartotēkām netika veikta. Ieslodzīto izdošana uz pratināšanām un tiesām tika veikta, nepārbaudot viņus pēc personas lietām, bet nodošana konvojam bez pilnvaras.
5. Visos cietumos ir liela uzraugošā sastāva nenokomplektēšana, personālsastāvs nepietiekami pārzina savus pienākumus.
6. No atsevišķu IeTK apriņķu daļu (nodaļu) puses nepietiekami tiek sniegta palīdzība saimnieciskās un kadru atlases ziņā.
7. Ieslodzīto barošanas normas netiek ievērotas.
8. Dažos cietumos aģentūras operatīvais darbs ieslodzīto vidū ir izvērsts nepietiekami. Cietuma Nr. 5 operatīvais pilnvarotais valsts drošības jaunākais leitnants biedrs Gandlers triju mēnešu laikā nesavervēja nevienu slepeno ziņotāju.
9. Cietumā Nr. 5 ir atklāts apsardzes karaspēka personālsastāva noziedzīgu sakaru gadījums ar ieslodzītajiem, taču saņemtie izmeklēšanas materiāli nav realizēti un vainīgie nav sodīti.
10. Lielā vairākumā cietumu aģentūras operatīvais darbs personālsastāva vidū nav noorganizēts.

Pavēlu:

1. Par sekmīgu cietumu Nr. 5 un 10 atjaunošanu -
cietuma Nr. 5 priekšniekam valsts drošības vecākajam leitnantam biedram Koršunovam,
cietuma Nr. 10 priekšniekam valsts drošības vecākajam leitnantam biedram Baškinam,
un par cietuma Nr. 1 saglabāšanu sprādziena laikā ugunsgrēkā – cietuma Nr. 1 priekšniekam valsts drošības vecākajam leitnantam biedram Juhno,
cietuma Nr. 1 priekšnieka vietniekam valsts drošības jaunākajam leitnantam biedram Primakovam,

cietuma Nr. 1 priekšnieka dežurējošam palīgam valsts drošības jaunākajam leitnantam biedram Kosikovam

izteikt pateicību.

1. Par bezdarbību un nolaidīgu attieksmi pret darbu cietuma Nr. 5 operatīvajam pilnvarojam valsts drošības jaunākajam leitnantam biedram Gandleram **izteikt stingro rājienu** ar brīdinājumu un no operatīva darba atbrīvot.
2. Visiem IeTK cietumu priekšniekiem pieņemt stingrus mērus, lai novērstu visus PSRS IeTK Cietumu pārvaldes norādītos trūkumus aktos norādītajos termiņos un par to paziņot Latv. PSR IeTK cietumu daļai.
3. Latv. PSR IeTK cietumu daļas priekšniekam valsts drošības majoram biedram Bērziņam pārbaudīt pēc aktiem brigādes ieteiktās pārbaudes priekšlikumus un par rezultātiem paziņot man līdz 1945. gada 10. janvārim. Vienlaicīgi pastiprināt režīma stāvokļa, cietumu apsardzības un aģentūras operatīvā darba kontroli.
4. Latv. PSR IeTK saimniecības daļas priekšniekam valsts drošības majoram biedram Žarkovam nodrošināt visus cietumus ar ieročiem pēc normām, kādas ir paredzētas PSRS IeTK 1942. gada pavēlē Nr. 00522, tādēļ cietumu daļas priekšniekam valsts drošības majoram biedram Bērziņam iesniegt saimniecības daļai ziņas par esošajiem ieročiem, individuālo un komandu ieroču trūkumu.
5. IeTK pilsētu un aprīņķu daļu (nodaļu) priekšniekiem, kuru teritorijā atrodas cietumi, piecu dienu laikā veikt cietumu instruktoru apsekošanu un, saskaņā ar Latv. PSR IeTK 1944. gada 23. IX direktīvu Nr. 7/0047, par rezultātiem paziņot man līdz š. g. 15. decembrim, turpmāk sniedzot praktisku palīdzību cietumiem to nokomplektēšanā ar kadriem, aģentūras operatīvajā un organizatoriski saimnieciskā darbā.
6. Latv. PSR IeTK saimniecības daļas priekšniekam valsts drošības majoram biedram Žarkovam pieņemt mērus, lai nodrošinātu cietumus ar fotoaparātiem un fotomateriāliem ieslodzīto fotografēšanai.
7. Manam vietniekam – valsts drošības pulkvedim biedram Siekam pieņemt mērus cietumu steidzamai nokomplektēšanai ar kadriem.

Latvijas PSR iekšlietu tautas komisārs

valsts drošības komisārs

A. Eglītis. ¹

1.LR IeM arhīvs, 1. f., 3. apr., 1.a l., 22., 23., 24. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Latvijas PSR iekšlietu tautas komisāra A. Eglīša pavēle par cietuma pārsūtīšanas organizēšanu

Pilnīgi slepeni

Latv.PSR iekšlietu tautas komisāra pavēle par 1945.gadu

1945. gada 7. maijā

Saturs: Par cietuma pārsūtīšanas organizēšanu pie Latvijas PSR IeTK Labošanas darbu koloniju daļas labošanas darbu kolonijas Nr.1

Izpildot PSRS IeTK 1944. gada 17. novembra pavēli Nr. 4261685 par cietuma pārsūtīšanas organizēšanu pie LPSR IeTK Labošanas darbu kolonijas

pavēlu:

1. Turpmāk, līdz celtniecības darbu pabeigšanai, cietumu pārsūtīšanu organizēt labošanas darbu kolonijas Nr. 1 teritorijā Rīgā, šim mērķiem piešķirot atsevišķu izolētu korpusu.
2. Labošanas darbu koloniju daļas priekšniekam – valsts drošības kapteinim b. Sadovskim nekavējoties uzsākt ēkas pārveidošanu par cietumu, ar aprēķinu – pirmās kārtas darbus pabeigt līdz 1945. gada 9. maijam.
3. Pārsūtīto cietuma ieslodzīto limitu noteikt 500 cilvēkus.
4. Labošanas darbu koloniju daļas priekšniekam – valsts drošības kapteinim b. Sadovskim nokomplektēt pārsūtītā cietuma štatu ar brīva līguma personālu un strēlnieku apsardzi saskaņā ar Centra apstiprināto štatu sarakstu.
5. Par pārsūtītā cietuma priekšnieku iecelt valsts drošības kapteini biedru Leimani.
6. Notiesāto pieņemšanu no Latvijas PSR cietumiem uzsākt 1945. gada 10. maijā.
7. Pārsūtītā cietuma celtniecības un iekārtošanas grafiku un tehnisko dokumentāciju iesniegt apstiprināšanai manam vietniekam intendantu dienesta pulkvedim biedram Kizimovam.

LPSR iekšlietu tautas komisārs

Valsts drošības komisārs

A. Eglītis. ¹

1.LR IeM arhīvs, 1. f., 3. apr., 3. l., 6. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**LPSR prokurora A. Mišutina ziņojums par “sociālistiskās likumības”
pārkāpumiem Latvijas cietumos**

PSRS prokuratūra

LPSR prokurors

Slepeni

Latvijas K(b)P CK sekretāram

b. J. E. Kalnbērziņam

Nr. 2025-s

1945. gada 29. oktobrī

Latvijas PSR prokuratūra ir veikusi LPSR Iekšlietu tautas komisariāta cietumu stāvokļa un tajos turēto arestēto likumības pārbaudi. Pārbaudes rezultātā Latvijas PSR cietumos tika konstatēts ārkārtīgi smags stāvoklis attiecībā uz ieslodzīšanas termiņiem un ieslodzīto sanitārajiem un sadzīves apstākļiem. Pavisam republikas teritorijā atrodas 11 cietumi. 3 atrodas Rīgā, pārējie Ventspilī, Daugavpilī, Liepājā, Cēsīs, Valmierā, Rēzeknē, Madonā un Ludzā.

Visos 11 cietumos ir jābūt ieslodzītiem ne vairāk kā 4430 cilvēkiem (limits), taču 1945. gada 20. oktobrī tajos atradās 5416 cilvēki, kas limitu pārsniedz vairāk nekā par 25 %. No šī skaita 4285 cilvēki ir izmeklēšanā esošie ieslodzītie un 1091 cilvēks ir jau notiesāts un nosūtāms uz nometnēm vai kolonijām. Turklāt cietumos atrodas 41 cilvēks, kuram ir piespriests nāvessods.

Sevišķi smags ieslodzīto stāvoklis ir konstatēts šādos cietumos: Rīgas pilsētas 1. (Centrālajā) cietumā, kurā pēc limita būtu jāatrodas 700 cilvēkiem, taču faktiski tur ir ieslodzīti 1654 cilvēki, t.i., gandrīz 2,5 reizes vairāk par noteikto normu.

Cietumā Nr. 10 Rēzeknē, kurā pēc limita būtu jāatrodas 250 cilvēkiem, taču tur faktiski ir ieslodzīti 596 cilvēki.

Cietumā Nr. 7, Liepājā, kur pēc limita būtu jāatrodas 225 cilvēkiem, tiek turēti 334 cilvēki.

Līdzīgs stāvoklis ir Madonas un Ludzas cietumos, tāpat Rīgas pilsētas cietumā Nr. 2.

Šāds stāvoklis ir izveidojies vairāku iemeslu dēļ, no kuriem galvenais ir izmeklēšanas orgānu vilcināšanās ar lietu izmeklēšanu.

Tā, piemēram, Latvijas PSR Valsts drošības tautas komisariāta orgāniem skaitās 1571 cilvēks, Latvijas PSR Iekšlietu tautas komisariātam – 830 cilvēki, prokuratūras orgāniem – 830 cilvēki, milicijai – 387 cilvēki un pretizlūkošanas dienestam “Smersš” – 30 cilvēki.

Vesela rinda ieslodzīto arestā tiek turēti ilgu laiku – no 5 līdz 6 un pat vairāk mēnešiem. Ieslodzīto aizturēšanas termiņi tiek rupji pārkāpti. Turklāt šāds stāvoklis pasliktinās mēnesi no mēneša.

Tā, piemēram, uz 1945. gada 1. septembri Latvijas PSR Valsts drošības tautas komisariāts virs termiņa aizturēja 510 cilvēkus jeb 31 % no kopējā ieslodzīto skaita, bet uz 1945.gada 1.oktobri šis skaits palielinājās līdz 846, kas sastāda 52 %, t.i.,vairāk nekā pusi no visiem arestētajiem. No šiem ieslodzītajiem Latvijas PSR Valsts drošības tautas komisariātam 2 cilvēki skaitās no 1944. gada oktobra, 7 cilvēki no novembra un 8 cilvēki no decembra. Viņiem no janvāra skaitās – 76 cilvēki, no februāra – 110, no marta – 98, no aprīļa un maija – 383 cilvēki. Īpaši slikti izmeklēšanu veic Valsts drošības tautas komisariāta Abrenes, Madonas un Rēzeknes apriņķa nodaļas. Tā, piemēram, Valsts drošības tautas komisariāta Abrenes apriņķa nodaļā uz 1945.gada 1.oktobri skaitījās 149 arestētie, no kuriem lielākā daļa tika aizturēti 1945.gada februārī, martā un aprīlī.

Latvijas PSR Iekšlietu tautas komisariāta orgāniem uz 1945. gada 1. septembri skaitījās 119 cilvēki ar aizturēšanas termiņu pārkāpumiem, bet uz 1945. gada 1. oktobri šis skaits sasniedza 167 cilvēkus jeb 20,6 % no esošā arestēto skaita. Tātad arī Latvijas PSR Iekšlietu tautas komisariātam ir tendence pasliktināt izmeklēšanas termiņus arestēto lietās.

No to personu skaita, kuri skaitās Latvijas PSR iekšlietu tautas komisariātam, vairāki arestētie tiek turēti no pagājušā gada novembra un decembra. Tā, piemēram, ieslodzītais V.Naglis, kuru arestēja 1944. gada 17. novembrī, vēl līdz šai dienai skaitās kā LPSR Iekšlietu tautas komisariāta aizturētais. Ieslodzītais A.Tubulis no 1945. gada skaitās iekšlietu tautas komisariāta Valkas apriņķa nodaļā. No tā paša laika Iekšlietu tautas komisariāta Rēzeknes apriņķa nodaļā skaitās ieslodzītie Aukstris, Tuščiks un Roze.

LPSR milicijas orgāniem uz 1945. gada 1. oktobri skaitās 79 cilvēki jeb 24 %, kuru aizturēšanas termiņi ir beigušies. Daugavpils apriņķa milicijā 10 ieslodzītie skaitās no 1944. gada. LPSR Iekšlietu tautas komisariāta milicijas pārvaldes ieslodzītie Zaharēvičs, Rasa un Buļs kriminālmeklēšanas nodaļā skaitās no 1945. gada janvāra. Tāpat viņiem skaitās arī ieslodzītie U. Pikeļeviča, kura apsūdzēta pēc 164. panta 2. daļas un I. Rozenberga, kura apsūdzēta pēc 192. panta 2. daļas. Viņas arestētas jau 1945. gada 8. jūnijā.

Tāds pats stāvoklis ar ieslodzīto aizturēšanu ir tiesu un prokuratūras orgāniem. Tā, piemēram, LPSR Iekšlietu tautas komisariāta kara tribunālam uz 1945. gada 1. septembri skaitījās 43 cilvēki, t.i., 13,8 %, kurus aizturēja virs noteiktā termiņa, bet uz 1945. gada 1. oktobri šis skaits palielinājās līdz 118 cilvēkiem, t.i., par 24 %, tajā skaitā no 1945. gada 4. jūlija kara tribunālam skaitās 34 cilvēki, kuri apsūdzēti vienā grupveida lietā – Francis, Eglītis un citi. No 1945. gada 11. jūlija tam skaitās 24 ieslodzītie, kuri apsūdzēti Albana, Asara un citu grupveida lietās.

Latvijas PSR tautas tiesām uz 1945. gada 1. septembri skaitījās 7 ieslodzītie, kuri tika turēti, pārkāpjot aizturēšanas termiņus, bet uz 1945. gada 1. oktobri tādu aizturēto bija jau 17 cilvēki jeb 23 % no kopējā ieslodzīto skaita, kuri viņiem skaitās. Tajā skaitā Daugavpils apriņķa 3. iecirkņa tautas tiesai no 1945. gada 4. jūnija skaitās ieslodzītais A. Voronovs, bet no 1945. gada 25. jūnija ieslodzītais V. Lukjanovs.

Kara prokuroriem ar aizturēšanas termiņa pārkāpumiem skaitās 45 ieslodzītie, t.sk. Rīgas pilsētas garnizona kara prokuroram no 1945. gada 16. jūlija skaitās arestētais V. Rogačevskis. LPSR Iekšlietu tautas komisariāta kara prokuroram no 1945. gada 30. jūlija skaitās 5 cilvēki, kuri apsūdzēti I. Poļakova un citu grupveida lietā. Teritoriālās prokuratūras orgāniem skaitās 103 cilvēki ar aizturēšanas termiņu pārkāpumiem. Rēzeknes apriņķa prokuratūrai no 1945. gada 4. maija skaitās ieslodzītais A. Lenčs, kurš arestēts jau 1944. gada decembrī. Talsu apriņķa prokuratūrai no 1945. gada 17. jūnija skaitās 6 cilvēki, kuri apsūdzēti Zariņa, Leiba un citu grupveida lietā.

Otrs galvenais Latvijas PSR cietumu lielās pārslodzes iemesls ir notiesāto nesavlaicīga nosūtīšana uz kolonijām un nometnēm. Tā, piemēram, līdz 1945. gada 20. oktobrim uz kolonijām un nometnēm vajadzēja etapēt 1901 notiesāto cilvēku, taču viņu nosūtīšana notiek ārkārtīgi lēni. Ieslodzītie pēc notiesāšanas un sprieduma stāšanās likumīgā spēkā ilgu laiku turpina palikt cietumos. Tā, piemēram, Rīgas pilsētas cietumā Nr. 1 tiek turēti 593 tādi ieslodzītie, Rīgas pilsētas cietumā Nr. 2 – 323, Liepājas cietumā Nr. 7 – 92, Rēzeknes pilsētas cietumā Nr. 10 – 83 ieslodzītie utt.

Neraugoties uz tādu stāvokli, kā arī uz republikas prokuratūras vairākkārtējiem norādījumiem, LPSR Iekšlietu tautas komisariāts nepieciešamos pasākumus arestēto nosūtīšanai neveic. Ieslodzīto sanitārie un sadzīves apstākļi ir ārkārtīgi smagi, jo cietumi pārpildīti, bet LPSR Iekšlietu tautas komisariāts nereaģē. Cietumu lielākajā daļā nav gultu vai nāru. Nav ne tikai gultas piederumu, bet pat salmu maisu, ieslodzītie dažkārt ir spiesti vairākus mēnešus gulēt tieši uz kailas cementa grīdas.

Neapmierinoša ir arī sanitāri medicīniskā apkalpošana. Lielākajā daļā cietumu nav galveno medikamentu, tie nav nokomplektēti ar medicīnisko personālu (Madonā, Rēzeknē, Cēsīs). Vairākos cietumos ir vērojama netīrība un utis (Valmierā, Ventspilī un citur).

Sakarā ar ilgo aizturēšanu un antisanitāro stāvokli cietumos ieslodzītie slimo, 1945. gadā 9 mēnešos Latvijas PSR cietumos ir nomiruši 98 cilvēki.

Epidēmiskas saslimšanas pagaidām nav novērotas, taču to uzliesmojums nav izslēgts.

Vairākums cietumu ziemas periodam nav sagatavojušies. Valmieras, Rēzeknes un Ludzas cietumā vēl nav pabeiguši kameru balsināšanu un logu iestiklošanu. Visos cietumos ir ļoti slikti ar kurināmā sagādi. Līdz 1945. gada 30. oktobrim ir ievesti tikai 10 % no nepieciešamā malkas daudzuma.

Republikas prokuratūra izmeklēšanas orgāniem vairākkārt ir izvirzījusi jautājumu par paātrinātu izmeklēšanu tajās lietās, par kurām apsūdzētie arestēti.

Katru mēnesi saraksti par arestētajiem, kuri cietumos tiek turēti virs termiņiem, tiek nosūtīti iekšlietu tautas komisāram un valsts drošības tautas komisāram ar ieteikumiem, nekavējoties pabeigt izmeklēšanu tajās lietās, par kurām ieslodzītie tiek aizturēti virs noteiktā termiņa.

LPSR Prokuratūra LPSR iekšlietu tautas komisāram vairākkārt izvirzīja jautājumu par to, lai nekavējoties uz kolonijām un nometnēm etapētu notiesātos ieslodzītos, taču šis jautājums pēc būtības nav atrisināts līdz pat šim laikam.

Republikas prokuratūra katru mēnesi visos republikas cietumos veic arestēto uzturēšanas stāvokļa pārbaudi un uz vietas dod norādījumus par atklāto trūkumu novēršanu.

1945. gada 17. oktobrī republikas prokuratūra sarīkoja speciālu apspriedi uz kuru izsauca LPSR Iekšlietu tautas komisariāta, Valsts drošības tautas komisariāta, milicijas izmeklēšanas darbiniekus un visus Rīgas pilsētā esošos kara prokurus. Tika apspriests jautājums par izmeklēšanas trūkumiem tajās lietās, pēc kurām arestētie ieslodzījumā tiek turēti ilgu laiku.

Ziņojot par teikto un ņemot vērā to, ka stāvoklis ar izmeklēšanas termiņiem un cietumos ieslodzīto sanitārais stāvoklis no mēneša uz mēnesi pasliktinās, es lūdzu Jūs izvirzīt šo jautājumu apspriešanai LK(b)P Centrālās komitejas biroja slēgtajā sēdē.

Latvijas PSR prokurors, justīcijas 3.klases valsts padomnieks

A. Mišutins. ¹

1.LVA, PA-101. f., 8. apr., 20. l., 281., 282., 283., 284. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Atzīmes dokumentā: 9. novembrī plkst. 1 dienā sasaukt Rīgas cietumu priekšnieku, republikas prokurora, b. b. Novika, Eglīša un Babkina apspriedi.
2. 11. 45 Kalnbērziņš.

Latvijas PSR iekšlietu tautas komisāra A. Eglīša pavēle par LPSR Labošanas darbu kolonijas nodaļas pārbaudes rezultātiem

Pilnīgi slepeni

Latvijas PSR iekšlietu tautas komisāra pavēle par 1945. gadu

Nr. 0055

Saturs

**Par Latvijas PSR IeTK Labošanas darbu koloniju ieslodzīto režīma sadzīves apstākļu,
turēšanas izolācijā un slepenās lietvedības veikšanu**

Nr. 0055

1945. gada 7. jūlijā

Rīga

Š. g. jūnijā PSRS IeTK Gulaga Apsardzes un režīma pārvaldes dienesta nodaļas priekšnieks valsts drošības apakšpulkvedis Haņevskis veica ieslodzīto režīma, sadzīves apstākļu, ieslodzīto izolācijas, apsardzes un slepenās lietvedības pārbaudi.

Pārbaudē tika noskaidrots, ka ieslodzītie tiek turēti dzīvošanai un sadzīvei nepiemērotos apstākļos. Kolonijas ir nelabvēlīgi iekārtotas. Dzīvojamās un palīgtelpās nav pienācīgas kārtības. Ieslodzītie guļ divstāvu nārās un lielākajā vairākumā bez gultas piederumiem. Sanitārais stāvoklis barakās, virtuvēs un citās palīgtelpās ir slikts. Medicīniskā uzraudzība par pārtikas bloka stāvokli un darbu ir neapmierinoša. Kolonijā Nr. 4 nepietiek ūdens. Žāvētavu un mazgātavu nav.

PSRS IeTK pavēles Nr. 00640 un 02900 – 44.gadā un Gulaga 1945. gada direktīvas Nr. 42/3784 par ieslodzīto turēšanas apstākļiem, kā arī Centra norādījumi par sagatavošanos pavasara – vasaras periodam, pamatā nav izpildīti.

PSRS IeTK 1944. gada pavēle Nr. 1365 par vispārējās un slepenās lietvedības veikšanu kopumā netiek izpildīta. Labošanas darbu kolonijās nav ienākošās korespondences uzskaites. Uz vietas nebija dažu slepeno dokumentu. Vispārējā un slepenā lietvedība atrodas nekārtīgā stāvoklī.

Kolonijās, kā arī Labošanas darbu koloniju nodaļās visi slepenie un pilnīgi slepenie dokumenti tiek glabāti koka skapjos un galdos neaizzīmogatā veidā. (..).

Pavēlu:

1. Labošanas darbu kolonijas daļas sekretāru b. Maksimovu par nepieļaujamu un haotisku vispārējās un slepenās lietvedības uzturēšanu un kā neatbilstošu ieņemamajam amatam, no darba atbrīvot. Materiālu par slepenās un pilnīgi slepenās lietvedības uzskaites pazaudēšanu, nodot izpildei Labošanas darbu kolonijas čekistu operatīvās daļas priekšniekam valsts drošības kapteinim b. Gauzem, lai veiktu rūpīgu izmeklēšanu un vainīgos sauktu pie atbildības.
2. Labošanas darbu koloniju daļas priekšnieka vietniekam inženierim – apakšpulkvedim b. Kuzonjanam par daļu ieslodzīto, kuri sodīti par bēgšanu, recidīvistu, nometnes režīma ļaunprātīgu pārkāpēju un invalīdu atlasīšanu no Maskavas pārsūtīšanas punkta un nosūtīšanu uz Labošanas darbu koloniju, izteikt rājienu.
3. Kolonijas Nr. 4 priekšnieka pagaidu vietas izpildītājam valsts drošības leitnantam biedram Vitčinovam un kolonijas Nr.1 priekšnieka vietniekam intendantu dienesta vecākajam leitnantam biedram Maļņanam par mēru nepieņemšanu, lai uzlabotu ieslodzīto dzīvošanas un sadzīves apstākļus – izteikt rājienu.
4. Labošanas darbu koloniju tirdzniecības nodaļas priekšniekam b. Glazovskim, kapitālās celtniecības nodaļas priekšniekam biedram Pokatajevam, labošanas darbu nodaļas priekšniekam b. Senisam un dzīvokļu daļas inspektoram biedram Kovaļevam par slepeno un pilnīgi slepeno dokumentu atstāšanu neaizslēgtos galdos – izteikt rājienu.
5. Kolonijas Nr. 1 priekšniekam biedram Daniševskim par Labošanas darbu koloniju vadības norādījumu neizpildīšanu ieslodzīto dzīvošanas un sadzīves apstākļu uzlabošanā – izteikt brīdinājumu.
6. Labošanas darbu koloniju daļas priekšniekam valsts drošības kapteinim biedram Brjuhanovam nekavējoties pieņemt noteiktus mērus, lai laikā izpildītu visus valsts drošības apakšpulkveža biedra Haņevska norādījumus, kas izteikti š. g. 4.jūlija pārbaudes aktā.
7. Manam vietniekam intendantu dienesta pulkvedim b. Kizimovam veikt kontroli par šīs pavēles izpildes gaitu, 15. septembrī pārbaudīt un rezultātus paziņot man. Pavēli izziņot Labošanas darbu koloniju daļas vadošajam sastāvam un kolonijām.

1.LR IeM arhīvs. 1. f., 3. apr., 3. l., 106., 107. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

LPSR iekšlietu ministra A. Eglīša pavēle par cietumu atslogošanu un ieslodzīto labāku izmantošanu darbos

Pilnīgi slepeni

Latvijas PSR iekšlietu ministra pavēle par 1946. gadu

**Saturs: Par cietumu atslogošanu un ieslodzīto darba izmantošanas uzlabošanu
Latvijas PSR IeM labošanas darbu kolonijās**

Nr. 0043

1946. gada 22. maijā

Rīgā

Lai izpildītu PSRS iekšlietu ministra ģenerālpulkveža biedra Kruglova 1946. gada 27. IV pavēli Nr. 00362, ar nolūku nodrošināt Latvijas PSR IeM cietumu savlaicīgu atslogošanu un panākt vajadzīgo kārtību LPSR IeM kolonijās ieslodzīto pilnīgā un efektīgā izmantošanā.

Pavēlu:

cietumu daļas priekšniekam apakšpulkvedim biedram Bērziņam :

1. Maijā un jūnijā izvest no Latvijas PSR IeM cietumiem pēc PSRS IeM Gulaga rīkojuma uz PSRS IeM nometnēm un Labošanas darbu koloniju apakšvienībām visus notiesātos ieslodzītos.
2. Maksimāli samazināt ieslodzīto skaitu, kuri tiek izmantoti cietumu iekšējos darbos (saimnieciskā apkalpošana), šim mērķim galvenokārt izmantojot kasacionētos ieslodzītos.
Vajadzību pēc darba spēka, kāds ir nepieciešams palīgsaimniecībām, celtniecībai un citiem cietuma darbiem, noteikt katrā cietumā atsevišķi, atbilstoši normatīviem, un līdz š. g. 25 .V iesniegt man apstiprināšanai.
3. Nepieļaut notiesāto ieslodzīto aizturēšanu cietumos vairāk par desmit dienu termiņu.
4. Turpmāk visus ieslodzītos, vecumā līdz 17 gadiem ieskaitot, soda izciešanai ar PSRS IeM norīkojumiem nosūtīt uz bērnu darba kolonijām.

Labošanas darbu koloniju priekšniekam kapteinim biedram Brjuhanovam :

1. Nekavējoties pieņemt no Latvijas PSR IeM cietumiem Labošanas darbu koloniju apakšvienībās visus III – IV kategorijas ieslodzītos, kuri nav pakļauti nosūtīšanai uz nometnēm un turpmāk nepieļaut šīs kategorijas ieslodzīto paturēšanu cietumos.
2. Nekavējoties pieņemt Labošanas darbu kolonijas apakšvienībās visus cietumos turētos I – II darba kategorijas ieslodzītos, kuri dažādu iemeslu dēļ nav pakļauti nosūtīšanai uz nometnēm, arī turpmāk nodrošinot viņu savlaicīgu pieņemšanu Labošanas darbu koloniju apakšvienībās.
3. Ne vēlāk kā līdz 10.jūnijam mēbeļu fabrikā atvērt atsevišķu nometnes punktu 500 ieslodzītajiem.
4. Līdz 25. jūnijam pie labošanas darbu kolonijas Nr.1 uz bijušā cietuma Nr. 3 telpu bāzes organizēt filiāli 250 cilvēkiem, lai tur darbā izmantotu III – IV kategorijas ieslodzītos.
5. Pieņemt mērus, lai no jūnija līdz septembrim noorganizētu kontraģentu koloniju 1500 – 2000 ieslodzīto izvietošanai.
6. Pieņemt noteiktus mērus, lai visās Labošanas darbu koloniju apakšvienībās, izmantojot ieslodzīto darbu, uzlabotu ražošanas plānu izpildīšanu un pārpildīšanu. Kolonijās maksimāli samazināt to ieslodzīto skaitu, kuri ir aizņemti palīgdarbos, izmantojot viņus pamatdarbos. Azliegt uzturēt darba spējīgo kontingentu bez darba.
7. Katrā dekadē personīgi izskatīt atskaites par ieslodzīto izmantošanu darbā un operatīvi pieņemt nepieciešamos mērus, lai novērstu atklātos trūkumus.
8. Uzdot koloniju priekšniekiem katru dienu analizēt ziņas par ieslodzīto izmantošanu visos savos darbu objektos, savlaicīgi pieņemt nepieciešamos mērus kontingenta efektīvākai izmantošanai darbā.
9. Nodrošināt savlaicīgu atskaites iesniegšanu PSRS IeTK Gulagam par ieslodzīto izmantošanu darbā telegrāfiski vai ar pastu.
10. Atļaut notiesātos par sadzīves, militāriem un dienesta noziegumiem, kuri, atrodoties kolonijās sevi ir rekomendējuši pozitīvi, izmantošanu palīgā apsardzei. Ieslodzīto personu pielaišanu ieslodzīto apsardzei veikt ar manu apstiprinājumu. Apsardzei pielaistajiem ieslodzītajiem radīt labākus sadzīves apstākļus.

Lai nokomplektētu militarizēto apsardzi, uzdot Kadru daļai kopā ar Labošanas darbu koloniju plaši izvērst vervēšanas darbu ar vietējo partijas un padomju orgānu, kā arī ar kara komisariātu palīdzību Sarkanās armijas demobilizēto vidū.

Kontroli par šīs pavēles izpildi uzdot Latvijas PSR iekšlietu ministra vietniekam pulkvedim biedram Kizimovam.

Latvijas PSR iekšlietu ministrs
ģenerālmajors

(Eglītis).¹

1.LR IeM arhīvs. 1. f., 3. apr., 11. l., 61., 62. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Latvijas PSR Iekšlietu ministrijas pavēle par stāvokli LPSR cietumos 1946. gadā

Slepeni

Saturs

par Latv. PSR cietumu pārbaudes rezultātiem

1946. gada 10. decembrī

Saskaņā ar PSR Savienības iekšlietu ministra ģenerālpulkveža biedra Kruglova 1946. gada 6. novembra direktīvu Nr. 320 ir konstatēts, ka

ieslodzīto uzturēšanas un apsardzības režīms lielākajā daļā cietumu ir organizēts saskaņā ar “Nolikumu par cietumiem” un instrukciju par ieslodzīto cietuma uzraudzību un apsargāšanu.

Cēsu cietumā Nr. 8 (priekšnieks kapteinis Raunovs) un Valmieras cietumā Nr. 9 (priekšnieks jaunākais leitnants Jonovs), apzinoties savu atbildību turēt cietumu labā sanitārā stāvoklī, ieslodzītie ir apgādāti ar visu nepieciešamo inventāru. Viņi nodarbojas ar kadru izraudzīšanos un audzināšanu. Pēc Latvijas atbrīvošanas no vācu okupantiem, nav pieļāvuši nevienu bēgšanu. Cietumi ziemai ir pilnīgi sagatavoti.

Rēzeknes cietums Nr. 10 Rēzeknē (cietuma priekšnieka amata pagaidu izpildītājs – jaunākais leitnants Boroviks) nopietni un sistemātiski nodarbojas ar personālsastāva audzināšanu, kadru izraudzīšanos (..), cietums atrodas labā sanitārā stāvoklī un ieslodzīto turēšanai ir radīti normāli apstākļi.

Taču vairākos cietumos ir konstatēti nopietni trūkumi.

Cietumā Nr. 1 Rīgā – (priekšnieks kapteinis Juhno).

Cietumā nav kurināmā rezervju, tā rezultātā ir pārtraukumi ar korpusu apkurināšanu, pirts, dezinfekcijas kamera un mazgātava darbojas neregulāri, kā rezultātā ieslodzīto veļa ir netīra un atklāta utainība.

Slikti ir sagatavoti uzraugi, satiekot virsniekus, neprot viņus sveicināt un ir nekārtīgā izskatā. Ar personālsastāvu cietuma priekšnieks sadarbojas vāji, kā rezultātā nenokomplektēšana cietumā sastāda 32 %.

Ieroči un kaujas piederumi tiek turēti netīrā veidā, ieroču tīrīšana notiek bez virsnieku uzraudzības.

Pastaigu laukumi nav iekārtoti.

Trūkst sūtījumu nodošanas uzskaites.

Cietums Nr. 2 Rīgā – (priekšnieks gvardes kapteinis Kutasovs).

Kameras ar guļamlāvām nav iekārtotas pilnīgi, daļa ieslodzīto guļ uz kailas betona grīdas. Vairākās kamerās ir liela utainība, utis atklātas pat slimnieku kamerā.

Ēdiens ieslodzītajiem tiek gatavots nepiemērotos katlos, produkti pirms ielikšanas katlos tiek slikti nomazgāti. (..).

Dzeramā ūdens trauki kamerās ir netīri.

Politmasu darbs personālsastāva vidū nav nokārtots.

Uzraugošā sastāva ārējais izskats ir nekārtīgs. (..).

Cietumā Nr. 4 Ventspilī – (priekšnieks – jaunākais leitnants Arisovs).

Ieslodzītie, kuri ierodas cietumā, karantīnas kamerā tiek ievietoti bez sanitārās apstrādes, utaini. Ieslodzīto sanitārā apstrāde tiek veikta nekvalitatīvi. Dezinfekcijas kamerā, kura ir paredzēta 10 apģērbu komplektiem, tiek pieļauta pārslodze.

Ar kurināmo cietums nav apgādāts. Kameras ir netīras un liela daļa no tām ir neapkurinātas.

Cietumā Nr. 5 Daugavpilī – (priekšnieks vecākais leitnants Koršunovs).

Lielākā daļa kameru ar guļamlāvām nav apgādāta, gultas piederumu nav un ieslodzītie guļ uz kailas grīdas. Trijās kamerās, kurās tiek turēti ieslodzītie, grīdas ir bojātas, bet cietuma priekšnieks to salabošanai nekādus pasākumus neveic.

Kadru izraudzīšanai cietuma priekšnieks nekādu uzmanību nepievērš, kā rezultātā uzraugošā sastāva trūkums sastāda 35,6 %.

Uzraugošā sastāva specsagatavošana kopš š. g. jūnija netiek veikta. Pārbaudot dienesta pavēļu un instrukciju zināšanas, izrādījās, ka tās zina vāji. Ieroči un kaujas piederumi, kuri atrodas cietuma apbruņojumā ir netīri, patronas pārklātas rūsu.

Ar ugunsdzēsēšanas inventāru cietums nav apgādāts.

Cietumā Nr. 7 Liepājā (priekšnieks leitnants Kosikovs).

Vairākās kamerās sanitārais stāvoklis ir neapmierinošs, uz krāsnīm un logiem ir putekļi un zirnekļu tīkli. Daļai ieslodzīto nav guļamlāvu, viņi guļ uz grīdas.

Sūtījumu pieņemšanas istabas nav. Apmeklētāji, kuri atnesuši sūtījumus ieslodzītājiem, vairāk nekā 2 stundas atrodas uz ielas. Ar kurināmo cietums nav apgādāts. Kameras tiek apkurinātas slikti.

Pavēlu:

1. Par labi nostādītu darbu cietumu režīma nodrošināšanā, ieslodzīto un sanitārā stāvokļa uzturēšanā, cietumu priekšniekiem: Nr.8 kapteinim Reunovam, Nr. 9 – jaunākajam leitnantam Jonovam un cietuma Nr. 10 priekšnieka pienākumu pagaidu izpildītājam jaunākajam leitnantam Borovikam, izteikt pateicību.
2. Cietumu priekšnieku: Nr. 2 – kapteini P.V.Juhno, Nr. 4 – jaunāko leitnantu A.G.Arisovu un Nr. 5 – vecāko leitnantu A.J.Koršunovu, par pieļautajiem trūkumiem, uz kuriem ir norādījusi komisija – katru arestēt uz 7 diennaktīm mājās arestā.
3. Cietuma Nr. 1 sanitārās daļas priekšnieku – medicīnas dienesta kapteini Rumeli un cietuma Nr. 2 ārstu – medicīnas dienesta vecāko leitnantu Grozovski par neapmierinošo cietuma sanitāro stāvokli arestēt ar mājās arestu uz 10 diennaktīm. Brīdinu visus cietumu priekšniekus un ārstus, ka turpmāk par sliktu darbu vainīgās personas tiks stingri sodītas.
4. Cietumu daļas priekšnieka vietnieku majoru P. T. Fiļipovu par cietumu vājo kontroli arestēt ar mājās arestu uz 5 diennaktīm.
5. Norādīt cietumu daļas priekšniekam apakšpulkvedim Bērziņam par aparāta darba kontroles pazemināšanos.

Cietumu daļas priekšniekam apakšpulkvedim Bērziņam sasaukt cietumu priekšnieku, kopā ar ārstiem, apspriedi jautājumā par cietumu darbu un to sanitāro stāvokli.

Cietumu priekšniekiem līdz 1947. gada 1. janvārim novērst trūkumus, kuri norādīti komisijas pārbaudē.

Cietumu daļas priekšniekam apakšpulkvedim Bērziņam par izpildi ziņot man 1947. g. 5. 1.

Latvijas PSR iekšlietu ministrs
ģenerālmajors

(Eglītis).¹

1.LR IeM arhīvs, 1. f., 3. apr., 6. l., 145., 146., 147. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Pilnīgi slepeni

Latv.PSR iekšlietu ministra pavēle

Pavēle

par 1947. gadu

Saturs: PSR Savienības iekšlietu ministra 1947. gada 29. janvāra pavēles Nr. 0096 izziņošana par Latvijas PSR IeM izmeklēšanas cietumu dislokāciju un limitiem

1947. gada 8. martā

Glabāt kopā ar šifru

Izpildot PSR Savienības IeM 1947. gada pavēli Nr. 0096, ar šo tiek izziņota Latvijas PSR Iekšlietu ministrijas izmeklēšanas cietumu dislokācija, ar tiem noteiktajām limita vietām:

cietums Nr. 1	- Rīga	... 2600
--- // --- Nr. 2	- Rīga	... 1000
--- // --- Nr. 3	- Rīga	... 230
--- // --- Nr. 4	- Ventspils	... 300
--- // --- Nr. 5	- Daugavpils	... 975
--- // --- Nr. 6	- Jelgava	... 620
--- // --- Nr. 7	- Liepāja	... 350
--- // --- Nr. 8	- Cēsis	... 370
--- // --- Nr. 9	- Valmiera	... 325
--- // --- Nr. 10	- Rēzekne	... 240
--- // --- Nr. 11	- Madona	... 65
--- // --- Nr. 12	- Ludza	... 85
		7160

Agrāk izsludinātos limitus atcelt.

Latvijas PSR iekšlietu ministrs

ģenerālmajors

(A.Eglītis).¹

1.LR IeM arhīvs. 1. f., 3. apr., 13. l., 4. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

**Latvijas PSR iekšlietu ministra, Latvijas PSR valsts drošības ministra un
Latvijas PSR prokurora pavēle par komisijas izveidošanu, lai atlasītu
ieslodzītos nosūtīšanai uz IeM sevišķajām nometnēm un sevišķajiem
cietumiem**

Latvijas PSR iekšlietu ministra, Latvijas PSR valsts drošības ministra un Latvijas PSR
prokurora

**Pavēle
par 1948. gadu**

Saturs: **Par komisijas izveidošanu, lai atlasītu ieslodzītos, kuri ir jānosūta uz IeM
sevišķajām nometnēm un sevišķajiem cietumiem**

1948. gada 16. aprīlī

Rīgā

3/0012/4 ps

Saskaņā ar PSR Savienības IeM, PSR Savienības VDM un PSRS ģenerālprokurora
1948. gada 16. marta pavēli Nr. 00279/00108/72 par sevišķi bīstamu valsts noziedznieku
nosūtīšanu uz stingra režīma nometnēm un cietumiem

pavēlam:

1. Lai atlasītu ieslodzītos, kuri tiek turēti Latv. PSR Labošanas darbu koloniju
apakšvienībās un cietumos, kuri ir jāpārvieto uz IeM sevišķajām nometnēm un
sevišķajiem cietumiem, izveidot komisiju šādā sastāvā:
Latvijas PSR iekšlietu ministra vietnieks pulkvedis Sieks
Latvijas PSR valsts drošības ministra vietnieks pulkvedis Vēvers, un
Latvijas PSR prokurors valsts justīcijas 2. klases padomnieks Mišutins.
2. Komisijai savā darbā ir jāvadās no IeM, VDM un ģenerālprokurora pavēles
00279/00108/72 ps un viss darbs par ieslodzīto atlasīšanu, lēmuma pieņemšanu un
protokola sastādīšanu ir jāpaveic divu mēnešu laikā.
3. Latv. PSR IeM Labošanas darbu koloniju daļas priekšniekam majoram Plaudem
un LPSR IeM Cietumu daļas priekšniekam apakšpulkvedim Bērziņam divu nedēļu
laikā sastādīt un iesniegt komisijai sarakstus par visiem Labošanas darbu koloniju

daļas apakšvienībās un cietumos esošajiem ieslodzītajiem, kuri ir notiesāti par kontrrevolucionāriem noziegumiem un politisko bandītismu.

Latv. PSR iekšlietu ministrs ģenerālmajors A. Eglītis

Latv. PSR valsts drošības ministrs ģenerālmajors A. Noviks

valsts justīcijas 2. klases padomnieks A. Mišutins.¹

1.LR IeM arhīvs. 1. f., 3. apr., 20. l., 208. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

PSRS iekšlietu ministra S. Kruglova pavēle par sacelšanās apspiešanu Liepājas nepilngadīgo kolonijā

Slepeni

PSRS iekšlietu ministra pavēle

Par Latvijas PSR IeM Liepājas nepilngadīgo darba kolonijā ieslodzīto nekārtībām

1950. gada 14. oktobrī

1950. gada 15. augustā Latvijas PSR IeM Liepājas nepilngadīgo darba kolonijā notika nekārtības.

Nekārtību tiešais cēlonis bija tas, ka uzraugi Zaharovs un Petrovs piekāva bēgšanas mēģinājumā aizturētos nepilngadīgos Birznieku, Kiporu (iespējams Ķipuru) un Pērkonu.

Likvidējot nekārtības, kolonijas priekšnieka v.i. vec. leitnants Zoļņikovs un ražošanas apmācības vec.inženieris majors Kuļikovs izrādīja organizatoru spēju trūkumu, apmulsumu un glēvumu. Bez vajadzības tika izsaukta karaspēka daļa un dota pavēle šaut gaisā.

Veiktajā izmeklēšanā konstatēts, ka audzinātāji un uzraugi rupji izturējušies pret nepilngadīgajiem notiesātajiem. Audzināšanas darbs aizvietots ar administrēšanu. Pusaudži bez kolonijas priekšnieka un viņa vietnieka mācību un audzināšanas darbā ziņas ievietoti soda izolatorā. Kolonijas operatīvais pilnvarotais Hohins pieļāva nepilngadīgo notiesāto piekaušanu.

Bijušais kolonijas priekšnieka vietnieks mācību un audzināšanas darbā majors Kuļikovs slikti organizēja audzināšanas darbu un iecietīgi izturējās pret savu darbinieku izdarītajām rupjībām pret pusaudžiem. No darba atceltais kolonijas priekšnieka vietnieks Kuļikovs bija atstāts šajā pašā kolonijā par ražošanas apmācības vecāko inženieri.

Kolonijas priekšnieks kapteinis Gusevs nenodarbojās ar audzināšanas darbu, pieļāva rupju apiešanos ar pusaudžiem, nepilngadīgo notiesāto sūdzības par netikumīgu rīcību atstāja bez ievēribas.

Kolonijas vadība un audzinātāji nezināja nepilngadīgo notiesāto noskaņojumu. Kolonijā nebija notiesāto pusaudžu pastāvīga uzraudzība. Pārkāpjot [apcietinājumā] turēšanas režīmu, audzinātāju, skolotāju un ražošanas apmācību meistarību darbā nebija savstarpēju kontaktu. Kolonijas darbinieku disciplīna bija zemā līmenī.

PSRS IeM pavēle Nr. 0369 1950.gadā par kvalificētu kadru izraudzīšanu, audzināšanu un nostiprināšanu darbā Latvijas PSR Iekšlietu ministrijā, tika izpildīta neapmierinoši. Kolonijas personāla sastāvs atestēts formāli.

Latvijas PSR iekšlietu ministrs ģenerālmajors Eglītis ar Liepājas kolonijas darbu pienācīgā līmenī nav nodarbojies, signāliem par nekārtībām kolonijā nepievērsa uzmanību un attiecīgi nerīkojās, lai ieviestu kolonijā kārtību.

Pavēlu:

1. Kolonijas priekšnieku kapteini Gusevu un ražošanas apmācības vecāko inženieri majoru Kuļikovu par audzināšanas darbu kolonijā izkropļošanu, atbrīvojot no ieņemamā amata un materiālus par viņiem nodot PSRS IeM Sevišķajai inspekcijai.
2. Kolonijas operatīvo pilnvaroto jaun. leitnantu Hohinu, uzraugus Zaharovu un Petrovu par nepilngadīgo ieslodzīto piekaušanu saukt pie kriminālatbildības.
3. Latvijas PSR IeM 1950. gada 30. augusta pavēli Nr. 030 par rājiena izteikšanu Latvijas PSR IeM Bērnu klaiņošanas un nepietiekamas uzraudzības nodaļas priekšniekam pulkvedim Freimanam – apstiprināt.
4. Latvijas PSR iekšlietu ministram ģenerālmajoram Eglītim, par uzraudzības trūkumu bērnu kolonijas darbā, izteikto rājienam – apstiprināt.
5. Iecelt par kolonijas priekšnieku Kolnebolockovu Sergeju Jakova d., un par kolonijas priekšnieka vietnieku mācību un audzināšanas darbā – kapteini Labaņinu Mihailu Ivana d.
6. Latvijas PSR iekšlietu ministram ģenerālmajoram Eglītim ieviest Liepājas kolonijā pienācīgu kārtību, personīgi pārbaudot un nodrošinot PSRS IeM 1950. gada pavēles Nr. 039 izpildi, pievēršot sevišķu uzmanību pusaudžu audzināšanai un ražošanas apmācībai, kā arī kolonijas nostiprināšanai ar kadriem.

Par veiktajiem pasākumiem ziņot PSRS IeM līdz 1950. gada 15. novembrim.

7. Pavēli paziņot bērnu darba audzināšanas un nepilngadīgo notiesāto darba koloniju PSRS IeM un apgabalu iekšlietu daļu bērnu klaiņošanas un nepietiekamas uzraudzības nodaļu vadošajiem darbiniekiem.

PSRS iekšlietu ministrs

ģenerālpulkvedis

S.Kruglovs.¹

1.Latvijas Okupācijas muzeja Gadagrāmata. - Rīga, 2002, 153., 154., 155., 156. lp.

IV nodaļa

Arestēto lietu izmeklēšanas metode – spīdzināšana

VK(b)P CK sekretāra J.Staļina 1939. gada 10. janvāra norādījums par arestēto spīdzināšanas pieļaujamību

VK(b)P CK šifrā
(1939. gada 10. janvārī)

**[VK(b)P] apgabalu, novadu komiteju, nacionālo komunistisko partiju CK sekretāriem,
iekšlietu tautas komisāriem, IeTK pārvalžu priekšniekiem**

VKP CK kļuvis zināms, ka apgabalu un novadu komiteju sekretāri, pārbaudot IeTK darbiniekus, pārmet viņiem kā kaut ko noziedzīgu arestēto fizisku ietekmēšanu. VKP CK paskaidro, ka no 1937. gada VKP CK pieļāva fiziskas ietekmēšanas praksi IeTK darbībā. Pie tam tika norādīts, ka fiziska ietekmēšana ir pieļaujama tikai kā izņēmums un tikai pret acīmredzamiem tautas ienaidniekiem, kuri, izmantojot humānās pratināšanas metodes, nekaunīgi atsakās atklāt sazvērniekus, mēnešiem nedod liecības, cenšas kavēt brīvībā palikušo sazvērnieku atmaskošanu, tas ir, arī cietumā turpina cīņu pret padomju varu. Pieredze parāda, ka šī metode ir bijusi rezultatīva, būtiski paātrinot tautas ienaidnieku atmaskošanas darbu. Tiesa, turpmākajā praksē fiziskas ietekmēšanas metodi sabojāja tādi negēļi kā Zakovskis, Ļitvins, Uspenskis un citi, jo viņi to no izņēmuma pārvērta par likumu un sāka lietot pret nejauši arestētiem godīgiem cilvēkiem. Par to viņi saņēma pelnītu sodu. Bet tādēļ nav noniecināma pati metode, ja to pareizi lieto praksē. Ir zināms, ka visi buržuāziskie izlūkdienesti fiziski ietekmē sociālistiskā proletariāta pārstāvjus, pie tam visnekrietnākajā formā. Jājautā, kāpēc sociālistiskajam izlūkdienestam ir jābūt humanākam attiecība pret sīkstiem (ierakstīts ar roku – aut.) buržuāzijas aģentiem, niknākajiem (ierakstīts ar roku – aut.) strādnieku šķiras un kolhoznieku ienaidniekiem. VKP CK uzskata, ka arī turpmāk fiziskas ietekmēšanas metode izņēmuma kārtā pret acīmredzamiem un nepakļāvīgiem tautas ienaidniekiem ir izmantojama kā pilnīgi pareiza un mērķtiecīga metode.

VKP CK pieprasa no apgabalu, novadu komiteju, nacionālo komunistisko partiju CK sekretāriem, lai viņi, pārbaudot IeTK darbiniekus, ņemtu vērā šo izskaidrojumu.

VK(b)P CK sekretārs

(J. Staļins).¹

1. Okupācijas varu politika Latvijā 1939-1991. Dokumentu krājums, Rīga – 1999, 43. lpp.

Leonīds Zakovskis (īstā vārdā – Henrihs Štubis). No 1934. līdz 1937. gadam IeTK Ļeņingradas apgabala pārvaldes priekšnieks. No 1938. gada janvāra – IeTK Maskavas apgabala pārvaldes priekšnieks, PSRS iekšlietu tautas komisāra vietnieks. Arestēts 1938. gada aprīlī. Nošauts 1938. gada 29. augustā.

Mihails Ļitvins. No 1936. gada IeTK Galvenās valsts drošības pārvaldes darbinieks. No 1938. gada – IeTK Ļeņingradas apgabala pārvaldes priekšnieks. 1938. gada novembrī izdarīja pašnāvību.

Aleksandrs Uspenskis. Ukrainas PSR iekšlietu tautas komisārs. 1938. gada 14. novembrī simulēja pašnāvību (it kā noslīcinājies Dņeprā). Aizbēga uz Urāliem. 1939. gada 15. aprīlī arestēts. 1940. gada 27. janvārī nošauts.

**Izvilums no LPSR Iekšlietu ministrijas karaspēka kara prokurora
M. Timčenko izziņas par prokurora uzraudzību “kontrrevolucionāro”
lietu izmeklēšanā**

Pilnīgi slepeni

1946. gada 25. oktobrī

Izziņa

**par prokurora uzraudzību Latvijas PSR Iekšlietu ministrijas un Valsts drošības
ministrijas izmeklējamo kontrrevolucionāro noziegumu lietu izmeklēšanā par 1946.
gada 3. ceturksnī**

(..) Par Kriminālprocesuālā likumā noteikto normu pārkāpumiem ir nepieciešams atzīmēt, ka iepriekšējās izmeklēšanas procesā un laikā, kad lietas izskata tiesā, ir bijuši gadījumi, kad apsūdzētie paziņoja par to, ka pret viņiem pratināšanas laikā ir pielietoti fiziskas iedarbības līdzekļi, tādēļ viņi esot bijuši spiesti dot par sevi nepatiesas liecības.

Dažos gadījumos šādiem paziņojumiem bija provokatorisks raksturs un, kā vēlāk noskaidrojās, apsūdzētajiem šajos gadījumos ir bijis mērķis izvairīties no soda par viņu izdarītajiem noziegumiem. (..).

Taču, kā ir noskaidrojusi Valsts drošības ministrijas Sevišķās inspekcijas izmeklēšana, nelikumīgu izmeklēšanas metožu pielietošana pret arestētajiem patiešām ir notikusi.

Par likumības rupjiem pārkāpumiem, veicot izmeklēšanu, fiziskas iedarbības līdzekļu pielietošanu pratināšanas laikā, Valsts drošības ministrijā š.g. septembrī ar brīvības atņemšanu uz 5 gadiem tika sodīts izmeklētājs Engelsons.

Reizē ar to ir jānorāda, ka Valsts drošības ministrijas Sevišķā inspekcija lēni izmeklē materiālus par apsūdzēto iesniegumiem sakarā ar fiziskās iedarbības līdzekļu pielietošanu pret viņiem.

Kā apstiprinājumu tam var minēt šādu faktu: 1946. gada augustā valsts drošības ministram tika iesniegts norādījums par to, ka Valsts drošības ministrijas 2.daļas darbinieki pret apsūdzētajiem Sarmu, Pikšānu un Eglīti ir pielietojuši nelikumīgas izmeklēšanas metodes. Līdz šim atbilde par izmeklēšanas rezultātiem nav saņemta.

Valsts drošības ministrijas vadība vairākus mēnešus neatbild uz kara prokuratūras iesniegumu par to, ka Valsts drošības ministrijas darbinieki pārkāpj kriminālprocesuālās normas un likumus. (..).

Latvijas PSR Iekšlietu ministrijas karaspēka kara prokurors
justīcijas apakšpulkvedis

M. Timčenko. ¹

1.LVA, PA-101. f., 9. apr., 73. l., 159.-162. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Izvilums no PSRS valsts drošības ministra V. Abakumova vēstules J.Staļinam par izmeklēšanas veikšanas praksi VDM orgānos

1947. gada 17. jūlijā

Pilnīgi slepeni

Biedram J. V. Staļinam

Ziņoju par VDM orgānos izveidojošos praksi izmeklēšanas veikšanā spiegu, diversantu, teroristu un pretpadomju pagrīdes dalībnieku lietās. (..)

8. Attiecībā uz izmeklēšanā atmaskotajiem spiegiem, diversantiem, teroristiem un citiem aktīviem padomju tautas ienaidniekiem, kuri nekaunīgi atsakās izdot savus līdzdalībniekus un nedod liecības par savu noziedzīgo darbību, VDM orgāni saskaņā ar VK(b)P CK 1939. gada 10. janvāra norādījumu, pielieto fizisku iedarbību.

Centrā – ar PSRS VDM sankciju.

Uz vietām – ar republiku valsts drošības ministru un VDM novadu un apgabalu pārvalžu priekšnieku sankciju. (..)

Nepieciešams atzīmēt, ka sakarā ar VK(b)P CK lēmumu veiktajā vispusīgā VDM orgānu izmeklēšanas darba pārbaudē, par kuru Jums ar Nr. 2820 tika paziņots š. g. 2.jūnijā, tika noskaidrots, ka daži čekisti vairākos gadījumos ir izkropļojuši daudzus noteikumus no augstāk minētās izmeklēšanas prakses. No jauna VDM darbā atnākušie biedri šos noteikumus nezina.

Tādēļ augstāk izklāstītā prakse zināmā daļā tiks parādīta patlaban PSRS VDM sagatavotajā pavēlē par izmeklēšanas darba uzlabošanu VDM orgānos.

Pavēli Jums iesniegšu papildus.

Abakumovs.¹

1.Источник, 1994, №6, с.112, 113, 114, 115.

Viktors Abakumovs. Ģenerālpulkvedis. No 1941. gada 25. februāra – PSRS iekšlietu tautas komisāra vietnieks. Personīgi piedalījās arestēto pratināšanās, kuru laikā ieslodzītos nežēlīgi piekāva. No 1943. gada 9. aprīļa – Sarkanās armijas Galvenās pretizlūkošanas pārvaldes “Smerš” (“Nāvi spiegiem”) priekšnieks. No 1946. gada 4. maija – PSRS valsts drošības ministrs. 1951. gada 12. jūlijā arestēts par “cionistu sazvērestības slēpšanu Valsts drošības orgānos” un par arestēto piekaušanu un spīdzināšanu. 1954. gada 12. – 19. decembrī PSRS Augstākās tiesas Kara kolēģija izbraukuma sesijā Ļeņingradā V. Abakumovu atzina par vainīgu “Dzimtenes nodevībā, kaitniecībā, terora aktu rīkošanā un piedalīšanos kontrrevolucionāras organizācijās”. V. Abakumovs sevi par vainīgu neatzina un paziņoja: “Staļins deva norādījumus, bet es tos izpildīju.” Ar Kara kolēģijas 1954. gada 12. decembra spriedumu V. Abakumovs tika notiesāts ar nāves sodu un nošauts.

PSRS iekšlietu ministra L. Berijas pavēle par arestēto spīdzināšanas pārtraukšanu

Nr. 0068

**PSRS iekšlietu ministra L. Berija pavēle “Par aizliegumu piemērot pret arestētajiem
jebkādas piespiedu un fiziskās iedarbības mērus”**

1953. gada 4. aprīlī

Pilnīgi slepeni

PSRS Iekšlietu ministrija ir noskaidrojusi, ka VDM orgānu izmeklēšanas darbā ir bijuši visrupjākie padomju likumu izkropļojumi, nevainīgu padomju pilsoņu aresti, neapvaldīta izmeklēšanas materiālu falsifikācija, plaša dažāda veida spīdzināšana – nežēlīga arestēto piekaušana, rokas dzelžu pielietošana cauru diennakti aiz muguras sagrieztām rokām, kas atsevišķos gadījumos turpinājās mēnešiem ilgi, ilgstoša miega atņemšana, izģērbtu arestēto turēšana aukstā karcerī utt.

Pēc bijušās Valsts drošības ministrijas vadības norādījuma arestēto piekaušana notika Ļefortovas un Iekšējā cietumā iekārtotās telpās, tā tika uzdots no cietumu darbiniekiem speciāli izraudzītai personu grupai, kura pielietoja visdažādākos spīdzināšanas līdzekļus.

Tādas zvēriskas “pratināšanas metodes” noveda pie tā, ka daudzus nevainīgi arestētos izmeklētāji noveda līdz fizisko spēku izsīkumam, morālai depresijai, bet atsevišķos gadījumos līdz cilvēciska izskata zaudēšanai.

Izmantojot tādu arestēto stāvokli, izmeklētāji – falsifikatori, pagrūda viņiem jau iepriekš sagatavotas safabricētas “atzīšanās” par pretpadomju un spiegošanas darbu.

Tādas kaitīgas izmeklēšanas metodes novirzīja operatīvā sastāva pūles uz melīga ceļa, bet valsts drošības orgānu uzmanība tika novērsta no cīņas ar Padomju valsts īstajiem ienaidniekiem.

Pavēlu:

1. Kategoriski aizliegt IeM orgāniem pielietot pret arestētajiem jebkādas piespiešanas un fiziskās iedarbības mērus; veicot izmeklēšanu, stingri ievērot kriminālprocesa kodeksa normas.
2. Likvidēt Ļefortovas un Iekšējā cietumā bijušās PSRS VDM vadības iekārtotās telpas, lai piemērotu pret arestētajiem fiziskās iedarbības mērus, bet visus rīkus, ar kuru palīdzību tika veikta spīdzināšana – iznīcināt.
3. Ar šo pavēli iepazīstināt visu IeM orgānu operatīvo sastāvu un brīdināt, ka turpmāk par sociālistiskās likumības pārkāpumiem, tiks saukti pie visstingrākās atbildības, līdz pat nodošanai tiesai, ne tikai tiešie vaininieki, bet arī viņu vadītāji.

PSR Savienības iekšlietu ministrs

L.Berija.¹

1. Исторический архив. 1996 г. № 4, с.151.

Lavrentijs Berija. Padomju Savienības maršals. No 1938. līdz 1946. gadam – PSRS iekšlietu tautas komisārs (ministrs). Viņa laikā (1939. gada janvārī) tika izdots J.Staļina rīkojums par spīdzināšanas pieļaušanu. 1941. gada oktobrī pēc L. Berijas personīgā rīkojuma tika nošauti 138 augsta ranga Sarkanās armijas komandieri, bet pēc tam – vēl vairāki simti. L. Berija personīgi piedalījās daudzu arestēto piekaušanā un spīdzināšanā. 1953.gada martā, kad PSRS Valsts drošības ministrija tika pievienota PSRS Iekšlietu ministrijai, par tās vadītāju kļuva L. Berija. 1953. gada 26. jūnijā, apsūdzēts par izdomātiem noziegumiem, viņš tika arestēts un 1953. gada 23. decembrī pēc PSRS Augstākās tiesas sprieduma nošauts.

PSKP CK Prezidija lēmums par pasākumiem likumības pārkāpumu seku likvidēšanai

1953. gada 10. aprīlī

Pilnīgi slepeni

P 5/IX Par pasākumiem, kurus veic PSRS Iekšlietu ministrija

(b.b.Maļenkovs, Molotovs, Vorošilovs, Hruščovs, Kaganovičs, Mikojans)

Atbalstīt biedra L. Berijas pasākumus, lai atklātu bijušās PSRS Valsts drošības ministrijas vairākus gadus izdarītās noziedzīgās darbības, kuras izpaudās falsificētu lietu fabricēšanā, kā arī pasākumus, lai izlabotu padomju likumu pārkāpumu sekas, ņemot vērā, ka šie mēri ir vērsti uz Padomju valsts un sociālistiskās likumības nostiprināšanu.

PSKP CK Prezidijs. ¹

1.Лаврентий Берия. 1953. Стенограмма июльского пленума ЦК КПСС и другие документы. - Москва — 1999. с.41.

LPSR Ministru padomes priekšsēdētāja V. Lāča lūgums PSRS ģenerālprokuroram R.Rudenko pārbaudīt notiesāto T. Zālītes un J. Eidusa pratināšanas metodes

Rīga

Nr. 305/251-s

1954. gada 29. martā

Slepeni

**PSR savienības ģenerālprokuroram
biedram Rudenko**

Nosūtu Jūsu izskatīšanai notiesāto Jāzepa Arona dēla Eidusa un Tamāras Arona meitas Zālītes sūdzības par it kā nelikumīgu pratināšanas metožu lietošanu pret viņiem un viņu nepareizu notiesāšanu.

Par pārbaudes rezultātiem lūdzu paziņot sūdzību iesniedzējiem.

Pielikumā: minētais.

Latvijas PSR Ministra padomes priekšsēdētājs

V. Lācis.¹

1.LVA, 270. f., 1.s apr., 991. l., 2. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

Jāzeps Eiduss. Latvijas universitātes fizikas un matemātikas katedras vecākais pasniedzējs.

Arestēts 1952. gada februārī.

Tamāra Zālīte (dzimusi Eidusa). Tulkotāja, literatūrzinātniece. Rīgas Pedagoģiskā institūta docētāja. Arestēta 1953. gadā.

Izvilums no PSRS Valsts drošības ministrijas Iekšējā cietuma priekšnieka A. Mironova pratināšanas protokola

Liecinieka pratināšanas

Protokols

1955. gada 10. decembrī Galvenās kara prokuratūras kara prokurors justīcijas apakšpulkvedis Aleksandrovš nopratināja zemāk minēto liecinieku, ievērojot KPFSR Kriminālprocesa kodeksa 162.-168. pantu, Aleksandru Nikolaja dēlu Mironovu.

(..) A.Mironovs: VĀK*-AVPP**- IeTK-VDM-IeM orgānos es dienēju no 1921. gada. Iekšējā cietumā dažādos amatos es dienēju no 1924. gada. Sākumā biju vecākais uzraugs, cietuma priekšnieka dežurējošais palīgs, no 1937. gada līdz 1953. gada maijam – cietuma priekšnieks. Rezervē es aizgāju kā valsts drošības pulkvedis.

Jautājums: Sakiet, ar kā atļauju PSRS IeM*** Iekšējā cietumā iepriekšējās izmeklēšanas laikā pret arestētajiem tika pielietota fiziska iedarbība?

Atbilde: PSRS IeM Iekšējā cietumā arestētos sāka sist no 1952. gada decembra, bet līdz tam darbinieki tika sūtīti uz Ļefortovas cietumu, no 1952. gada 6. novembra – pēc valsts

drošības ministra vietnieka Rjulina un citu vietnieku norādījuma. No šī laika arestētajiem iepriekšējās izmeklēšanas laikā lietoja roku dzelžus. Par katru cilvēku bija tā vai cita ministra vietnieka norādījums. Fiziskas iedarbības lietošanas uzskaiti pret arestētajiem mēs cietumā neveicām. Taču pret katru arestēto katrā konkrētā gadījumā bija ministra vietnieka atļauja, t.i., tā, kurš uzraudzīja attiecīgo pārvaldi. Fizisko ietekmēšanu veica divi cietuma darbinieki leitnants Belovs un Kunšņikovs. No orgāniem viņus atvaļināja reizē ar mani. Viņi arestētos sīta ar gumijas nūjām.

Tas, kas attiecas uz roku dzelžu lietošanu, tad es sastādīju sarakstu, norādot, kurš lika lietot roku dzelžus un uz cik diennaktīm. Roku dzelžus nozīmēja tikai tas ministra vietnieks, kurš pārzināja attiecīgo pārvaldi. Saraksts par roku dzelžu lietošanu glabājās dežuranta galdā. Kad mani atvaļināja, pat jau 1953. gada martā roku dzelžu lietošana tika pārtraukta un saraksts nodots cietuma kancelejā.

Jautājums: Vai arestēto Eidusu, kurš skaitījās PSRS VDM 2. galvenās pārvaldes pārzinā, jūs atceraties? Vai viņam 1953. gada februārī lietoja roku dzelžus, un ar kā sankciju?

Atbilde: Arestēto Eidusu es neatceros. Apskatot man uzrādītos fotouzņēmumus, es viņu neatceros. Tāpat es neatceros, vai viņam tika uzlikti roku dzelži. Tā kā Eiduss skaitījās VDM Otrās galvenās pārvaldes rīcībā, tad, ja Eidusam lietoja roku dzelžus, tad tas notika ar bijušā valsts drošības ministra vietnieka Rjasnoja sankciju, kurš pārraudzīja 2. pārvaldi. Viņš bija arī PSRS VDM 2. galvenās pārvaldes priekšnieks.

Roku dzelžu noņemšana notika pēc attiecīgā izmeklētāja norādījuma. Pēc protokola izlasīšanas, precizēju, ka roku dzelžu lietošanas termiņus arestētajiem ministra vietnieki nenorādīja.

Kad tikko roku dzelžus sāka lietot, bijušais ministra vietnieks Goglidze deva norādījumu, ka dienas laikā roku dzelži jāuzliek, rokām esot aiz muguras, bet nakts laikā – rokām esot uz priekšu.

Man par roku dzelžu lietošanu arestētajiem parasti zvanīja pārvaldes izmeklēšanas daļu priekšnieki. Katrā konkrētajā gadījumā es pārbaudīju šos norādījumus, zvanīju attiecīgajam ministra vietniekam. Pārlicinājies, ka tas ir ministra vietnieka norādījums, es devu rīkojumu uzlikt roku dzelžus un veikt piekaušanu. Es vienmēr biju klāt, kad pret arestētajiem lietoja fizisku iedarbību, roku dzelžus sākumā uzlika manā klātbūtnē, bet vēlāk tiešie izpildītāji – cietuma dežuranti.

Visvairāk norādījumus par roku dzelžu lietošanu un arestēto piekaušanu deva Goglidze. Viņš tolaik bija ministra pirmais vietnieks un, sakarā ar ministra Ignatjeva slimību,

viņu aizstāja. Norādījumus deva arī citi vietnieki, tajā skaitā Rjasnojs, kā par piekaušanu, tā arī par roku dzelžu pielietošanu.

Vairāk neko par šo lietu liecināt es nezinu. Pēc maniem vārdiem pierakstīts pareizi un man nolasīts.

A. Mironovs.

Galvenās kara prokuratūras prokurors
justīcijas apakšpulkvedis A. Aleksandrovš. ¹

1.LVA, 1986. f., 2. apr., P-2003. l., 130., 130.a., 131., 131.a., 132., 132.a. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.

* VĀK – Viskrievijas ārkārtējā komisija

** AVPP – Apvienotā valsts politiskā pārvalde

*** Tajā laikā, kad tika mocīts J. Eiduss, Iekšējais cietums atradās PSRS VDM pārziņā, bet A. Mironova pratināšanas laikā – PSRS IeM pakļautībā.

Izvilums no PSRS Ministru padomes Valsts drošības komitejas Izmeklēšanas pārvaldes 2. daļas priekšnieka V. Ščerbakova pratināšanas protokola

Liecinieka pratināšanas

Protokols

1955. gada 8. decembrī Galvenās kara prokuratūras prokurors justīcijas apakšpulkvedis Aleksandrovš nopratināja zemāk minēto liecinieku, ievērojot KPFSR Kriminālprocesa kodeksa 162.-168.pantu, Vasiliju Vasilija dēla Ščerbakovu. (..).

V.Ščerbakovš: VDK dienestā es atrodos no 1943. līdz 1946. gadam. No 1949. gada beigām es atrados dienestā izmeklēšanas darbā. Es ieņēmu izmeklētāja, pēc tam vecākā izmeklētāja, nodaļas priekšnieka vietnieka amatus un no 1954. gada vidus – nodaļas priekšnieka amatu. (..).

Iepriekšējo izmeklēšanu Eidusa lietā veicu es. Dažas izmeklēšanas darbības tika veiktas, piedaloties daļas priekšnieka vietniekiem, tajā laikā apakšpulkvedim Pankratovam un

pulkvedim Maklakovam. Es atceros, ka vēl kādu IeM vadība, šķiet, iekšlietu ministra vietnieks, izsauca Eidusa pratināšanai.

Jautājums: Sakiet, vai jūs un citas personas, kuras veica iepriekšējo izmeklēšanu Eidusa lietā, pieļāvēt nelikumīgas izmeklēšanas metodes?

Atbilde: Es un citas personas, kuras Eidusa lietā veica iepriekšējo izmeklēšanu, nelikumīgas izmeklēšanas metodes nepielietojām. Uz 2-3 dienām, pēc PSRS IeM vadības norādījuma, precīzi neatceros, vai pēc Rjasnoja vai Ignatjeva norādījuma, Eidusam tika uzlikti roku dzelži. (..). Man ir jāsaka, ka man personīgi nekāda sakara ar roku dzelžu uzlikšanu Eidusam nebija, un es par to uzzināju tikai tad, kad viņš tika izsaukts pie manis uz nopratināšanu. (..).

Jautājums: Sakarā ar ko Eiduss tika sistemātiski pratināts ne tikai dienās, bet arī naktīs?

Atbilde: Eidusu pratināja dienās un naktīs sakarā ar to, ka tajā laikā IeM orgānos pastāvēja tāda kārtība. Es uzskatu, ka tāda prakse ir nepareiza. (..).

Jautājums: No Eidusa sūdzībām un liecībām ir redzams, ka Jūs, Pankratovs un Maklakovs viņa lietā esot lietojuši nelikumīgas izmeklēšanas metodes, ka tieši Jūs devāt norādījumu lietot roku dzelžus, veicāt nakts pratināšanas, bet dienā neļāvēt atpūsties, draudējāt lietot daudz nežēlīgāku spīdzināšanu. Vai tas ir tiesa?

Atbilde: Notiesātā Eidusa paziņojums ir nepatiess. Ne es, ne Pankratovs, ne Maklakovs nelikumīgas izmeklēšanas metodes nelietoja. Personīgi es Eidusam nekad nedraudēju, bet, tieši otrādi, izmeklēšanu veicu atturīgi un pieklājīgi, daudzkārt Eidusam izskaidroju, ka ir jāsaka tikai patiesība. (..).

Jautājums: No Eidusa sūdzības ir redzams, ka ministra vietnieks Jūsu klātbūtnē 1953. gada 11. februārī deva norādījumu lietot viņam roku dzelžus, ja viņš nedos liecības par spiegošanu Anglijas izlūkdienesta labā. Sakiet, konkrēti, kurš no ministra vietniekiem deva tādu norādījumu?

Atbilde: Man ministra vietnieks norādījumu par roku dzelžu lietošanu nedeva. Taču, kā es liecināju iepriekš, Eidusam vairākas dienas bija uzlikti roku dzelži. Un tajā laikā iekšlietu ministra vietnieks un 2. Galvenās pārvaldes priekšnieks, kurā ietilpa mūsu izmeklēšanas daļa, bija ģenerālleitnants V.Rjasnojs.

Jautājums: Sakiet, vai jūs piedalījāties Eidusa māsas Zālītes lietas izmeklēšanā?

Atbilde: Arī Zālītes lietas iepriekšējo izmeklēšanu veicu es. (..).

Galvenās kara prokuratūras kara prokurors

justīcijas apakšpulkvedis N. Aleksandrovš. ¹

1.LVA, 1986. f., 2. apr., P-2003. 1., 125., 125.a., 126., 126.a., 127., 127.a., 128., 128.a., 129. lp. Oriģināls.
Tulkojums no krievu valodas.

Semjonovs Ignatjevs – no 1951. gada jūlijā līdz 1953. gada martam PSRS valsts drošības ministrs

Sergejs Goglidze – 1952. gadā PSRS valsts drošības ministra vietnieks. 1953. gadā – PSRS IeM 3.pārvaldes priekšnieks. 1953. gada jūlijā arestēts. 1953. gada decembrī nošauts.

Vasilijs Rjasnojs – 1952. gadā PSRS valsts drošības ministra vietnieks. 1955. gadā – PSRS IeM 2. galvenās pārvaldes priekšnieks. 1956. gadā kā “sevi diskreditējis” no darba IeM atvaļināts.

Pārskata izziņa par Tamāras Zālītes arhīva – izmeklēšanas lietu

Pārskata izziņa

par arhīva – izmeklēšanas lietu Nr. M-5211 par bijušās Rīgas Pedagoģiskā institūta pasniedzējas Zālītes, viņa arī Tamāra Arona meita Eidusa, Maskavas pilsētas krimināllietu tiesu kolēģijā 1953. gada 9. 9. pēc KPFSR KK 58. – 10. panta 1. daļas notiesāto uz 10 gadiem labošanas darbu nometnē.

Ar KPFSR krimināllietu tiesas kolēģijas 1953. gada 19. 9. lēmumu spriedums atstāts spēkā.

Šī pārskata izziņa sastādīta sakarā ar arhīva – izmeklēšanas lietas Nr. M-5244 pārbaudi par bijušā Latvijas Valsts universitātes pasniedzēja Jāzepa Arona dēla Eidusa apsūdzību, kuru Maskavas kara apgabala kara tribunāls 1953. g. 12. 10. pēc KPFSR KK 58. – 10.panta II daļas notiesāja uz 10 gadiem labošanas darbu nometnē.

Tiesa Zālīti, viņa arī Eidusa, atzina par vainīgu par to, ka pēc aizbraukšanas no buržuāziskās valsts uz PSRS 1946. gadā, viņa vairākus gadus, sakarā ar savu pretpadomju noskaņojumu, nodarbojās ar pretpadomju aģitāciju. Savā tuvākajā vidē apmeloja PSRS ekonomisko un politisko stāvokli, padomju īstenību, slavīnāja buržuāzisko demokrātiju un dzīves apstākļus aiz robežas.

Iepriekšējā izmeklēšanā un tiesā Zālīte sevi par vainīgu atzina.

Sakarā ar notiesāto Zālītes un Abas sūdzībām, lietu 1954. gada 7. 12. izskatīja Maskavas apgabala komisija to personu lietu pārskatīšanai, kuras notiesātas par

kontrrevolucionāriem noziegumiem, atrodas PSRS IeM nometnēs, kolonijās un cietumos un atrodas izsūtījumā. Sprieduma pārskatīšana lietā tika noraidīta.

Sakarā ar notiesāto no jauna iesniegtajām sūdzībām, KPFSR Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietnieks 1955. gada 28. aprīlī lietā iesniedza protestu ar priekšlikumu notiesātajām Zālītei un Abai samazināt soda mēru līdz 5 gadiem labošanas darbu nometnē bez tiesību atņemšanas, piemērojot PSRS Augstākās padomes Prezidija 1953. gada 27. 3. dekrētu "Par amnestiju".

Taču KPFSR Augstākās tiesas prezidijs 1955. gada 9. jūnijā ar savu lēmumu daļēji apmierināja protestu, izmainot spriedumu notiesātajām, samazinot soda mēru līdz 6 gadiem labošanas darbu nometnē, bez tiesību atņemšanas katrai.

Protestā ir norādīti motīvi soda mēra samazināšanai. Aba un Zālīte agrāk nav tiesātas, viņu pretpadomju izteikumiem nebija īpaši ļaunprātīgs raksturs.

Zālītes liecībās tiesā norādīts, ka "es rakstīju vēstules brālim, kurās izteicu savus uzskatus par apstākļiem PSRS, es rakstīju par to, ka pret padomju varu Latvijā izturas slikti".

Kā iepriekšējā izmeklēšanā, tā arī tiesā tika nopratināts Gurvičs. Taču tiesa, kā Zālītes apsūdzības apstiprinājumu, Gurviča liecības nav pievienojusi. Gurviča liecībās norādīts: "Par Zālītes brāli es neko sliktu nevaru sacīt." Taču nedaudz vēlāk viņš liecināja, ka bijuši gadījumi, kad viņi viens otram stāstījuši pretpadomju anekdotes.

Sūdzībā LPSR Ministru padomes priekšsēdētājam Lācim 1955. gada 5. 2. T.A.Zālīte norāda uz nelikumīgām izmeklēšanas metodēm Maskavā: "Vairākas dienas es sevi par vainīgu nekur neatzinu, pēc tam atzinos spiegošanā, bet vēlāk atteicos."

"Pēc bezmiega naktīm un nepārtrauktajiem uzbrēcieniem un draudiem mani nervi bija galīgi sabeigti un, beidzot, pēdējais trieciens mani salauza. Es atzinos.

Tālāk sekoja kaut kas šausmīgs. Es biju spiesta melot, apmelot kā sevi, tā arī savu brāli, jo man neticēja. Tagad es esmu pārliecināta, ka izmeklētāji paši to visu laiku zināja. Tikai es nesaprotu, kam tas viss bija vajadzīgs. Vairākas reizes biju pilnīgi sagrauta, tādēļ es atkal visu noliedzu un teicu patiesību, bet pēc tam atkal viss sākās no jauna un es atkal meloju, kamēr pati varēju tikt skaidrībā par savu dzīvi. Negribu attaisnot savu mazdūšību, kura varēja radīt katastrofu kā man, tā manam brālim, bet nav tāda cilvēka, kuram es ticētu vairāk un kuru tā cienītu (..)"

"Pēc 4 neaprstāmi smagiem mēnešiem, kamēr turpinājās izmeklēšana, man noņēma galveno apsūdzību – spiegošana.

Es negribu apgalvot, ka esmu pilnīgi bez vainas. Pēc atgriešanās dzimtenē 1946. gadā es mēģināju iekārtoties Maskavā par tulku pēc savas specialitātes. Man nācās izjust grūtības,

par kurām es nepārdomāti pastāstīju ne tikai savam brālim, bet arī draudzenēm un uzticējos tādiem cilvēkiem kā Gurvičs (..).”

Zālīte arestēta 1953. g. 22. 2. Iepriekšējo izmeklēšanu šajā lietā veica: PSRS IeM 1. Galvenās pārvaldes izmeklēšanas daļas nodaļas priekšnieka vietnieks apakšpulkvedis Ščerbakovs, PSRS IeM 1. Galvenās pārvaldes izmeklēšanas daļas vecākais izmeklētājs kapteinis Kašins. 1. instances tiesas sastāvs: Lukanovs, Višņakovs, Volkovs, sekretāre Aleksejeva.

Galvenās kara prokuratūras daļas kara prokurors
justīcijas apakšpulkvedis

N.Aleksandrovs.¹

1955. gada 24. augustā.¹

1.LVA, 1986. f., 2. apr., P-2003. l., 110., 111. lp. Oriģināls. Tulkojums no krievu valodas.